

Τετάρτη τάξις δημοτικῶν σχολείων

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΗΡΟΔΟΤΟΝ

Ἐγκριθέντα αὐθις ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἐπὶ πενταετίαν

(1903—1908)

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΑΡΡΕΝΩΝ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

π. γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ, διευθυντοῦ διδασκαλείου
Ἀθηνῶν, διοργανωτοῦ καὶ γενικοῦ ἐπιθεω-
ρητοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως Κρήτης.

«Τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἡροδότου ἀποτε-
λεῖ ἐν τῶν τελειοτάτων ἀριστοτεχνη-
μάτων, ὅσα ποτὲ κατεσκευάσθησαν διὰ
χειρὸς ἀνθρωπίνης.»

Κ. Ὁδ. Μυλλέρου Γραμματολ. Τόμ.
1. σ. 496.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

1904

E314

Τετάρτη τάξις δημοτ. σχολείων ἀρρένων καὶ θηλέων

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΗΡΟΔΟΤΟΝ

Ἐγκριθέντα αὐθις ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἐπὶ πενταετίαν

(1903 — 1908)

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΑΡΡΕΝΩΝ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

π. γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ, διευθυντοῦ διδασκαλείου
Ἀθηνῶν, διοργανωτοῦ καὶ γενικοῦ ἐπιθεω-
ρητοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως Κρήτης.

« Τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἡροδοτοῦ ἀποτε-
λεῖ ἐν τῶν τελειοτάτων ἀριστοτεχνη-
μάτων, ὅσα ποτὲ κατασκευάσθησαν διὰ
χειρὸς ἀνθρωπίνης. »
Κ. Ὁδ. Μυλλέρου Γραμματολ. Τόμ.
1. σ. 496.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1904

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Π. Π. Οἰκονόμον

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν νόμον, ΒΤΓ' τῆς 12 Ἰουλίου 1895, τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὰς προκηρύξεις περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὰ ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθέντα **Ἀναγνώσματα καθ' Ἡρόδοτον**, ὅπως εἰσαχθῶσιν ἐπὶ πενταετίαν ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Δ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, δημοσυντηρητῶν καὶ ιδιωτικῶν.

Καλεῖσθε δ' ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου νόμου κλπ. ὑπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀναγραφόμενας παρατηρήσεις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Μαΐου 1903.

Ὁ Ὑπουργός.

Κ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

Στέφ. Μ. Παρίσης

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως δι' ἐρυθρᾶς μελάνης. Παρακαλοῦνται δὲ οἱ ἐντυχόντες ἀνυπογράψω ἀντιτύπῳ νὰ καταγγείλωσι τοῦτο εἰς τὸν συγγραφέα.

Οἰκονόμος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ποῖον σύστημα ἐκπαιδεύσεως εἰσάγεται εἰς τὰ σχολεῖα τὰ δημοτικά, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀδιάφορον οὔτε εἰς τοὺς γονεῖς οὔτε εἰς τοὺς διδασκάλους οὔτε εἰς τὴν πολιτείαν οὔτε εἰς τὸ ἔθνος ὅλον. Ἡ φιλομάθεια, ἡ φιλοπονία, ἡ φιλοκαλία, ἡ φιλοπατρία, ἡ φιλονομία, ἡ φιλανθρωπία τοῦ λαοῦ ἐξαριθμῶνται ἐν τοῦ συστήματος τῆς ἐκπαιδεύσεώς του. Τὴν καρδίαν ὅμως τοῦ συστήματος τούτου ἀποτελεῖ τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον. Μοὶ φαίνεται δὲ ὅτι εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἐδόθη ἡ προσήκουσα προσοχή οὔτε ὑπὸ τῶν μεγάλων οὔτε ὑπὸ τῶν μικρῶν. Παρ' ἡμῶν ἐρίζουσι περὶ τῆς ἀρχῆς δύο συστήματα, τὸ σύστημα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ τὸ σύστημα τῶν μπεμπέδων, τὸ σύστημα τὸ ὀργανικὸν καὶ τὸ σύστημα τὸ κεντρικόν, τὸ σύστημα τὸ σπουδαῖον καὶ τὸ σύστημα τὸ γελοῖον. Τὸ πρῶτον σύστημα προσφέρει εἰς τοὺς μαθητὰς μεγάλας ιδέας, αἵτινες ἔχουσιν ἰσχύον διὰ πᾶσαν ἡλικίαν καὶ διὰ πᾶσαν ἐποχὴν. Τὸ δὲ δεύτερον παρέχει παιδιόρως καὶ ψευδεῖς ιδέας, αἵτινες περιφρονοῦνται καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν μαθητῶν. Ἐν Ἑλλάδι ὁ ὕγιης νοῦς ἀπεφάνθη εὐθὺς ὑπὲρ τοῦ πρώτου συστήματος. "Ἄν δὲ μεθ' ὅλην τὴν ὁμολογουμένην ὑπὸ πάντων ὑπεροχὴν τοῦ κλασσικοῦ συστήματος, φυλλομανεῖ ἑσχάτως τὸ σύστημα τῶν μπεμπέδων, τὸ ὅποῖον ἐξεκόλαψαν οἱ νέοι Θεόδωροι Πτωχοπρόδρομοι, μεταχειριζόμενοι πρὸς ἄγρην συνειδήσεων παντοῖα μέσα ἀνῆθικα, τοῦτο μορτυρεῖ τὴν εὐτέλειαν τοῦ συστήματος των, ἥτις διήκει δι' ὅλης αὐτῶν τῆς ψυχῆς, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τῶν βιβλίων των. Οἰκτιρόντες ταῦτα ἀτάσθαλα ἔργα, τὰ ὅποια βλάπτουσι τὴν ὀρθὴν τοῦ ἔθνους ἐκπαίδευσιν, θεωροῦμεν ἐπιβαλλόμενον καθήκον νὰ ὑψώσωμεν τὴν φωνὴν ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ κλασσικοῦ συστήματος, ὅπερ προῶρισται νὰ μεγαλύνῃ καὶ μαθητὰς καὶ διδασκάλους καὶ σύμπαν τὸ ἔθνος. Ὡς τὰ φυτὰ ζητοῦσι φῶς καὶ θερμότητα καὶ πρὸς τὸν ἥλιον στρέφουσι διηγεκῶς τὰ φύλλα αὐτῶν, ἵνα ἀπολαύσῃσι πλήρους τοῦ φωτός καὶ τῆς θερμότητος αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ μέγας καὶ ὁ μικρὸς

ζητεῖ φῶς καὶ θερμότητα καὶ μετὰ ζήλου στρέφει τὴν προσοχὴν τοῦ πρὸς τὸ ἀνέσπερον φῶς, ἔπερ κατηύγασε πρῶτον τὰς κεφαλὰς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οἵτινες εἶναι οἱ διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος. Τοιοῦτος μέγας ἀνὴρ, ὅς οὐδέποτε παλαιοῦται ὑπὸ τῶν ἐτῶν, εἶναι καὶ ὁ Ἡρόδοτος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ὅστις θεωρεῖται ὡς πατὴρ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς Γεωγραφίας. Ἄν ὁ Ὅμηρος ἐκλήθῃ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ποιητῆς τῆς οἰκουμένης, ὁ Ἡρόδοτος δύναται νὰ κληθῇ περιηγητῆς τῆς οἰκουμένης. Εἶναι θαυμασμοῦ ἄξιον τοῦ Ἡροδότου ἡ φιλομάθεια καὶ φιλοπονία, μάλιστα δὲ ἡ παρατηρητικότης. Περιγράφει τῶν ἀρχαίων λαῶν τὴν χώραν καὶ τὸν βίον καὶ ὅ τι περιέργον ἐμφανίζει ἐκάστη, οὕτω δὲ ἀποβαίνει τὸ σύγγραμμα διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς ὕλης καὶ διὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς περιγραφῆς, ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς αὐτοψίας τῶν πραγμάτων, ἡ ἀληθινὴ ἔγκυκλοπαιδεία τῆς μορφώσεως τῶν νέων. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ πρέπει ἰδιαίτερος νὰ ἐξάρωμεν παρὰ τῷ Ἡροδότῳ, εἶναι ἡ φιλοπατρία αὐτοῦ, ἥτις διαφαίνεται πανταχοῦ, μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἀπαρομύλλῃ ἐξιστορήσει τοῦ Μηδικοῦ πολέμου, ὅστις ἐκλείπει τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν διὰ κατορθωμάτων, ἃ εἶναι οἱ θαυμασμοὶ τῶν αἰώνων. Καὶ τοιαῦτα ἔχοντες κειμήλια προγονικὰ δὲν πρᾶττομεν ἀνόσια, κατατρίβοντες τὸν χρόνον μὲ τὸς βιογραφίας τῶν χρυσαλλίδων καὶ τῶν ὄνων καὶ τῶν κυνῶν καὶ τῶν λύκων, ὡς νὰ μὴ ὑπῆρξάν ποτε Λεωνίδαι, Μιλτιάδαι, Θემιστοκλεῖς, Φιλοποίμενες, Ἡράκλειοι, Κωνσταντῖνοι, Κολοκοτρῶναι ; Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀνυψώθησαν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ τὰ σπουδαῖα μαθήματα, τὰ ὅποια διδάσκονται ἐν αὐτοῖς. Ἐὰν εἰσαχθῇ καὶ ἐπικρατήσῃ τὸ σύστημα τῶν μπεμπέδων, τότε θὰ καταφρονηθῇ τὸ σχολεῖον καὶ ἡ καταφρόνησις αὕτη θὰ βλάβῃ καιρίως πάντας, ἰδίως δὲ τοὺς διδασκάλους. Γερμανὸς παιδαγωγὸς, ὁ Δειστερβέγιος, εἶπε πάνυ ὀρθῶς· Εἰπέ μοι τί ἀναγνώστικόν βιβλίον μεταχειρίζεται ὁ διδάσκαλος, ἵνα σοῦ εἰπῶ τίνος ἄξιός εἶναι ὁ διδάσκαλος οὗτος. Μεγάλοι γινόμεθα μετὰ μεγάλων συναναστροφόμενοι. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος εἶναι μέγας ἐθνικὸς συγγραφεὺς, γράφας κατὰ Μύλλερρον ἔργον ἐκ τῶν τελειοτάτων ἀριστοτεχνημάτων, ὅσα ποτὲ κατεσκευάσθησαν διὰ χειρὸς ἀνθρωπίνης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Μαΐου 1904.

Π. Π. Οἰκονόμος.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΗΡΟΔΟΤΟΝ

Ι. "Ελληνες καὶ Πέρσαι.

Ἡ Τροία κατεστράφη ἐκ θεμελίων περὶ τὸ ἔτος 1184 πρὸ Χριστοῦ. Οἱ "Ελληνες πάντες ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς Ἑλληνικῆς γῆς μέχρι τοῦ ἄλλου ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς προσβολῆς, ἥτις ἐγένετο εἰς τὸν Μενέλαον, τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης, καὶ μετὰ πλοίων καὶ στρατοῦ πολλοῦ ἐφθασαν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς μισητῆς πόλεως, ἣν μετὰ δέκα ἐτῶν πολιορκίαν καὶ ἀλλεπαλλήλους φονικὰς μάχας ἐκυρίευσαν καὶ παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ, οὐδενὸς φεισθέντες. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον μέγα κατόρθωμα τῶν Ἑλλήνων ἡνωμένων.

Εἶχον δὲ παρέλθῃ ἑπτακόσια περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Τροίας, ὅτε ἐξερράγη ὁ πόλεμος ὁ μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, ὁ κληθεὶς Μηδικός. Κατὰ τὸ μακρὸν δὲ τοῦτο διαρρέυσαν χρονικὸν διάστημα ἐγένετο μεγάλη μεταβολὴ καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ἐν τῇ μεγάλῃ χερσονήτῳ τῆς Ἀσίας, τῇ καλουμένῃ μικρᾷ Ἀσίᾳ, δὲν εὐρίσκομεν πλέον τοὺς λαούς, οὓς ἐγνωρίσαμεν κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Κατὰ τὰ παράλια αὐτῆς ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Ἰσσικοῦ ἀντικρὺ τῆς Κύπρου κατοικοῦσι τῶρα κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον Ἕλληνες. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ βορείῳ Αἰγύπτῳ, ἐν τῇ Σικελίᾳ, ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ ἀπὸ τῆς Νεαπόλεως μέχρι τοῦ Ῥηγίου, εὐρίσκομεν τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν ἐξηπλωμένην. Ὡστε οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἦσαν πολλαχοῦ τῆς οἰκουμένης διεσπαρμένοι. Καὶ ἡ διασπορὰ αὕτη ἦτο ἀδυναμία τῆς φυλῆς, μὴ δυναμένης εὐκόλως νὰ ἐνωθῇ καὶ νὰ παραταχθῇ εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Περσικοῦ κράτους, ὅπερ ἦτο μέγιστον τότε, περιλαμβάνον πάσας τὰς χώρας ἐκεῖνας, αἵτινες ἀποτελοῦσι σήμερον τὴν Περσίαν, Μεσοποταμίαν, Ἀρμενίαν, μικρὰν Ἀσίαν, Συρίαν, Παλαιοστίνην, Αἴγυπτον. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς διασπορᾶς οἱ Ἕλληνες εἶχον καὶ τὸ ἐλάχιστον, ὅτι δὲν ὡμονόουν πρὸς ἀλλήλους οὐδ' ἀπετέλουν μίαν πολιτείαν, τοῦναντίον δ' ἦσαν δι-

ρημένοι εἰς πολλὰς πολιτείας, ὧν πολλαὶ μάλιστα διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλας. Ὅλως διάφορον ὅμως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἦτο τὸ Περσικόν, ὅπερ καὶ μέγιστον ἦτο πάντων τῶν τότε κρατῶν καὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ κατὰ τὸν πληθυσμόν, καὶ ἰσχυρότατον, ἡνωμένον ὑπὸ ἑνα βασιλείᾳ, εἰς ὃν ὑπήκουον πάντες τυφλῶς.

Καὶ τὸ ἰσχυρότατον τοῦτο κράτος, ἀφ' οὗ ὑπέταξε πάντας τοὺς Ἑλληνας τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ τοὺς Θρᾷκας καὶ Μακεδόνας, ἐστράτευσεν καὶ κατὰ τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος. Πάντες δὲ ἐφρόνουν ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ ἀπόλλυτο ἐν τῷ ἀνίσῳ τούτῳ ἄγωνι. Ἄλλ' ἡ μικρὰ Ἑλλὰς ἐνίκησε τὴν μεγάλην Περσίαν. Τοῦτο ἐκίνησε τὸν θαυμασμόν πάντων, μεγάλως δ' ἐχάρησαν καὶ οἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνες διὰ τὴν νίκην τῶν ὁμοφύλων.

π. 450 Τὸν πόλεμον τοῦτον τὸν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν συνέγραψεν ὁ Ἡρόδοτος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ἀφ' οὗ ἠρευνήσῃ μετ' ἀκριβείας, πῶς ἐγιναν τὰ πράγματα, ὡς καὶ διὰ τίνα αἰτίαν συνέβησαν καὶ ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα, ἵνα μὴ προέχοντος τοῦ χρόνου λησμονηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων μηδὲ ἀπολέσῃσι τὴν ἀξίαν αὐτῶν ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά, τὰ ὅποια ἐξετέλεσαν ἄλλα μὲν οἱ Ἕλληνες, ἄλλα δὲ καὶ οἱ βάρβαροι.

2. Ἐχθρα Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων.

Οἱ ἱστορικοὶ τῶν Περσῶν λέγουσιν ὅτι αἱτίοι τῆς ἐχθρᾶς Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων εἶναι οἱ Φοίνικες. Οὗτοι περίφημοι ὄντες ναυτικοὶ ἐπλεον διὰ πλοίων εἰς ἀπωτάτας χώρας. Παρελάμβανον ἐμπορεύματα τῆς Ἀσσυρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἔφερον καὶ εἰς ἄλλας χώρας, μάλιστα δὲ εἰς τὸ Ἄργος. Ἦτο δὲ τὸ Ἄργος τότε πόλις μεγίστη τῆς Ἑλλάδος. Ἐνταῦθα ἐφερόντοτε οἱ Φοίνικες διάφορα ἐμπορεύματα, τὰ ὅποια ἐπώλουν ἔχοντες ἐντὸς τοῦ πλοίου ἐκτεθειμένα. Τὴν δὲ πέμπτην ἢ ἕκτην ἡμέραν, ἀφ' ἧς ἐφθασαν ἐκεῖ, ὅτε εἶχον σχεδὸν πάντα τὰ ἐμπορεύματα πωλήσει, ἦλθον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλαι γυναῖκες, ἦλθε δὲ καὶ ἡ Ἰώ, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Ἰνάχου. Αὗται σταθεῖσαι κατὰ τὴν πύρρινον τοῦ πλοίου ἡγόραζον ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων ὅτι ἤρεσκεν εἰς ἐκάστην. Ἄλλ' αἰφνης οἱ Φοίνικες παρακινήσαντες ἀλλήλους ὤρμησαν κατὰ τῶν γυναικῶν. Καὶ αἱ μὲν περισσότεραι αὐτῶν ἐξέφυγον, ἡ Ἰώ ὅμως καὶ ἄλλαι τινὲς ἡρπάσθησαν. Ταύτας θέσαντες οἱ Φοίνικες ἐντὸς τοῦ πλοίου ἀπέπλευσαν ταχέως εἰς τὴν Αἰγύπτου. Καὶ οὕτω κατὰ τοὺς Πέρσας ἱστορικοὺς ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ἰοῦς ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀρχὴ τῶν ἀδικημάτων. Τὴν ὕβριν ὅμως ταύτην τῶν Φοινίκων δὲν ἀφῆκαν ἀτιμώ-

ρητον οἱ Ἕλληνες. Ἐλθόντες εἰς Τύρον τῆς Φοινίκης, ἤρπασαν τὴν π. X.1366
 θυγατέρα τοῦ βασιλέως Εὐρώπην, ἀποδόντες οὕτω τὸ ὅμοιον εἰς τοὺς
 Φοίνικας. Καὶ δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὴν ἀρπαγὴν ταύτην οἱ Ἕλληνες,
 λέγουσιν οἱ Πέρσαι, ἀλλὰ πλεύσαντες διὰ μακροῦ πλοίου μακρὰν
 εἰς τὴν Κολχίδα, ἵνα φέρωσι τὸ χρυσοῦν ἑράς, ἤρπασαν καὶ τὴν π. X.1230
 Μήδειαν, τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως καὶ ἔφυγον. Ὁ δὲ πατὴρ τῆς
 κόρης ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα ἀπαιτῶν τὴν θυγατέρα του
 καὶ ζητῶν ἱκανοποιῆσιν διὰ τὴν προσβολήν. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἀπε-
 κρίθησαν ὅτι, ἀφ' οὗ ἐκεῖνοι δὲν ἔδωκαν ἱκανοποιῆσιν διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς
 Ἀργείας Ἰούς, οὐδὲ αὐτοὶ ἔχουσι σκοπὸν νὰ δώσωσι τοιαύτην εἰς ἐκείνους.
 Ἀφ' οὗ δὲ συνέβησαν αἱ ἀρπαγαὶ αὗται, λέγουσιν ὅτι μὴ γενεᾶ ὕστε-
 ρον Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, ὁ καὶ Πάρις καλούμενος, ἀ- π. X.1120
 κούσας ταῦτα πάντα ἐπεθύμησε νὰ λάβῃ καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἑλλάδας
 γυναῖκα δι' ἀρπαγῆς, πιστεύων ὅτι δὲν θὰ δώσῃ ἱκανοποιῆσιν, διότι
 καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν εἰδούσι. Καὶ οὕτως ἐλθὼν εἰς Σπάρτην ἤρπασε τὴν
 Ἑλένην, τὴν σύζυγον τοῦ βασιλέως Μενελάου. Οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ
 πρῶτον ἔστειλαν πρέσβεις καὶ ἀπήτουν τὴν Ἑλένην καὶ ἐζήτουν
 ἱκανοποιῆσιν διὰ τὴν προσβολήν. Οἱ Τρῶες ὅμως, ὅτε οἱ πρέσβεις
 προέτειναν ταῦτα, ἀνέφεραν πρὸς αὐτοὺς τὴν ἀρπαγὴν τῆς Μήδειας,
 λέγοντες ὅτι, ἀφ' οὗ αὐτοὶ δὲν ἀπέδωκαν τὴν Μήδειαν οὐδὲ ἔδωκαν
 ἱκανοποιῆσιν διὰ τὴν προσβολήν ἐκείνην, πῶς τώρα θέλουσι νὰ λά-
 θωσιν ἱκανοποιῆσιν παρ' ἄλλων; Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες τώρα δὲν ἠρκέσθη-
 σαν, ὡς ἄλλοτε, νὰ ἀρπάσωσι καὶ αὐτοὶ πρὸς ἱκανοποιῆσιν γυναῖκας
 Ἀσιανὰς, ἀλλὰ συνήθροισαν μέγαν στόλον καὶ στρατὸν καὶ ἐλθόντες π. 2
 εἰς τὴν Ἀσίαν κατέστρεψαν τὸ βασίλειον τοῦ Πριάμου. Τοῦτο κα-
 τακρίνουσιν οἱ Πέρσαι, λέγοντες ὅτι ἡ ἀρπαγὴ γυναικῶν εἶναι βε-
 θαίως ἔργοι ἀνδρῶν ἁλίων. Ἄλλ' ἀφ' οὗ γίνῃ ἡ ἀρπαγὴ, φρονούσιν
 ὅτι μόνον ἀνέηται ἄθροισαι θὰ σπεύσωσι νὰ ζητήσωσι τιμωρίαν οἱ
 φρόνιμοι ἀδιαφοροῦσι τελείως περὶ τούτου. Διότι, ἐάν αἱ γυναῖκες
 δὲν ἤμελον, δὲν θὰ ἠρπάζοντο. Καὶ ἐν ᾧ αὐτοὶ λέγουσι δὲν ἔκαμον
 καθόλου λόγον περὶ τῶν ἀρπαζομένων γυναικῶν, οἱ Ἕλληνες ἔκαμον
 μέγαν πόλεμον καὶ κατέστρεψαν διὰ μίαν γυναῖκα Λακεδαιμονίαν
 ὁλόκληρον βασίλειον τῆς Ἀσίας. Ἀπὸ τούτου τοὺς Ἕλληνας ἐθεώ-
 ρησαν πάντοτε ἐχθροὺς τῶν διότι πᾶσαν τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ κατοί-
 κουντα ἐν αὐτῇ ἐθνη νομίζουσιν ὅτι εἶναι ἐκ τῶν καὶ τοῦ βασιλέως τῶν,
 τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τοὺς Ἕλληνας θεωροῦσι κεχωρισμένους καὶ
 ξένους τῆς Ἀσίας.

Ταῦτα διηγοῦνται οἱ ἱστορικοὶ τῶν Περσῶν περὶ τῆς ἐχθρας τῶν
 Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων. Ἀν ταῦτα ἐγιναν οὕτως ἢ ἄλλως, ἐγὼ
 δὲν θὰ κάμω λόγον. Πρῶτον θὰ φανερώσω ἐς εἶναι, ὅστις, ὡς γινώσκω,

ἐποίησεν ἄδικα ἔργα εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἔπειτα θὰ χωρήσω εἰς τὴν ἱστορίαν μου, διηγούμενος καὶ περὶ τῶν μεγάλων καὶ περὶ τῶν μικρῶν πόλεων ὁμοίως· διότι, ὅσαι τὰ παλαιοὶ ἦσαν
 π. X. 450 μεγάλαι, τώρα ἔγιναν μικραί, ὅσαι δὲ πάλιν τώρα εἶναι μεγάλαι, πρότερον ἦσαν μικραί. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤξεύρω ὅτι τὰ ἀνθρώπινα δὲν μένουσιν ἀμετάβλητα, θὰ κάμω λόγον καὶ περὶ τῶν δύο ὁμοίως.

3. Ἑλληνες καὶ Λυδοί.

Καὶ εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐκ παλαιοτάτων χρόνων (1000 π. X.) εἶχον μετοικησῆ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν Ἕλληνες, ὧν οἱ μὲν βορείως κατοικοῦντες ἐκαλοῦντο Αἰολεῖς, οἱ δὲ πρὸς νότον Δωριεῖς καὶ οἱ ἐν τῷ μέσῳ τούτων Ἴωνες. Ἦσαν δὲ οὗτοι πάντες ἐλεύθεροι πρὸ τοῦ Κροίσου. Οὗτος ὅμως πρῶτος ἐκ τῶν βαρβάρων, τοὺς ὑποιοὺς ἤξεύρομεν ἡμεῖς, ἐπέ-
 π. X. 560 βάλε φόρον εἰς τοὺς Ἕλληνας· τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Ἦτο Λυδὸς τὸ γένος, υἱὸς τοῦ Ἀλυάττου, καὶ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν, ὅσα εὕρισκονται ἐντεῦθεν τοῦ Ἄλως ποταμοῦ, ὅστις ῥέων ἀπὸ μισσημβρίας μεταξὺ Συρίαν καὶ Περσῶν ἐκβάλλει πρὸς βορρᾶν εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον.

Ἐκαλεῖτο δὲ ἡ οἰκογένεια τοῦ Κροίσου Μερμανάδαι, πρὸ δὲ τῶν Μερμανδῶν ἐβασίλευσαν ἐν Λυδίᾳ οἱ Ἡρακλείδαι, ἀπόγονοι τοῦ Ἀλκαίου, υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ὀμφάλης. Ὁ δὲ πρῶτος βασιλεὺς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Μερμανδῶν ἦτο ὁ Γύγης, ὅστις εἶχε στείλῃ καὶ εἰς Δελφοὺς ἄφθονα ἀναθήματα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, μάλιστα δὲ μεγάλης ἀξίας ἦσαν οἱ ἐξ ὀλόχρυσου αὐτοῦ κρατῆρες, βάρους τριάκοντα ταλάντων ἦτοι ὀκτάδων ἑκατὸν εἴκοσι μιᾶς καὶ τι πλέον. Ὁ θησαυρὸς καὶ τῶν ἀργυρῶν καὶ τῶν χρυσῶν ἀφιερωμάτων τοῦ Γύγου καλεῖται ὑπὸ τῶν Δελφῶν Γυγάδας ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ δωρητοῦ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ τοῦ Γύγου τούτου συνέβη ἄξιον λόγου, ὅτι ἐστείλε στρατὸν κατὰ τῆς Μιλήτου καὶ Σμύρνης καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν Κολοφῶνα. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Ἄρδους ἐκυρίευσεν τὴν Πριήνην καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τῶν Μιλησίων. Ἀλλ' ἡ Μιλήτος ὑπερήσπιζεν ἐκυτὴν γενναίως ἐπὶ ἑνδεκα ἔτη καὶ ἐπὶ Σιδυάττου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἄρδους καὶ ἐπὶ Ἀλυάττου τοῦ πατρὸς μὲν τοῦ Κροίσου, υἱοῦ δὲ τοῦ Σιδυάττου. Οὗτος δὲ ὁ Ἀλυάττης, παραδεχόμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς του, ἐξστράτευσεν κατὰ τῶν Μιλησίων κατὰ τὸ θέρος, ὅτε ὁ σῖτος ἦτο ὥριμος, ὑπὸ τὸν ἦχον

συρίγγων καὶ πηκτίδων ¹ καὶ αὐλοῦ γυναικείου καὶ ἀνδρείου.² Ἀφικόμενος δὲ εἰς τὴν Μίλητον τὰ μὲν οἰκήματα τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν δὲν ἔβλαπτε τὸ παράπαν, διέφθειρεν ὅμως τὰ δένδρα καὶ τὰ ὄριμα σπαρτά καὶ ἀνεχώρει. Ταῦτα ἐγένοντο ἐπὶ ἑνδεκα κατὰ συνέχειαν ἔτη, πέντε μὲν ἐπὶ Σαδνάττου καὶ ἑξ' ἐπὶ Ἀλυάττου. Ἀλλὰ κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος, ὡς ἑκαίετο ἀγρός τις ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, συνέβη τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου φερόμενον νὰ φθάσῃ καὶ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Ἀσσησίας³, ὅστις καὶ κατεκαύθη. Καὶ τώρα μὲν δὲν ἐγένετο περὶ τοῦτου οὐδὲς λόγος. Ἀλλ' ὁ Ἀλυάττης ἐπιστρέψας εἰς Σάρδεϊς ἐνόσησεν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νόσος του ἐγένετο μακροτέρα, ἔστειλε νὰ ἐρωτήσῃ εἰς Δελφοῦς τὴν Πυθίαν περὶ τοῦτου. Ἡ Πυθία ὁμῶς εἶπεν ὅτι, ἂν δὲν ἀνορθώσῃ τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸν ὅποιον ἔκαυσαν ἐν Ἀσσησῶ, δὲν θὰ χρησιμοδοτήσῃ. Τοῦτο ἤκουσεν ὁ Περικλῆς ὁ Κορίνθιος, ὅστις φίλος ὦν τοῦ Θρασυβούλου, τοῦ βασιλέως τότε τῆς Μιλήτου, ἔπεμψεν ἄγγελον νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀποκρισιν τῆς Πυθίας καὶ νὰ σπευθῇ, τί ἡδύνατο νὰ πράξῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του. Ὁ Θρασύβουλος, ὡς ἤκουσε τὸ γεγονός τοῦτο, μηχανάται τοιαῦτα.

Ἐν Μιλήτῳ διὰ τὴν κατ' ἔτος γινομένην καταστροφὴν τῶν σπαρτῶν ὑπῆρχεν ἰσχυρὰ σιτοδεία καὶ διὰ τοῦτο οἱ Μιλήσιοι δὲν ἤθελον δυνηθῇ μακρότερον χρόνον ν' ἀνισταθῶσιν εἰς τὸν Ἀλυάττην. Ἐσκέφθη λοιπὸν ὁ Θρασύβουλος ὅτι, ἂν εὕρισκετο τρόπος νὰ πιστεῦσῃ ὁ Ἀλυάττης ὅτι ἡ Μίλητος δὲν εὕρισκετο εἰς οὐδεμίαν στενοχωρίαν καὶ ὅτι ἱκανὴ ἀκόμη ποσότης σίτου διετηρεῖτο, καὶ ὅτι οἱ Μιλήσιοι οὐδαμῶς σκέπτονται περὶ ὑποταγῆς, τοῦτο ἔξ ἁπαντός θὰ ὠφέλει τὴν χώραν. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον, ὅτε ἐπιληροφρήθη ὅτι ὁ Ἀλυάττης μέλλει νὰ στείλῃ κήρυκα εἰς τὴν Μίλητον, ἵνα ζητήσῃ ἀνακωχὴν τοῦ πολέμου, μέχρις οὗ ἀνοικοδομήσῃ τὸν ναόν, διὰ νὰ ἀπατήσῃ αὐτόν, διέταξε τοὺς Μιλησίους νὰ συγχορμίσωσιν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅλον τὸν σῖτον, ὅσος ἦτο εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐαυτοῦ καὶ ἰδιωτικῶς, καὶ ὅταν αὐτὸς σημήνῃ, τότε νὰ ἀρχίσωσι πάντες νὰ πίνωσι καὶ νὰ κωμάζωσι ⁴ πρὸς ἀλλήλους. Καὶ ἀληθῶς, ὅτε ἦλθεν ὁ κήρυξ τοῦ Ἀλυάττου καὶ εἶδεν εἰς τὴν ἀγορὰν σωρὸν σίτου κεχυμέ-

1 Ὅργανον μὲ χορδὰς. 2 Αὐλὸς γυναικεῖος, ὁ ἔχων λεπτὴν φωνήν, ἀνδρείος δὲ χονδράν. 3 Ἀσσησίας, τόπος παρὰ τὴν Μίλητον. 4 Δηλ. ἐν σώματι μὲ λαμπάδας, μὲ μουσικὴν, νὰ διέρχονται τὰς ὁδοὺς καὶ νὰ ἐπισκέπτονται οἰκογενεῖς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ παρέμενον καὶ συνηθύνουν ἡ ἀπλῶς ἔλεγαν ἕνα χειρτισμὸν καὶ ἔπαιον. Εἰς κοινὰς ἑορτὰς αἱ ὁδοὶ ἦσαν καθ' Ἑλληνικὴν συνήθειαν πλήρεις ἀπὸ ομάδας ἀνθρώπων εὐδύμων (κίχμος).

νον καὶ τοὺς Μιλησίους ἀμερίμους καὶ εὐμαρῶς ζῶντας, ἐξεπλάγη καὶ ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τὸν Ἀλυάττην. Καὶ τοῦτο ἐγένετο αἰτία νὰ διαλλαγῇ ὁ Ἀλυάττης πρὸς τοὺς Μιλησίους, μὲ τὸν ὅρον νὰ εἶναι φίλοι καὶ σύμμαχοι εἰς τὸ ἐξῆς πρὸς ἀλλήλους, εἰς δὲ τὴν Ἀθηνᾶν ἐν Ἀσσησῶ φηκοδόμησε δύο ναοὺς ἀντὶ ἐνός.

§ 4. Ἡ θαυμασία τοῦ ἀοιδοῦ Ἀρίωνος σωτηρία.

Ὅτε ἐδασίλευεν ἐν Κορίνθῳ ὁ Περίανδρος, συνέβη, ὡς λέγουσιν οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Λέσβιοι, μέγιστον θαῦμα. Ὁ Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος, ὁ οὐδενὸς δεύτερος τῶν τότε κιθαρωδῶν, ὅστις πρῶτος τῶν ἀνθρώπων ἐποίησε διθύραμβον¹ καὶ ὠνύματα καὶ ἐδίδαξεν ἐν Κορίνθῳ, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς θαλάσσης εἰς τὸ Ταίναρον ἐπὶ δελφῖνος. Ὁ Ἀρίων αὐτός, ἀφ' οὗ διέτριψε πολὺν χρόνον πλησίον τοῦ Περιάνδρου, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ὁπόθεν πάλιν, ἀφ' οὗ ἐκέρδισε πολλὰ χρήματα ὡς κιθαρωδός, ἤθελσε νὰ ἔλθῃ ὅπως εἰς τὴν Κόρινθον. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐνεπιστεύετο εἰς ἄλλους ἀθρώπους ἢ μόνον εἰς τοὺς Κορινθίους, ἐμίσθωσε πλοῖον Κορινθίων καὶ ἀπέπλευσεν ἐκ Τάραντος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅτε δὲ ἦσαν εἰς τὸ πέλαγος, ἐσκέφθησαν τοῦ πλοίου οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸν ῥίψωσιν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ λάβωσιν αὐτοὶ τὰ χρήματα. Τοῦτο ἐνόησεν ὁ Ἀρίων καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ λάβωσι μὲν τὰ χρήματα, νὰ μὴ θελήσωσιν ὅμως καὶ νὰ τὸν φονεύσωσιν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ναῦται δὲν ἐπίειχοντο, ἀλλ' ἐπέμενον ἢ νὰ φανεύσῃ αὐτὸς ἑαυτόν, ὅτε τῷ ὑπέσχεοντο ὅτι θὰ θάψωσι τὸ σῶμά του, ἢ νὰ πηδῇσιν τάχιστα εἰς τὴν θάλασσαν, παρεκάλεσεν αὐτοὺς τοῦλάχιστον νὰ τὸν ἀφήσωσι νὰ σταθῇ εἰς τὸ κατάστρωμα κατὰ τὴν πρύμνην καὶ νὰ τραγηδῇσῃ μὲ τὴν στολὴν του ὅλην,² καὶ ἔπειτα τοὺς διεβεβαίωσεν ὅτι θὰ ἐφονεύετο. Οἱ ναῦται, ἐπιθυμοῦντες καὶ αὐτοὶ νὰ ἀκούσωσι τὸν ἄριστον αἰοῖδν, ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ἀπεσύρθησαν ἐκ τῆς πρύμνης εἰς τὸ μέσον τοῦ πλοίου. Τότε ὁ Ἀρίων ἐδυθείς ὅλην τὴν στολὴν του καὶ λαβὼν τὴν κιθάραν ἐστάθῃ εἰς τὸ κατάστρωμα τῆς πρύμνης καὶ ἔψαλλε τὸν ὄρθιον νόμον,³ μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν

1 Διθύραμβος ἦτο ὅσμη φαλλόμενον ἐν χορῷ (κύκλιος χορὸς ἐκ 50 προσώπων) μὲ πολλὰς χειρονομίας κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Διονύσου. 2 Οἱ κιθαρωδοὶ συνήθουν, ὅτε ἐτραγηδούν, νὰ φορῶσιν ἰδίαν ἐδυμασίαν, ἣς τὸ κύριον μέρος ἦτο μακρὰ πορφυρὰ ἱσθίς. 3 Ὁ ὄρθιος νόμος ἦτο ὅσμη τῆς λατρείας τοῦ Ἀπολλωνος, ὡς ὁ διθύραμβος τῆς τοῦ Διονύσου. Ἦτο ἡ μὲν μελωδία αὐτοῦ σοβαρὰ καὶ μεγαλοπρεπής, τὸ

ὡς εἶχε, μὲ ὅλην του τὴν στολήν. Ἦδη οἱ μὲν ναῦται ἔπλεον εἰς Κόρινθον, τὸν Ἀρίονα ὅμως λέγουσιν ὅτι ὑπέλαθε δελφίς καὶ ἐξήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ Ταίναρον. Ἀποβάς δὲ οὗτος εἰς τὴν ξηρὰν ἐβάδισεν εἰς Κόρινθον πρὸς τὸν Περίανδρον καὶ διηγήθη πᾶν τὸ γεγονός. Ὁ Περίανδρος ὅμως, μὴ πιστεύων τοῦτο, τὸν μὲν Ἀρίονα περιώρισε νὰ μὴ ἔχη συναναστροφὴν μὲ κἀνένα, περιέμενε δὲ ἀνυπομονῶς τοὺς ναύτας. Καὶ ὡς οὗτοι ἦλθον, ἐκάλεσεν αὐτοὺς καὶ ἠρώτα περὶ Ἀρίονος. Καὶ ἐν ᾧ ἐκεῖνοι ἔλεγον ὅτι ζῇ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ὅτι ἀφῆκαν αὐτὸν εὐτυχῶντα ἐν Τάραντι, παρουσιάσθη αἴφνης εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀρίων, καθὼς ἦτο, ὅτε ἐπήδησεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τότε οἱ ναῦται ἐξεπλάγησαν καὶ ἐν ἡδυναντὸ νὰ ἀρνηθῶσι πλέον τὸ ἀποδιδόμενον αὐτοῖς ἔγκλημα. Εἶναι δὲ ἐπὶ Ταϊνάρου καὶ ἄγαλμα χαλκοῦν παριστῶν τὸν Ἀρίονα ἐπὶ δελφίνος.

25. Κροῖσος καὶ Σόλων.

Ὅτε ὁ Κροῖσος εὕρισκετο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς εὐτυχίας του, ἔχων θησαυροὺς ἀπείρους συνηγμένους, καὶ ὢν βασιλεὺς πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἄλφου, ἦλθεν εἰς Σάρδεις καὶ ὁ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις ἐφημιζέτο ὡς σοφὸς ἄνθρωπος καὶ ὅστις περιηγεῖτο, ἵνα ἀποκτήσῃ περισσώτεράν σοφίαν. Ὁ Κροῖσος, ἐδέχθη τὸν σοφὸν εἰς τὰ ἀνάκτορά του καὶ ἐφιλοξένει αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ παρῆλθον τρεῖς ἢ τέσσαρες ἡμέραι, ὁ Κροῖσος ὠδήγησε τὸν Σόλωνα εἰς πάντα τὰ μέρη, ὅπου ἦσαν μεγάλα καὶ πολύτιμα πράγματα ἐν πολλῇ ἀφθονίᾳ, καὶ ἔπειτα ἠρώτησεν αὐτόν. Εἶνε Ἀθηναῖε, ἐδῶ πολλὰ ἠκούσαμεν καὶ περὶ τῆς σοφίας σου καὶ περὶ τῶν ταξιδίων, τὰ ὅποια ἔκαμες εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἵνα γίνῃς σοφώτερος. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ μάθω παρὰ σοῦ, ἂν εἰδές τινα μέχρι τοῦδε, ὅστις νὰ εἴναι ὁ εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Ταῦτα ἠρώτα ὁ Κροῖσος, πιστεύων ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου Ἀλλ' ὁ Σόλων, χωρὶς νὰ κολακεύσῃ αὐτόν, ἀπεκρίθη· Μάλιστα, βασιλεῦ, ὁ εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου ὑπῆρξεν ὁ Ἀθηναῖος Τέλλος. — Ἐκπλαγείς ὁ Κροῖσος διὰ τὴν ἀπόκρισιν, ἠρώτησε περαιτέρω· Καὶ πῶς ἦτο ὁ Τέλλος εὐδαιμονέστατος; Πρὸς τοῦτο ἀπεκρίθη ὁ Σόλων·

καὶ κατὰ τὰς ἐννοίας σπουδαῖον καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν τεχνικώτατον. Ὁ εὐσεβὴς αἰοῖς, τοῦ ὁποίου ὄλος ὁ βίος ἦτο ὕμνος εἰς τὸν θεόν, θέλει καὶ τὸς τελευταίους στικμάς τοῦ βίου του νὰ ἀφιερῶσθαι εὐλαβῶς εἰς τὸν θεόν, ὅστις θαυμασιῶς σφῆς αὐτόν ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ὁ Τέλλος, βασιλεῦ, πρῶτον ἔζη, ὅτε ἡ πατρίς του ἦτο εὐτυχής, ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἦτο εὐτυχής, διότι καὶ πλοῦτον εἶχαν ἀρετόν, ὃν διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του, καὶ υἱοὺς ἐξαιρετοὺς, ὧν πάντων εἶδε τέκνα, χωρὶς νὰ πάθῃ μηδὲν ἐξ αὐτῶν τίποτε. Τὸ δὲ πάντων σπουδαιότατον εἶναι ὅτι ἀπέθανε τὸν ἐνδοξότατον θάνατον, νικητῆς τῶν πολεμίων ἐν Ἑλευσίνι, ὅπου οἱ συμπολιῖται του ἔλαψαν αὐτὸν δημοσίᾳ ἐν τῷ τόπῳ, ἔνθα ἔπεσεν, ἀποδώσαντες εἰς αὐτὸν τὰς μεγίστας τιμὰς.

Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Σόλων οὕτω πολλὰ καὶ καλὰ εἶπε περὶ τοῦ Τέλλου, ὁ Κροίσκος ἠρώτησεν αὐτὸν πάλιν, ἂν εἶδεν ἄλλον δευτέρου ἐκείνου κατὰ τὴν εὐδαιμονίαν, ὑποθέτων ἀδιστακτικῶς ὅτι θὰ λάβῃ αὐτὸς τὰ δευτερεῖα. Ἀλλ' ὁ Σόλων ἀπεκρίθη·

Μετὰ τὸν Τέλλον, βασιλεῦ, εὐδαιμονεστάτους θεωρῶ δύο Ἀργεῖους ἀδελφοὺς, τὸν Κλέσβιν καὶ Βίτωνα. Οὗτοι καὶ πλούσιοι ἦσαν καὶ βώμην εἶχον τοῦ σώματος μεγάλην, λαβόντες ἀμφοτέρωι βραβεῖα εἰς τοὺς ἀγῶνας. Καὶ τὸ σπουδαιότατον δὲ πάντων εἶναι ὅτι ἀπέθανον καὶ τὸν ἀριστον θάνατον. Ἰδοὺ δὲ τί διηγούνται περὶ αὐτῶν. Ὅτε οἱ Ἀργεῖοι ἐτέλουν τὴν ἐορτὴν τῆς Ἦρας καὶ ἔπρεπε χωρὶς ἄλλο εἰς ὠρισμένην ὥραν ἐπὶ ἀμάξης νὰ κομισθῇ ἡ μήτηρ αὐτῶν ὡς ἱέρεια εἰς τὸν ναόν, ἐπειδὴ οἱ βόες τῆς ἀμάξης δὲν ἤρχοντο εἰς τὸν οἶκον ἐκ τοῦ ἀγροῦ, οἱ δύο ἀδελφοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ περιμένωσιν ἐξεύχθησαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὴν ἀμαξίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκάθητο ἡ μήτηρ, καὶ ἔσυραν αὐτὴν περίπου δύο ὥρας μακρὰν μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς. Ὅλη ἡ πανήγυρις εἶδε τοὺς υἱοὺς τοῦτους καὶ ἐμακάριζον καὶ αὐτοὺς διὰ τὴν βώμην καὶ τὴν μητέρα, διότι εἶχε τοιαῦτα τέκνα. Ἡ δὲ μήτηρ περιχαρὴς νύχθη εἰς τὸν θεόν νὰ δώσῃ εἰς τὰ καλὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα μεγάλως ἐτίμησαν αὐτήν, ὅτι εἶναι ἀριστον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ τὴν εὐχὴν ταύτην ἔφαγον οἱ υἱοὶ καὶ ἐκοιμήθησαν εἰς τὸν ναόν, ἀλλὰ δὲν ἐξύπνησαν πλέον, λαβόντες τοιοῦτον ἔνδοξον τέλος. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι διέταξαν νὰ κατασκευασθῶσιν εἰς αὐτοὺς ἀγάλματα καὶ τιμῶσιν αὐτοὺς ὡς ἄνδρας ἀρίστους.

Ὡς δὲ ὁ Κροίσκος ἤκουσεν ὅτι οὐδὲ τὰ δευτερεῖα ἔλαβε τῆς εὐδαιμονίας, ὠμίλησε πρὸς τὸν Σόλωνα μετ' ἀγανακτήσεως ὡς ἑξῆς·

Καὶ τὴν ἰδικήν μας εὐδαιμονίαν, ξένη Ἀθηναῖε, θεωρεῖς οὕτω μηδαιμνὴν, ὥστε ὑπολαμβάνεις ἡμᾶς κατωτέρους καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἰδιωτῶν;

Πρὸς τοῦτο ἀπεκρίθη ὁ Σόλων· Βασιλεῦ, ἐρωτᾷς περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐμέ, ὅστις ἤξεύρω ὅτι ταῦτα ἐρχονται καὶ παρέρχονται καὶ οὐδὲν μένει σταθερόν. Δὲν ἀρνούμαι δὲ τώρα ὅτι εἶσαι πλουσιώτατος καὶ βασιλεὺς πολλῶν. Ἀλλ' ἂν δὲν ἴω, πῶς θὰ διελθῇ

τὸ τέλος τῆς ζωῆς σου, δὲν δύναμαι νὰ σε ὀνομάσω εὐδαίμονα. Ἐγὼ εὐδαιμονέστερον θεωρῶ ἐκεῖνον, ὅστις δὲν ἔχει μὲν πολὺν πλοῦτον, διατηρεῖ ὅμως αὐτὸν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, ἢ ἐκεῖνον, ὅστις ἔχει μὲν τὰ πάντα ἀφθονώτατα, ἀλλ' ἔπειτα στερεῖται πάντων. Εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον μὴ συνειθισμένον εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ στέρησιν, τοῦτο εἶναι μέγιστον κακόν. Καὶ διὰ τοῦτο εὐδαίμονα θεωρῶ μόνον ἐκεῖνον, ὅστις ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ μέσῳ πλείστων ἀγαθῶν. Ἡξεύρω, βασιλεῦ, πολλοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες, ἐν ᾧ ἐφάνταζοντο ἑαυτοὺς εὐδαίμονας, οἴφνης ἐγέναν κακοδαίμονέστατοι. Καὶ διὰ τοῦτο μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Σόλων καθαρῶς καὶ ἄνευ κολακείας. Ἄλλ' Κροῖσος δὲν νῦχαριστήθη ἐκ τῶν λόγων τούτων καὶ μετὰ περιφρονησας ἀπέπεμψεν ἐκ τῶν ἀνακτόρων τὸν Σόλωνα, ὃν ἐθεώρησε μωρόν, διότι παρέβλεπε τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ συνεβούλευε παντὸς πράγματος νὰ βλέπωμεν τὸ τέλος.

6. Θάνατος τοῦ υἱοῦ τοῦ Κροίσου.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σόλωνος θεῖα ὀργὴ ἐνέπεσεν εἰς τοῦ Κροίσου τὴν οἰκίαν. Ὁ Κροῖσος εἶχε δύο υἱούς. Τούτων ὁ μὲν εἰς ἧτο κοφάλας, ὁ δὲ ἄλλος ἦτο καθ' ὅλα ἐξαιρετος νέος καὶ ἐκαλεῖτο Ἄτυς. Περί τοῦ Ἄτυος τούτου εἶδεν ὁ Κροῖσος ὄνειρον ὅτι θὰ ἀπολεσθῇ πληγῇς ὑπὸ σιδηρᾶς αἰχμῆς. Τὸ ὄνειρον τοῦτο οὕτως ἐφώθησε τὸν Κροῖσον, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἀφήσῃ τὸν Ἄτυον νὰ μεταβῇ πλέον εἰς πόλεμον. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὅπλα αὐτά, τὰ ὅποια ἐκρέμωντο εἰς τοὺς ἀνδράνας, ἐξεκρέμασε καὶ ἐσώρευσε πάντα εἰς τοὺς θαλάμους, ἵνα μὴ πέσῃ κἀνὲν καὶ πληγώσῃ τὸν υἱόν του. Ἐπειτα ἐσπευσε καὶ νὰ νυμφεύσῃ αὐτόν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἐφάνη ἐν Μυσίᾳ τεράστιος ἀγριοχοῖρος, ὅστις καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ὄρος τὸν Ὀλυμπον κατέστρεψε τὰ κτήματα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ Μυσοί, ἀφ' οὗ πολλάκις προσεπάθησαν νὰ φονεῦσωσι τὸν χοῖρον καὶ δὲν ἠδύναντο, ἐστειλαν ἀπεσταλμένους εἰς τὸν Κροῖσον παρακαλοῦντες νὰ στείλῃ τὸν υἱόν του καὶ ἄλλους ἐκλεκτοὺς νέους διὰ νὰ διώξωσιν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τὸν χοῖρον. Ἄλλ' ὁ Κροῖσος, ἐπιθυμῶν τὸ ὄνειρον, ἠρνῆθη ἐπιμόνως νὰ δώσῃ τὸν υἱόν του, ὑπεσχέθη ὅμως νὰ στείλῃ ἄλλους νεανίας βοηθοὺς τῶν Μυσῶν. Ἐν ᾧ δὲ ἐλέγοντο ταῦτα καὶ οἱ Μυσοί ἦσαν εὐχαριστημένοι, ἔρχεται ἐντός καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Κροίσου, ὅστις εἶχε μᾶθη, τί ἐζήτουν οἱ Μυσοί. Ἀποτεινόμενος δὲ εἰς τὸν πατέρα του εἶπε τὰ ἐξῆς· Πάτερ, τὰ κάλλιστα καὶ γενναϊότατα πράγματα εἰς ἐμὲ πρότερον ἦσαν νὰ

φοιτῶ εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰ κυνήγια καὶ νὰ εὐδοκίμῳ εἰς αὐτά. Ἀλλὰ τώρα μὲ ἔχεις ἀποκλείσει ἐξ ἀμφοτέρων, χωρὶς νὰ ἴδῃς εἰς ἐμέ ποτε μῆτε δειλίαν μῆτε ἀηδίαν πρὸς ταῦτα. Τώρα πῶς νὰ παρουσιάζωμαι εἰς τὴν κοινωνίαν; Τί θὰ νομίζωσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ ἐμοῦ; τί θὰ λέγῃ ἡ νεόνυμφος σύζυγός μου περὶ τοῦ ἀνδρός, τὸν ὁποῖον ἔλαθεν; Ταῦτα ἐγὼ σκέπτομαι. Ἄν ἀπατῶμαι, πείσόν με ὅτι ἀπατῶμαι, εἰ δὲ μὴ, ἄφες με νὰ μεταβῶ εἰς τὸ κυνήγιον.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Κροΐσος·

Ἔχεις δίκαιον, υἱέ μου, οὔτε δειλὸς εἶσαι οὔτε ἄλλο τι. Ἀλλ' ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν σὲ προσέχω πολὺ, εἶναι ἐν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον εἶδον, ὅτι θὰ ζήσης ὀλίγον χρόνον καὶ ὅτι θὰ ἀποθάνῃς ὑπὸ σιδηρᾶ αἰχμῆς. Διὰ τοῦτο δέν σε ἀφίνω νὰ υπάγῃς εἰς τὸ κυνήγιον. Ἐγὼ δὲν ἔχω ἄλλον ὥς ἢ σὲ μόνον, διότι τὸν ἄλλον ἀδελφόν σου τὸν ἀνάπτηρον θεωρῶ οἷόν νὰ μὴ υπάρχῃ.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ υἱός·

Δὲν ἔχεις ἄδικον, πάτερ μου, νὰ μὲ φυλάττης. Ἀλλ' ἐν πρᾶγμα εἰς τὸ ὄνειρον δὲν ἐνόησες. Τὸ ὄνειρον εἶπεν ὅτι θὰ ἀποθάνω ὑπὸ σιδηρᾶς αἰχμῆς. Ἀλλὰ ποίαν χεῖρα ἔχει ὁ ἀγριόχοιρος ἢ ποίαν σιδηρᾶν αἰχμὴν, τὴν ὁποίαν νὰ φοβήθῃς. Ἐάν ἔλεγεν ὅτι θὰ φονευθῶ ὑπὸ ὀδόντος ἢ ἄλλου τινὸς ὁμοίου πράγματος, τότε μάλιστα δίκαιον εἶχες νὰ με φυλάττης. Ἀλλὰ τὸ ὄνειρον καθαρὰ εἶπεν ὑπὸ αἰχμῆς. Καὶ διὰ τοῦτο, ἀφ' οὗ δὲν θὰ πολεμήσωμεν πρὸς ἄνδρας, ἄφες με νὰ μεταβῶ εἰς τὸ κυνήγιον.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐπεισαν τὸν Κροΐσον νὰ ἀφήσῃ τὸν υἱόν του νὰ μεταβῇ εἰς τὸ κυνήγιον.

Ἀφ' οὗ εἶπον ταῦτα, ἐκίνησαν ὁ Ἄτρυς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκλεκτοὶ Λυδοὶ ἔχοντες καὶ τοὺς κύνας καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν Ὀλυμπον τὸ ὄρος. Ἐκεῖ ἐζήτησαν τὸ θηρίον, καὶ ἀφ' οὗ εὗρον αὐτό, σταθέντες κύκλῳ ἔρριψαν κατ' αὐτοῦ τὰ ἀκόντια. Ἀλλ' ἐν ἀκόντιοι, ἀντὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἀγριόχοιρον, ἐπιτυγχάνει τὸν Ἄτρυν καὶ φονεῖ αὐτόν. Ἡ εἰδήσις αὕτη περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἄτρυς ἔφθασεν εἰς τὸν Κροΐσον, ὅστις ἦτο διὰ τοῦτο ἀπαρηγόρητος. Οἱ δὲ Λυδοὶ ἔφερον τὸ σῶμα εἰς τὰς Σάρδεϊς, καὶ ἐκεῖ ἔθαψαν τὸν Ἄτρυν ὑπὸ τοὺς θρήνους πατρός, μητρὸς, συζύγου καὶ παντός τοῦ λαοῦ.

Ζ. Ἦττα τοῦ Κροΐδου.

Ἀλλ' ἐκτός τῆς συμφορᾶς ταύτης ἐνέσκηψεν εἰς τὸν Κροΐσον καὶ π.Χ. 555 ἄλλη. Βασιλεὺς τῶν Περσῶν εἶχεν ἤδη γίνῃ ὁ Κύρος, ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύσου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Περσικὸν κράτος ὑπὸ τὸν μέγαν τοῦτον βασι-

λέα πάντοτε προώδευεν, ὁ Κροῖσος ἤρχισε νὰ φοβῆται καὶ ἐσκέπτετο πῶς νὰ ἐμποδίσῃ τὴν αὐξήσιν ταύτην. Εἶχε δὲ πεποίθησιν ὅτι, ἐὰν εἶχε συμμάχους καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους, ἠδύνατο καὶ νὰ νικήσῃ τὸν Κύρον. Ἦσαν δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τότε οἱ ἰσχυρότατοι τῶν Ἑλλήνων. Τοιοῦτους δὲ κατέστησεν αὐτοὺς εἰς ἀνὴρ, ὁ Λυκοῦργος, ὅστις καὶ νόμους καλοὺς εἰσήγαγε καὶ ἔθιμα καλὰ, πρὸ πάντων δέ, διότι συνείθισεν αὐτοὺς νὰ σέβωνται καὶ νὰ τηρῶσι τοὺς νόμους.

π.Χ. 88

Ὁ Κροῖσος λοιπὸν ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ παρακαλέσωσιν αὐτοὺς νὰ γίνωσι σύμμαχοι αὐτοῦ κατὰ τῶν Περσῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι προθύμως παρεδέχθησαν τοῦτο, καθ' ὅσον εἶχον πολλὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τὸν Κροῖσον, ὅστις καὶ δῶρα πολλὰ ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς τώρα, καὶ πρότερον εἶχε δῶσθαι δωρεὰν πολὺν χρυσόν, ἵνα κατασκευάσωσι τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὑπεσχέθησαν λοιπὸν ὅτι ἦσαν πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσιν αὐτόν.

Ὁ Κροῖσος παρσκευάζετο ἤδη μετὰ μείζονος προθυμίας νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, ἐλπίζων ὅτι ἤθελε καταλύσῃ τὴν δύναμιν αὐτῶν. Καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ δοθῇ ἀφῆρη πολέμου. Ὁ Ἀρταχέρης, ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων, ὃν ἐξεθρόνισε νῦν ὁ Κύρος, ἦτο συγγενὴς τοῦ Κροίσου, ἔχων τὴν ἀδελφὴν του σύζυγον. Τὸν λόγον τοῦτον λαβὼν πρόφασιν ὁ Κροῖσος ἐστράτευσε κατὰ τοῦ Κύρου, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτόν καὶ ἀποδώσῃ εἰς τὸν γαμβρόν του πάλιν τὸν θρόνον. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὸν Ἄλυν ποταμόν, ὅστις ἦτο τὸ ἔσχατον ὄριον τοῦ Κροίσου, διέβη τοῦτον καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Πτερίαν τῆς Καππαδοκίας ἀπέναντι τῆς πόλεως Σινώπης. Ἐνταῦθα εἰς ἰσχυροτάτην νείσιν στρατοπεδεύσας ἔστειλε στρατεύματα καὶ ὑπέταξεν ὅλην τὴν χώραν περὶξ καὶ ἔφθειρε τοὺς ἀγρούς ¹. Ὁ δὲ Κύρος, ἀθροίσας ὅλα τὰ στρατεύματά του, ἤρχετο καὶ αὐτὸς κατὰ τοῦ Κροίσου. Ἄλλὰ πρὶν κινήσῃ, εἶχε πέμψῃ κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας προσπαθῶν νὰ ἀποστατήσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Κροίσου, ἀλλ' οἱ Ἴωνες δὲν ἐπέιθοντο νὰ πράξωσι τοῦτο. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Κύρος ἔφθασεν εἰς τὴν Πτερίαν, συνήφθη μεγάλη μάχη, καθ' ἣν ἔπεσον πολλοὶ ἐκατέρωθεν. Ἄλλ' εἰς τὴν μάχην ταύτην οὐδέτερος ἐνίκησεν, ἡ δὲ μάχη διεκόπη, διότι εἶχεν ἐπέλθῃ νύξ.

8. Αἰχμαλωσία τοῦ Κροίσου.

Ὁ Κροῖσος ἀπέδωκε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἰς τὴν ὀλιγότητα τοῦ στρατεύματός του, τὸ ὅποιον ἦτο πράγματι ὀλιγαριθμότερον

1 Διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ ὁ Κύρος δι' ἑλλειψιν τροφῶν νὰ τὸν πολιορκήσῃ.

τῶν στρατευμάτων τοῦ Κύρου. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Σάρδεις καὶ κατὰ τὴν ἀνοιξὶν πάλιν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Κύρου, ἀφ' οὗ ὅλον τὸν χειμῶνα καταγίνῃ νὰ συναθροίσῃ στρατεύματα καὶ λάβῃ ἐπικουρίαν καὶ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ παρὰ τῶν Βαβυλωνίων καὶ παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν μὲ τὰ στρατεύματά του ἐκίνησε καὶ ἦλθεν εἰς τὰς Σάρδεις. Ὡς δὲ ἐφθασεν ἐνταῦθα, διέλυσε ὅσον στρατὸν εἶχε, μὴ πιστεύων ποτὲ ὅτι θὰ ἤρχετο ὁ Κύρος εἰς Σάρδεις, εἰς δὲ τοὺς συμμάχους ἐστείλε κήρυκας, καλῶν νὰ ἔλθωσι τὴν ἀνοιξὶν διὰ νὰ βοηθήσωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Κύρος, ὡς ἔμαθεν ὅτι ὁ Κροΐσος διέλυσε τὸν στρατὸν, ἐδάδισε ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς Σάρδεις, διὰ νὰ μὴ δώσῃ καιρὸν εἰς τὸν Κροΐσον νὰ συναθροίσῃ πάλιν ἐκ δευτέρου τὰ στρατεύματά του. Ὅτε δὲ ὁ Κύρος ἐφθασε πλησίον τῶν Σάρδεων, ὁ Κροΐσος ἐταράχθη, ἐν τούτοις ὅμως ἀπεφάσισε μὲ ὅσα στρατεύματα εἶχε νὰ πολεμήσῃ, καὶ ὠδήγησε τὸν στρατὸν του κατὰ τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ, ὅστις εὕρισκετο εἰς μεγάλην ἄδενδρον πεδιάδα, ἣν διαρρέουσι πολλοὶ ποταμοί, χυνόμενοι πάντες εἰς τὸν μέγιστον ποταμὸν τὸν Ἑρμῶν. Ἐνταῦθα, ὅτε εἶδεν ὁ Κύρος τοὺς Λυδοὺς παρατασσόμενους εἰς μάχην, ἐφοβήθη αὐτούς, πρὸ πάντων τῶν ἱππικόντων. Ἰνα δὲ καταστήσῃ τοῦτο ἄχρηστον, κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀρπαγίου ἐξεφόρτωσε τὰς καμήλους καὶ ἀνεβίβασεν ἐπάνω εἰς αὐτὰς ἄνδρας φοροῦντας ὅλον τὸν ὀπλισμὸν ἱππέως. Ὅπισθεν δὲ τῶν καμήλων διέταξε νὰ βαδίξῃ ὁ πεζὸς στρατὸς καὶ ὀπισθεν τοῦ πεζοῦ τὸ ἱππικόν. Ἐσοφίσθη δὲ νὰ προτάξῃ ἐμπρὸς τὰς καμήλους διὰ τοῦτο, διότι οἱ ἵπποι μῆτε νὰ ἴδωσι μῆτε νὰ ὀσφρανθῶσι δύνανται τὴν κάμηλον, ἐπομένως τὸ ἱππικόν τῶν Λυδῶν, εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν ὅλας τὰς ἐλπίδας τῆς νίκης ὁ Κροΐσος, ἤθελε κατασταθῇ ἄχρηστον. Καὶ τῷ ὄντι, ὡς ἐγένετο ἡ συμπλοκὴ καὶ οἱ ἵπποι ὀσφράνθησαν τὰς καμήλους, ἤρχισαν νὰ στρέφονται πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἀλλ' οἱ Λυδοί, ὡς εἶδον τὸ γινόμενον, χωρὶς νὰ φοβηθῶσιν, ἐπήδησαν κάτω καὶ ἐπολέμουν πεζῇ. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πολλοὶ ἔπεσον ἐκατέρωθεν, ἐπὶ τέλους ὅμως οἱ Λυδοὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἐχθρὸς ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, ὁ Κροΐσος νομίζων ὅτι ἡ πολιορκία ἤθελε παραταθῇ, ἐστείλε νέους ἀπεσταλμένους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους συμμάχους ὡς καὶ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ παρεκάλεε αὐτοὺς νὰ ἔλθωσι ταχέως εἰς βοήθειαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ὡς ἤκουσαν τοῦτο, εὐθὺς παρεσκευάζοντο νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἦλθεν ἡ εἰδήσις ὅτι

π.Χ. 546 ἐκυριεύθησαν αἱ Σάρδεις καὶ ὁ Κροΐσος ἐγένετο αἰχμάλωτος. Διὸ ἐ-

θεώρησαν περιττὸν πλέον νὰ ἀναχωρήσωσιν. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐκυριεύθησαν αἱ Σάρδεις. Κατὰ τὴν 14. ἡμέραν τῆς πολιορκίας ὁ Κύρος διεκήρυξεν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, ὅτι θὰ δώσῃ δῶρα εἰς ἐκεῖνον, ὅστις πρῶτος ἀναβῇ τὸ τεῖχος. Κατόπιν τῆς τοιαύτης διακηρύξεως πολλοὶ προσεπάθησαν νὰ ἀναβῶσιν, ἀλλὰ μάτην. Ὅτε δὲ ὅλοι εἶχον παύσῃ νὰ δοκιμάζωσιν, εἰς στρατιώτης, ἰδὼν κατὰ τὸ ἀπόθεμον τῆς ἀκροπόλεως μέρος, ὅπερ διὰ τοῦτο ἔμενεν ἀφύλακτον, στρατιώτην ἔκ τινος μέρους καταβάντα διὰ νὰ λάβῃ καταπεσοῦσαν περικεφαλαίαν καὶ πάλιν ἀναβάντα, εἰς τὸ ἴδιον μέρος ἀνέβη καὶ αὐτὸς κατόπιν τοῦ Λυδοῦ, μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἄλλοι Πέρσαι, καὶ οὕτως ἐκυριεύθησαν αἱ Σάρδεις. Ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι εἰσῆλθον εἰς τὰς Σάρδεις, παρεδόθησαν εἰς τὴν διαρπαγὴν τῆς πόλεως. Εἰς μάλιστα στρατιώτης εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κροΐσου καὶ μὴ γνωρίζων ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ αὐτόν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Κροΐσου ὁ κωφάλαλος, πρὸς θεραπείαν τοῦ ὁποίου ὁ Κροΐσος πολλὰ ἐδαπάνησεν ἀνωφελῶς, ὡς εἶδε τὸν στρατιώτην ἀπειλητικὴν θέσιν λαβόντα κατὰ τοῦ Κροΐσου καὶ ἑτοιμον νὰ ὀρμήσῃ κατ' αὐτοῦ, ἐφώνησε καὶ εἶπεν· ὦ ἄνθρωπε, μὴ φονεύσῃς τὸν Κροΐσον. Αὗται ἦσαν αἱ πρῶται λέξεις, ἃς ὁ κωφάλαλος εἶπεν, ὅστις ὅμως ἔκτοτε ὠμίλει μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

Τοιοιτοτρόπως λοιπὸν ἐκυριεύθη ἡ πόλις, ὁ δὲ Κροΐσος ἐγένετο αἰχμάλωτος. Λαβόντες δὲ οἱ Πέρσαι ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὸν Κύρον, ὅστις διέταξε νὰ καύσωσιν αὐτόν. Πρὸς τοῦτο ἐσώρευσαν μεγάλην πυρὰν καὶ ἀνεβίβασαν ἐπ' αὐτῆς τὸν Κροΐσον, ἵνα καὶ αὐτὸς καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτόν καὶ 14 ἄλλοι Λυδοί. Ἐν ᾧ δὲ ἔμελλε νὰ καῇ, ἐνεθυμήθη τοῦ Σόλωνος τὰς σοφὰς παρατηρήσεις καὶ ἐφώνησε μεγαλοφώνως τρεῖς Σόλων. Τοῦτο ἤκουσεν ὁ Κύρος καὶ ἠρώτησε, τί ἐνοεῖ ταῦτα λέγων. Ὁ δὲ Κροΐσος διηγῆθη πάντα, ὅσα εἶπε πρὸς αὐτόν ὁ Σόλων. Ὡς δ' ἤκουσε ταῦτα ὁ Κύρος, μετεμελήθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ μὴ καύσῃ μῆτε τὸν Κροΐσον μῆτε τοὺς ἄλλους Λυδοὺς. Διὰ τοῦτο ἔλυσε τὸν Κροΐσον καὶ τὸν ἐκράτησε πλησίον του, ἐφέρετο δὲ πρὸς αὐτόν μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης.

9. Ὁ Δηϊόκης ὡς δικαστής.

Τοιοιτοτρόπως λοιπὸν ἐδουλώθησαν οἱ Λυδοὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ Κύρου, καλὸν εἶναι ἐνταῦθα νὰ εἰπωμεν, τίς ἦτο ὁ Κύρος, καὶ πῶς οἱ Πέρσαι ἔλαβον τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἀσίας.

Ἀφ' οὗ οἱ Ἀσσύριοι ἤρξαν τῆς αἰῶ. Ἀσίας ἐπὶ πεντακόσια ἔτη, οἱ Μῆδοι πρῶτοι ἀπεστάτησαν ἀπ' αὐτῶν καὶ κατώρθωσαν μετὰ π. X. 1250

γενναῖον πόλεμον νὰ ἀπωθήσῃ τὴν δουλείαν καὶ νὰ γίνωσιν ἐλεύθεροι. Κατόπιν δὲ τῶν Μῆδων ἀπεστάτησαν καὶ ἄλλοι λαοὶ καὶ ἔγιναν καὶ οὗτοι ἐλεύθεροι.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν διήρκεσε πολὺν χρόνον, διότι σοφός τις Μῆδος, ὀνόματι Δηϊόκης, κατῳρῆσεν νὰ γίνῃ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον τύραννος αὐτῶν. Οἱ Μῆδοι πάντες ἔχον κατὰ κόμην, εἰς δὲ τὴν ἰδικὴν του κόμην ὁ Δηϊόκης, ὅστις καὶ πρότερον ἦτο ἀμερόληπτος κριτής, τώρα ὅμως, ὅτε ἐβουλήθη νὰ γίνῃ τύραννος, ἐδίκαζε δικαιοτάτα. Καὶ ἔπραττε τοῦτο, καθ' ὃν χρόνον μεγάλη ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν Μηδικὴν ἀνομία, καὶ ἐν ᾗ ἤξευρεν ὅτι οἱ δίκαιοι μισοῦνται ὑπὸ τῶν ἀδίκων. Ὡς δὲ εἶδον τοῦτο οἱ συγχωρεῖται του, ἐξέλεξαν αὐτὸν δικαστήν. Ὁ δὲ Δηϊόκης, ἔχων καὶ τὸν σκοπὸν του, ἐδίκαζε τώρα δικαιοτάτα, καὶ ἐπῆνεῖτο οὐ μόνον ὑπὸ τῶν συγχωρετῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν τῶν ἄλλων κομῶν. Ἀκούοντες δ' οὗτοι ὅτι μόνον ὁ Δηϊόκης δικάζει ὀρθῶς, ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ λύσῃσι πᾶσαν διαφοράν. Καὶ τέλος συνέβη νὰ μὴ ἔχωσιν ἐμπιστοσύνην εἰς οὐδένα ἄλλον. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἤρχοντο περισσότεροι νὰ δικασθῶσιν ὑπὸ τοῦ Δηϊόκου, καὶ δὲν ἔμενεν αὐτῷ καιρὸς, ἵνα φροντίξῃ καὶ περὶ τῶν ἰδικῶν του ὑποθέσεων, εἶπεν ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν συμφέρει εἰς αὐτὸν νὰ ἀμελῇ τῶν ἰδίων ὑποθέσεων καὶ νὰ δικάζῃ τὰς ξένας διαφοράς. Τότε ἠναγκάσθησαν νὰ συνέλθωσιν οἱ Μῆδοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ νὰ σκεφθῶσι, πῶς θὰ παύσῃ ἡ ἀρπαγὴ καὶ ἡ ἀνομία, ἥτις τώρα εἶχε γίνῃ μεγαλειτέρα καθ' ὅλην τὴν Μηδικὴν ἢ πρότερον. Ἐν ᾗ δὲ πολλὰ ἐλέγοντο περὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῶν πραγμάτων, φίλοι φαίνεται τοῦ Δηϊόκου ὑπεστήριζαν ὅτι μόνος καλὸς βασιλεὺς ἡδύνατο νὰ σώσῃ τὴν χώραν. Τοῦτο ἐδέχθησαν καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ πάντες συνήνεσαν ὡς τοιοῦτον νὰ ἐκλέξωσι τὸν Δηϊόκην.

10. Ὁ Δηϊόκης ὡς βασιλεὺς.

Γενόμενος δὲ βασιλεὺς ὁ Δηϊόκης διέταξε νὰ γίνῃ μία πόλις, νὰ οἰκοδομηθῶσιν αὐτῷ ἀνάκτορα μεγάλα καὶ ἰσχυρά, καὶ νὰ φυλάττωσιν αὐτὸν δορυφόροι, οὓς αὐτὸς ἐκ πάντων τῶν Μῆδων ἤθελεν ἐκλέξῃ. Καὶ τῷ i.X. 708 ὄντι πλησίον λόφου ὠκοδομήθη πόλις, ἥτις τώρα καλεῖται Ἐκβάτανα, μὲ ἐπτὰ περίξ τεῖχιν, ὧν τὸ ἐν εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ ἄλλου, καὶ μὲ προμαχώνας διαφόρους, κεχρωματισμένους. Ἦσαν δὲ οἱ προμαχώνας βεβαμμένοι τοῦ μὲν πρώτου κύκλου λευκοί, τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες, τοῦ δὲ τρίτου κύκλου πορφυροὶ ¹, τοῦ δὲ τετάρτου κιανοὶ, τοῦ δὲ πέμπτου μίλτινοι, ², τοῦ ἕκτου ὅμως καὶ τοῦ ἐβδόμου ἦσαν οἱ μὲν

1 Βαθυκόκκιννοι ὡς αἵμα. 2 Ἀνοικτοκόκκιννοι, κεραμιδί, τῆς φωτιᾶς.

ἐπηρεγυρωμένοι, οἱ δὲ κατακεχυσμένοι. Ἐντὸς δὲ τοῦ ἐβδόμου τοῦτου κύκλου ἦσαν τὰ ἀνάκτορα καὶ οἱ θησαυροὶ τοῦ βασιλείως. Ταῦτα λοιπὸν τὰ τέλῃ ἐκτίσεν ὁ Δηϊόκης πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ ἀσφάλειαν, τὸν δὲ λαὸν διέταξε νὰ ἐγκατασταθῇ περίξ τοῦ τείχους. Ἀφ' οὗ δὲ πάντα ταῦτα ἐτελείωσαν, ἔπειτα εἰσήγαγε πρῶτος αὐτὸς τὴν ἐθιμοταξίαν, νὰ μὴ ἐπιτρέπηται εἰς οὐδένα νὰ εἰσάγῃται πρὸς τὸν βασιλέα, ἀλλὰ νὰ ἀποτείνωνται πρὸς αὐτὸν διὰ διαγγελέων, καθόλου δὲ ὁ βασιλεὺς νὰ μὲν ἀόρατος. Πρὸς τούτοις ἐθεωρήθη ἀρεπὲς νὰ γελᾷ τις ἢ νὰ πτύῃ καὶ ἐνώπιον ἄλλων, πολὺ δὲ περισσώτερον ἐνώπιον τοῦ βασιλείως. Εἰσήγαγε δὲ τὴν σοβαρὰν ταύτην τάξιν, ὅπως μὴ βλέποντες αὐτὸν λυπῶνται καὶ ἐπιβουλεύουσιν αὐτὸν οἱ φίλοι του, μεθ' ὧν ἄλλοτε ἔζη, καὶ οἵτινες καὶ κατὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ προτερήματα δὲν ἦσαν κατώτεροι τοῦ Δηϊόκου, ἀλλὰ νὰ νομίζωσιν ὅτι εἶναι ἄλλος ἄνθρωπος, ὅταν δὲ βλέπωσιν αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ εἰσήχθη ὅλη αὐτὴ ἡ τάξις καὶ ἐστερεώθη ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, τότε ἐδείχθη αὐστηρότατος τῶν νόμων ἐκτελεστής. Οὐ μόνον τὰς ὑπαρχούσας διαφορὰς τῶν ἀνθρώπων διέλυεν, ἀποδίδων εἰς ἕκαστον τὸ δίκαιόν του, ἀλλὰ, καθὼς ἤθελε πληροφορηθῇ ὅτι τις δὲν ἐφέρετο καλῶς καὶ ἡδίκηκε, εὐθὺς προσεκάλει τοῦτον καὶ ἐτιμῶρει αὐτὸν ἀναλόγως τοῦ ἀδικήματος. Ταῦτα δὲ ἐμάνθανε διὰ κατασκόπων, οὓς πανταχοῦ εἶχε τῆς χώρας, ἧς ἦτο ἄρχων.

Τοιοιουτρόπως λοιπὸν ὁ Δηϊόκης ἤνωσεν ὅλα τὰ γένη τῶν Μήδων καὶ ἀπέτελεσεν ἐν Μηδικῷ κράτος. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Δηϊόκου διάδοχος τῆς βασιλείας ἐγένετο ὁ υἱὸς του Φραόρτης, ὅστις δὲν ἠρέκεσθη νὰ ἐξουσιάζῃ μόνον τοὺς Μήδους, ἀλλ' ἤθελε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τοὺς Πέρσας, ὅπερ καὶ κατώρθωσεν. Ἦδη ἔχων ἠνωμένας τὰς δυνάμεις καὶ τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν ἠδυνήθη νὰ ὑποτάξῃ καὶ ἄλλα ἔθνη τῆς Ἀσίας τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο. Τέλος δὲ ἐξεστράτευσεν καὶ κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, οἵτινες δὲν εἶχον μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰς πολυαριθμοὺς συμμαχικὰς δυνάμεις, ἦσαν ὅμως ἱκανοὶ καὶ μόνοι νὰ πολεμήσωσιν. Ἐν τῷ πολέμῳ δὲ τούτῳ ἔπασσε καὶ ὁ Φραόρτης καὶ πολλὸς αὐτοῦ στρατός. Τὸν θάνατον δὲ τοῦ Φραόρτου ἀνέλαβε νὰ ἐκδικήσῃ ὁ υἱὸς του Κυαξάρης, ἀνὴρ λίαν φημιζόμενος διὰ τὰ πολεμικὰ αὐτοῦ ἔργα, πρὸ πάντων διότι ἔφερε τάξιν εἰς τὸν στρατόν, διαιρέσας τοὺς στρατιώτας εἰς τάγματα, χωριστὰ τοὺς αἰχμοφόρους, χωριστὰ τοὺς τοξότας καὶ χωριστὰ τοὺς ἵππεις, ἐν ᾧ πρὸ αὐτοῦ ἦσαν ὅλα ἀναμείξ. Ὁ Κυαξάρης οὗτος, ἀφ' οὗ ὑπέταξε τὴν ἄνω Ἀσίαν, ἀθροίσας πάντας τοὺς ἀρχομένους ἐξεστράτευσεν καὶ κατὰ τῆς πρωτευούσης τῶν Ἀσσυρίων πόλεως, τῆς Νίνου, τὴν ὁποίαν καὶ ὑπέταξεν. Ὡστε σύμ-

κ. Χ. 606 πασα ἡ Ἀσσυρία πλὴν τῆς Βαβυλωνίας ἐγένετο εἰς τοὺς Μήδους ὑπα-
χείριος.

II. Τὰ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Κύρου.

Μετὰ τὸν Κυαζάρην ἐγένετο βασιλεὺς ὁ Ἀστυάγης, ὅστις εἶχε θυγατέρα ὀνομαζομένην Μανδάνην. Περὶ αὐτῆς εἶδε καθ' ὕπνον ὁ Ἀστυάγης ὅτι τόσον νερὸν ἔρρευεν ἐκ τῆς κοιλίας τῆς, ὥστε κατεκλύσθη ὅλη ἡ Ἀσία ὡς καὶ ἡ πόλις αὐτοῦ. Ὁ Ἀστυάγης εὐ-
θὺς ἐκάλεσε τοὺς ὄνειροκρίτας καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς, τί σημαίνει τὸ ὄνειρον.

Ὅτε δὲ ἤκουσε τί σημαίνει, ἐφοβήθη καὶ διὰ τοῦτο ὑπανδρεῖν τὴν κόρην του οὐχὶ μὲ Μῆδον, ἀλλὰ μὲ ἄνδρα Πέρσην τὸν Καμβύσην, ὅστις ἦτο ἄνθρωπος ἐκ καλῆς οἰκογενείας καὶ ἡσύχου χαρακτῆρος. Δὲν παρῆλθον δὲ ὀλίγοι μῆνες καὶ ὁ Ἀστυάγης βλέπει ἄλλο ὄνει-
ρον, ὅτι ἐκ τῆς κοιλίας πάλιν τῆς θυγατρὸς του ἐφύτρωσε κλῆμα, τὸ ὅποιον ἐσκέπασεν ὅλην τὴν Ἀσίαν. Ἐρωτήσας δὲ καὶ πάλιν τοὺς ὄνειροκρίτας καὶ μαθὼν ὅτι τὸ μέλλον νὰ γεννηθῇ ἐκ τῆς Μαν-
δάνης τέκνον μέλλει νὰ γίνῃ τῆς Ἀσίας ὅλης κύριος καὶ θὰ ἀφαι-
ρέσῃ καὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν, ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ πλησίον τὴν κόρην του ἐπίτοκον εὖσαν, ἵνα θανατώσῃ τὸ βρέφος, τὸ ὅποιον ἐμελ-
λε νὰ γεννηθῇ. Ὅτε δὲ ἐγεννήθη ὁ Κύρος, ὁ Ἀστυάγης ἐκά-
λεσε τὸν Ἀρπαγον ἄνθρωπον συγγενῇ του καὶ πιστότατον, τὸν ὅποιον εἶχεν ὅλων του τῶν πραγμάτων ἐπίτροπον, καὶ εἶπε·

Ἀρπαγε, λάβε τὸ παιδίον τοῦτο, τὸ ὅποιον ἐγέννησεν ἡ Μαν-
δάνη καὶ φέρων εἰς τὴν οἰκίαν σου φόνευσον, ἔπειτα θάψον αὐτό,
ὅπως θέλεις. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον μου καὶ τὸ συμφέρον τοῦτο
μόνον πρέπει νὰ προτιμᾷς παντὸς ἄλλου.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Ἀρπαγος·

Καὶ πρότερον μὲν οὐδὲν δυσάρεστον πρὸς σέ, ὦ βασιλεῦ, παρ' ἐμοῦ ἐγένετο, καὶ εἰς τὸν μετέπειτα χρόνον θὰ προσέξωμεν νὰ μὴ σφάλωμεν εἰς σέ οὐδ' εἰς τὸ παραμικρόν. Ὡστε, ἂν ἐπιθυμῇς τοῦτο εὖτω νὰ γίνῃ, ἀνάγκη ὅσον δύναμαι νὰ σέ εὐχαριστήσω.

Ταῦτα εἶπον πρὸς ἀλλήλους. Ἐπειτα παρεδόθη εἰς τὸν Ἀρπαγον τὸ παιδίον, ἐστολισμένον μὲ τὴν νεκρικὴν του στολήν. Οὗτος δὲ ἐδέχθη τοῦτο καὶ ἀπῆλθε κλαίων εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὅτε δὲ ἐφθασεν ἐκεῖ, εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκά του πάντα, ὅσα εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης. Τότε ἡ γυνὴ ἠρώτησεν αὐτόν·

Τώρα λοιπὸν τί διανοεῖσαι νὰ κάμῃς; Οὗτος δὲ ἀπεκρίθη· Βεβαίως οὐχὶ ὅπως διέταξεν ὁ Ἀστυάγης. Καὶ μᾶλλον παρὰ φρον

καὶ μηχανικὸς καὶ ἂν ἦτο, οὐδέποτε ἐγὼ θὰ ἠκολούθουν τὴν γνώμην του οὐδὲ θὰ συμπράξω εἰς φόνον τοιοῦτον. Διὰ πολλοὺς δὲ λόγους δὲν πρέπει νὰ φονεύσω τὸ παιδίον, καὶ διότι μοὶ εἶναι συγγενὴς καὶ διότι ὁ Ἀστυάγης εἶναι γέρον καὶ ἐστερημένος ἄρρενος τέκνου. Ὡστε, ἂν μετὰ τὸν θάνατον τούτου γίνῃ βασίλισσα ἡ θυγάτηρ του, τῆς ὁποίας ἐγὼ τώρα φονεύω τὸ τέκνον, τότε τί ἄλλο ἐγὼ ἔχω νὰ περιμένω ἢ τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων; Καὶ διὰ τοῦτο χάριν μὲν τῆς ἰδικῆς μου ἀσφαλείας ἀνάγκη νὰ ἀποθάνῃ αὐτὸ τὸ παιδίον, πρέπει ὅμως νὰ φονεύσῃ αὐτὸ ἄνθρωπος τοῦ Ἀστυάγου καὶ ὄχι ἰδικός μου.

12. Ἐκθεσις τοῦ βρέφους.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἄρπαγος καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν ἓνα τῶν βουκόλων τοῦ Ἀστυάγου, ὅστις ἔβροσκε τοὺς βοῦς ἐπάνω εἰς ἄγρια ὄρη, καταλληλότετα διὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ παιδίου. Ὁ βουκόλος ἦλθε κατεσπευσμένος, ὁ δὲ Ἄρπαγος παραδίδων εἰς αὐτὸν τὸ παιδίον εἶπεν· Ὁ Ἀστυάγης προστάσσει νὰ λάβῃς αὐτὸ τὸ παιδίον καὶ νὰ τὸ θέσῃς εἰς τὸ ἐρημώτατον ὄρος, ἵνα ἐκεῖ τάχιστα ἀποθάνῃ. Μοὶ εἶπε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι, ἂν δὲν φονεύσῃς αὐτὸ καὶ τὸ σώσῃς, τρέμερός θάνατος σὲ περιμένει. Ἐγὼ δὲ εἶμαι διωρισμένος νὰ προσέχω διὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Ὁ βουκόλος, ἀφ' οὗ ἤκουσε ταῦτα, ἔλαβε τὸ παιδίον καὶ ἐπέστρεψεν ὀπίσω διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ εἰς τὴν καλύβην του. Ἀλλὰ καὶ τοῦ βουκόλου ἡ γυνή, ἥτις περιμένετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ γεννήσῃ, συνέπεσε τότε κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ βουκόλου νὰ γεννήσῃ. Ἦσαν δὲ καὶ εἰ δύο εἰς ἀνησυχίαν, ὁ μὲν φοβούμενος διὰ τὴν γέννησιν τῆς γυναικὸς, ἡ δὲ γυνὴ διότι ὁ Ἄρπαγος ἐκάλεσε τὸν ἄνδρα τῆς, πρῶτα ἀσύνηθε. Ὅτε ὅμως ἐπέστρεψε καὶ εἶδεν αὐτὸν ἡ γυνή, πρῶτη ἠρώτησεν αὐτόν, διὰ τί οὕτως ἐσπευσμένος ἐκάλεσε τοῦτον ὁ Ἄρπαγος. Οὗτος δὲ ἀπεκρίθη· Ὡ γύναι, ὃ τι εἶδον καὶ ἤκουσα εἰς τὴν πόλιν, εἴθε νὰ μὴ συνέβαινε ποτε εἰς τοὺς κυρίους ἡμῶν. Εἰς ὅλην τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρπάγου ἠκούοντο κλαύματα καὶ ἀπορῶν ἐγὼ ἦλθον ἐντός. Ὡς δὲ τάχιστα εἰσῆλθον, βλέπω μικρὸν παιδίον ἐμπρὸς κείμενον, κινούμενον καὶ κλαῖον, καὶ ἐστολισμένον μὲ χρυσὸν καὶ ποικίλα ἐνδύματα. Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς μὲ εἶδε, διέταξεν εὐθὺς νὰ λάβω τὸ παιδίον καὶ νὰ φέρω αὐτὸ εἰς ἐκεῖνο τὸ ὄρος, ὅπου ὑπάρχουσι τὰ περισσότερα θηρία καὶ ἐκεῖ νὰ ἐκθῶ αὐτό. Μοὶ προσεθῆκε δὲ ὅτι τοῦτο εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ἀστυάγου, τὴν ὁποίαν ἂν δὲν ἐκτελέσω, ἔχω νὰ πάθω πολλά. Καὶ ἐγὼ ἔλαβον τὸ παιδίον καὶ ἔφερον μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι θὰ εἶναι τινας τῶν ὑπηρετῶν. Ἀλλ' ἠπόρουν διὰ τὸν χρυσόν

καὶ διὰ τὰ ἐνδύματα τοῦ παιδίου, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ διὰ τὴν λυπρὴν, ἣτις κατεῖχε τοῦ Ἀρπάγου τὴν οἰκίαν. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἐμαθον παρ' ἐνὸς ὑπηρέτου, ὅστις μὲ προσέπεμψεν ἔξω τῆς πόλεως καὶ μοι ἐνεχείρισε τὸ βρέφος, ὅτι εἶναι υἱὸς τῆς Μανδάνης καὶ τοῦ Καμβύσου καὶ ὅτι ὁ πάππος του ὁ Ἀστυάγης προστάσσει τὸ βρέφος τοῦτο νὰ φονευθῇ. Καὶ τώρα ἰδοὺ τὸ παιδίον. Ταῦτα εἶπεν ὁ βουκόλος καὶ ἐξεσκέπασε τὸ παιδίον. Ἡ δὲ γυνὴ του, ὡς εἶδε τὸ παιδίον εὐμορφον καὶ μέγα, μετὰ δακρύων παρεκάλει τὸν ἄνδρα νὰ μὴ τὸ ἐκθέσῃ. Οὗτος δὲ εἶπεν ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἄλλως νὰ γίνη, διότι θὰ ἔλθωσι καὶ κατασκόποι ἐκ τοῦ Ἀρπάγου διὰ νὰ παρατηρήσωσι, θὰ πάθωμεν δέ, ἂν δὲν ἐκτελέσωμεν αὐτά. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γυνὴ δὲν ἠδύνατο νὰ πείσῃ τὸν ἄνδρα τῆς, λέγει πρὸς αὐτὸν πάλιν ἄλλα. Ἀφ' οὗ δὲν δύναμαι, εἶπε, νὰ σὲ πείσω νὰ μὴ ἐκθέσῃ· τὸ βρέφος, ἂν εἶναι ἀνάγκη ἀναπόφευκτος νὰ φανῇ ὅτι ἐξετέθη παιδίον, τότε κάμε τοῦτο. Ἐγὼ ἐγέννησα παιδίον νεκρόν. Λαίπὸν λάβε καὶ ἐκθεσε τοῦτο, τὸ δὲ τέκνον τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀστυάγου λέγομεν ὅτι εἶναι ἰδικόν μας καὶ ὡς τοιοῦτο ἀνατρέφομεν αὐτό. Καὶ οὕτω συμβιβάζεται τὸ πρᾶγμα. Οὕτε ἡμεῖς θὰ φανῶμεν ἄπιστοι εἰς τοὺς κυρίους μας, οὔτε διὰ τὸν ἑαυτὸν μας θὰ σκεφθῶμεν κακὰ. Διότι καὶ τὸ νεκρὸν θὰ τύχῃ βασιλικῆς ταφῆς καὶ τὸ ζῶν δὲν θὰ χάσῃ τὴν ζωὴν του. Ἡ γνώμη αὕτη τῆς γυναίκῃς ἤρесе πολὺ εἰς τὸν βουκόλον, ὅστις εὐθὺς ἐξετέλεσε ταῦτα. Τὸ μὲν βρέφος, ὅπερ ἔφερε νὰ θανατώσῃ, παρέδωκεν εἰς τὴν γυναῖκά του, τὸ δὲ ἰδικόν του, τὸ νεκρὸν, ἀφοῦ ἐστόλισε, αὐτὸ μὲ ὅλα τὰ στολίδια τοῦ ἄλλου βρέφους, ἔθηκεν ἐντὸς τοῦ ἰδίου σκεύους, ἐντὸς τοῦ ἰποίου ἔφερε τὸ ἄλλο, καὶ φέρων ἐξέθηκεν εἰς τὸ ἐρημότατον τῶν ὄρεων. Ἀφοῦ δὲ παρήλθον τρεῖς ἡμέραι, τότε ὁ βουκόλος, τὸ μὲν βρέφος ἀφῆκε νὰ φυλάττῃ εἰς τῶν παραθοσκῶν του, αὐτὸς δὲ ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ἀρπαγον ὅτι τὸ παιδίον ἀπέθανε, καὶ ἃς στείλῃ ἀνθρώπους, ἵνα πεισθῇ περὶ τούτου. Ὁ δὲ Ἀρπαγὸς ἔστειλε τοὺς πιστοτάτους τῶν δορυφόρων του, οἵτινες εἶδον καὶ ἔθαψαν τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον.

13. Κύρου αναγνώρισις.

Ἀφ' οὗ δὲ οὕτως ἐσώθη ὁ Κύρος, παρέλαβεν αὐτὸν ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, ἣτις ἔτρεφεν ὡς ἴδιον τέκνον. Καὶ πάντες ἐθεώρουν τὸν Κύρον υἱὸν τοῦ βουκόλου μέχρι τῆς ἡλικίας δέκα ἐτῶν, ὅτε ἐφανερώθη τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Μίαν ἡμέραν παίζοντα τὰ παιδιά τοῦ χωρίου ἐξέλεξαν τὸν Κύρον, τὸν παῖδα τοῦ βουκόλου, βασιλέα των. Ὁ δὲ παῖς ὡς βασιλεὺς διέταξεν ἄλλους μὲν νὰ κτιζώσιν οἰκίας, ἄλ-

λους δὲ νὰ εἶναι δορυφόροι, ἄλλον δὲ νὰ εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ βασιλέως,¹ καὶ ἄλλον νὰ εἶναι ἀγγελιαφόρος καὶ ἄλλον ἄλλο. Ἄλλ' ἐν τῶν παιδίων τούτων, υἱὸς προὔχοντος Μήδου τοῦ Ἀρτεμίδωρου, δὲν ἔκαμε τὸ προσταχθὲν ὑπὸ τοῦ Κύρου. Τότε ὁ Κύρος διέταξε τοὺς ἄλλους παῖδας νὰ κρατήσωσι τὸν ἀπειθήσαντα ἄλλοι ἀπὸ τὰς χειρῶν καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς πόδας καὶ τὸν ἐμαστιγώσωσιν ἀνηλεῶς. Τοῦτο ἐθεώρησεν ὁ παῖς ὡς μεγίστην προσβολὴν καὶ ὀργῶν εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν πατέρα του διηγρήθη μετὰ θρόνων καὶ ὀδυρμῶν, ὅσα ἐπαθεν ὑπὸ τοῦ παιδὸς τοῦ βουκόλου. Ὁ δὲ πατήρ, ὡς ἦτο ὀργισμένος, ἤλθε πρὸς τὸν Ἀστυάγην, παραλαβὼν μεθ' ἐαυτοῦ καὶ τὸν υἱὸν του καὶ εἶπεν· Ὁ βασιλεῦ, ὁ δοῦλός σου, ὁ παῖς τοῦ βουκόλου, ἰδοὺ πῶς μᾶς ἠτίμασε, καὶ ἐδείκνυε τοὺς ὤμους τοῦ παιδὸς του. Ὁ δὲ Ἀστυάγης, ὡς εἶδε καὶ ἤκουσε ταῦτα, θέλων νὰ ἰκανοποιήσῃ αὐτόν, ἔστειλε νὰ φέρωσι καὶ τὸν βουκόλον καὶ τὸν υἱὸν του διὰ νὰ τιμωρήσῃ αὐτούς. Ἀφ' οὗ δὲ ἤλθον, ὁ Ἀστυάγης βλέψας πρὸς τὸν Κύρον εἶπε·

Σὺ, υἱὸς τοιοῦτου ἀνθρώπου, ἐτόλμησας νὰ φερθῇς τοιουτοτρόπως πρὸς υἱὸν τοῦ πρώτου Μήδου ;

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Κύρος·

Ὁ δέσποτα, ἐγὼ ταῦτα ἐπραῖα πρὸς τούτον δικαίως, καὶ ἰδοὺ διατί. Οἱ παῖδες τοῦ χωρίου καὶ οὗτος ὁμοῦ παίζοντες ἐξέλεξαν ἐμὲ βασιλέα των, διότι ἐφαινόμην ὅτι εἶμαι πρὸς τοῦτο καταλληλότερος. Καὶ εἰ μὲν ἄλλοι παῖδες ἐξετέλουν τὰς διαταγὰς μου, οὗτος ὁμοίως, χωρὶς νὰ ἔχῃ μηδὲν λόγον, δὲν ὑπήκουε καὶ διὰ τοῦτο ἐτιμωρήθη. Ἄν δὲ διὰ τοῦτο εἶμαι ἄξιος νὰ πάθω κακόν τι, ἰδοὺ εὐρίσκομαι πλησίον σας.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἔκαμαν τὸν Ἀστυάγην νὰ ὑποπτεύσῃ περὶ τοῦ παιδός, οἱ δὲ χαρακτηρισμοὶ τοῦ προσώπου του, οἵτινες ὁμοιάζον πρὸς τοὺς ἰδικούς του, καὶ οἱ τρόποι του, οἵτινες δὲν ἦσαν διόλου δούλου παιδός, μάλιστα δὲ ἡ ἡλικία του ἐνίσχυον εἰς αὐτόν τὴν ὑπόψιν ὅτι ὁ παῖς, ὃν εἶχεν ἐμπρὸς του, θὰ ἦτο ὁ ἔκγονός του. Δι' ὅλα ταῦτα ἔμεινεν ἐκστατικὸς ἐπὶ τινι χρόνῳ, χωρὶς νὰ εἴπῃ λέξιν. Μόλις δὲ συνελθὼν πρὸς μὲν τὸν πατέρα τοῦ δαρέντος παιδός, ὃν ᾔθελε νὰ ἀπομακρύνῃ, ἵνα μόνος ἐξετάσῃ αὐστηρῶς τὸν βουκόλον, εἶπεν ὅτι θὰ ἰκανοποιήσῃ αὐτὸν καθ' ὅλα καὶ νὰ μείνῃ ἡσυχος, τὸν δὲ Κύρον διέταξε τοὺς ὑπηρέτας νὰ φέρωσιν ἐντός. Ἀφ' οὗ δὲ ταῦτα ἐγένοντο καὶ ἔμεινε μόνος ὁ βουκόλος, ἠρώτησεν αὐτόν ὁ Ἀστυάγης, πόθεν ἔλαβε τὸν παῖ-

1 Ὁφθαλμὸς τοῦ βασιλέως ἐκαλοῦντο ὑπάλληλοι τοῦ βασιλέως κατὰσκοποι, οἵτινες ἐπιτηροῦσαν κατ' εὐθείαν τὸν βασιλέα περὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ συμβαινόντων ἀπετέλουν τρόπον τινὰ μυστικὴν ἀστυνομίαν.

δα καὶ τίς παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τοῦτον. Οὗτος δὲ ἀπεκρίθη ὅτι εἶναι ἰδικός του καὶ ὅτι ἡ μήτηρ του εἰσέτι ζῇ ἐν τῇ καλύβῃ του. Ὁ δὲ Ἀστυάγης εἶπεν ὅτι ἡδύνατο λέγων τὴν ἀλήθειαν νὰ ἀποφύγῃ τὰ βασανιστήρια. Ἀφ' οὗ ὅμως τοιοῦτοτρόπως ἀποκρίνεται, εἶναι ἡναγκασμένος νὰ διατάξῃ τοὺς δορυφόρους νὰ τὸν συλλάβωσιν. Ὁ δὲ βουκόλος εἰς τὰ βασανιστήρια φερόμενος ὡμολόγησεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὅλην τὴν ἀλήθειαν, παρακαλῶν τελευταῖον τὸν βασιλεῖα νὰ συγχωρήσῃ αὐτόν.

14. Ἀπάνθρωπος τιμωρία τοῦ Ἀρπάγου.

Ὁ δὲ Ἀστυάγης, μαθὼν τὴν ἀλήθειαν, εἰς μὲν τὸν βουκόλον δὲν ἔδωκε καμμίαν σημασίαν, ἡγανάκτησεν ὅμως πολὺ κατὰ τοῦ Ἀρπάγου, ὃν διέταξε τοὺς δορυφόρους νὰ καλέσωσι νὰ ἔλθῃ. Ὡς δὲ ἦλθεν, ὁ Ἀστυάγης εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀρπαγε, μὲ ποῖον θάνατον ἀπέθανεν ὁ παῖς τῆς κόρης μου, τὸν ὅποιον σοὶ παρέδωκα; Ὁ δὲ Ἀρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον παρόντα, ἐσκέφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ φανερώσῃ τὸ πρῶγμα, ὡς ἐγένετο. Εἶπε λοιπὸν ταῦτα· Ὡς παρέλαβον τὸ παιδίον, ἐσκέφθην εὐθὺς νὰ ἐκτελέσω τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως μου. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ᾔθελον αὐτὸς νὰ φονεύσω τὸ τέκνον τῆς θυγατρὸς σας καὶ τὸν ἔκγονον τὸν ἰδικόν σας, συνεβίβασα τοῦτο ὡς ἐξῆς. Παρέδωκα τὸ παιδίον εἰς τὸν βουκόλον τοῦτον νὰ τὸ ἐκθῇ ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος καὶ νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ, ἕως ὅτου ἀποθάνῃ. Ὅτε δὲ ἀπέθανε τὸ παιδίον, ἔστειλα ἀνθρώπους μου πιστοὺς, οἵτινες τὸ εἶδον καὶ τὸ ἔθαψαν. Τοιοῦτον θάνατον ἀπέθανε τὸ παιδίον, βασιλεῦ. Ὁ δὲ Ἀστυάγης κρύπτων τὴν ὀργὴν του εἶπεν· Εὐτυχῶς, Ἀρπαγε, ὁ παῖς ἐκεῖνος ζῇ. Δὲν ἤξεύρεις, πόσῃ λύπῃ ἡσθανόμην δι' ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἶχον πράξῃ πρὸς τὸν παῖδα τοῦτον καὶ τί βάρος ἦτο εἰς ἐμὲ νὰ εἶμαι μὲ τὴν θυγατέρα μου εἰς διάστασιν διὰ τοῦτο. Ἀφ' οὗ ὅμως ἡ τύχη μᾶς ἐδοθήσῃ, στείλῃ τὸ τέκνον σου ἐδῶ διὰ νὰ συμπαίξωσιν. Οἱ λόγοι οὗτοι ἡὐχαρίστησαν τὸν Ἀρπαγον, διότι τὸ σφάλμα τοῦ ἀπέβη εἰς καλόν, καὶ περιχαρῆς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἰσελθὼν εἶπεν εὐθὺς πρὸς τὸν υἱὸν του δεκατριῶν ἐτῶν, ὃν μόνον εἶχε, νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ Ἀστυάγους καὶ νὰ κάμῃ ὅ,τι προστάσῃ ἐκεῖνος. Ἐπειτα διηγῆθη τὰ διατρέξαντα καὶ εἰς τὴν γυναῖκά του. Ὁ Ἀστυάγης ὅμως, ὡς ἔφθασεν ὁ παῖς τοῦ Ἀρπάγου, εὐθὺς ἔσφαξεν αὐτόν πρὸς τιμωρίαν τοῦ πατρὸς του. Ἐκτοτε ὁ Ἀρπαγος ἐσκέπτετο κακὰ κατὰ τοῦ Ἀστυάγους, χωρὶς ὅμως εἰς οὐδένα νὰ εἴπῃ τι.

Μετὰ τὴν τοιαύτην τιμωρίαν τοῦ Ἀρπάγου προσεκάλεσεν ὁ Ἀστυάγης πάλιν τοὺς ἰδίους ὄνειροκρίτας καὶ διηγῆθη εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ

παῖς, περὶ τοῦ ὁποίου ποτὲ εἶχεν εἶπῃ τὸ ἐνύπνιον ὅτι θὰ ἐγενέσθαι καὶ θὰ ἐγένετο βασιλεὺς, ἐγεννήθη ἤδη καὶ ζῇ. Αὐτὸν δὲ τὸν παῖδα εἰς τοὺς ἀγροὺς ζῶντα οἱ παῖδες τοῦ χωρίου ἔκαμαν βασιλέα των, καὶ αὐτὸς ἐδέχθη ἐκτελέσας πάντα, ὅσα πράττουσιν οἱ βασιλεῖς, δηλαδὴ διώρισε δορυφόρους καὶ θυρωροὺς καὶ ἀγγελιαφόρους καὶ τὰ λοιπὰ πάντα. Καὶ ἠρώτησεν ἔπειτα αὐτούς, τί νομίζουσιν ὅτι δηλοῦσι ταῦτα; Οἱ δὲ Μάγοι ἀπεκρίθησαν ὅτι τὰ ἐνύπνια φαίνεται ὅτι τοιοῦτόν τι ἐσήμαινον καὶ τοιοῦτο συμβαίνει ἐνίοτε εἰς ὄνειρα, νὰ ἀναφέρονται εἰς ἀσήμαντα πράγματα. Πρὸς μείζονα ὅμως ἀσφάλειαν συμβουλευόμενοι τὸν βασιλέα ὡς Μῆδοι καὶ αὐτοὶ καὶ οὐδαμῶς ἐπιθυμοῦντες ἡ βασιλεία νὰ περιέλθῃ εἰς Πέρσην, νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν παῖδα ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα καὶ νὰ στείλῃ αὐτὸν εἰς τοὺς γονεῖς του ἐν Περσίᾳ. Οἱ δὲ γονεῖς τοῦ Κύρου, ὡς ἔμαθον ποῖος ἦτο, τὸν ἐνηγκαλίζοντο καὶ ἠρώτων νὰ μάθωσι, πῶς ἐσώθῃ. Ὁ δὲ Κύρος διηγήθη ὅτι πρότερον μὲν ἐπίστευεν ὅτι εἶναι υἱὸς ἐνὸς βουκόλου τοῦ Ἀστυάγου, καθ' ὃδὸν δὲ ἔμαθε τὴν ἀλήθειαν παρὰ τῶν σωματοφυλάκων του. Διηγήθη δὲ ὅτι ἐτράφη ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ βουκόλου, τὴν ὁποίαν ἀπαύστως ἐπῆνει, καὶ ἡ Κυνώ (οὕτως ὠνομάζετο ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου) ἦτο τὸ πᾶν εἰς τὸν λόγον του.

15. Ὁ Ἄρπαγος κατὰ τοῦ Ἀστυάγου.

Ὅτε δὲ ὁ Κύρος ἔφθασεν εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν, ἦτο ὁ ἀνδρείστατος καὶ ὁ προσφιλέστατος τῶν συνηλικιωτῶν του. Ὁ δὲ Ἄρπαγος, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Ἀστυάγην διὰ τὸν αἰδικὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του, καὶ βλέπων ὅτι διὰ τοῦ Κύρου μόνου ἡδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, εἰργάζετο ἀνεκδότως νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον εἰς μὲν τὸν Κύρον, ὅστις ἔμεινεν εἰς τὴν Περσίαν, δὲν ἔπαυε νὰ στέλλῃ δῶρα καὶ νὰ περιποιῇται αὐτόν, τοὺς δὲ πρώτους Μήδους, οἵτινες δυσηρεστοῦντο διὰ τὴν βαρβαρότητα τοῦ Ἀστυάγου, ἐπλησίαζεν ὁ Ἄρπαγος τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον καὶ ἐπειθεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκθρονίσωσι τὸν Ἀστυάγην καὶ νὰ ἐκλέξωσι βασιλέα των τὸν Κύρον. Ὅτε δὲ εἶχον τὰ πράγματα παρασκευασθῇ καὶ ἦσαν ὅλοι σύμφωνοι νὰ ἐκλέξωσι τὸν Κύρον βασιλέα των, ὁ Ἄρπαγος ἀνήγγειλε πρὸς τὸν Κύρον τὰ πάντα. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ὁδοὶ ἐφυλάσσοντο ὑπὸ φυλάκων, ἵνα διαλάβῃ αὐτοὺς, ἐμχανεῖτο τὸ ἐξῆς:

Ἐλαβεν ἕνα λαγὸν καὶ ἀνασχίσας τὴν κοιλίαν του ἔθηκεν ἐντὸς αὐτῆς μίαν ἐπιστολήν. Ἐπειτα ἔρραψε πάλιν τὴν κοιλίαν καὶ ἔδωκε τὸν λαγὸν εἰς πιστότατον ὑπηρέτην του νὰ φέρῃ αὐτόν πρὸς τὸν Κύρον. Ἐδῶκε δὲ καὶ διάφορα δίκτυα νὰ κρατῇ ὁ ὑπηρέτης, ἵνα

φαίνεται ὅτι εἶναι κυνηγός, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Τὸν λαγὸν τοῦτον νὰ φέρῃς εἰς τὴν Περσίαν καὶ νὰ δώσῃς εἰς τὸν Κύρον αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς σου, νὰ τοῦ εἴπῃς δὲ νὰ τὸν ἀνοίξῃ ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ εἶναι ἐκεῖ κανεὶς παρὼν. Ὅλα ταῦτα ἐξετέλεσθησαν ἀκριβῶς. Ὁ Κύρος ἔλαβε τὸν λαγόν, τὸν ἔσχισεν, εὔρε τὴν περιεχομένην ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἀνέγνωσεν.

Τοῦ δὲ τί αὐτὴ ἔλεγε·

Ὡ παῖ τοῦ Καμβύσου, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ θεοὶ σέ προστατεύουσι, διότι ἄλλως οὐδέποτε ἤθελες φθάσῃ εἰς τοιαύτην εὐτυχίαν. Σὺ τώρα τιμώρησον τὸν Ἀστυάγη, τὸν φονέα σου· διότι κατὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνου σὺ εἶσαι τώρα νεκρός, ἐσώθης δὲ ἀπὸ τὸν θεὸν καὶ ἀπὸ ἐμέ. Νομίζω δὲ ὅτι ταῦτα πάντα πρό πολλοῦ γνωρίζεις καλῶς, πῶς ἐγίναν καὶ τί ἐγὼ ἔπαθον ὑπὸ τοῦ Ἀστυάγου, διότι δὲν σέ ἐφόνευσα, ἀλλὰ σέ ἔδωκα εἰς τὸν βουκόλον. Ἐὰν λοιπὸν θέλῃς νὰ μὲ ἀκούσῃς, θὰ γίνῃς βασιλεὺς ὅλης τῆς χώρας, τῆς ὁποίας τώρα βασιλεῦσι ὁ Ἀστυάγης. Προσπάθησον διὰ παντὸς τρόπου νὰ κινήσῃς εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Πέρσας καὶ γενόμενος αὐτῶν στρατηγός ἐλθε κατὰ τῶν Μήδων. Καὶ εἴτε ἐγὼ διορισθῶ στρατηγός ὑπὸ τοῦ Ἀστυάγου ἐναντίον σου, εἴτε ἄλλος τις ἐκ τῶν σημαινόντων Μήδων, τὸ πρᾶγμα θὰ γίνῃ, ὅπως ἐπιθυμεῖς. Διότι πρῶτοι οὗτοι θὰ ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τὸν Ἀστυάγη καὶ θὰ ἔλθωσι μετὰ σοῦ, καὶ ἔπειτα θὰ ἐργασθῶσιν, ἵνα τὸν καθαιρέσωσιν. Ὅλα τὰ πράγματα ἐδῶ εἶναι ἑτοιμα καὶ κάμε ὅ, τι πρέπει· ἄνευ ἀναβολῆς.

Ὡς ἤκουσε ταῦτα ὁ Κύρος, ἐσκέφθη τὸ ἐξῆς τέχνασμα, ἵνα ἐπανάστασιν τοὺς Πέρσας. Ἐγραψεν εἰς ἓν χαρτίον ὅ, τι ἤθελεν, ἔπειτα συνεκάλεσε τοὺς Πέρσας καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἀνέγνωσεν ὅτι δέθεν ὁ Ἀστυάγης διώρισεν αὐτὸν στρατηγὸν τῶν Περσῶν. Καὶ τώρα, εἶπεν, ὦ Πέρσαι, σᾶς διατάττω νὰ ἐλθῃτε ὅλοι, ἕκαστος μὲ ἓν δρέπανον. Οἱ Πέρσαι εὐθὺς ἔδραμον καὶ ἔφερον ἕκαστος ἓν δρέπανον. Τότε ὁ Κύρος εἶπε νὰ ἡμερώσωσιν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ἓνα ἀκανθώδη χώρον ἐκτάσεως 18 ἕως 20 τετραγωνικῶν σταδίων, ὅστις ἦτο ἐκεῖ εἰς τὴν Περσίαν. Οἱ Πέρσαι ὑπήκουσαν καὶ ἐξετέλεσαν μετὰ κόπου τὴν ἐργασίαν ταύτην. Ὅτε δὲ ἐτελείωσαν, εἶπεν ὁ Κύρος νὰ ἔλθωσι τὴν ὕστεραίαν ἡμέραν λουσμένοι καὶ καθαροί. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ Κύρος ἔλαβεν ὅλα τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἴγας καὶ τοὺς βοῦς τοῦ πατρὸς του, καὶ σφάζας ἐμαγείρευσεν αὐτά, διὰ νὰ περιποιηθῇ τοὺς Πέρσας καὶ μὲ καλὰ φαγητὰ καὶ μὲ ἐξαιρετον ἄρτον καὶ οἶνον. Ὡς δὲ ἤλθον οἱ Πέρσαι τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἐκάθισαν αὐτοὺς εἰς ἓνα λειμῶνα καὶ τοὺς ἐφίλειεν. Ἀφ' οὗ δὲ ἔφαγον, ἡρώτησεν αὐτοὺς ὁ Κύρος, ἂν χθὲς ἡὐχαριστήθησαν περισσότερον ἢ σήμερον. Ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν ὅτι

ὑπάρχει μεγάλη διαφορά, διότι χθές ἦσαν ὅλα δυσάρεστα, σήμερον δὲ ὅλα εὐχάριστα. Ὡς δὲ ἤκουε τοῦτον τὸν λόγον ὁ Κύρος, ἤρχισε νὰ τοὺς φανερώῃ τὴν ἀλήθειαν λέγων·

Ὡ ἄνδρες Πέρσαι, ἐὰν μὲ ἀκούσῃτε καὶ πράξῃτε, ὅτι σᾶς εἶπω, θὰ εἰσθε διὰ παντός ἀπηλλαγμένοι πάσης δουλικῆς ἐργασίας καὶ θὰ ἔχητε ταῦτα καὶ χίλια ἄλλα ἀγαθὰ· ἐὰν ὁμως δὲν πεισθῇτε εἰς τοὺς λόγους μου, θὰ ὑποφέρῃτε πάντοτε, ὅπως χθές καὶ ἀκόμη χειρότερα. Τώρα ἀκολουθήσατέ με καὶ γίνατε ἐλεύθεροι. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐγένεθην κατὰ θεοῦ εὐδοκίαν, ἵνα κατορθώσω τοιαῦτα πράγματα. Δὲν σᾶς θεωρῶ δὲ ἄνδρας κατωτέρους τῶν Μήδων οὔτε κατὰ τὰ ἄλλα οὔτε καὶ κατὰ τὰ πολεμικά. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ πρᾶγμα ἔχει οὕτω, μὴ ἀμελεῖτε, ἀλλ' ἀπιστατήσατε εὐθὺς ἀπὸ τὸν Ἀστυάγη.

Οἱ Πέρσαι, οἵτινες πρὸ πολλοῦ δὲν ὑπέφερον νὰ βλέπωσιν ἑαυτοὺς δούλους τῶν Μήδων, ἥδη ἔχοντες τοιοῦτον προστάτην μετὰ μεγάλης προθυμίας ἐζήτησαν τὴν ἐλευθερίαν τιν.

16. Ὁ Κύρος βασιλεὺς τῶν Μήδων.

Ὁ δὲ Ἀστυάγης, ὡς ἔμαθε τί ἔπραττεν ὁ Κύρος, ἔστειλεν ἀπεσταλμένον καὶ ἐκάλει αὐτὸν νὰ παρουσιασθῇ πρὸς αὐτὸν εὐθὺς. Ὁ Κύρος ὁμως εἶπεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ἀναγγείλῃ ὅτι θὰ ἔλθῃ ταχύτερον ἢ ὅσον ἐπέθυμει ὁ Ἀστυάγης. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ὥπλισεν ὅλους τοὺς Μήδους καὶ, ὡς νὰ τὸν ἐτύφλωσεν ὁ θεός, διώρισε στρατηγὸν ὅλου τοῦ στρατεύματος τὸν Ἀρπαγον, λησμονήσας ὅσα εἶχε πράξῃ εἰς αὐτόν. Ἀλλ' εἰς τὴν πρώτην συμπλοκὴν Μῆδοί τινες, οἵτινες δὲν ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὴν συνωμοσίαν, ἤρχισαν νὰ πολεμῶσιν, ἄλλοι δὲ ἡτορμολοῦσαν πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλείστοι δειλιάσαντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ὁ δὲ Ἀστυάγης, μαθὼν τὴν αἰσχρὰν τοῦ στρατεύματός του διάλυσιν, εἶπεν ἀπειλῶν τὸν Κύρον ὅτι καὶ οὕτω δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ ἀτιμώρητον. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνεσκόλοπισε τοὺς ὄνειροκρίτας ἐκεῖνους, οἵτινες τὸν εἶχον συμβουλεύσει νὰ ἀφήσῃ τὸν Κύρον, ἔπειτα ὥπλισε τοὺς Μήδους, ὅσοι ἔμεινον εἰς τὴν πόλιν καὶ νέους καὶ γέροντας καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν μάχην. Ἀλλὰ καὶ τώρα ἐνίκηθῃ καὶ συνελήφθῃ καὶ αὐτὸς αἰχμάλωτος καὶ ὁ στρατός του ἐφονεύθῃ. Τότε ὁ Ἀρπαγος πειράζων τὸν Ἀστυάγη ἔλεγε καὶ ἄλλα μὲν, μάλιστα δὲ τὸν ἠρώτα, ἂν δὲν τοῦ φαίνεται ἱκανὴ ἀμοιβὴ ἡ ἀπώλεια τῆς βασιλείας διὰ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ. Ὁ δὲ Ἀστυάγης τὸν ἀντηρώτησεν, ἂν κάμνῃ τὸ ἔργον τοῦ Κυροῦ ἰδικόν του. Ὁ δὲ Ἀρπαγος ἀπεκρίθη ὅτι εἰς τοῦτο μάλιστα δύναται καὶ νὰ καυχῇθῃ, διότι αὐτὸς ἔγραψε καὶ ἔγι-

γεν ὅ,τι ἔγινεν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης ἐμέμφετο δεινῶς τὸν Ἄρπαγον ὡς μωρότατον μὲν, διότι, ἐν ᾧ ἡδύνατο αὐτὸς νὰ λάβῃ τὴν βασιλείαν, ἔδωκεν αὐτὴν εἰς ἄλλον, ἀδικώτατον δέ, διότι ἐνεκα ἐνὸς ἀδικήματος ἔκαμε τοὺς συμπολίτας του δούλους εἰς τοὺς δούλους αὐτῶν Πέρσας, χωρὶς οὗτοι καθόλου νὰ πταίωσι. Τοιοῦτοτρόπως περιήλθεν ἡ ἀρχὴ τῶν Μήδων εἰς τοὺς Πέρσας. Τὸν Ἀστυάγην ὅμως εἶχεν ὁ Κύρος πλησίον του μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, χωρὶς νὰ βλάψῃ αὐτὸν εἰς τὸ παραμικρόν ποτε.

17. Θρησκεία καὶ ἔθιμα τῶν Περσῶν.

Οἱ Πέρσαι δὲν ἰδρύουσιν εἰς τοὺς θεοὺς τῶν οὔτε ναοὺς, οὔτε βωμοὺς οὔτε ἀγάλματα, τοὺς δὲ ἄλλους, ὅσοι ποιοῦσι τοῦτο, ἀποκαλοῦσι μωροὺς· διότι, ὡς μοι φαίνεται, πιστεύουσιν ὅτι οἱ θεοὶ δὲν εἶναι ἀνθρωποεῖς (ὡς ἀνθρωποὶ μὲ σώμα), ὡς πιστεύουσιν οἱ Ἕλληνες. Προσφέρουσι δὲ θυσίας εἰς τὸν Δία (Δία δὲ ὀνομάζουσιν ὄλον τὸν κύκλον τοῦ οὐρανοῦ), ὅτε ἀναβαίνουσιν εἰς τὰ ὑψηλότεα τῶν ὀρέων, ἔπειτα καὶ εἰς τὸν ἥλιον καὶ εἰς τὴν σελήνην καὶ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εἰς τοὺς ἀνέμους. Ἡ δὲ θυσία αὐτῶν γίνεται, ὡς ἔξῃ· Χωρὶς νὰ κατασκευάσῃσι βωμόν ἢ νὰ ἀνάψῃσι πῦρ, χωρὶς σπονδῆς, αὐλοῦ, στεφάνων καὶ οὐλῶν (χονδρῶς ἀλεσμένης κριθῆς) φέρει, ὅστις θέλει νὰ θυσιάσῃ, τὸ θῦμα εἰς τόπον καθαρὸν καὶ ἐστεφανωμένον τὴν ἐκ μυρσίνης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τιάραν θυσιάζει ἐκεῖ παρακαλῶν τὸν θεὸν νὰ δώσῃ εὐτυχίαν εἰς ὅλους τοὺς Πέρσας καὶ εἰς τὸν βασιλέα. Δι' ἐαυτὸν ἰδίᾳ δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ζητήσῃ ἀγαθὸν ὁ Πέρσης, διότι εἰς τοὺς ὅλους περιλαμβάνεται καὶ αὐτός. Ἀφ' οὗ δὲ σφάξῃ τὸ θῦμα, ἔπειτα καταμελίζει αὐτὸ καὶ βράζει. Κατόπιν ἀπλώνει ὅλα τὰ κρέατα ἐπὶ τρυφεροῦ χόρτου, μάλιστα δὲ τριφύλλου. Ὅταν δὲ γίνηται ἡ ἐργασία αὕτη, Μάγος ἱερεὺς, ὅστις ἀναγκαιῶς παρίσταται, διότι ἄνευ Μάγου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ θυσία, ψάλλει τὴν θεογονίαν (προσευχὴν πρὸς ὅλους τοὺς θεοὺς). Ἐπειτα μετ' ὀλίγην ὥραν ἐκεῖνος, ὅστις ἔκαμε τὴν θυσίαν, συναθροίζει τὰ κρέατα καὶ κάμνει αὐτῶν οἰανδήποτε θέλει χρῆσιν. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν ἡμερῶν τιμῶσι μάλιστα τὴν γενέθλιον ἡμέραν. Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν προσφέρουσιν οἱ ἐορτάζοντες περισσότερα φαγητά. Καὶ οἱ μὲν πλούσιοι βοῦν καὶ ἵππων καὶ κάμηλον καὶ ὄνον, ὅλα ψητὰ εἰς κλιθᾶνους (φούρνους), οἱ δὲ πτωχοὶ μικρότερα ζῶα (πρόβατα καὶ αἰγας). Καὶ φαγητὰ μὲν δὲν συνηθίζουσι πολλὰ εἶδη νὰ κάμνωσι, μεταχειρίζονται ὅμως πολλὰ ἐπιφορήματα (γλυκίσματα), τὰ ὅποια φέρουσι τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, οὐχὶ δὲ ὅλα διὰ μιᾶς. Καὶ διὰ τοῦτο λέ-

γοῦσιν οἱ Πέρσαι, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνίστανται ἐκ τῆς τραπέζης πεινῶν-
τες· διότι κατόπιν τῶν κυρίων φαγητῶν δὲν προσφέρεται κανὲν ἄξιον
λόγου. Ἄν δὲ τοῦτο ἐγένετο, θὰ ἐξηκολούθουν νὰ τρώγῃσι. Ὅταν ἀπαν-
τῶσι οἱ Πέρσαι ἀλλήλους καθ' ὁδόν, δύνασθαι νὰ ἐννοήσῃς ἐκ τοῦ χαι-
ρετισμοῦ των, ἂν εἶναι ὅμοιοι ἢ ὄχι. Διότι, ἂν ὁ εἷς εἶναι ὑποδεέστε-
ρος ὀλίγον τοῦ ἄλλου, τότε φιλοῦνται εἰς τὰς παρειάς, ἂν δὲ εἶναι
πολὺ κατώτερος, τότε οὗτος προσπίπτει καὶ προσκυνεῖ τὸν ἄλλον.
Οἱ Πέρσαι μετὰ τὸ ἄτομόν των τιμῶσι πρῶτον μὲν τοὺς γείτονας
των, ἔπειτα τοὺς γείτονας τῶν γειτόνων των καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἀνα-
λόγως τῆς ἀποστάσεως. Οὐδεμίαν δὲ ὑπόληψιν ἔχουσι πρὸς τοὺς πο-
λὺ μακρὰν αὐτῶν κατοικοῦντας. Εὐκόλως δὲ δέχονται τὰ ξένα ἔθι-
μα, π. χ. τὴν Μηδικὴν ἐνδυμασίαν, ἣν ἐνόμισαν καλλιτέραν τῆς ἰ-
δικῆς των, τοὺς θώρακας τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἄλλα. Συνηθίζουσι
δὲ νὰ νομφεύωνται μὲ πολλὰς γυναῖκας καὶ θεωροῦσιν ὡς μεγάλην τι-
μὴν νὰ ἔχῃ τις πολλὰ τέκνα. Ὅστις δὲ ἔχει τὰ περισσότερα, λαμβά-
νει κατ' ἔτος ὥρα παρὰ τοῦ βασιλέως. Ἡ ἀνατροπὴ δὲ τῶν παί-
δων ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους καὶ διαρκεῖ μέχρι τοῦ εἰ-
κοστοῦ. Διδάσκουσι δὲ ταῦτα μόνον τρία πράγματα, νὰ ἱππεύ-
ωσι, νὰ τοξεύωσι καὶ νὰ λέγῃσι τὴν ἀλήθειαν. Πρὸ τοῦ πέμπτου
ὅμως ἔτους ὁ πατὴρ δὲν βλέπει καθόλου τὸ τέκνον του, τὸ ὁποῖος
ζῇ ὁμοῦ μὲ τὰς γυναῖκας, ἵνα μὴ λυπηθῇ ὁ πατὴρ, ἂν τύχῃ τοῦτο
καὶ ἀποθάνῃ. Ὡς καλὴν δὲ συνήθειαν εὐρίσκω τῶν Περσῶν, ὅτι οὐδένα
αὐτῶν οὔτε ὁ βασιλεὺς διὰ μίαν μόνον αἰτίαν δύναται νὰ τιμωρήσῃ
μὲ θάνατον, οὔτε ἄλλος τις Πέρσης δύναται νὰ ἐπιβάλῃ τιμω-
ρίαν βαρεῖαν καὶ εἰς τὸν ὑπηρέτην του ἀκόμη δι' ἓν μόνον πταῖσμα,
ἐκτὸς ἂν μετὰ ὥριμον σκέψιν εὕρῃ ὅτι τὰ ἀδικήματα εἶναι μεγαλεί-
τερα τῶν ὑπηρεσιῶν του. Ὅσα δὲ ἀπαγορεύεται νὰ πράττωσιν, ἀπα-
γορεύεται καὶ νὰ λέγῃσιν. Ὡς μεγίστη δὲ ἀτιμία θεωρεῖται νὰ λέγῃ
τις ψεῦδη, δευτέρον δὲ νὰ χρεωστῇ· διότι φρονοῦσιν ὅτι ὁ χρεωστὴς
τρέχει κίνδυνον νὰ εἴπῃ καὶ ψεῦδος. Εἰς ποταμὸν δὲ οὐδεμίαν ρί-
πτουσιν ἀκαθαρσίαν, οὔτε πτύουσιν οὔτε νίπτουσιν εἰς αὐτὸν τὰς χεῖ-
ρας, οὔδ' ἀφίνουσιν ἄλλον κανένα νὰ πράττῃ τοῦτο, διότι σέβονται
παρὰ πολὺ τοὺς ποταμούς.¹ Τοὺς νεκροὺς των δὲν θάπτουσιν, ἀλλ'
ἐκθέτουσιν ὑπὸ τὸν ἥλιον βορὰν τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων. Φονεύουσι
δὲ πάντα τὰ βλαβερά ζῷα, ὡς τοὺς μύρμηκας, τοὺς ὄφεις καὶ ἄλλα
έρπετὰ καὶ πετεινά, κατὰ τοῦτο διαφέροντες τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύ-

1) Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ζωροάστρου τὸ σίαιον καὶ πᾶσα ἄλλη τοῦ σώματος
ἀκαθαρσία προσελκύει τοὺς κακοὺς δαίμονας καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ρίπτωσιν αὐτὰ
δὲον δύναται μακρὰν.

πτου, εἴτινες μόνον τὰ θύματα συγχωροῦσι νὰ φονεύωνται. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν Περσῶν, νῦν δὲ ἐπ' ἀνέρχεται νὰ συνεχίσω τὸν πρότερον λόγον.

18. Οἱ Μικρασιάται Ἑλληνες ἀγωνίζονται ὑπὲρ ἐλευθερίας.

Εἶδομεν πρότερον ὅτι ὁ Κύρος, γενόμενος βασιλεὺς, ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ Κροῖσου, ὃν ἐνίκησε καὶ συνέλαβεν αἰχμάλωτον. Ὅτε δὲ ἔμαθον οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς ὅτι ἡ Λυδία ὑπετάγη εἰς τοὺς Πέρσας, ἔστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν Κύρον, συναινοῦντες νὰ γίνωσιν ὑπήκοοι καὶ αὐτοῦ μὲ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, μὲ τοὺς ὁποίους ἦσαν ὑπήκοοι καὶ τοῦ Κροῖσου. Ὁ δὲ Κύρος, ἀκούσας ταῦτα, διηγῆθη εἰς τοὺς πρέσβεις μῦθον. Αὐλητῆς, εἶπεν, ἰδὼν ἰχθὺς ἐν τῷ θαλάσσῃ, ἤρχισε νὰ αὐλῇ, ἐλπίζων ὅτι αὐτοὶ θὰ ἐξελθῶσιν εἰς τὴν γῆν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐξήρχοντο, ἔλαβε δίκτυον καὶ ῥίψας συνέλαβε πλῆθος πολὺ αὐτῶν, οὓς ἔσυρε καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν γῆν. Ὅτε δὲ εἶδε τοὺς ἰχθὺς κατὰ γῆς ἀσπαίροντας, εἶπε πρὸς αὐτούς: Τώρα ἂς παύσωσιν οἱ χοροὶ! Ὅτε ἐγὼ σὰς ἐπαιζον τὸν αὐλὸν, σεῖς δὲν ἠθέλετε νὰ ἐξελθῃτε χορεύοντες. Ὡμίλησε δὲ οὕτως ὁ Κύρος, διότι οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς, πρὶν καταστραφῇ ὁ Κροῖσος, δὲν ἤθελον νὰ ἀποστατήσωσιν ἀπ' αὐτοῦ, εἰ καὶ ὁ Κύρος πολὺ παρεκάλει αὐτοὺς δι' ἀπεσταλμένων, τώρα ὅμως, ὅτε τὰ πράγματα ἦσαν τετελεσμένα, ἐφαίνοντο πρόθυμοι νὰ πράξωσιν ἐκεῖνο. Καὶ ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ Κύρος ὀργισμένος. Οἱ Ἴωνες ὅμως, ὡς ἀνγγέλιθαι αὐτοῖς ἡ τοιαύτη τοῦ Κύρου ἀπόκρισις, ἤρχισαν εὐθὺς νὰ ὀχυρώνωσι τὰς πόλεις τῶν. Συνελθόντες δὲ ὅλοι εἰς τὸ Πανιώνιον, ὅπερ ἦτο ἱερὸν αὐτῶν ἐν τῇ Μυκάλῃ, ἀπέναντι τῆς Σάμου, ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσιν ἀπεσταλμένους εἰς τὴν Σπάρτην καὶ νὰ παρακαλέσωσιν αὐτοὺς νὰ στείλωσι τάχιστα βοήθειαν. Εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην μόνη ἡ Μίλητος δὲν ἔλαβε μέρος, διότι εἶχε συνθηκολογήσῃ αὕτη πρότερον μὲ τὸν Κύρον.

Αἱ πόλεις δὲ τῶν Ἴωνων ἦσαν ἐν ὅλῃ δώδεκα, αἱ ἐξῆς: Μυοῦς, Μίλητος, Πριήνη, Χίος, Σάμος, Ἐρυθραί, Φώκαια, Τέως, Λέβεδος, Ἐφεσος, Κελοφόν, Κλαζομεναί. Εἶναι δὲ ἄπασαι ὑπὸ τὸν ὠραιότατον οὐρανὸν ἐκτισμέναι καὶ ἔχουσι τὸ ὠραιότατον κλῆμα τοῦ κόσμου, ἀπηλλαγμέναι καὶ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρασίας τοῦ βορρᾶ ὡς καὶ τοῦ καύσωνος καὶ τῆς ξηρασίας τοῦ νότου. Ἦσαν δὲ οἱ Ἴωνες ὅλοι ἀσθενέστατοι πκσῶν τῶν Ἑλληνικῶν φυλῶν καὶ οὐδεμία πόλις αὐτῶν ὑπῆρχε λόγου ἀξία, πλὴν τῶν Ἀθηνῶν. Μάλιστα δὲ διὰ τὸ ἀσημαντον τῆς φυλῆς ἀπέφευγον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἴωνες

νὰ ὀνομάζωνται οὕτω, καὶ πολλοὶ μέχρι σήμερον αἰσχύνονται νὰ ὀνομάζωνται Ἴωνες. Αἱ δώδεκα ὅμως πόλεις τῆς Ἀσίας ἦσαν τοῦναντίον ὑπερήφανοι διὰ τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ εἰς τὸ ἱερόν, ὅπερ ἔκτισαν καὶ ὠνόμασαν Πανιώνιον, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν εἰς οὐδένα ἄλλον ἐκ τῶν Ἰώνων νὰ λαμβάνῃ μέρος, εἰ καὶ οὐδεὶς ἄλλος παρεκάλεσε νὰ γίνῃς δεκτός, πλὴν τῶν Σμυρναίων. Ὅτι δ' ἀπεχωρίσθησαν οὗτοι τῶν ἄλλων Ἰώνων, διότι ὄθην αὐτοὶ εἶναι μᾶλλον Ἴωνες τῶν ἄλλων ἢ ὅτι ἔχουσι καλλιτέραν καταγωγὴν, τοῦτο εἶναι μωρία καὶ νὰ λέγῃ τις. Διότι μὲ αὐτοὺς ἀνemieύθησαν Ἀθανῆς, Μινύαι, Ὀρχομένιοι, Καρμεῖοι καὶ πλῆθος ἄλλο ἐθνῶν, τὰ ὅποια δὲν ἔχουσι οὐδὲν κοινὸν μὲ τοὺς Ἴωνας. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ τοῦ πρυτανείου τῶν Ἀθηνῶν ὀρμηθέντες καὶ νομίζοντες ἑαυτοὺς ὡς τοὺς εὐγενεστάτους Ἴωνας, ἐνταῦθα ἐλθόντες συνεζεύχθησαν μὲ γυναῖκας Κασέρας. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι περιωρίσθησαν εἰς δώδεκα πόλεις καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ δεχθῶσι περισσοτέρας, διότι καὶ ἐν τῇ πατρίδι τῶν τῇ Πελοποννήσῳ, ἐξ ἧς ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, δώδεκα εἶχον καὶ ἐκεῖ πόλεις. Τὴν αὐτὴν συνήθειαν, νὰ μὴ δέχωνται ἄλλας πόλεις εἰς τὸν ναὸν τῶν, ἔχουσι καὶ οἱ πρὸς νότον οἰκοῦντες Δωριεῖς, οἵτινες συνέρχονται εἰς τὸ Τρισηπικὸν ἱερόν. Εἶναι δὲ αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν Δωρικὴν ἐνότητα πόλεις αἱ ἐξῆς· Κῶς, Κνίδος, Κάμειρος, Λίνδος, καὶ Ἰάλυσος. Πρώτερον ἦτο καὶ ἕκτη πόλις ἡ Ἀλικαρνασσός, ἀλλ' αὕτη ἀπεκλείσθη διὰ τινὰ παρανομίαν ἀνδρὸς Ἀλικαρνασσέως, τοῦ Ἀγασικλέους. Πλὴν δὲ τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Δωριέων οἰκοῦσιν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ πρὸς βορρᾶν καὶ οἱ Αἰολεῖς. Εἶναι δὲ αἱ πόλεις αὐτῶν αἱ ἐξῆς· Τήμνος, Κίλλα, Νότιον, Νέον τεῖχος, Λάρισα, Γρύνεια, Μύρινα, Αἰγαῖαι, Αἰγυρέσσα, Πιτάνη, καὶ Κύμη ἡ Φρικωνίς. Ἀπασαὶ δὲ αὗται αἱ πόλεις δὲν εἶναι ἐπὶ νήσων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἡπείρου. Καὶ οἱ μὲν Λέσβιοι καὶ οἱ Τενέδιοι καὶ ὅσοι ἐκ τῶν Ἰώνων κατέκουν ἐπὶ νήσων δὲν εἶχον νὰ φοβηθῶσι τίποτε ἀπὸ τοὺς Πέρσας, καθ' ὅσον οὗτοι δὲν εἶχον ναυτικόν, αἱ δὲ λοιπαὶ πόλεις ἀπεφάσισαν νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς Ἴωνας, ὅπου καὶ ἂν ἤθελον τοὺς ὀδηγήσῃ.

Ὅτε δὲ ἔφθασαν οἱ πρέσβεις τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Αἰολέων εἰς τὴν Σπάρτην, (ταῦτα δὲ ἐγίνοντο μετὰ μεγίστης ταχύτητος), ἐξέλεξαν νὰ ὁμιλήσῃ δημοσίᾳ ὁ Φωκκεὺς ὀνόματι Πύθερμος. Οὗτος δὲ φορέσας ἐνδυμα πορφυροῦν, ἵνα προσελκύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους Σπαρτιάτας, ἠγέρθη καὶ ὠμίλει πολλὰ, παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ στείλωσι βοήθειαν. Ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἔδωκαν καμμίαν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους του καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἴωνας. Ἐστειλαν ὅμως πρέσβεις εἰς τὸν Κύρον, διὰ νὰ εἰπωσι πρὸς

αὐτὸν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδαμῶς θὰ παρέβλεπον νὰ καταστρέφονται Ἑλληνίδες πόλεις. Ὡς δὲ ὁ Κύρος ἤκουσε τοῦτο, ἠρώτησε τοὺς παρόντας, τίνες ἄνθρωποι ἦσαν αὐτοὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ πόσοι εἶναι. Μαθὼν δὲ τοῦτο εἶπε πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους Σπαρτιάτας·

Ἀκόμη δὲν ἐφοβήθη ἄνδρας τοιοῦτους, οἵτινες ἔχουσιν ἀγορὰν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως, ὅπου καθεὶς προσπαθεῖ νὰ ἐξαπατήσῃ διὰ παντοίων μέσων καὶ ὅρκων τὸν ἄλλον. Τούτους, ἂν δὲν ἀποθάνω μόνον, ἐγὼ θὰ κάμω νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῶν ἰδικῶν των συμφορῶν καὶ οὐχὶ περὶ τῶν Ἰώνων.

19. Ἐπανάστασις τῶν Λυδῶν.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Κύρος ἐσκόπευε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Βαβυλῶνα, τὴν Βακτριανὴν, τοὺς Σάκκας καὶ τοὺς Αἰγυπτίους, διὰ τοῦτο αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ Κροίσου ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν Σάρδεων ἀφῆκεν εἰς τινὰ Πέρσην ὀνόματι Τάβαλον. Ἀλλ' ὥς ὁ Κύρος ἀπῆλθεν, ὁ Παντύης, ἀνὴρ Λυδός, εἰς ὃν εἶχεν ἐμπιστευθῇ νὰ φυλάττῃ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου καὶ τῶν ἄλλων Λυδῶν, ἐπανέστησε τοὺς Λυδοὺς κατὰ τοῦ Κύρου καὶ τοῦ Ταβάλου, καταβὰς δὲ εἰς τὴν παραλία ἐστρατολόγει καὶ ἐπειθε τοὺς παραθαλασσίους νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Μετὰ τούτων λοιπὸν ἐλθὼν εἰς Σάρδεας ἐπολιόρκει τὸν Τάβαλον, ὅστις εἶχε κλεισθῇ εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Τὰ δὲ συμβάντα ταῦτα ἀνηγγέλθησαν πρὸς τὸν Κύρον καθ' ὃδὸν ἀκόμη εὕρισκόμενον, ὅστις μετὰ λύπης εἶπε πρὸς τὸν Κροῖσον·

Κροῖσε, οἱ Λυδοὶ φαίνεται δὲν ἔχουσι σκοπὸν νὰ παύσωσι νὰ με ἐνοχλῶσι. Καὶ διὰ τοῦτο νομίζω καλὸν νὰ πωλήσω αὐτοὺς ὡς δούλους.

Ὁ Κροῖσος, φοβηθεὶς, μὴ ὁ Κύρος πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπειλὴν ταύτην, εἶπε τὰ ἑξῆς·

Ὡ βασιλεῦ, ἔχεις δίκαιον δι' ὅσα εἶπες. Μὴ σὲ παραφέρῃ ὅμως ὁ θυμὸς νὰ καταστρέψῃς πόλιν ἀρχαίαν, ἥτις δὲν ἔπαισεν οὔτε εἰς τὸ παρελθὸν οὔτε εἰς τὸ παρόν. Διότι τῶν μὲν παρελθόντων αἷτιος εἶμαι ἐγὼ, ὅστις διὰ τοῦτο ἤδη τιμωροῦμαι, τῶν δὲ παρόντων ὁ Παντύης, ὅστις πρέπει νὰ τιμωρηθῇ. Συγχώρησον τοὺς Λυδοὺς. Ὅπως δ' ἔχῃς αὐτοὺς εἰς τὸ ἐξῆς πιστοὺς ὑπηκόους σου, ἄνευ φόβου τινός ποτε μήπως ἐπαναστατήσωσιν, ἀπαγόρευσον εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσι πολεμικὰ ὅπλα. Ἐπειτα δὲς διαταγὴν νὰ φορῶσι χιτῶνας ὑπὸ τοὺς μανθῶας των, νὰ ὑποδέωνται καθόρνους (ὑποδήματα μεγάλα), οἱ παῖδες των νὰ μανθάνωσι νὰ καθαρίζωσι, νὰ ἄδωσι καὶ νὰ γίνωνται μεταπράται. Καὶ ταχέως θὰ ἴδῃς, ὦ βασιλεῦ, ὅτι αὐτοὶ ἐγιναν γυναῖκες ἀντὶ ἀνδρῶν καὶ οὐδόλως θὰ φοβῆσαι πλέον, μήπως ἀποστατήσωσι.

Ἡ συμβουλὴ αὕτη ἤρρεσεν εἰς τὸν Κύρον, ὅστις καλέσας τὸν Μαζάρην διέταξε νὰ ἐκτελέσῃ ὅσα εἶπεν ὁ Κροῖστος, τὸν δὲ Πακτύην νὰ συλλάβῃ καὶ φέρῃ πρὸς αὐτὸν ζῶντα. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Κύρος ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του εἰς Περσίαν. Ὁ δὲ Μαζάρης, ἐλθὼν μὲ ἱκανὸν στράτευμα εἰς Σάρδεεις, ἠνάγκασε τοὺς Λυδοὺς νὰ ἀλλάξωσι δίκαιαν κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Κυροῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πακτύης εἶχεν ὑπὸ φόβου καταφύγῃ εἰς τὴν Κύμην, ὁ Μαζάρης ἐπέστειλεν ἀπεσταλμένους καὶ ἐζήτηε νὰ παραδώσωσιν αὐτόν. Οἱ δὲ Κυμαῖοι ἤθελον μὲν νὰ ὑπερασπίσωσιν ἄνθρωπον ἱεστὴν καταφυγόντα πρὸς αὐτοὺς, ἵνα εὖρῃ σωτηρίαν, ἀλλὰ φοβούμενοι τοῦ Πέρσας ἐφυγάδευσαν τὸν Πακτύην εἰς Μυτιλήνην. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Μυτιληναῖοι ἤθελον νὰ παραδώσωσιν αὐτόν, οἱ Κυμαῖοι κριφίως μετένεγκον τὸν Πακτύην εἰς τὴν Χίον. Οἱ Χῖοι ὅμως ἀπέσπασαν αὐτὸν βιαίως ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ παρέδωκαν πρὸς τὸν Μαζάρην, ὡς ἀμοιβὴν λαβόντες τὸν Ἀταρνέα, πόλιν τῆς Μυσίας.

Μετὰ τοῦτο ὁ Μαζάρης, θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς βοηθήσαντας τὸν Πακτύην κατὰ τοῦ Ταβάλου, ἐξεστράτευσεν πρῶτον μὲν κατὰ τῆς Πριήνης, τῆς ὁποίας τοὺς πολίτας ἐπώλησε πάντας ὡς δούλους, ἔπειτα δ' ἐπέδραμε τὴν πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου καὶ παρέδωκε τὰ πάντα νὰ διαρπάσῃ ὁ στρατός. Τὸ αὐτὸ δ' ἐπαθε καὶ ἡ Μαγνησία. Ἐπειτα ὅμως ἐνόησε καὶ ἀπέθανεν.

20. Φωκαέων φιλελεύθερον.

Τούτου διάδοχος κατέβη ὁ γνωστός Ἀρπαγός, ὅστις κατὰ πρῶτον προσέβαλε τὴν Φώκαιαν. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης τολμηροὶ θαλασσοπόροι πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων εἶχον μεταβῆεῖς τὸν Ἀδρίαν κόλπον, εἰς τὴν Τυρρηνίαν ¹, εἰς τὴν Ἰβηρίαν ² καὶ εἰς τὸν Ταρτησσόν ³. Μάλιστα δ' ὁ βασιλεὺς τῶν Ταρτησσιῶν τοσοῦτο ἠγάπησε τοὺς Φωκαεῖς, ὥστε, ἀφ' οὗ δὲν κατόρθωσε νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ ἀφήσωσι τὴν Ἰωλίαν καὶ νὰ ἐλθωσι νὰ κατοικήσωσιν ἐν Ταρτησσῷ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἀφθονα χρήματα, ἵνα περιτειχίσωσι τὴν πόλιν. Καὶ ὅντως διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἐκτίσθη τοῖχος περὶ τῆς πόλεως μέγα μὲ λίθους μεγάλους καὶ καλῶς συνηρμοσμένους. Ὁ δὲ Ἀρπαγός, μὴ δυνάμενος εὐκόλως νὰ ὑποτάξῃ τὴν πόλιν, προέτεινεν εἰς τοὺς Φωκαεῖς, ὅτι οὐδὲν κακὸν εἶχον νὰ πάθωσιν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὅτι θὰ ἦσαν καθ' ὅλα τὰ ἄλλα ἐλεύθεροι, ἂν μόνον ἤθελον νὰ κλημνίσωσιν ἓνα προμαχώνα τοῦ τείχους καὶ νὰ παρα-

1) Ἑτρουρίαν, ἔνθα ἡ Φλωρεντία. 2) Ἰσπανίαν. 3) Τὸ νοτιώτατον τῆς Ἰσπανίας μέρος, ἔνθα ὁ ποταμὸς Γουαδαλκιβίρ.

χωρήσωσιν ἐν οἶκῳ εἰς τὸν βασιλέα ὡς σημεῖον ὑποταγῆς. Οἱ δὲ Φωκαεῖς, ὡς ἤκουσαν ταῦτα, ἀπεκρίθησαν ὅτι εἶχον ἀνάγκην μιᾶς ἡμέρας, ἵνα σκεφθῶσι περὶ τούτου. Ἀπήτησαν δὲ κατὰ τὸν χρόνον τούτον νὰ ἀπομακρύνῃ ὁ Ἄρπαγος τὸν στρατὸν τοῦ ἀπὸ τοῦ τείχους. Ὡς δὲ ἤρχισε νὰ ἀπομακρύνῃται ὁ στρατός, οἱ Φωκαεῖς, μὴ ὑπομένοντες οὐδὲ τὸ ὄνομα νὰ φέρωσι τῆς δουλείας, ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ μεταναστεύσωσιν ἀλλαχοῦ. Διὰ τοῦτο, σύραντες τὰ πλοῖα τῶν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ θέσαντες ἐντὸς αὐτῶν τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ πάντα τὰ ἐπιπλά των, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ πολυτίμα ἀγάλματα τὰ ἐν τοῖς ναοῖς καὶ τὰ ἄλλα ἀναθήματα, ἔπειτα δ' ἐμβάντες καὶ αὐτοὶ ἐπλευσαν εἰς τὴν Χίον. Καὶ οὕτω κατέλαβον τὴν πόλιν οἱ Πέρσαι ἐρημωθεῖσαν ἀνθρώπων. Οἱ δὲ Φωκαεῖς κατ' ἀρχὰς μὲν ἐζήτησαν νὰ ἀγοράσωσι τὰς Οἰνούσσας νήσους καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐκεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Χῖοι δὲν ἐπώλουν αὐτάς, φοβούμενοι μὴ αὐταὶ γίνωσιν ἀποβάθρα ἐμπορίου καὶ οὕτως ἀποκλεισθῇ ἡ νῆσος αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ διευθυνθῶσιν εἰς τὴν Κύρνον (Κορσικὴν). Δὲν μετέβησαν δὲ εἰς τὴν Ταρτηρσόν, διότι ὁ φίλος αὐτῶν, ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ταύτης, εἶχεν ἀποθάνῃ. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν δὲ ταύτην ἐρρίψαν βαρὺ τεμάχιον σιδήρου εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὤμωσαν, ὅτι τότε θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Φώκαιαν, ὅταν ὁ σιδηρὸς οὗτος ἀναβῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ ἀναχωρήσωσιν, ὑπὲρ τοὺς ἡμίσεις τῶν πολιτῶν κατέλαβε πόθος τῆς πατρίδος τῶν καὶ ψευδορκοὶ γενόμενοι ἀπέπλευσαν ὀπίσω εἰς τὴν Φώκαιαν. Οἱ ἄλλοι ὅμως ἤλθον καὶ κατόκησαν ἐν Κύρνῳ, ἔνθα κατόκουν καὶ Τυρρηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι. Δὲν εἶχον δὲ παρέλθῃ πέντε ἔτη καὶ οἱ Φωκαεῖς ἐν Κύρνῳ εἶχον εὐδαιμονήσῃ, κτίσαντες καὶ ναοὺς. Ἄλλ' ἐπειδὴ διήρπαζον τὴν χώραν τῶν περιόικων, οἱ Τυρρηνοὶ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐκέρυξαν κατ' αὐτῶν πόλεμον. Εἶχον δὲ καὶ οἱ δύο οὗτοι λαοὶ ἐξήκοντα πλοῖα, ἀκριβῶς ἄλλα τόσα εἶχον καὶ οἱ Φωκαεῖς. Γενομένης δὲ ναυμαχίας ἐνίκησαν μὲν οἱ Φωκαεῖς, ἀλλὰ νίκην Καδμείαν¹, διότι ἐκ τῶν ἐξήκοντα πλοίων αὐτῶν τὰ μὲν τεσσαράκοντα κατεστράφησαν, τὰ δὲ εἴκοσι εἶχον καταστῆ ἄχρηστα, στρεβλωθέντων τῶν ἐμβόλων. Οἱ δὲ τῶν ἀπολεσθέντων πλοίων ἄνδρες, ὅσοι ἐγένοντο αἰχμάλωτοι, πάντες ἐλιθοβολήθησαν. Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν συμφορὰν ταύτην οἱ Φωκαεῖς, ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀλαλίων καλουμένην, παρέλαβον τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ τὰς γυναῖκας καὶ μετενάστευσαν εἰς τὴν

1) Οἱ υἱοὶ τοῦ Οἰδῖποδο: Πολυνείκης καὶ Ἑτεοκλῆς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κάδμου ἐρίζοντες περὶ τῆς βασιλείας ἐπόλευσαν ἐν μονομαχίᾳ ἀλλήλους, ὥστε ὁ νικητὴς ἐγένετο καὶ νενικημένος. Ἐκτοτε ὀνομάζουσι πᾶσαν νίκην, ἥτις φέρει καταστροφὴν εἰς τὸν νικῶντα, νίκην Καδμείαν.

κάτω Ἰταλίαν, ἔνθα κατόκησαν μίαν πόλιν τῆς Οἰνωτρίας Ἑλλάν καλουμένην (κατόπιν Ἑλέαν).

Παραπλήσια δὲ πρὸς τοὺς Φωκαεῖς ἐποίησαν καὶ οἱ Τήριοι. Καὶ οὗτοι, κυριευθεῖσης τῆς πόλεως τῶν, ἔφυγον πάντες εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν Ἀβδηρα. Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἰόνων οἱ μέιναντες ἐν τῇ χώρᾳ τῶν καὶ οὗτοι ἐπολέμησαν ἀνδρείοτατα κατὰ τοῦ Ἀρπάγου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν, ἀλλ' ἐνικήθησαν καὶ ἐγένοντο ὑπῆκοοι τῶν Περσῶν. Μετὰ τὴν ἤτταν δὲ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ Ἰόνων καὶ οἱ νησιῶται Ἴωνες φοβηθέντες παρεδόθησαν εἰς τὸν Κύρον. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Ἀρπαγὸς ὑπέταξε τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Αἰολεῖς, ὑπέταξεν ἔπειτα καὶ τοὺς μεσημβρινώτερον οἰκοῦντας Δαωριεῖς, Λυκίους, Κῆρας καὶ ἄλλους.

21. Ἡ πόλις Βαβυλῶν.

Ἀφ' οὗ δ' ὁ Κύρος ἔκαμεν ὑποχειρίους πάντας τοὺς λαοὺς τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Ἀσσυρίων. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας εἶναι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις μεγάλαι, ἡ ὀνομαστοτάτη ὅμως καὶ ἰσχυροτάτη πασῶν εἶναι ἡ Βαβυλῶν, ἥτις ἐγένετο μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Νίνου ἡ πρωτεύουσα πόλις τοῦ βασιλείου. Κεῖται δὲ ἐν μεγάλῃ πεδιάδι καὶ ἔχει σχῆμα τετραγώνου. Τὸ δὲ μέγεθος ἐκάστης πλευρᾶς τῆς πόλεως εἶναι ἑκατὸν εἰκοσι σταδίων, ὥστε ὅλη ἡ περίοδος τῆς πόλεως εἶναι τετρακοσίων ὀγδοήκοντα σταδίων (48,000 ὀργυιῶν) Οὐδεμία δὲ ἄλλη πόλις, ἐξ ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν, εἶναι τοιούτῳ τρόπῳ κεκοσμημένη. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ αὐτὴν ὑπάρχει τάφος εὐρεῖα καὶ βαθεῖα καὶ πλήρης ὕδατος, μετὰ δὲ ταύτην ὑπάρχει τεῖχος ἔχον ὕψος μὲν διακοσίων βασιλικῶν πήχεων, εὖρος δὲ πεντήκοντα. Τὸ τεῖχος τοῦτο εἶναι ὀικοδομημένον μὲ ἀσφαλτον θερμὴν καὶ πλίνθους ὀπτὰς, αἵτινες κατεσκευάζοντο ἐκ τοῦ χώματος τῆς τάφρου. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον εἶναι καὶ τὰ χεῖλη τῆς τάφρου ἐκτισμένα. Εὐρίσκονται δὲ μεταξὺ τοῦ τεύχους κατὰ πᾶσαν τριακοστὴν σειρὰν πλίνθων καὶ ταρσοὶ (καλαμῳταὶ) καλάμων, ἵνα διοχτευθῇται φαίνεται διὰ τούτων πᾶσα ὕγρασία τοῦ τεύχους. Ἐπάνω δὲ τοῦ τεύχους εἰς τὰ χεῖλη καὶ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐκτίσαν οἰκήματα μονόροφα οὕτως, ὥστε ἀνά δύο εἶναι ἐστραμμένα πρὸς ἄλληλα. Μεταξὺ δὲ τῶν οἰκημάτων τούτων ὑπάρχει δρόμος, ὥστε νὰ περιφέρηται ἅμα ἃ τῆριππος. Ἐχει δὲ τὸ τεῖχος περὶ ἑκατὸν πύλας χαλκίᾳ, χαλκαὶ δὲ εἶναι καὶ αἱ παραστάδες καὶ τὰ ὑπέρθυρα. Ἡ ἀσφαλτος δὲ διὰ τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος ἐκομίσθη ἀπὸ μίαν πόλιν, ἥτις καλεῖται Ἴ, ὅκτῳ ἡμε-

ρῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἀπέχουσα, ὅπου ῥέει ποταμὸς οὐχὶ μέγας, Ἴς καὶ εὐτος καλούμενος, ὅστις ἀναίλδιδι θρόμβους ἀσφάλτου¹). ῥέει δὲ διὰ τῆς Βαβυλῶνος ὁ μέγας καὶ βαθὺς καὶ ταχύς ποταμὸς Εὐφράτης, ὅστις πηγάζων ἐκ τῆς Ἀρμενίας ἐκβάλλει εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Τὸ τεῖχος δὲ τῆς πόλεως καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, εὐθὺς ὡς φθάσῃ εἰς τὸν ποταμὸν, κάμπτεται καθέτως, ὅπου παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ παρατείνεται αἰμασιᾶ (= πρόχωμα με φυτὰ καὶ ἀκάνθας) μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ ἐκ τῆς πόλεως. Αἱ ὁδοὶ δὲ τῆς πόλεως ἀπασαι εἶναι εὐθεῖαι καὶ αἱ ἄλλαι καὶ αἱ ἐπικάρσιαι. Εἰς τὸ πέρας δὲ ἐκαστῆς ὁδοῦ ἐπικαρσίαις, φερούσας εἰς τὸν ποταμὸν, ὑπάρχει πολὺς χαλκὴ κῆ. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν τεῖχος. Ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ δύο μέρη τῆς πόλεως πάλιν ἄλλο κύκλῳ τεῖχος, οὐχὶ πολὺ μὲν ἀσθενέστερον τοῦ πρώτου, ἀλλὰ στενότερον. Καὶ εἰς μὲν τὸ ἐν μέρος εὐρίσκονται τὰ βασίλεια, εἰς δὲ τὸ ἄλλο ὁ μέγας χαλκοπυλὸς ναὸς τοῦ Βήλου, ὅστις καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς μου (450) ἐσφίξετο. Ἐχει δὲ τὸ τέμενος ἑκτασιν δύο τετραγωνικῶν σταδίων. Ὁ δὲ ναὸς εἶναι ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ πύργος στερεός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πάλιν εἶναι ὠκοδομημένος δεύτερος καὶ ἐπὶ τούτου πάλιν τρίτος καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρις ὑκτὸς πύργων. Ἡ δὲ ἀνάθασις εἰς τοὺς πύργους γίνεται ἐξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους. Ὅταν δὲ φθάσῃ τις εἰς τὸν μεσαῖον, ἐκεῖ δύναται νὰ καθίσῃ ἐπὶ τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπαρχόντων ἀναπαυτικῶν καθισμάτων καὶ νὰ ἀναπαυθῇ. Ἐπειτα προχωρεῖ περαιτέρω μέχρι τοῦ ἀνωτάτου, ὅπου κεῖται κλίνη μεγάλη καλῶς ἐστρωμένη καὶ τράπεζα πλησίον αὐτῆς χρυσῇ, ἀμρότεραι προωρισμέναι διὰ τὸν θεόν· διότι πιστεύουσιν ὅτι ὁ θεὸς καταβαίνει ἐκεῖ καὶ ἀναπαύεται ἐπὶ τῆς κλίνης. Εἰς ἄλλον δὲ πύργον κάτω ὑπάρχει μέγα ἄγαλμα τοῦ θεοῦ χρυσοῦν, καθήμενον ὡς καὶ τράπεζα χρυσῇ, ἔχον καὶ τὸ βάθρον καὶ τὸν θρόνον χρυσοῦν, ὡσαύτως δὲ καὶ βωμὸς χρυσοῦς καὶ ἕτερος μεγαλειότερος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Χαλδαῖοι καλοῦσι καθ' ἑκάστον ἔτος, ὅταν τελῶσι τὴν ἐορτὴν τοῦ θεοῦ, χίλια τέλαντα λιθανωτοῦ (15,000 ὀκάδων περίπου). Πλὴν δὲ τούτων ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ναῷ καὶ ἰδιαίτερα πολλὰ ἀνθήματα.

22. Ἀλωσις Βαβυλῶνος.

Τῆς Βαβυλωνίας ἐγένοντο πολλοὶ βασιλεῖς, μεταξύ δὲ τούτων καὶ δύο γυναῖκες, ἡ Σεμίραμις καὶ ἡ Νίτωκρις. Ἡ τελευταία ἤνωσε τὰ

1) Ἡ πόλις Ἴς εὐρίσκεται παρὰ τὸν Εὐφράτην βορείως τῆς Βαβυλῶνος. Χιτ ἢ Ἀἴτ· καλούμενη, ἔθνα εὐρίσκονται πηγὰί πίσης, ἡτις ἀνατίνασσεται με μέγαν κρῖτον πρὸς τὰ ἄνω. Τὸν τόπον τοῦτε σήμερον οἱ κάτοικοι καλοῦσι· ἐτὶ εἶρη τοῦ Ἀδου.

τείχη τῆς πόλεως ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ, ἐν δὲ τῷ μέσῳ κατεσκευάσας καὶ γέφυραν δέσασα τοὺς λίθους διὰ σιδήρου καὶ μολύβδου, ὥστε ἡδύναντο ἤδη οἱ ἄνθρωποι ἀνέτως νὰ συγκοινωνῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους τῆς πόλεως εἰς τὸ ἄλλο, ἐν ᾧ πρότερον συγκοινωνοῦντες διὰ πλοιαρίου τὰ μάλιστα ὑπέφερον. Πλὴν δὲ τούτων καὶ ἄλλων κατεσκευάσεν ὑπεράνω μιᾶς τῶν μᾶλλον συχνάζομένων πυλῶν τῆς πόλεως καὶ τὸν ἴδιον αὐτῆς τάφον γράψασα ἐπ' αὐτοῦ ταῦτα· Ἄν τις τῶν μετ' ἐμὲ βασιλείῃ τῆς Βαβυλῶνος λάβῃ ἀνάγκην χρημάτων, ἀνοίξας τὸν τάφον ἅς λάβῃ ὅσα θέλει χρήματα· ἄλλως ἐκτὸς ἀνάγκης ἅς μὴ ἀνοίξῃ αὐτόν, διότι εἰς οὐδὲν θὰ τὸν ὠφελήσῃ. Ὁ τάφος οὗτος ἔμενεν ἄθικτος μέχρι τοῦ Δαρείου, ὅστις ἀνοίξας αὐτὸν χρήματα μὲν δὲν εὔρεν, εὔρεν ὅμως γράμματα λέγοντα· Ἄν δὲν ἦσο ἀπληστος καὶ αἰσχροκερδής, δὲν θὰ ἤνοιγες τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν.

Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ἐβασίλευεν ἐν Βαβυλῶνι οὐλὸς τῆς Νιτώ-
κριος Λαβυνήτος. Κατὰ τοῦ Λαβυνήτου δὲ τοῦτου ἐπήρχετο ὁ μέγας βασιλεὺς μὲ στρατὸν πολλὸν καὶ πολλὰς παρασκευάς. Ὅτε δὲ φθάσας εἰς τὸν ποταμὸν Γυνδὴν διέβαινε τοῦτον διὰ πλοίων, εἰς τῶν ἱερῶν ἱππων ἀγριωθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ποταμόν, ἐν εὐθύς ὁ ποταμὸς ἀπερρόφησε. Τοῦτο ἐξώργισε τὸν Κύρον καὶ διέταξε νὰ διαιρεθῇ ὁ ποταμὸς εἰς 360 διώρυγας, ἵνα τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκες εὐκόλως διαβαίνωσι αὐτόν χωρὶς οὐδὲ τὸ γόνυ των νὰ βρέχεται. Καὶ ὥτως ἡ ἀπόφασις τοῦ βασιλέως ἐξετελέσθη, ἐργασθέντος τοῦ στρατοῦ καθ' ὅλον τὸ θέρος. Κατὰ τὴν αἰοῖξιν δὲ τοῦ ἐπομένου ἔτους ὁ Κύρος εὐρίσκετο πλησίον τῆς Βαβυλῶνος. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἀντεπεξῆλθον κατ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ γενομένης μάχης ἐνίκηθησαν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῆς πόλεως, ὅπου εἶχον ἀποκομίσῃ πρότερον τροφάς διὰ πολλὰ ἔτη. Καὶ ἤδη κεκλεισμένοι ἐντὸς τῆς πόλεως οὐδένα φόβον εἶχον τῆς πολιορκίας. Ἀλλ' ὁ Κύρος εἴτε μόνος ἐπινοήσας εἴτε παρ' ἄλλου συμβουλὴν λαβὼν, ἃρ' οὐ εἴθηκε τὸν στρατὸν ἄλλον μὲν κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν πόλιν, ἄλλον δὲ κατὰ τὴν ἐξοδὸν, ἔδωκε διαταγὴν νὰ εἰσέλθῃ οὗτος διὰ τῆς ὀπῆς, ὅταν ἴδῃ τὸν ποταμὸν διαβατόν. Πρὸς τοῦτο δὲ εἶχον σκάψῃ διώρυγα, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ποταμὸς ἐχύθη εἰς μίαν ἐκεῖ πλησίον λίμνην. Ὡς δὲ εἶδον οἱ στρατιῶται τὸν ποταμὸν ὀλιγοστεύσαντα, εἰσῆλθον εἰς τὸ βεῖθρον τοῦ ποταμοῦ καὶ διὰ τοῦ βεῖθρου εἰς τὴν πόλιν, ὅλας τὰς πυλίδας εὐρόντες ἀφυλάκτους καὶ ἀνοικτάς. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἑορτὴν ἔχοντες κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ διασκεδάζοντες οὐδὲν ἐκ τῶν γενομένων ἐνόησαν. Καὶ οὕτω τὸ πρῶτον ἐκυριεύθη ἡ Βαβυλὼν (538 πρὸ Χριστοῦ.)

23. Ἡ Βαβυλωνία χώρα.

Ἡ Βαβυλωνία εἶναι τοσοῦτον πλουσία χώρα, ὥστε αὐτὴ μόνη πληρῶναι διὰ τὰς δαπάνας τοῦ βασιλείως καὶ τοῦ στρατοῦ τὸ τρίτημόριον, τὰ δὲ λοιπὰ ὅλη ἡ Ἀσία. Ἐνταῦθα πίπτει ὀλίγη βροχὴ, ἀλλὰ τὰ σπαρτὰ αὐξάνονται καὶ εὐδοκίμουσιν ἀρδευόμενα ἐκ τοῦ ποταμοῦ διὰ διωρύχων. Ἐκ τῶν πολλῶν δὲ διωρύχων, αἵτινες ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, ἡ μεγίστη εἶναι ἡ πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένη μέχρι τοῦ ποταμοῦ Τίγρητος. Εἶναι δὲ ἡ γῆ τῆς Βαβυλωνίας τοσοῦτον ἀγαθὴ εἰς δημητριακοὺς καρποὺς, ὥστε διακοσιοπλάσια, ἐνίοτε δὲ καὶ τριακοσιοπλάσια ἀποδίδει. Τὰ δὲ φύλλα τοῦ σίτου καὶ τῆς κριθῆς γίνονται πλατέα μέχρι 4 δακτύλων. Δὲν ἀναφέρω δὲ πόσον μέγα γίνεται τὸ δένδρον τοῦ σησάμου καὶ τοῦ κέγγρου, διότι ἤξεύρω ὅτι δὲν εἶναι πιστευτὰ τοιαῦτα πράγματα εἰς ἀνθρώπους, οἵτινες δὲν εἶδον αὐτά. Ἐκ τῶν σησάμων δὲ ποιοῦσιν ἔλαιον, ὅπερ καὶ μόνον μεταχειρίζονται. Εἰς ὅλην δὲ τὴν πεδιάδα εὐρίσκονται φοίνικες, οἱ πλείονες αὐτῶν καρποφόροι, ἐκ τῶν ὁποίων παρασκευάζουσι διαφόρους τροφὰς καὶ οἶνον καὶ μέλι. ¹ Ἵνα δὲ μὴ πίπτωσιν οἱ καρποὶ τῶν φοινίκων κρεμῶσιν εἰς τὸ δένδρον ἄρρενας φοίνικας, οἵτινες ἔχουσι ψῆνας (σκνίπας). Πᾶς δὲ καρπός, εἰς ὃν εἰσδύσῃ ψῆν, τηρεῖται ἐν τῷ δένδρῳ καὶ δὲν ἀπορρέει. ² Περίεργα δὲ εἶναι τῶν Βαβυλωνίων τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ ἔρχονται εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Εἶναι δὲ ταῦτα ἐντελῶς στρογγύλα, οὐδαμῶς διακρινομένης οὔτε πρῶρας οὔτε πρύμνης. Κατασκευάζονται δὲ εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων ὡς ἐξῆς. Ἀφ' οὗ κόψωσιν ἱτέας καὶ κατασκευάσωσι τὰς πλευρὰς τοῦ πλοιαρίου, ἔπειτα περιτείνουσιν ἔξωθεν τοῦτο μὲ δέρματα καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὅλον πλοῖον. Κινεῖται δὲ ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τοῦ ποταμοῦ καὶ διευθύνεται ἄνευ πηδαλίου ὑπὸ δύο ἀνθρώπων ὀρθῶν ἰσταμένων, τῶν ὁποίων ἕκαστος κρατεῖ μεγάλην κώπην ἀνὰ χεῖρας, καὶ φροντίζει, ἵνα τὸ πλοῖον εὐρίσκηται πάντοτε ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποταμοῦ. Φορτώνουσι δὲ εἰς τὰ πλοῖα τῶν καὶ ἄλλα μὲν ἐμπορεύματα, μάλιστα δὲ βίκους πλήρεις οἶνου ἐκ φοίνικος. Ἐχει δὲ ἕκαστον πλοῖον ἐντὸς καὶ ἓνα ὄνον ἢ καὶ περισσοτέρους κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ πλοίου. Ὅταν δὲ φθάσωσιν εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ πωλήσωσι τὸ φορτίον, τότε πωλοῦσι καὶ τὸν σκελετὸν τοῦ πλοίου, φορτώσαντες δὲ τὰ δέρματα τοῦ πλοίου ἐπὶ τῶν ὄνων ἐπιστρέφουσιν εἰς Ἀρμενίαν ὀπίσω διὰ ξηρᾶς, μὴ δυνά-

1) Ἐκ τοῦ μυελοῦ τοῦ φοίνικος παρασκευάζουσι καὶ σήμερον ἀκόμη παντοίας τροφὰς, ἐκ δὲ τοῦ χυμοῦ καὶ οἶνον καὶ γλυκὺ σιρόπιον. 2) Ἐν Ἑλλάδι γίνεται καὶ σήμερον ἀκόμη χρῆσις ἐν ταῖς συκαῖς τῶν ἀγρισύκων πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν.

μενοι νὰ πλεῦσωσιν ἄνω τοῦ ποταμοῦ διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ὁρμὴν. Φθάσαντες δὲ εἰς Ἀρμενίαν κατασκευάζουσι πάλιν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἄλλο πλοῖον καὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ φέρωσι διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν Βαβυλωνίαν διάφορα πράγματα.

24. Ἔθιμα Βαβυλωνίων.

Ἐνδύματα δὲ φοροῦσιν οἱ Βαβυλώνιοι πρῶτον μὲν χιτῶνα λευκὸν ποδῆρην, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἄλλον χιτῶνα ἐρεῶν, καὶ χλανίδιον λευκόν, ὅπερ δὲν φοροῦσι, ἀλλὰ περιβάλλονται. Τὰ δὲ ὑποδήματά των εἶναι παραπλήσια πρὸς τὰς Βοιωτίας ἐμβάδας¹. Ἀλείφουσι δὲ τὸ σῶμά των ὅλον μὲ μύρα, τὴν δὲ κεφαλὴν των, τρέφοντες τὴν κόμην, δένουσι μὲ μίτρας (σαρίκια). Ἐχει δ' ἕκαστος σφραγίδα καὶ σκήπτρον χειροποίητον. Ἐπάνω δὲ εἰς ἕκαστον σκήπτρον εἶναι πεποιημένον ἢ μῆλον ἢ ῥόδον ἢ κρίνον ἢ ἀετὸς ἢ ἄλλο τι. Ἄνευ δὲ τοιοῦτου σημείου δὲν συνηθίζουσι νὰ φέρωσι σκήπτρον. Νυμφεύουσι δὲ τὰς κόρας των ὡς ἐξῆς. Εὐθὺς ὡς αἱ νέαι ἔλθωσιν εἰς ἡλικίαν γάμου, τότε ἐν ἐκάστη κόμῃ φέρουσιν αὐτὰς εἰς ἓν μέρος ὁμοῦ, πέραξ δὲ τούτων ἵσταται ὁμιλος ἀνδρῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον ὁ κήρυξ πωλεῖ τὴν εὐειδεστάτην, ἣν λαμβάνει ὁ πλείω χρήματα δούς. Μετὰ δὲ ταύτην πωλεῖ τὴν δευτέραν κατὰ τὸ κἄλλος πάλιν ἀντὶ χρημάτων, καὶ οὕτω πωλοῦνται πᾶσαι αἱ ὥραιαι. Ἀφ' οὗ δὲ τοιουτοτρόπως νυμφευθῶσιν αἱ ὥραιαι, τότε ἔρχεται τὸ συνοικέσιον τῶν δυσειδῶν παρθένων, μὲ αὐτὴν ὅμως τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνταῦθα δὲν ζητοῦνται χρήματα, ἀλλὰ προσφέρονται εἰς τὸν βουλούμενον νὰ νυμφευθῇ μίαν τούτων. Καὶ οὕτω συμβαίνει αἱ εὐμορφοὶ παρθένοι νὰ προικίζωσι τὰς ἀσχήμους. Οὐδαμῶς δ' ἐπιτρέπεται εἰς οὐδένα νὰ νυμφεύσῃ τὴν κόρην του μὲ ὅποιον αὐτὸς θέλει. Πρὸς ἐξασφάλισιν δὲ τῆς πραικτοῦ καθιστᾷ ὁ γαμβρὸς ἐγγυητήν, ὅτι, ἂν δὲν νυμφευθῇ τὴν κόρην, ὀφείλει νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ἀργύριον. Ἐπιτρέπεται δὲ καὶ εἰς ἄλλον ἐξ ἄλλης κόμης ἄνδρα νὰ ἔλθῃ καὶ ἀγοράσῃ σύζυγον.

Ἄλλο ἐθίμον τῶν Βαβυλωνίων εἶναι τὸ ἐξῆς. Ἰατρῶν δὲν κάμνουσι χρῆσιν. Ἄλλ' ὅταν ἀσθενήσῃ τις, φέρουσι τὸν ἀσθεῖν εἰς τὴν ἀγοράν. Ἐκεῖ προσέρχονται οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐρωτῶσι περὶ τῆς νόσου. Ἄν δέ τις ἔπαθε τὴν αὐτὴν νόσον ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα, συμβουλευεῖ τί ἔκαμεν αὐτὸς ἢ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον εἶδε καὶ ἰατρεύθη. Εἰς οὐδένα δὲ εἶναι συγκεχωρημένον νὰ παρέλθῃ ἐν σιωπῇ πρὸ τοῦ πάσχοντος, χωρὶς

1) Ὑπόδημα ἀπλοῦν, ὅγ: βαθύ, κόκκινον καὶ τοιοῦτον ὥστε νὰ εἰσέλθῃ σχεδὸν ὅλην ὁδὸν ὁ πούς.

νά ἐρωτήσῃ ποίαν ἀσθένειαν ἔχει. Εἶναι δὲ καὶ γένη τῶν Βαβυλωνίων, τὰ ὅποια οὐδὲν ἄλλο τρώγουσιν ἢ μόνον ἰχθῦς. Τοὺτους δέ, ἀφ' οὗ ξηράνωσι πρὸς τὸν ἥλιον, παρασκευάζουσιν ὡς ἐξῆς. Ρίπτουσιν αὐτοὺς ἐντὸς ὄλμου (χαβάνι) καί, ἀφ' οὗ τοὺς λειάνωσι μὲ ὑπέρους (χαβανόχερα), τοὺς κοσκινίζουσι διὰ σινδόνος καὶ ζυμώνουσι μίαν μάζαν, καὶ οὕτω τρώγουσιν αὐτήν, ἥ καὶ ψήγουσιν ὡς τὸν ἄρτον. Τοιοῦτα εἶναι τὰ ἔθιμα τῶν Βαβυλωνίων.

25. Κύρου στρατεία πρὸς Μασσαγέτας.

Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Κύρος ὑπέταξε τοὺς Βαβυλωνίους, ἐπεθύμησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τοὺς Μασσαγέτας, οἵτινες ἐφημίζοντο ὡς ἔθνος μέγα καὶ ἰσχυρόν, οἰκοῦν πέραν τοῦ Ὠξοῦ ποταμοῦ, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν δι' ἐνὸς μόνου στόματος, διότι τὰ λοιπὰ χάνονται εἰς ἑλὴ καὶ τεναγῆ. Εἶναι δὲ ἡ Κασπία θάλασσα ὅλως μεμονωμένη, μὴ ἐνούμενη μὲ τὴν ἄλλην θάλασσαν τὴν Μεσόγειον. Πρὸς δυσμὰς δὲ τῆς Κασπίας ἐκτείνεται ὁ Καύκασος, μέγα κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ ὑψηλὸν ὄρος. Ἐπ' αὐτοῦ οἰκοῦσι πολλὰ καὶ παντοῖα ἔθνη ἀνθρώπων, ζῶντα πάντα σχεδὸν ἀπὸ ἀγρίου καρπούς. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ὅμως, ἐκείθεν τῆς Κασπίας, συνέχεται πεδιάς ἀπέραντος, ἥς μέγα μέρος εἶχον οἱ Μασσαγέται, καθ' ὧν ὁ Κύρος ἤθελε νὰ ἐκστρατεύσῃ. Πολλοὶ δὲ λόγοι παρώτρυναν τὸν Κύρον νὰ πράξῃ τοῦτο, πρῶτον μὲν ἡ καταγωγὴ του, διότι ἐφρόνει ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀνθρώπου, δεῦτερον δὲ καὶ ἡ καλὴ τύχη, ἥτις πάντοτε ἠνένησεν αὐτὸν κατὰ τοὺς πολέμους. Διότι ὅπου καὶ ἂν διηύθυνε τὰ στρατεύματά του ὁ Κύρος, ἦτο ἀδύνατον ἐκεῖνο τὸ ἔθνος νὰ σωθῇ. Ἐβασίλευε δὲ τότε τῶν Μασσαγετῶν γυνή, διότι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς εἶχεν ἀποθάνῃ, Τόμυρις καλούμενη. Ταύτην κατ' ἀρχὰς ὁ Κύρος, θέλων νὰ ἐξπατήσῃ, ἐζήτησε γυναῖκα. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη, νοήσασα τὴν πανουργίαν, ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν, ὁ Κύρος ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται φανερῶς εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Μασσαγετῶν, ζευγνύων γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ἵνα διαβῇ ὁ στρατός, καὶ οἰκοδομῶν πύργους ἐπὶ τῶν πλοίων τῶν διαπορθμευόντων τὸν ποταμόν. Ἐν ᾧ δὲ ἡσχολεῖτο εἰς τοιαύτας ἐργασίας, ἡ Τόμυρις πέμψασα κήρυκα ἔλεγε τάδε·

Ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων, μὴ βιάζεσαι νὰ ἐκτελέσῃς ἔργα, τὰ ὅποια δὲν ἡξέυρεις, ἂν θὰ σὲ ὠφελήσωσι μᾶλλον ἢ θὰ σὲ βλάψωσιν. Ἄφες αὐτὰ καὶ βασιλεὺς τῶν ἰδικῶν σου, ἄφες δὲ καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα νὰ ἄρχωμεν, ὅσων ἄρχομεν. Ἄν ὅμως δὲν θέλῃς νὰ ἀκούσῃς τὰς συμβουλὰς μου καὶ ἐπιθυμῇς μεγάλως νὰ δοκιμάσῃς τὴν δύναμιν τῶν Μασσαγετῶν, τότε μὴ μόχθῃς ζευγνύων τὸν ποταμόν. Ἡμεῖς ἀ-

ποσυρόμεθα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ μακρὰν τριῶν ἡμερῶν διάστημα, σὺ δὲ διάβα ἀνενόχλητος εἰς τὴν χώραν μας. "Αν δὲ πάλιν ἐπιθυμῇς νὰ δεχθῇς ἡμᾶς ἐν τῇ χώρᾳ σου, τότε ποίησον σὺ τοῦτο, ἡμεῖς δὲ διαβαίνομεν προθύμως εἰς τὴν χώραν σου.

26. Κροίσου συμβουλή.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κύρος συνεκάλεσε τοὺς πρώτους τῶν Περσῶν καὶ συνεβουλεύετο αὐτοῖς, τίνα γνώμην νὰ ἀκολουθήσῃ. Καὶ πάντες μὲν οἱ ἄλλοι συνεφώνουν νὰ δεχθῶσι τὴν Τόμυριν καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν, ὁ Κροῖσος ὅμως ἠναντιώθη εἰς τὴν γνώμην ταύτην ὁμιλήσας ὡς ἑξῆς·

"ὦ βασιλεῦ, καὶ ἄλλοτε εἶπον καὶ τώρα ἐπαναλαμβάνω ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ θεὸς μὲ ἔδωκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, θὰ προσπαθῶ κατὰ δύναμιν ν' ἀποτρέπω πᾶν δυστύχημα μέλλον νὰ συμβῇ εἰς τὸν οἶκόν σου. Τὰ παθήματά μου μοὶ ἔγιναν πικρὰ μαθήματα. Καὶ ἂν μὲν νομίζης σεαυτὸν ἀθάνατον ὡς καὶ τὸν στρατὸν σου, περιττὸν εἶναι νὰ εἴπω τὴν γνώμην μου. "Αν ὅμως ἀναγνωρίζῃς ὅτι εἶσαι καὶ σὺ ἄνθρωπος ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, ὧν ἄρχεις, τότε μάθε πρῶτον τοῦτο, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι εὐρισκόμεθα ἐπὶ τροχοῦ περιφερομένου, καὶ τώρα μὲν ἀνερχόμεθα ἐπάνω, μετ' ὀλίγον δ' εὐρισκόμεθα ὑποκάτω. Καὶ τώρα περὶ τοῦ προκειμένου πράγματος ἐγὼ ἔχω ἐναντίαν γνώμην τῶν ἄλλων. Διότι, ἂν θελήσωμεν νὰ δεχθῶμεν τοὺς πολεμίους εἰς τὴν χώραν μας, ἐν τούτῳ ὑπάρχει ὁ ἐξῆς κίνδυνος. "Αν μὲν ἡττηθῇς, θὰ ἀπολέσῃς μὲ τὴν ἡτταν αὐτὴν καὶ ὅλην σου τὴν ἀρχήν· διότι οἱ Μασσαγέται νικῶντες δὲν θὰ φύγωσιν ὀπίσω, ἀλλὰ θὰ ὀρμήσωσι κατὰ τῶν διαφορῶν χωρῶν σου· ἂν δὲ νικήσῃς, δὲν θὰ νικήσῃς τοσοῦτον, ὅσον ἂν ἐνίκας τοὺς Μασσαγέτας διαβάς εἰς τὴν χώραν των καὶ καταδιώκεις αὐτοὺς φεύγοντας. Ἐκτός δὲ τούτου εἶναι καὶ αἰσχρὸν νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ Κύρος ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύσου κατὰ πρότασιν μιᾶς γυναικός. Τώρα λοιπὸν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ διαβῶμεν τὸν ποταμὸν καὶ νὰ προχωρήσωμεν, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνοι ὑποχωροῦσιν, ἔπειτα δὲ νὰ προσπαθῶμεν νὰ νικήσωμεν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἐξῆς μέσου. Οἱ Μασσαγέται, ὡς μανθάνω, δὲν εἰδὸν ποτε Περσικὰ ἀγαθὰ καὶ δὲν ἐδοκίμασαν καλὰ μεγάλα. Χάριν λοιπὸν αὐτῶν ἃς σφάζομεν πολλὰ πρόβατα καὶ ἃς παρασκευάζομεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ στρατοπέδῳ ἄφθονα φαγητά, ἃς θέσωμεν δ' ἐκεῖ καὶ ἀφθόνους κρατῆρας πλήρεις ἀκρατοῦ οἴνου. "Όταν δὲ γίνωσιν πάντα ταῦτα, τότε ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀφίνομεν ὀλίγους στρατιώτας, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπανέρχονται πάλιν εἰς τὸν ποταμόν. Καὶ ἂν δὲν ἀπακτώμην, ἐκεῖνοι, εὐθὺς ὡς ἴδωσι τὰ ἀγαθὰ ταῦτα,

θὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς αὐτά, εἰς ἡμᾶς δὲ δὲν μένει ἄλλο ἢ νὰ ἐκτελέσωμεν μεγάλα ἔργα.

27. Θάνατος Κύρου.

Ἡ γνώμη αὕτη ἤρесе εἰς τὸν Κύρον, ὅστις παρήγγειλεν εἰς τὴν Τόμυριν ν' ἀναχωρήσῃ, διότι ἐσκόπευεν αὐτὸς νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Τομύριος ὁ Κύρος κατέστησε βασιλεῖα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Καμβύσην, εἰς δὲ ἐνεπιστεύθη καὶ τὸν Κροῖσον, παραγγείλας νὰ τιμᾷ καὶ εὐεργετῇ αὐτόν. Μετὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους τὸν μὲν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὸν Κροῖσον ἀπέστειλεν εἰς τὴν Περσίαν, αὐτὸς δὲ διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ἄπας ὁ στρατὸς αὐτοῦ. Προχωρήσας δὲ μίαν ἑτι ἡμέραν προσωτέρω, ἐξετέλεσε τὴν συμβουλὴν τοῦ Κροῖσου. Καὶ ἀληθῶς, εὐθὺς ὡς τὸ στράτευμα τοῦ Κύρου ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ στρατοπέδου, μεγάλη μοῖρα τοῦ στρατοῦ τῶν Μασσαγετῶν, διοικουμένη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς Τομύριος, ἐπέπεσε κατὰ τῶν ὑπολειφθέντων Περσῶν καὶ ἐφόνευσεν αὐτοὺς ὑπερασπισζομένους. Ὡς δ' οἱ Μασσαγῆται ἐγένοντο κύριοι τοῦ στρατοπέδου, ἰδόντες τὰ φαγητὰ καὶ τὸν οἶνον, ἤρχισαν νὰ τρώγῃσι καὶ νὰ πίνωσι, μέχρις ὅτου μεθυθέντες ἀπεκοιμήθησαν. Τότε οἱ Πέραι ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἐφόνευσαν, πλειότερους δὲ ἠχμαλώτευσαν, ἐν οἷς καὶ τὸν υἱὸν τῆς βασιλίσσης Τομύριος καλούμενον Σπαργαπίσιν. Αὕτη δέ, μαθοῦσα ὅσα συνέβησαν καὶ εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς τὸν υἱὸν τῆς, ἔστειλε κήρυκα πρὸς τὸν Κύρον καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς:

"Ἀπληστε αἵματος Κύρε, μὴ ἐπαρθῇς διὰ τὸ γεγόμενον τοῦτο πρᾶγμα, ἂν μὲ τὸν ἀμπέλινον καρπὸν, μὲ τὸν ὑποῖον σεῖς, γεμίζοντες τὴν κοιλιάν σου, καταντᾷς εἰς τοιαύτην παραφροσύνην, ὥστε, ἐν ᾧ ὁ οἶνος καταβαίνει κάτω εἰς τὸ σῶμά σου, οἱ ἀπρεπεῖς λόγοι ἐπιπλέουσιν εἰς τὰ χεῖλή σου, ἂν μὲ τοιοῦτο φάρμακον ἐξαπατήσας ἐγένεσο κύριος τοῦ υἱοῦ μου, οὐχὶ δὲ διὰ μάχης, ὡς ἐμπρέπει εἰς ἄνδρας. Ἀκουσον λοιπὸν τί θὰ σοὶ εἶπω, τοῦτο εἶναι καλὴ συμβουλὴ. Ἀπόδος μοι τὸν υἱὸν καὶ φύγε ἐκ τῆς χώρας ταύτης ἀτιμώρητος, εἰ καὶ ἐξύβρισας τὸ τρίτημόριον τοῦ στρατοῦ τῶν Μασσαγετῶν. Ἄν δὲ δὲν θέλῃς νὰ πράξῃς ταῦτα, ἐπικαλοῦμαι μάρτυρα τὸν ἥλιον, τὸν δεσπότην τῶν Μασσαγετῶν, ὅτι θὰ σὲ κορέσω αἵματος, ὅσον ἄπληστος καὶ ἂν εἶσαι.

Ὁ δὲ Κύρος ἀκούσας ταῦτα εὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν. Ὁ δὲ υἱὸς τῆς βασιλίσσης Τομύριος Σπαργαπίσης, εὐθὺς ὡς ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν μέθην καὶ ἐνόησε τί κακὸν εἶχε πάθῃ, παρεκάλεσε τὸν Κύρον νὰ λύσῃ αὐτὸν ἐκ τῶν δεσμῶν. Ὡς δὲ ἐλύθη καὶ ἦτο κύριος τῶν χειρῶν του, εὐ-

ὅς φονεῦσι ἑαυτὸν. Ἡ δὲ Τόμυρις, ἀφ' οὗ ὁ Κῦρος δὲν εἰσῆκουσε τοὺς λόγους τῆς, ἀθροίσασα ὅλον τὸν στρατὸν τῆς ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ. Οὐδεμίᾳ δὲ ἄλλῃ μάχῃ ἐκ πασῶν, ὅσαι ἐγένοντο μεταξύ τῶν βαρβάρων, νομίζω ὅτι ὑπῆρξε πεισμακτωδεστέρα ταύτης. Πρῶτον ἤρχισαν διὰ τόξων, ἀφ' οὗ δὲ ἐξηντλήθησαν τὰ βέλη, τότε ἦλθον εἰς χεῖρας καὶ ἐφονεύοντο διὰ λογχῶν καὶ ἐγχειριδίων. Καὶ ἐπὶ πολλὸν μὲν χρόνον ἔμενον μαχόμενοι καὶ οὐδέτεροι ἤθελον νὰ φύγωσι. Τέλος ὁμῶς ἐνίκησαν οἱ Μασσαγέται. Εἰς τὴν μάχην δὲ ταύτην ἐφονεύθησαν πολλοὶ Πέρσαι, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Κῦρος, βασιλεύσας ἐν ὅλῳ εἴκοσιν ἐννέκ' ἔτη.

Τοιοῦτοτρόπῳ ἀπέθανεν ὑπὸ τῶν Μασσαγετῶν ὁ Κῦρος. Εἶναι δὲ οἱ Μασσαγέται λαὸς πολεμικὸς μαχόμενος καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ πέζῃ καὶ μὲ τόξα καὶ μὲ αἰχμὰς καὶ μὲ πελέκεις. Μεταχειρίζονται δὲ μόνον χρυσὸν καὶ χαλκόν. Καὶ ἐκ χαλκοῦ μὲν εἶναι αἱ αἰχμαί, αἱ ἀκαὶ τῶν βελῶν καὶ οἱ πελέκεις· αἱ δὲ περικεφαλαῖαι, οἱ ζωστήρες καὶ οἱ μασχαλιστήρες εἶναι κεκοσμημένοι διὰ χρυσοῦ. Ὡσαύτως καὶ τῶν ἵππων τὰ μὲν στέρνα περιβάλλουσι μὲ χλκοὺς θώρακας, τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ τὰ στόμια καὶ τὰ φάλαρα κοσμοῦσι μὲ χρυσόν. Σιδήρον δὲ δὲν μεταχειρίζονται οὐδὲ ἄργυρον. Δὲν σπείρουσι δὲ οὐδέν, ἀλλὰ ζῶσιν ἀπὸ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν ἰχθύων, οἵτινες ἄφθονοι ἐκ τοῦ Ὠζοῦ ποταμοῦ ἐξάγονται. Εἶναι δὲ γαλακτοπόται. Ἐκ τῶν θεῶν δὲ σέβονται μόνον τὸν ἥλιον, εἰς τὸν ὅποιον θύουσιν ἵππους· διότι φρονοῦσιν ὅτι εἰς τὸν τάχιστον τῶν θεῶν ἁρμόζει καὶ τὸ τάχιστον τῶν ζώων.

28. Περὶ Αἰγύπτου.

Ἀφ' οὗ δὲ ἀπέθανεν ὁ Κῦρος, ἐγένετο βασιλεὺς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καμβύσης, ὅστις εὐρὰν ὑποτεταγμένους ὑπὸ τοῦ πατρὸς του τοὺς Ἰωνὰς καὶ Αἰολεῖς ἐπεχείρησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν Αἴγυπτον, παρακλαδῶν καὶ ἄλλους βοηθοὺς, μάλιστα δὲ τοὺς Ἕλληνας, ὧν ἦτο κύριος.

Εἶναι δὲ ἡ Αἴγυπτος πᾶσα χώρα διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ Νείλου ποταμοῦ. Ἀρχεται δὲ ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ φθάνει μακρὰν πρὸς νότον μέχρι τῆς Αἰθιοπίας. Καὶ μέχρι μὲν τῆς Ἠλιουπόλεως εἶναι χώρα εὐρεῖα, ἐπίρρυτος καὶ ἰλυώδης. Ἀπὸ τῆς Ἠλιουπόλεως ὁμῶς καὶ ἐφεξῆς γίνεται ἡ χώρα στενὴ· διότι πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος ἐκτείνονται τὰ Ἀραβικὰ ὄρη κατὰ μῆκος τῆς θαλάσσης τῆς καλουμένης Ἐρυθρᾶς. Εἰς τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι καὶ τὰ λατομεῖα, ἐξ ὧν ἐλήφθησαν οἱ λίθοι πρὸς οἰκοδομὴν τῶν πυραμίδων τῆς Μέμφιδος. Λέγεται δὲ ὅτι αἱ ἀνατολικαὶ τῶν Ἀραβικῶν ὀρέων κλιτύες εἶναι πλούσιαι λιθάνωτοῦ. Κατὰ δὲ τὴν ἄλλην πλευρὰν τῆς Αἰγύ-

πτου τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Λιβύην παρατείνονται ὄρη, κατακεχωσμένα ἐν πολλοῖς ὑπὸ ἄμμου, ἔχοντα δὲ τὴν αὐτὴν πρὸς τὰ Ἀροθικὰ διεύθυνσιν. Καὶ ἐνταῦθα εὕρισκονται καὶ αἱ πυραμίδες. Εἶναι δὲ ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Ἡλιουπόλεως μέχρι Θηβῶν, ὅταν ἀναπλήρῃ τις τὸν ποταμόν, ἐννέα ἡμερῶν. Ἐγὼ ἐταξίδευσα μέχρι τῆς Ἐλεφαντίνης καὶ ὅσα λέγω μέχρι τῆς πόλεως ταύτης εἶδον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Τὰ δὲ ἄλλα περαιτέρω ἐκθέτω, ὥς ἔμαθον παρ' ἄλλων. Εἶναι δὲ ὁ ἀνάπλους ἐκ τῆς Ἐλεφαντίνης ἀνωφερής. Διὰ τοῦτο τὸ πλοῖον, ὅπερ θέλει νὰ πλεύσῃ περαιτέρω, ἐνταῦθα δένεται διὰ σχοινίων καὶ ἔλκεται ὡς βοῦς. Ἐὰν δὲ κοπῶσι τὰ σχοινία, τότε ἡ μεγάλη ὁρμὴ τοῦ ποταμοῦ συμπαρασύρει αὐτὸ καὶ φέρει ταχέως πρὸς τὰ κάτω. Ταξιδεῦσι δὲ τις οὕτως ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας. Ἐπειτα φθάνει εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ποταμοῦ, ὅπου ἐξέχουσι μεγάλοι βράχοι, ἐκ τῶν ὁποίων καταπίπτει ὁ ποταμός. Διὰ τοῦ μέρους τούτου νὰ διαπλεύσῃ πλοῖον εἶναι ἀδύνατον. Διὸ οἱ ταξιδεῦντες ὁδοιποροῦσι περαιτέρω ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ὅτε φθάνουσιν εἰς μέρος τοῦ ποταμοῦ, ὅπερ εἶναι πάλιν πλευστόν. Ἐνταῦθα πάλιν ἐμβαίνουνσιν εἰς ἄλλο πλοῖον καὶ ταξιδεῦουσιν ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας, ὅτε φθάνουσιν εἰς πόλιν μεγάλην, Μερὴν καλουμένην, ἣτις λέγεται ὅτι εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῶν Αἰθιόπων. Κατοικοῦσι δὲ οἱ Αἰθίοπες πᾶσαν τὴν χώραν τὴν ἐκείθεν τῆς Ἐλεφαντίνης, ἣτις εἶναι ἡ τελευταία τῶν Αἰγυπτίων πόλις.

Οἱ δ' Αἰγύπτιοι ἐπίστευον ὅτι αὐτοὶ ἐγενήθησαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου. Φρονοῦσι δὲ ὅτι αὐτοὶ ἀνεκάλυψαν τὸ ἡλιακὸν ἔτος, διαιρέσαντες αὐτὸ εἰς δώδεκα μῆνας, ὧν ἕκαστος ἔχει τριάκοντα ἡμέρας. Ἵνα δὲ συμπληρωθῇ ὁ κύκλος τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, προσθέτουσι κατ' ἔτος καὶ πέντε ἀκόμη ἡμέρας, κατὰ πᾶν δὲ τέταρτον ἔτος καὶ μίαν ἀκόμη ἐμβόλιμον ἡμέραν καὶ οὕτως ὁ ἐνιαυτὸς ἔχει ἡμέρας τακτικῶς μὲ τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε, κατὰ πᾶν δὲ τέταρτον ἔτος τριακοσίας ἐξήκοντα ἑξ. Καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ὀρθότερον τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὅπερ ἔχει τὸ σεληνιακὸν ἔτος, ἀποτελούμενον μόνον ἀπὸ τριακοσίας πεντήκοντα τέσσαρας ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπολείπεται πολὺ τοῦ ἀληθινοῦ, ἀναγκάζονται οἱ Ἕλληνες νὰ προσθέτωσι χάριν τῆς ἐξισώσεως κατὰ περιόδους ὁλόκληρον μῆνα. Ἀλλ' ἐκτός τοῦ ἡμερολογίου τοῦ ἡλιακοῦ λέγουσιν ὅτι αὐτοὶ ἐπίστευσαν πρῶτοι εἰς τοὺς δώδεκα θεοὺς, εἰς οὓς ἐδίδαξαν νὰ ἰδρῶσι βωμοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ ναοὺς, καὶ ὅτι ἐξ αὐτῶν ἐδιδάχθησαν ταῦτα καὶ οἱ Ἕλληνες. Ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα μοῦ διηγήθησαν οἱ ἱερεῖς τῆς Μέμφιδος τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Ἡλιουπόλεως, εἰς οὓς μετέβην, ἵνα ἴδω, ἂν συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Οὗτοι δὲ μοῦ εἶπεν καὶ τοῦτο ὅτι ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρ-

ξεν ὁ Μίν, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου ὅλη ἡ Αἴγυπτος ἦτο ἔλος πλὴν π.Χ. 3892 τῆς Θεβαΐδος χώρας, πᾶσα δὲ ἡ ἄλλη χώρα, ἥτις σήμερον διαπλέεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τῆς λίμνης Μοίριος ἐντὸς ἐπτὰ ἡμερῶν ἦτο θάλασσα. "Οτι δὲ ἡ Αἴγυπτος εἶναι χώρα σχηματισθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ, καὶ ἄλλοι λέγουσι τοῦτο, καὶ ἐγὼ πείθομαι εἰς τοῦτο. Φαίνεται δὲ ὅτι ἄλλοτε ἀπὸ τῆς Μέμφιδος μέχρι τῆς Αἰθιοπίας ὑπῆρχε κόλπος στενὸς καὶ μακρὸς, ὡς εἶναι ὁ κόλπος τῆς Ἐρυθρᾶς καλουμένης θαλάσσης.

29. Ὁ Νεῖλος ποταμός.

Εἰς τὸν κόλπον δὲ τοῦτον ἐξέβαλλεν ὁ Νεῖλος ποταμός. Ποῦ εὐρίσκονται αἱ πηγαὶ τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ, πάντες, ὅσους ἠρώτησα, καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθιοπεῖς καὶ Ἕλληνες ὁμολογοῦσιν, ὅτι δὲν ἠξεύρουσι ποῦ κεῖνται, πλὴν τοῦ γραμματέως τῶν ἱερῶν χρημάτων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Σάει, ὅστις μοι ἐφάνη ὅτι παίζει, διΰσχυριζόμενος ὅτι γνωρίζει ταύτας καλῶς. Μοι εἶπεν ὅτι μεταξὺ τῆς Συήνης καὶ τῆς Ἐλεφαντίνης ὑπάρχουσι δύο ὄρη ὀξυκόρυφα καλούμενα τὸ μὲν Κρῶφι, τὸ δὲ Μῶφι. Ἐκ τοῦ μέσου τῶν ὀρέων τούτων βέουσιν αἱ πηγαὶ τοῦ Νεῖλου. Καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος βέει πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὸ δὲ ἕτερον ἡμισυ πρὸς νότον εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. Τοιαῦτα μοι εἶπεν ὁ γραμματεὺς, μυθῶδῃ ὅλως καὶ ἀπίστευτα. Ὁ μέγας οὗτος ποταμός, ὅστις, ὡς εἵπομεν, ἐξέβαλλεν εἰς τὸν κόλπον τῆς Μέμφιδος, διὰ τῆς ἰλῦος, ἣν συμπαράσφύρει κατ' ἔτος καὶ ἀποθέτει εἰς τὸν κάτω ῥοῦν, συνετέλεσε καὶ τὸν κόλπον τοῦτον νὰ προσχώσῃ καὶ ἄλλην χώραν νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν Λιβύην, τὴν Αἴγυπτον. Ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθές, φαίνεται καὶ ἐξ ἄλλων χωρῶν, ὅπου συνέβη πρόσχωσις διὰ τῶν ποταμῶν, π.χ. ἐν Τροίᾳ διὰ τοῦ Σιμόεντος καὶ τοῦ Σκαμάνδου, ἐν Τευθρανίᾳ διὰ τοῦ Καΐκου, ἐν Ἐφέσῳ διὰ τοῦ Καύστρου, καὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ διὰ τοῦ Ἀχιλῆος, ὅστις ῥέων ἠπείρωσεν ἐκεῖ τὰς ἡμισείας τῶν Ἐχινάδων νήσων. Ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον, ἂν ῥίψῃς βολίδα εἰς τὴν θάλασσαν μίαν ἡμέραν μακρὰν τῆς Αἰγύπτου, θὰ ἀνασῶρῃς καὶ ἐκεῖ πηλόν, ὅστις βεβαίως κομίζεται ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ. Ἐπειτα καὶ αὐτὸ τὸ χῶμα τῆς Αἰγύπτου, τὸ ὁποῖον εἶναι μέλαν, ἐν ᾧ τῶν παρκατεμένων χωρῶν εἶναι διάφορον, π.χ. τῆς Λιβύης εἶναι ἐρυθρόν καὶ ἀμμῶδες, τῆς Ἀραβίας καὶ Συρίας εἶναι ἀργιῶδες καὶ πετρώδες, μαρτυρεῖ ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶναι χώρα ἐπίκτητος.

Μέγα δὲ καλὸν συμβαίνει εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐκ τῆς πλημμύρας τοῦ Νεῖλου. Ἀρχεται δὲ κατὰ τὴν θερινὴν τροπὴν τοῦ ἡλίου καὶ ἐπὶ ἑκατὸν

μὲν ἡμέρας ἐξακολουθεῖ ὁ ποταμὸς αὐξανόμενος, τὰ δὲ ὕδατα αὐτοῦ κατακλύζουσιν ὅλην τὴν πεδιάδα, ἔπειτα δ' ἐλαττωταὶ καὶ ἀποσύρονται εἰς τὴν κοίτην του πάλιν. Πολλαχῶς δὲ ἐπειράθησαν πολλοὶ τῶν σοφῶν ἐν Ἑλλάδι νὰ ἐξηγήσωσι τὴν πλήμμυραν ταύτην τοῦ ποταμοῦ. Οἱ μὲν εἶπον ὅτι οἱ ἐτησίοι ἀνέμοι¹, κωλύοντες τὸν ποταμὸν νὰ ἐκρῇ εἰς τὴν θάλασσαν, εἶναι αἱτιοὶ τῆς αὐξήσεως· ἄλλοι δὲ ὅτι ἡ αὐξήσις αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὸν ὠκεανόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ῥεεὶ ὁ Νεῖλος· ἄλλοι πάλιν λέγουσιν ὅτι αἰτία τῆς αὐξήσεως εἶναι ἡ τηκομένη χιών. Καὶ οἱ τρεῖς αὗται γνώμαι φαίνονται οὐχὶ ὀρθαί. Διότι ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἐτησίους ἀνέμους, ἂν οὗτοι ἐκώλουν τὴν ἐκροὴν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἦσαν παρὰ τὴν αἰτίαν τῆς αὐξήσεως τῶν ὑδάτων, τότε ἔπρεπε τοῦτο νὰ συμβαίη καὶ εἰς ἄλλους ποταμοὺς καὶ ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν Λιβύῃ, τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσον οἱ ποταμοὶ οὗτοι ἐλάσσονες ὄντες ἔχουσι ῥεύματα ἀσθενέστερα. Ὡς πρὸς δὲ τὴν γνώμην ὅτι ὁ ὠκεανὸς εἶναι αἰτία, αὕτη εἶναι καὶ ἀνεπιστήμων καὶ θαυμασιὰ· διότι ποταμὸς ὠκεανὸς δὲν ἤξεύρω νὰ ὑπάρχῃ που καὶ ἀνάγεται τοῦτο εἰς τοὺς μύθους. Ἡ δὲ τρίτη, εἰ καὶ φαίνεται λογικὴ ἐκ πρώτης ὀψεως, εἶναι ὅμως καὶ αὕτη ἀπορριπτέα· διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ δεχώμεθα ὅτι πρὸς τὰ νοτιώτερα μέρη ὑπάρχει χιών, ὅπου φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ πολλὴ θερμότης, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκόσωμεν καὶ ἐκ τῶν θερμῶν ἀνέμων, οἵτινες πνέουσιν ἐκεῖθεν, καὶ ἐκ τοῦ μέλανος χρώματος τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖον γίνεται ἐκ τοῦ καύματος τοῦ ἡλίου, καὶ ἐκ τῶν πτηνῶν, οἷον τῶν ἰκτινῶν καὶ χελιδόνων, τὰ ὅποια μένουσιν ἐκεῖ δι' ὅλου τοῦ ἔτους, καὶ ἐκ τῶν γεράνων, αἵτινες φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τῆς Σκυθίας φοιτῶσι διὰ νὰ παραχειμάσωσιν εἰς τοὺς τόπους τούτους; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἡ ἐπίκλυσις αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὅστις κατὰ τὸν χειμῶνα ἐρχόμενος εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ποιεῖ τὴν χώραν νὰ διψᾷ καὶ νὰ ἐξατμίζωνται τὰ ἐγγώρια ῥεύματα τῶν ποταμῶν, εἰς τὰ ὅποια ἔρχεται ἤδη πλησιέστατα. Οἱ ἀτμοὶ οὗτοι οἱ ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου σχηματιζόμενοι, φερόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνέμων εἰς ὑψηλοὺς τόπους μεταβάλλονται εἰς ὕδωρ καὶ οὕτως αὐξάνεται τὸ ὕδωρ τοῦ Νεῖλου ὑπὸ τῶν πολλῶν βροχῶν.

30. Ἔθνη Αἰγυπτίων.

Περὶ Αἰγύπτου θὰ μνησθῶ τὸν λόγον, διότι εἶναι χώρα ἔχουσα

1) Οὕτως ἐκαλοῦνται οἱ ἀνέμοι οἱ πνέοντες τακτικῶς κατὰ τὸ θέρος ἀπὸ τοῦ βορείου ἡμισφαίριον.

πλεῖστα θαυμάσια πράγματα καὶ ἔργα, τὰ ὅποια ἀδυνατεῖ τις καλῶς νὰ περιγράψῃ. Οἱ Αἰγύπτιοι, ὡς ἔχουσι καὶ χώραν καὶ ποταμὸν ἰδιότροπον, οὕτως ἔχουσι καὶ ἰδιόρρυθμα ἔθνη καὶ ἔθιμα. Ἐνταῦθα αἱ μὲν γυναῖκες διάγουσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλοῦσαι καὶ ἀγοράζουσαι, οἱ δὲ ἄνδρες ἐν τῇ οἰκίᾳ μένοντες ὑπαίνουσι. Φέρουσι δὲ ἄχθη οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ὤμων. Οὐδεμία γυνὴ γίνεται ἱερεῖα θεοῦ ἢ θεᾶς ἢ μόνον οἱ ἄνδρες. Συνήθεια εἶναι παρ' αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς νὰ ζυρίζωνται τὴν κόμην, ἐν ᾧ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις οὗτοι τρέφουσιν αὐτήν. Καὶ ἐν τῷ πένθει τῶν συνηθίζουσι νὰ ἀφίνωσι νὰ αὐξάνηται καὶ ἡ κόμη καὶ τὸ γένειον, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πενθοῦντες κείρονται. Γράφουσι δὲ γράμματα Ἕλληνες μὲν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα, Αἰγύπτιοι δὲ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά. Μεταχειρίζονται δὲ διττὰ γράμματα, τὰ ἱερογλυφικὰ καὶ τὰ δημοτικά. Εἶναι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι εἰς ὑπερβολὴν ἄνθρωποι θεοσεβεῖς. Φοροῦσι δὲ πάντοτε νεόπλυτα ἐνδύματα, λούονται δὲ δις καθ' ἑκάστην ἡμέραν μὲ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ δις καθ' ἑκάστην νύκτα. Εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον δὲν σπεύρουσι κυάμους, διότι δὲν τρώγουσιν αὐτούς, οἱ δὲ ἱερεῖς δὲν ἀνέχονται οὐδὲ νὰ τοὺς ἴδωσι, νομίζοντες τὸ ὅσπριον τοῦτο ἀκάθαρτον. Πρὶν τελέσωσι τὰς θυσίας τῶν ὀφείλουσι νὰ νηστεύσωσιν. Ὅταν δὲ, γενομένης τῆς θυσίας, καίωνται τὰ ἱερά, στηθοκοποῦνται ἐπὶ τινά χρόνον, ἔπειτα δὲ τρώγουσι, ὅσα ἔμειναν ἐκ τῶν θυμάτων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες θύουσι καὶ θηλείας βοῦς, τὰς ὁποίας πολὺ σέβονται οἱ Αἰγύπτιοι, θεωροῦντες ταύτας ὡς ζῶα ἱερά τῆς Ἰσιδος, διὰ τοῦτο οὐδεὶς Αἰγύπτιος στέργει νὰ φιλήσῃ Ἕλληνα εἰς τὸ στόμα ἢ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν μάχαιραν ἢ τοὺς ὀβελοὺς ἢ τὴν χύτραν αὐτοῦ ἢ καὶ νὰ φάγῃ κρέας βοῶς κοπὲν ὑπὸ μαχαίρας Ἕλληνος. Τὸν χαῖρον δὲ θεωροῦσιν οὕτως ἀκάθαρτον, ὥστε, ἂν τις τύχῃ διαβαίνων πλησίον χόλρου νὰ ἐγγίσῃ αὐτόν, εὐθὺς ῥίπτεται εἰς τὸν ποταμὸν μὲ ὅλα του τὰ φορέματα διὰ νὰ καθαρισθῇ. Εἰς δὲ τοὺς συβώτας, εἰ καὶ εἶναι Αἰγύπτιοι, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς οὐδὲν ἱερὸν οὐδὲ δίδουσιν αὐτοῖς εἰς γάμον θυγατέρα οὐδὲ λαμβάνουσι θυγατέρα αὐτῶν.

31. Λατρεία τῶν Αἰγυπτίων.

Παρά τῶν Αἰγυπτίων παρέλαβον οἱ Ἕλληνες πολλὰ ἔθιμα, ἰδίως τὰς πανηγύρεις ¹, τὰς πομπὰς καὶ τὰς προσόδους. Οἱ Αἰγύπτιοι πανη-

¹ Πανήγυρις (πᾶν ἄγυρις, ἀγορὰ) γενικὴ συνάθροισις τοῦ λαοῦ πρὸς λατρείαν καὶ χαρὰν. Πομπή εἶναι ἡ ὑπὸ τὴν συνοδείαν τοῦ λαοῦ περιφορὰ τοῦ ἀγάλματος τῆς θεοῦ.

γυρίζουσι συχνάκις τοῦ ἔτους καί εἰς ἄλλας πόλεις, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Βούβαστιν καὶ εἰς τὴν Βούσριν. Εἰς τὴν Βούβαστιν δὲ καιμένην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Δέλτα, ὅταν γίνηται ἡ πανήγυρις, πλῆθος πολλὸ καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πλέουσιν ἐκεῖ διὰ πλοιαρίων. Καί τινες μὲν τῶν γυναικῶν ἔχουσαι κρόταλον κροταλίζουσι, ἄνδρες δὲ τινες παίζουσι τὸν αὐλὸν καθ' ὅλον τὸν πλοῦν, οἱ δὲ λοιποὶ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἄδουσι κροτοῦντες τὰς χεῖρας. Ὅταν δὲ φθάσῃ καθ' ὁδὸν εἰς πόλιν τινά, τότε ἀράζουσι καὶ ἄλλαι μὲν περιγελῶσι μὲ μεγάλας φωνὰς τὰς γυναῖκας τῆς πόλεως ταύτης, ἄλλαι δὲ χορεύουσι καὶ ἄλλαι πράττουσιν ἄλλα. Τὰ αὐτὰ δὲ ποιοῦσι καὶ εἰς ἐκάστην παραιοπολίαν πόλιν. Ὅταν δὲ φθάσῃ εἰς τὴν Βούβαστιν, προσφέρουσι μεγάλας θυσίας. Φοιτῶσι δ' ἐκεῖ πλὴν τῶν παίδων περὶ τὰς ἐβδομήκοντα μυριάδας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Εἰς δὲ τὴν Σάιν πόλιν, ἐν ἣ λατρεύεται ἡ Ἀθηνᾶ, συνηθίζουσι κατὰ τὴν νύκτα νὰ καίωσι λυχνάρια ἔξω περὶ τῶν οἰκιῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἑορτὴ αὕτη καλεῖται λυχνοκαΐα. Εἰς τὴν Πάπρημιν δὲ συμβαίνει τὸ ἐξῆς περίεργον. Πρὶν ἀρχίσῃ ἡ θυσία, μεταφέρουσι τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, τὸ ὅποιον ὑπάρχει ἐντὸς μικροῦ ξυλίνου ναοῦ κατακεχυρωμένου, εἰς ἄλλο οἶκμα ἱερὸν. Τῇ δ' ἐπιβύσει ἡμέρᾳ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τινὲς τῶν ἱερέων σύρουσι πρὸς τὸν μέγαν ναὸν ἅμαξαν τετράκυκλον φέρουσαν τὸν ναΐσκον μετὰ τοῦ ἀγάλματος. Ἀλλ' ἄλλοι πολλοὶ περισσότεροι ἱερεῖς κροτοῦντες βάρδους χοροῖς εἰς τὰς χεῖρας δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτοὺς τὴν εἴσοδον. Ἐκεῖ δὲ συνάπτεται ἀληθὴς βάρδομαχία, εἰς ἣν λαμβάνουσι μέρος καὶ εὐσεβεῖς προσκυνηταὶ περὶ τοὺς χιλιούς ὠπλισμένοι καὶ οὗτοι μὲ κορύνας, ἐρχόμενοι εἰς βοήθειαν τοῦ θεοῦ. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ, πολλὰ κεφαλαὶ συντρίβονται καὶ δὲν πιστεύω νὰ εἶναι ἀληθές, ὅπερ οἱ Αἰγύπτιοι λέγουσιν, ὅτι οὐδεὶς ποτε ἀπέθανεν. Ἐπεκράτησε δὲ ἡ συνθήκη αὕτη, ὡς λέγουσιν, ἐκ τούτου. Ὁ Ἄρης ἐμεγάλωσε μακρὰν τῆς μητρός του. Ὅτε δὲ ἀνὴρ γανόμενος ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν μητέρα του καὶ ἐζήτηι νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναόν, οἱ ὑπηρέται μὴ γνωρίζοντες αὐτὸν δὲν ἐπέτρεπον νὰ εἰσέλθῃ. Τότε ὁ Ἄρης λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἀνθρώπους ἐξ ἄλλης πόλεως ἔδειρε τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν. Καὶ ἔκτοτε, λέγουσιν, ἐπεκράτησαν τὰ ξυλοκοπήματα κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἄρεως.

32. Ἡ πρὸς τὰ ζῶα εὐλάβεια τῶν Αἰγυπτίων.

Σέβονται δὲ οἱ Αἰγύπτιοι πολλὰ τὰ ζῶα καὶ τὰ ἡμέρα καὶ τὰ ἔ-

τητος ἐκτὸς τοῦ ναοῦ. Πρόσδος δὲ ἡ πανηγυρικὴ προσέλευσις εἰς τὸν ναὸν μὲ θυσίας καὶ δῶρα.

γρια, ἔχοντες μάλιστα διωρισμένους καὶ τροφοδότας τούτων, οἵτινες φροντίζουσι νὰ παρέχωσιν εἰς ἕκαστον ζῷον τὴν ἀρμόζουσαν τροφήν. "Ὅστις δὲ ἀποκτείνῃ θηρίον τι, ἂν μὲν ἐκουσίως ἐπραξέ τοῦτο, τιμωρεῖται μὲ θάνατον, ἂν δὲ ἀκουσίως, ὀρίζουσι τὴν ποινὴν τοῦ οἱ ἱερεῖς. "Ὅστις ὁμως φονεύσῃ ἴβιν ἢ ἱέρακα εἴτε ἀκουσίως εἴτε ἐκουσίως, καταδικάζεται εἰς θάνατον ¹. "Ὅταν δὲ ἀποθάνῃ γαλῇ ἢ κύων οἰκίας τινός, πενθοῦσι πολὺ οἱ ἄνθρωποι τῆς οἰκίας. Σημεῖον δὲ τοῦ πένθους εἶναι ὅτι ξυρίζουσι διὰ τὸν θάνατον μὲν τῆς γαλῆς τὰς ὀφρὺς μόνον, διὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ κυνός καὶ τὴν κεφαλὴν. Θάπτουσι δὲ τὰς μὲν γαλαῖς ἐν τῇ πόλει Βουθάσται, τοὺς δὲ κύνας ἐν τῇ πόλει, ἐν ἣ ἔζων, ἐντὸς ἱερῶν θηκῶν. Οὐμῶς θάπτουσι καὶ τὰ ἄλλα ζῷα.

Ἐν τῷ Νεῖλῳ εὐρίσκεται καὶ ὁ κροκόδειλος, ζῷον τετράπουν καὶ χερσαῖον καὶ λιμναῖον. Τίκεται δὲ ὡς ὄχι πολὺ μεγαλειτέρα τῶν χηνείων περὶ τὰ ἐξήκοντα, κρύπτων αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἄμμον. Ἐξ ἐκάστου φύου γίνεται νεοσσός, ὅστις αὐξάνεται μέχρι δέκα ἐπτὰ πῆχεων. Ὁ κροκόδειλος ἔχει ὀφθαλμοὺς μὲν ὕψος, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας κατὰ λόγον τοῦ σώματος. Εἶναι δὲ τὸ μόνον ζῷον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει γλῶσσαν ² καὶ κινεῖ τὴν ἄνω σιαγόνα. Ἐχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτεροὺς καὶ δέρμα λεπιδωτὸν ἄρρηκτον ἐπὶ τοῦ σώματος.

Ἐκτός τοῦ κροκοδείλου ὑπάρχει καὶ ὁ ἵππος, ὁ ποτάμιος ἵσος, τὸ μέγεθος πρὸς μέγιστον βοῦν, ἔχων δύο χηλας, χαυλιόδοντας καὶ λεφιά, ἵππου. Τὸ δὲ δέρμα αὐτοῦ, ὅταν ξηραθῇ, εἶναι τόσον παχύ, ὥστε κατασκευάζουσιν ἐξ αὐτοῦ ἄκότια. Καὶ τὸ ζῷον τοῦτο ὡς καὶ τὸν κροκόδειλον τινὲς τῶν Αἰγυπτίων θεωροῦσιν ἱερά, εἶναι ὁμως καὶ ἄλλοι, οἵτινες δὲν παρδέχονται τοῦτο.

Ἱερὰ ἐπίσης θεωροῦσιν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τῶν ἰχθύων τινάς, μάλιστα τὴν ἑγγελον, ὡς καὶ τοὺς ὄφεις.

33. Δίαιτα Αἰγυπτίων.

Εἶναι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ἄνθρωποι ὑγιέστατοι. Καὶ τοῦτο προέρχεται, νομίζω, ἐκ τῆς σταθερότητος τοῦ καιροῦ. Διότι αἱ σπουδαιότεραι αἰτίαι τῶν νόσων εἰσι αἱ μεταβολαὶ τῶν ἀνέμων, τοῦ ὕδατος καὶ τῆς θερμοκρασίας. Ὁ ἄρτος αὐτῶν γίνεται ἀπὸ ὀλύρας, ὁ δὲ οἶνος

1) Ἡ εὐλόγησις αὕτη πρὸς τὰ ζῷα προέρχεται ἐκ τῆς πίστεως ὅτι ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν ζῷων ὑποκρύπτονται θεότητες.

2) Ἡ γλῶσσα τοῦ κροκοδείλου εἶναι μικρὰ σαρκώδης κεκολλημένη εἰς τὴν κάτω σιαγόνα μέχρι τῆς κορυφῆς. Τοῦτο ἐγέννησε τὴν ἰδίαν παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὅτι δὲν ἔχει γλῶσσαν.

ἀπὸ κριθῆν, διότι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν δὲν εἶναι ἄμπελοι. Ἐκ τῶν ἰχθύων ἄλλους μὲν ξηραίνοντες πρὸς τὸν ἥλιον τρώγουσιν ὤμους, ἄλλους δὲ τεταριχευμένους ἐν ἄλμῃ. Ἐκ τῶν πτηνῶν τοὺς μὲν ὀρυγας καὶ τὰς νήσας καὶ τὰ μικρὰ πτηνὰ τρώγουσι ταριχεύοντες μόνον, τὰ δὲ ἄλλα τρώγουσι φήνοντες ἢ βράζοντες. Ὅταν δὲ συντρώγωσιν, εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ τὸ συμπόσιον, ὑπάρχει συνήθεια νὰ περιφέρῃ ἀνὴρ τις νεκρὸν ἐκ ξύλου πεποιημένον λίαν τεχνήντως καὶ διὰ χρωμάτων ἀκόμη, ἐνὸς καὶ δύο πήχεων τὸ μέγεθος, καὶ δεικνύων τοῦτον εἰς τοὺς συμπότας νὰ λέγῃ· Ἴδου πῶς γίνονται οἱ ἀποθανόντες. Τοιοῦτος θὰ γίνῃς καὶ σύ. Διὰ τοῦτο πίνει καὶ εὐφραίνεται.

Λαμπρὸν ἔθιμον τῶν Αἰγυπτίων εἶναι καὶ τοῦτο. Ὅσάκις οἱ νεώτεροι συναντήσωσι καθ' ὁδὸν πρεσβύτερον, εὐθὺς παραμερίζουσιν ἂν δὲ τύχῃ που νὰ κάθωνται, εὐθὺς ἀνίστανται, παραχωροῦντες τὸ καθίσμα τῶν. Ἀντὶ δὲ νὰ χαιρετίζωσιν ἀλλήλους εἰς τὰς ὁδοὺς διὰ λέξεων, προσκυνοῦσι καταβιβάζοντες τὴν χεῖρα μέχρι τοῦ γόνατος.

Ὅς πρὸς τὴν ἱατρικὴν ἕκαστος εἶναι ἱατρός μιᾶς μόνον νόσου, ἄλλος τῶν ὀφθαλμῶν, ἄλλος τῆς κεφαλῆς, ἄλλος τῶν ὁδόντων καὶ ἄλλος ἄλλου μέρους τοῦ σώματος. Ὅταν δὲ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος σεβαστός, ὅλαι αἱ γυναῖκες τῆς οἰκογενείας ἀλείψασαι τὴν κεφαλὴν ἢ καὶ τὸ πρόσωπον μὲ πηλὸν ἀφίνουσι τὸν νεκρὸν καὶ γυρίζουσιν ἀνὰ τὴν πόλιν μὲ στήθη ἀνοικτὰ τυπτόμεναι, καὶ ὁμοῦ μὲ αὐτὰς καὶ ἄλλαι συγγενεῖς. Τοῦτο πράττουσι καὶ οἱ ἄνδρες. Ἐπειτα παραδίδουσιν τὸ σῶμα εἰς ταρίχευσιν. Διαρκεῖ δὲ αὕτη ἐβδομήκοντα ἡμέρας. Ἐπειτα παραλαμβάνουσιν οἱ συγγενεῖς τὸν νεκρὸν, περικλείουσιν αὐτὸν ἐντὸς ξυλίνης θήκης ἐχούσης σχῆμα ἀνθρώπινον καὶ ἀποθέτουσιν αὐτὸν εἰς τὸ νεκροταφεῖον ὁρθὰν στήσαντες.

34. Ἡττα τῶν Αἰγυπτίων.

Κατ' αὐτῆς τῆς χώρας ἐξεστράτευσεν ὁ Καμβύσης. Ἐβασίλευε δ' ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ἀμασις. Οὗτος εἶχε λάβῃ σύζυγον Ἑλληνίδα ἐκ Κυρήνης τὴν Λαδίην, διότι ἐτίμα πολὺ τοὺς Ἕλληνας. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἦλθον πολλοὶ Ἕλληνες εἰς τὴν Νυκράτιν ὡς καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Αἰγύπτου.

Κατὰ τοῦτου λοιπὸν τοῦ Ἀμάσεως ἐξεστράτευσεν ὁ Καμβύσης, πρὸφρον εὐρών, ὡς λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἀμασις δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ αὐτῷ σύζυγον τὴν ὥραϊαν αὐτοῦ θυγατέρα. Ὅδηγόν δὲ εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην εἶχε προσλάβῃ Φάνητα τὸν Ἀλικαρνασσέα, ὅστις, σύμβουλος τοῦ Ἀμάσεως ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενόμενος, πολὺ ὠφέλησε τὸν Καμβύσην γνωρίσας εἰς αὐτὸν τὰ κατὰ τὸν Ἀμασιν. Ἀλλὰ καὶ

πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀράβων συνεβούλευσεν ὁ Φάνης νὰ συνθηκολογήσῃ ὁ Καμβύσης, ἵνα οὕτω μὴ εὕρῃ κἀνὲν κώλυμα εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Διότι πᾶσα ἡ χώρα ἀπὸ τῆς Κιχδύτιος (Γάζης) πόλεως, μέχρι τοῦ Πηλουσίου ἀνήκει εἰς τοὺς Ἀράβας, ἐν ᾧ ἡ ἄλλη ἢ ὑπεράνω τῆς Κιχδύτιος μέχρι τῆς Φινίκης ἀνήκει εἰς τοὺς Σύρους, τοὺς καλουμένους Παλαιστίνους. Καὶ οὕτως ἡ συνθήκη αὕτη ὠφέλησε πολὺ, διότι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀράβων οὐ μόνον δὲν ἐκώλυσε τὴν ὁδὸν τῶν Περσῶν διὰ τῆς χώρας του, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναγκαῖον ὕδωρ προθύμως παρέσχεν, ὅπερ εἶχε μετακομίσῃ ἐπὶ καμήλων δι' ἀσκῶν εἰς τοὺς σταθμοὺς τῆς ἀνύδρου χώρας, δι' ἧς διήλθεν ὁ Καμβύσης. Ἡ πρώτη μάχη μεταξὺ Περσῶν καὶ Αἰγυπτίων ἐγένετο εἰς τὸ Πηλούσιον στόμα τοῦ Νεῖλου, ὅπου ὁ Ψαμμηνίτος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀράσεως περιέμενε τοὺς Αἰγυπτίους· διότι ὁ πατὴρ του εἶχεν ἀποθάνῃ καὶ τραχηθεὶς ἐτάφη εἰς τὴν πόλιν Σαῖν. Ἡ μάχη ἐκατέρωθεν ἐγένετο πεισματώδης, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν πολλοὶ Πέρσαι τε καὶ Αἰγύπτιοι· τέλος ὅμως ἐνίκηθησαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ φεύγοντες ἀτάκτως ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῆς Μέμφιδος. Ὁ δὲ Καμβύσης, πέμψας κήρυκα Πέρσῃν μὲ Μυτιληναῖον πλοῖον, προσέειπε αὐτοὺς εἰς συνθήκην. Ἀλλ' οἱ Αἰγύπτιοι συλλαβόντες καὶ τὸν κήρυκα καὶ τοὺς αὐτάς τοῦ πλοίου ἐκρεοῦργησαν ἅπαντας. Τότε ὁ Καμβύσης ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν, ἥτις ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ. Οἱ δὲ γείτονες τῶν Αἰγυπτίων Λίβυες, Κυρηναῖοι, φοβηθέντες παρεδόθησαν καὶ οὗτοι ἀμχαχτί. Εἶδον δ' ἐν Πηλουσίῳ θαυμαστόν τι πρᾶγμα, ὅπερ καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς χώρας μοι διηγήθησαν. Ἐνταῦθα ἔκειντο ἐν σωρῷ χωριστὰ μὲν τὰ κρανία τῶν πεσόντων Περσῶν, χωριστὰ δὲ τὰ κρανία τῶν Αἰγυπτίων. Ἀλλὰ περίεργον τὰ μὲν κρανία τῶν Περσῶν ἦσαν τοσοῦτον ἀσθενῆ, ὥστε καὶ μὲ μικρὸν λιθάριον ἂν ἐκτύπεις αὐτό, εὐθὺς ἐτροπῶντο, ἐν ᾧ τὰ κρανία τῶν Αἰγυπτίων ἦσαν οὕτως ἰσχυρά, ὥστε μόλις διὰ λίθου μεγάλου ῥιπτομένου μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἠδύνατο νὰ διαβρῇξῃ αὐτά. Καὶ ὁ λόγος φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ ἐξ ἧς οἱ μὲν Αἰγύπτιοι ξυρρίζουσι τὴν κεφαλὴν τῶν ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας καὶ τὸ ὅσοῦν τῆς κεφαλῆς ψήνεται καὶ σκληρύνεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Οὕτως εἶναι καὶ ὁ λόγος ὅτι οὗτοι δὲν γίνονται φαλακροί. Οἱ δὲ Πέρσαι ἔχουσι κρανίον ἀσθενές, διότι φοροῦντες τιάρας ἐκ μικρᾶς ἡλικίας δὲν ἐκθίτουσι τοῦτο εἰς τὸν ἥλιον καὶ καθιστῶσιν οὕτως αὐτὸ μαλακὸν καὶ ἀδύνατον.

35. Ψαμμηνίτου καρτερία.

Τῇ δὲ δεκάτῃ ἡμέρᾳ, ἀφ' ἧς ἐκυρίευσεν τὴν Μίμφιν ὁ Καμβύ-

σης θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Ψαμμήνιτου, ἐκάθισεν αὐτὸν εἰς τὸ πρόσπειον καὶ ὁμοῦ μὲ αὐτὸν καὶ ἄλλους Αἰγυπτίους. Διὰ τοῦ μέρους δὲ τούτου εἶχε διατάξῃ νὰ διέλθωσιν αἱ θυγατέρες τῶν πρώτων Αἰγυπτίων ὡς καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ψαμμήνιτου, ἀπάσαι ἐνδεδυμέαι ὡς δούλαι καὶ μὲ ὑδρίαν ἀνὰ χεῖρας, ἵνα φέρωσιν ὕδωρ. Ἰδόντα δὲ τὰ κοράσια τοὺς γονεῖς, ἤρξαντο νὰ κλαίωσιν, ἐθρήνουσιν δὲ καὶ οἱ γονεῖς τῶν ἐπίσης διὰ τὴν δυστυχίαν τῶν τέκνων τῶν. Μόνος δ' ὁ Ψαμμήνιτος δὲν ἔκλαυεν, ἀλλ' ἐκυψεν εἰς τὴν γῆν τὴν κεφαλὴν, μὴ θέλων νὰ βλέπῃ τοιαύτην συμφορὰν. Μετὰ τοῦτο ὁ Καμβύσης, θέλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Αἰγυπτίους, διότι ἐφόνευσαν τοὺς Μυτιληαίους, εὖ, εἶχε στείλῃ μὲ πλοῖον πρότερον πρέσβεις εἰς Μέμφιν, ὅτε ἐζήτηι νὰ παραδώσωσιν ἄνευ πολέμου τὴν πόλιν, διέταξε νὰ φονευθῶσι δισχίλιοι Αἰγύπτιοι, ἐν αἷς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ψαμμήνιτου. Ἀπαγόμενοι δὲ οὗτοι εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης δεδεμένοι διὰ σχοινίου ἐκ τοῦ λαίμου καὶ κεχαλινωμένοι ἀπὸ τὸ στόμα διήλθον ἔμπροσθεν τῶν περιφανῶν Αἰγυπτίων καὶ τοῦ βασιλέως Ψαμμήνιτου. Ἀπαντες δ' οἱ παρακαθήμενοι ἐλυπήθησαν καὶ ἔκλαιον, μόνον ὁ Ψαμμήνιτος ἔπραξεν ὅ,τι καὶ διὰ τὴν θυγατέρα του. Ὅτε ὅμως ὁμοτράπεζός του πρεσβύτερος αὐτοῦ, ἀπολέσας ὅλην τὴν οὐσίαν του, περιήρχετο τὸν στρατὸν ἑπαιτῶν καὶ ἔφθασε πρὸς τὸν Ψαμμήνιτον, οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ κλαύσῃ πλέον καὶ καλέσας τὸν φίλον ὀνομαστὶ ἐθρήνει τὴν συμφορὰν του. Ὁ δὲ Καμβύσης μαθὼν τὰ γενόμενα ἔστειλεν ἄνθρωπον καὶ εἶπε ταῦτα πρὸς αὐτόν·

Ὁ δεσπότης Καμβύσης, ὦ Ψαμμήνιτε, σὲ ἐρωτᾷ, διατί βλέπων τὴν θυγατέρα σου δυστυχοῦσιν καὶ τὸν υἱὸν σου φερόμενον εἰς τὸν θάνατον οὔτε ἀνεβόησας οὔτε ἔκλαυσας, ὅμως ἄνθρωπον πτωχόν, μετὰ τοῦ ὀπλοῦ, ὡς μανθάνει, δὲν ἔχεις καμμίαν συγγένειαν, ἐτίμησας, θρηνήσας τὴν συμφορὰν του;

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Ψαμμήνιτος· Ὡ υἱὲ τοῦ Κύρου, ἡ μὲν ἰδική μου συμφορὰ εἶναι μεγαλειτέρα θρήνων, ἢ δυστυχία ὅμως τοῦ φίλου μου ἦτο ἀξία δακρύων, διότι γέρων ἤδη ἐστερήθη τῶν πάντων.

Ὡς εἶπε ταῦτα ὁ ἀπεσταλμένος πρὸς τὸν Καμβύσην, λέγουσιν ὅτι ἐδάκρυσαν πάντες οἱ Πέρσαι καὶ ὁ Κροῖσος, ὅστις ἠκολούθει τὸν Καμβύσην εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ὁ Καμβύσης ἐκινήθη εἰς οἶκτον ἀκούσας καὶ διέταξε νὰ μὴ θανατωθῇ ὁ υἱὸς του, νὰ φέρωσι δὲ καὶ τὸν Ψαμμήνιτον πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ὁ μὲν υἱὸς εἶχε θανατωθῇ πρῶτος, ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ὠδηγήθη πρὸς τὸν Καμβύσην, ὅστις παρηγόρησεν αὐτόν, διατάξας τοῦ λοιποῦ νὰ ἀπολαύῃ πάσης περιποιήσεως μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του.

36. Κατάσκοποι Καμβύσου εἰς Αἰθιοπίαν.

Ὁ Καμβύσης ἐκ τῆς Μέμφιδος ἦλθεν εἰς τὴν Σάιν, ἐνθα διέταξε νὰ ἐκθαψῶσι τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀράσως, τὸν ὁποῖον, ἂν οὐ ἐμαστίγωσαν καὶ ἀπέτιλαν αὐτοῦ τὰς τρίχας καὶ παντοιοτρόπως ἐξύδρισαν, διέταξε τέλος καὶ νὰ καύσωσι. Τοῦτο θεωρεῖται παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις λίαν ἀνόσιον ἔργον.

Εν Σάιν διατρίβων ὁ Καμβύσης ἐσκέφθη νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Καρχηδονίους καὶ Ἀρμωνίους καὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας. Ἄλλ' ἢ ἐκστρατεία κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐμκαταΐσθη, διότι οἱ Φοίνικες ἤρνηθησαν ἐπιμόνως νὰ στρατεύωσι κατὰ τῶν Καρχηδονίων, ἀνδρῶν ὁμοφύλων καὶ συγγενῶν. Ἄνευ δὲ τῶν Φοινίκων, ἀποτελοῦντων τὸ σπουδαιότατον μέρος τοῦ στόλου, οἱ λοιποὶ δὲν ἦσαν ἀξιόμαχοι πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. Πρὶν δὲ στρατεύσῃ κατὰ τῶν Αἰθίοπων, ἠθέλησε νὰ κατασκοπεύσῃ τὴν χώραν. Καὶ πρὸς τοῦτο ἔφερεν ἀνθρώπους ἐξ Ἑλεφαντίνης, οἵτινες ἐγνώριζον τὴν Αἰθιοπίδα γλώσσαν, καὶ τοὺτους ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Αἰθίοπας δώσας εἰς αὐτοὺς παντοία δῶρα, πορφυρεῶν ἐνδυμα καὶ χρυσοῦν περιανχένιον στρεπτὸν καὶ ψάλια καὶ ἀλαβαστρον μὲ μύρον καὶ ἓνα κάδον πλήρη οἴνου ἐκ φοινίκων. Δὲ τῶν δῶρων τούτων ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ κρύψωσι τὴν κυρίαν ἀποστολὴν των. Μὲ τὰ δῶρα ταῦτα ἐπορεύθησαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς Αἰθιοπίαν, ὅπου παρουσιασθέντες εἰς τὸν βασιλέα τῶν Αἰθίοπων εἶπον τὰ ἑξῆς·

Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Καμβύσης θέλων νὰ εἶναι φίλος πρὸς σέ, ἔστειλεν ἡμᾶς διατάξας νὰ ἔλθωμεν μετὰ σοῦ εἰς ὁμιλίαν καὶ νὰ σοὶ προσφέρωμεν ὡς δῶρα ἐκ μέρους τοῦ αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸς πολὺ ἀγαπᾷ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Αἰθίοπων, νοήσας ὅτι ἦσαν κατάσκοποι, ἀπεκρίθη εἰς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς·

Οὕτε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἔστειλεν ὑμᾶς, ἵνα φέρῃτε πρὸς ἐμὲ δῶρα ἐπιθυμιῶν δῆθεν τὴν μεταξὺ μας φιλίαν, οὔτε σεῖς λέγετε τὴν ἀλήθειαν (διότι ἦλθετε νὰ κατασκοπεύσῃτε τὸ βασιλείον μου), οὔτε ἐκεῖνος εἶναι ἀνὴρ δίκαιος· διότι, ἐὰν ἦτο δίκαιος, δὲν θὰ ἐπέθυμαι χῶραν ἄλλην ἢ τὴν ἰδικήν του, οὐδὲ θὰ διενεοῖτο νὰ ὑποβουλῶσθαι ἀνθρώπους, οἵτινες οὐδέποτε ἠρέκησαν αὐτόν. Ἀλλὰ τῶρα φέρετε εἰς αὐτόν αὐτὸ τὸ τόξον καὶ εἰπατε ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰθίοπων διδοὶ αὐτῇ τὴν συμβουλήν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ὅτι τότε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν μακροβίων Αἰθίοπων, ὅταν οἱ Πέρσαι δύνανται νὰ ταυνώσι τοιαῦτα τόξα. Ἀλλὰ καὶ τότε νὰ ἐνθυμηθῇ νὰ ἔλθῃ μὲ στρατὸν περισσότερον τῶν Αἰθίοπων. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ ἅς γνωρίζῃ χάριν

εἰς τοὺς θεοὺς, οἵτινες δὲν ἐνέβαλον εἰς τὸν νοῦν τῶν Αἰθίοπων νὰ προσκλήθωνται καὶ ἄλλην χώραν εἰς τὴν ἰδικήν των.

Ταῦτα εἰπὼν ἐχαλάρωσε τὸ τόξον καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους. Ἐπειτα ἡρώτησεν ὁ βασιλεὺς περὶ τοῦ πορφυροῦ ἐνδύματος καὶ τοῦ μύρου καὶ τοῦ περιαυχενίου καὶ τῶν φελλίων. Ὅτε δ' ἐξηγήσαν αὐτὰ οἱ Πέρσαι, τότε διὰ μὲν τὰ δύο πρῶτα εἶπεν ὅτι, ὡς εἶναι οἱ Πέρσαι δολεροί, οὕτω δολερὰ εἶναι καὶ τὰ φορέματά των· διὰ δὲ τὰ ἄλλα ἐξέλαβε ταῦτα ὡς πέδας καὶ εἶπεν ὅτι οἱ Αἰθίοπες ἔχουσι πολλὴ ἰσχυροτέρας πέδας τούτων. Μόνον μὲ τὸν οἶνον ἔμεινεν εὐχαριστημένος εἰπὼν ὅτι κατὰ τὸν οἶνον οἱ Αἰθίοπες εἶναι ὑποδεέστεροι τῶν Περσῶν.

37. Καμβύσου συμφορά ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Διηγῆθῃ δ' ἔπειτα ὁ βασιλεὺς ὅτι ἕκαστος Αἰθίοψ ζῇ μέχρις ἑκατὸν εἰκοσὶν ἔτων καὶ περισσότερον, τρώγουσι δὲ βραστὰ κρέατα καὶ πίνουνσι γάλα. Ἐπειτα ἔφερεν αὐτοὺς εἰς κρήνην, ἐν ᾗ ἐλούοντο οἱ Αἰθίοπες καὶ τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἔλαιον καὶ μυρίζει ὡς τὰ ἴα. Εἶναι δὲ τὸ ὕδωρ τοσούτον ἐλαφρόν, ὥστε οὐδὲν σῶμα οὔτε ξύλον οὔτε ἄλλο ἐλαφρότερον τοῦ ξύλου δύναται νὰ πλέῃ ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ τὰ πάντα χωρεῦσιν εἰς τὸν βυθόν. Καὶ εἰς τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀποδίδουσι τὴν αἰτίαν τῆς μακροβιότητος. Ἀπὸ τῆς κρήνης ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὸ δεσμοτήριον, ἔνθα ὅλοι ἦσαν δεδεμένοι ἐν χρομαῖς πέδασι. Ἐκ τῶν μετὰ τῶν εἰς τοὺς Αἰθίοπας σπανιωτάτων καὶ πολυτιμωτάτων εἶναι ὁ χαλκός. Ἀφ' οὗ δὲ εἶδον τὸ δεσμοτήριον, ἔπειτα εἶδον καὶ τὴν τράπεζαν τοῦ ἡλίου, ἥτις εἶναι λειμὼν ἐν τῷ προκαστείῳ πλήρῃς κρεάτων παντοίων, τὰ ὅποια τὴν νύκτα παρασκευάζοντες οἱ ἑκάστοτε ὑπάλληλοι παραθέτουσι τὴν ἡμέραν εἰς πάντα θέλοντα νὰ φάγῃ. Ἀφ' οὗ δὲ πάντα ταῦτα παρατήρησαν οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπέστρεψαν καὶ ἀνήγγειλαν πρὸς τὸν Καμβύσην, ὅσα εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰθίοπων. Τότε ὁ Καμβύσης ὠρίσθη καὶ χωρὶς νὰ κάμῃ τὰς προσηκούσας παρασκευὰς διὰ τοιαύτην μακρινὴν ἐκστρατείαν ἔλαβε τὸν πεζὸν στρατὸν καὶ διηρθύνθη κατὰ τῶν Αἰθίοπων. Ὡς δ' ἔφθασεν εἰς Θήβας τῆς Αἰγύπτου, ἀπεχώρισεν ἐκ τοῦ στρατοῦ πέντε μυριάδας καὶ διέταξε νὰ πορευθῶσι κατὰ τῶν Ἀρμωνίων καὶ νὰ κάψωσι τὸ μαντεῖον τοῦ Διός, ἀφ' οὗ πρότερον ἐξ ἀνδραποδίσωσι τοὺς κοιτοίκους. Αὐτὸς δὲ ἐξηκολούθησε μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ νὰ πορεύηται κατὰ τῶν Αἰθίοπων. Δὲν εἶχον δὲ διέλθῃ τὸ πέμπτον μέρος τῆς ὁδοῦ, ὅτε ἐξηντλήθησαν ὅλοι αἱ ζωοτροφίαι, ἃς εἶχον, ἀκόμῃ δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ ἔραχεν ὁ στρατός. Ἀλλ' ὁ Καμ-

δύσης, δὲν ἔλαθεν αὐτὰ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἐπορεύετο εἰς τὰ πρόσω, εἰ δὲ στρατιώται ἔζων τρεφόμενοι μὲ χόρτα τῆς γῆς. Ὅτε ὁμῶς ἐφθασαν εἰς τόπον ὁμώδη, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδὲν εὕρισκον νὰ φάωσιν, ἐκεῖ συνέθη φοβερὸν πρᾶγμα μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν, ἔρριψαν κλήρους μεταξὺ τῶν καὶ ἓνα ἐκ ὧκα στρατιωτῶν ἔτρωγον. Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο ὁ Καμβύσης, ἐφοβήθη τὴν ἀλληλοφαγίαν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Θήβας καὶ ἐκ τῶν Θηβῶν πάλιν εἰς Μέρμιν, ὅπου ἀνέμεναν αὐτὸν ὁ στόλος του. Ἐκ δὲ τῶν πέντε μυριάδων στρατιωτῶν, οἵτινες ἐστάλησαν κατὰ τῶν Ἀμμωνίων, οὐδεὶς αὐτῶν οὔτε ἐκεῖ ἐφθασεν οὔτε ὀπίσω ἐπέστρεψεν, ἀλλὰ πάντες εὗρον κακὸν τέλος ἐν τῇ ἐρήμῳ, καλυφθέντες ὑπ' ἄμμου.

38. Παραφροσύνη Καμβύσου.

Ὅτε ὁ Καμβύσης ἐφθασεν εἰς Μέρμιν, ἐφάνη εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ὁ Ἄπις. Συνήθισεν δὲ οὗτοι κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ θεοῦ τούτου νὰ φορῶσι τὰ κάλλιστα φορέματα καὶ νὰ πανηγυρίζωσι συμπουλιῶντες. Ὁ δὲ Καμβύσης ἰδὼν τοὺς Αἰγυπτίους ταῦτα ποιοῦντας ἐνόμισεν ὅτι χαιρεκακοῦσι δι' ὅσα κακὰ ἐπαθε, καὶ διέταξε νὰ μαστιγώσωσι τοὺς ἱερεῖς, ἐκ δὲ τῶν Αἰγυπτίων νὰ φονεύσωσι πάντα, ὃν εὕρωσιν ἐορτάζοντα. Ἐπειτα ἐκέλευσε νὰ φέρωσι πρὸς αὐτὸν τὸν Ἄπιν, ὃν ἐπρύπησε διὰ τοῦ ἐγχειριδίου καὶ ἀπέκτεινεν. Πράττων δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης, βεβαίως θὰ ἦτο παράφρων. Καὶ δεῖγματα τοιαύτης παραφροσύνης ἔδειξε καὶ πρότερον. Πρῶτον εἶχε διατάξῃ νὰ φονευθῇ ὁ ἀδελφός του Σμέρδης ὑπὸ φθόνου, ὅτι μόνος αὐτὸς ἡδυνήθη νὰ ταύνησιν τὸ τόξον, τὸ ὁποῖον ἔφερον οἱ ἀπεσταλμένοι παρὰ τῶν Αἰθίοπων. Δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἀπέπεμψεν αὐτὸν ὀπίσω εἰς Περσίαν. Ἐπειδὴ δὲ εἶδεν ὄνειρον, ὅτι ὁ Σμέρδης ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου, φθάνων διὰ τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, ἔστειλε τὸν Πρηξάσπην καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν. Ἐπειτα ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ τὴν ἀδελφὴν του, διότι ἐδάκρυσε ποτε μνησθεῖσα τοῦ Σμέρδους. Καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τοῦ Πρηξάσπου, ὃν εἶχεν οἰνεχόον ὁ Καμβύσης διὰ τὴν φιλίαν τὴν μεγάλην πρὸς τὸν πατέρα, ἐφόνευσεν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ἠρώτησε τὸν Πρηξάσπην, τίνα γνώμην ἔχουσιν εἰ Πέρσαι περὶ αὐτοῦ. Πρὸς ταῦτα ὁ Πρηξάσπης ἀπεκρίθη· Κατὰ μὲν τὰ ἄλλα, θέσποτα, ἐπαινοῦσί σε μεγάλως, λέγουσιν ὁμῶς ὅτι εἶσαι καθ' ὑπερβολὴν παραδεδομένος εἰς τὸν οἶνον. Τοῦτο ἐλύπησε τὸν Καμβύσην, ὅστις ὠργισμένος εἶπε πρὸς τὸν Πρηξάσπην·

Ἄφ' οὗ εἶμαι ἐκδοτός εἰς τὸν οἶνον, θὰ εἶπῃ ὅτι δὲν ἔχω τὸν νοῦν μου. Ὡστε εἶναι ψευδὴ ὅσα πρότερον ἔλεγον οἱ Πέρσαι, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀνώτερος τοῦ πατρός μου, διότι ἤμην κύριος οὐ μόνον τῶν χωρῶν, ἀς ὑπέταξεν ὁ πατήρ μου, ἀλλὰ καὶ ἄλλας εἰς ταῦτας προσέθηκα.

Ἐνθυμουμαι δὲ καὶ τὴν γνώμην τοῦ Κροῖσου, ὅστις εἶπεν ὅτι ὁ Κύρος διαφέρει ἐμοῦ, διότι ἐγὼ δὲν ἔχω υἷόν, εἷον ἐκεῖνος ἐμὲ κατέλιπε. Διὰ τὰ μάθησ' ὅμως καὶ σύ, ὦ Πρῆξασπες, ἂν ἐγὼ δὲν ἔχω τὸν νοῦν μου, ἢ οἱ Πέρσαι οἱ τοιαῦτα λέγοντες, ἰδοὺ θὰ σκοπεύσω τὸν υἷόν σου, ὅστις ἴσταται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς οἰκίας. Καὶ ἂν μὲν τὸν ἐπιτύχω εἰς τὸ μέσον τῆς καρδίας, τότε οἱ Πέρσαι μωρολογούσιν, ἂν δὲ ἀποτύχω, τότε ἐγὼ μαίνομαι.

Ταῦτα εἰπὼν ἐτόξευσε κατὰ τοῦ παιδός, ὅστις ἔπασεν ἅπλους. Εὐθὺς διέταξε νὰ σχίσωσι τὸ σῶμα καὶ νὰ ἐξετάσωσι τὴν πληγὴν. Ὅτε δὲ ὄντως εὗρέθη τὸ βέλος ἐμπεπηγμένον εἰς τὴν καρδίαν, εἶπε πρὸς τὸν πατέρα γελῶν καὶ περιχαρὴς γενόμενος·

Πρῆξασπες, βλέπεις καλῶς ὅτι δὲν εἶμαι ἐγὼ παράφρων, ἀλλ' οἱ Πέρσαι. Τώρα δὲ εἰπέ μοι, εἰδὲς ποτε ἄνθρωπον νὰ τοξεύῃ οὕτως εὐστόχος;

Ὁ δὲ Πρῆξάσπης ἰδὼν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἐξω φρενῶν εἶπε·

Δέσποτα, οὐδ' αὐτὸς ὁ θεός, νομίζω, θὰ ἠδύνατο νὰ βάλλῃ εὐστόχωτερον.

39. Καὶ ἄλλαι ἀσεβεῖς πράξεις τοῦ Καμβύσου.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπραξε τώρα. Ἀλλοτε πάλιν λαβὼν ὀδῶδεκα ἐκ τῶν πρώτων Περσῶν ἔθαψεν ἄνευ λόγου αὐτοὺς ζώντας μετὰ τὴν κεφαλὴν κάτω. Ταῦτα βλέπων ὁ Κροῖσος ὁ Λυδὸς εἶπε πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς·

Ὁ βασιλεῦ, μὴ ἀφίνεσαι ὀλοτελῶς εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς νεότητός σου καὶ τοῦ θυμοῦ, ἀλλὰ κράτει καὶ μετρίῃζε σεαυτόν. Ἄν ἐξακολουθῇς νὰ φονεύῃς τοὺς πολίτας ἄνευ οὐδεμιᾶς εὐλόγου αἰτίας, φοβούμαι μὴ ἔχῃς ἐπανάστασιν τῶν Περσῶν ἐναντίον σου. Ταῦτα νομίζω καθήκον νὰ σοι εἶπω, ἐκτελῶν βῆτην ἐντολὴν τοῦ πατρός σου, νὰ σοι δεικνύω ὅ,τι εἶναι εἰς σὲ ὀφείλιμον.

Πρὸς τοὺς εὐναῖκούς τούτους λόγους τοῦ Κροῖσου ἀπεκρίθη ὁ Καμβύσης ὡς ἑξῆς·

Σὺ τελμᾷς νὰ δίδῃς συμβουλὰς καὶ εἰς ἐμέ, ὅστις διώρθωσας τὸν ἐαυτόν σου καὶ τὴν πατρίδα σου, διώρθωσας δὲ καὶ τὸν πατέρα μου, συμβουλευσας αὐτόν νὰ διαβῇ τὸν Ἀράξην (Ὁξόν) καὶ ἐκεῖ νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς Μασσαγάτας; Ἀλλὰ δὲν θὰ χαρῇς διὰ τοῦτο, ἰδοὺ παρουσιάσθῃ ἡ εὐκαιρία, ἣν πάλαι ἐζήτηουν.

Ταῦτα εἰπὼν ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸ τόξον καὶ νὰ φονεύσῃ τὸν Κροῖσον, ἀλλ' οὗτος ἐφυγε ταχέως ἔξω. Τότε διέταξε τοὺς ὑπηρέτας νὰ φονεύσωσιν αὐτόν. Οἱ δὲ ὑπηρέται, φοβούμενοι μὴ ὁ βασιλεὺς μετανοήσῃ καὶ τιμωρήσῃ αὐτούς, ἂν ἐφόνευσεν τὸν Κροῖσον, ἐσκέφθη-

σαν νὰ κρύψωσιν αὐτόν. Καὶ ἂν μὲν ᾔθελε τὸν ζητήσῃ, τότε νὰ παρουσιάσωσι αὐτόν καὶ νὰ λάβωσι μάλιστα καὶ δῶρα, εἰ δὲ μὴ, νὰ φονεύσωσι αὐτόν κατόπιν. Καὶ ἄλλῃθῳς ὁ Καμβύσης μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἐπόθησε τὸν Κροῖσον, οἱ δὲ θεράποντες ἀνήγγειλαν αὐτῷ ὅτι ζῇ. Τότε ὁ Καμβύσης τὸν μὲν Κροῖσον ἐδέχθη χαίρων, τοὺς δὲ ὑπηρετάς ἐθνάτωσε.

Ἄλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων πράξεων τοῦ ὁ Καμβύσης φαίνεται ὅτι ἔπασχε τὰς φρένας. Ἐν Μέρφιδι μένων ἤνοιγε τοὺς τάφους καὶ παρετήρει τοὺς νεκρούς. Εἰσῆλθε μάλιστα καὶ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡφαίστου καὶ ἐχλεύασε τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Καβείρων, εἰς τὸ ὁποῖον οὐδεὶς εἶναι θεμιτὸν νὰ εἰσέρχεται, πλὴν τοῦ ἱερέως, κατασκώψας δ' ἔκαυσε καὶ τὰ ἄγαλματα. Τοιαῦτα ἀσεβῆ πράγματα μόνον μαινόμενος ἄνθρωπος δύναται νὰ πράξῃ. Οἰαδήποτε καὶ ἂν φαίνεται ἡμῖν ἡ θρησκεία καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἄλλων, εἰς τοὺτους ὅμως φαίνονται ὡς τὰ κάλλιστα πάντων. Κεῖ πᾶς φρόνιμος ἄνθρωπος εὐλαβεῖται τοῦ ἄλλου τὴν πίστιν οὐδὲ χλευάζει· ὅ,τι ὁ ἄλλος λατρεύει. Διηγοῦνται δὲ περὶ τοῦ Δαρείου ὅτι καλέσας τινας τῶν Ἰνδῶν, οἵτινες τρώγουσι τοὺς ἀποθανόντας, ἠρώτησεν ἀντὶ πόσων χρημάτων ἐδέχοντο νὰ καύσωσι τοὺς νεκρούς τῶν. Οὗτοι δὲ μετ' ἐκπλήξεως εἶπον πρὸς τὸν βασιλέα, νὰ μὴ λέγῃ τοιαῦτα ἀσεβῆ πράγματα. Ἐπειτα ἐκάλεσεν Ἕλληνας, οἵτινες καίουσι τοὺς νεκρούς, καὶ ἠρώτησεν ἀντὶ πόσων χρημάτων ἐδέχοντο νὰ φάγωσι τοὺς ἀποθανόντας. Οὗτοι δὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι οὐδέποτε ἐπ' οὐδενὶ ὄρω ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο. Ἡ συνήθεια λοιπόν, ὡς ἀποδεικνύει καὶ τοῦτο καὶ ὡς λέγει καὶ ὁ Πίνδαρος, εἶναι ὁ βασιλεὺς πάντων.

40. Τὸ δακτυλίδιον τοῦ Πολυκράτους.

Ὁ Πολυκράτης ἦτο φίλος τοῦ Ἀμάρσεως. Κατορθώσας δὲ νὰ γίνῃ τύραννος τῆς Σάμου διὰ στάσεως, δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν πλησίον χωρῶν, ὑποτάττων ἀδιακρίτως καὶ φιλικὰς καὶ ἐχθρικὰς πόλεις. Διότι ἔλεγεν ὅτι περισσοτέραν χάριν θὰ σοὶ γνωρίζῃ ὁ φίλος, ὅταν ἀποδώσῃ εἰς αὐτόν τὴν ἀρχήν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἀφῆρες, ἢ ἂν δὲν πράξῃς μηδὲν τούτων. Οὕτως εἶχεν ὑποτάξῃ τὴν Λέσβον, τὴν Μίλητον καὶ ἄλλας νήσους καὶ πόλεις ἐν τῇ ἡπείρῳ. Ἡ δὲ φήμη περὶ τῆς εὐτυχίας τοῦ Πολυκράτους ἐφθασε πανταχοῦ, ἐφθασε δὲ καὶ εἰς τὸν Ἀμασιν. Τότε ὁ Ἀμασιν ἐγραψε τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πολυκράτη·

Ὁ Ἀμασις ταῦτα λέγει πρὸς τὸν Πολυκράτη. Εὐχάριστον εἶναι εἰς τὸν φίλον νὰ μανθάνῃ ὅτι ὁ φίλος εὐτυχεῖ. Ἀλλ' εἰς ἐμὲ δὲν ἀρέσκουσιν αἱ μεγάλαι εὐτυχίαι σου, διότι ἤξεύρω ὅτι αὐταὶ δὲν φέρουσιν εἰς καλὸν τέλος. Καὶ διὰ τοῦτο σὲ συμβουλεύω, ἀφ' οὗ ἡ τύχη πάντοτε σὲ εὖνει, νὰ ἐπιβαλῇς εἰς σεαυτὸν οἰκαιοθελῶς μίαν συμφορὰν. Λάβε ὅ,τι εἶναι εἰς σὲ πολῦτιμον καὶ ἀγαπητὸν καὶ ἀπόβαλε, ὥστε μὴδέποτε τοῦτο νὰ ἀποκτήσῃς. Δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου νομίζω ὅτι θὰ δυνηθῇς νὰ ἀποφύγῃς μέγα κακὸν τῆς τύχης.

Ὁ Πολυκράτης, ἀναγνούς ταῦτα καὶ ὀρθὰ ὑπολαβὼν, ἔλαβε δακτυλίδιον χρυσόδετον μὲ σμάραγδον λίθον, ἔργον θαυμαστὸν τοῦ περιφήμου τεχνίτου Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέους, Σαμίου, καὶ ἔλθων μὲ πλοῖον μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν ἔρριψεν αὐτὸ εἰς τὸ πέλαγος, σφόδρα λυπηθεὶς διὰ τοῦτο. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἐλυπείτο διὰ τὴν συμφορὰν. Δὲν εἶχον δὲ παρέλθῃ πέντε ἢ ἑξ ἡμέραι ἀπὸ ταύτης, ὅτε ἀλιεὺς τις λαβὼν ἰχθὺν μέγαν καὶ καλὸν ἔφερε δῶρον εἰς τὸν Πολυκράτη λέγων ταῦτα πρὸς αὐτόν·

Βασιλεῦ, συλλαβὼν τοῦτον τὸν ἰχθὺν δὲν ἔκρινα δίκαιον νὰ φέρω εἰς τὴν ἀγοράν, εἰ καὶ εἶμαι ἀποχειροβίτος, ἀλλ' ἐθεώρησα τοῦτον ἄξιον σοῦ καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας σου. Καὶ διὰ τοῦτο προσφέρω αὐτὸν εἰς σὲ δῶρον.

Ὁ Πολυκράτης εὐχαριστήθη διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ εἶπε·

Πολὺ καλὰ ἔπραξες, καὶ σὲ εὐχαριστῶ καὶ διὰ τοὺς λόγους σου καὶ διὰ τὸ δῶρόν σου. Εἴσαι καὶ σὺ κεκλημένος εἰς τὸ δεῖπνον.

Ὁ ἀλιεὺς, μέγα φρονῶν διὰ τὴν τιμὴν ταύτην, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν εἰκὴν του. Οἱ δὲ ὑπηρεταὶ τέμνοντες τὸν ἰχθὺν εὗρον ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ τὸ δακτυλίδιον τοῦ βασιλέως, ὅπερ καὶ ἔδωκαν εὐθὺς πρὸς αὐτὸν χαίροντες. Καὶ ὅντως ἡ εὐτυχία τοῦ Πολυκράτους δὲν διήρκεσε πολὺ, διότι ἐφρονεύθη ὑπὸ Πέρσου τινὸς ὀνόματι Ὀροΐτου, ὅστις ἦτο διοικητὴς τῶν Σάρδεων. Οὗτος ἦτο ὀργισμένος κατὰ τοῦ Πολυκράτους διὰ τὴν ἐξῆς, ὡς λέγουσιν, αἰτίαν. Ἡμέραν τινὰ εἶχε πέμψῃ ἀπεσταλμένον πρὸς τὸν Πολυκράτη δι' ὑπόθεσιν τινὰ. Ὁ δὲ Πολυκράτης ἐδέχθη τὸν πρεσβευτὴν ἐξηπλωμένος εἰς τὸν ἀνδρῶνα, ἐνθα εὗρίσκειτο καὶ ὁ Ἀνοκρέων ὁ Τήσις, ἔχων μάλιστα καὶ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον, χωρὶς μῆτε νὰ μεταστραφῇ μῆτε νὰ ἀποκριθῇ τι εἰς ὅσα ὁ ἀπεσταλμένος ἔλεγε. Τὸ τοιοῦτο, τὸ ὅποιον συνέβη εἶτε κατὰ τύχην εἶτε καὶ ἐπίτηδες πρὸς περιφρόνησιν τοῦ Ὀροΐτου, ἐγένετο αἰτία τοῦ θανάτου του. Διότι ὁ Ὀροΐτης ἀγανακτῆσας ἐμηνεῖτο τὰ ἐξῆς. Ἐπειδὴ ἔμαθεν ὅτι ὁ Πολυκράτης διανοεῖτο νὰ ἀποβῇ θάλασσοκράτωρ, ἔστειλε διὰ πιστοῦ ἀνθρώπου πρὸς αὐτὸν τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν·

Ὁ Ὅροίτης λέγει ταῦτα πρὸς τὸν Πολυκράτη. Μαθαίνω ὅτι σκέπτεσαι νὰ ἐπιχειρήσῃς μεγάλα πράγματα, ἀλλὰ δὲν ἔχεις χρήματα, ὅσα σοῦ χρειάζονται. Ἄν πράξῃς ὅ,τι σοὶ προτείνω, καὶ σεαυτὸν θὰ ὑψώσῃς καὶ ἐμὲ θὰ σώσῃς. Ὁ Καμβύσης μαθαίνω θετικῶς ὅτι ἀπεφάσισε νὰ με θανατώσῃ. Σὺ δύνασαι νὰ με σώσῃς καὶ νὰ λάβῃς τὰ χρήματα τοῦ βασιλέως, τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς χεῖράς μου. Ἄν δὲν πιστεύῃς εἰς ὅσα σοὶ λέγω, στείλει πιστὸν σου ἄνθρωπον εἰς Μαγνησίαν, ἔνθα ἤδη εὐρίσκομαι, διὰ νὰ ἴδῃ καὶ πιστεύσῃς. Ὁ Πολυκράτης, ἔχων ἀνάγκην χρημάτων, ἔστειλε τὸν γραμματέα του εἰς Μαγνησίαν, ἵνα πληροφορηθῇ περὶ τῶν πραγμάτων. Ὅτε δὲ οὗτος ἐφθάσεν ἐκεῖ, ὁ Ὅροίτης γελῶνς ὁκτῶ κιβώτια μὲ λίθους, ἐκάλυψεν ἐπάνω τούτους μὲ χρυσὰ νομίσματα καὶ ἔκλεισεν ἐπιμελῶς. Ἐπειτα ἔφερεν ἐκεῖ τὸν γραμματέα τοῦ Πολυκράτους, πρὸς ὃν ἐπέδειξε τὰ κιβώτια τὰ πλήρη ὀφθέν χρυσοῦ. Ὁ γραμματεὺς, οὐδὲν κακὸν ὑποπτεύων, ἐπίστευσε τοῦτο καὶ ἐπανελθὼν εἰς Σάμον ἐβεβαίωσε τὸν Πολυκράτη περὶ τῶν ὁκτῶ κιβωτίων, τὰ ὅποια εἶδε πλήρη χρυσῶν νομισμάτων. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πολυκράτης ἐπλευσεν εἰς Μαγνησίαν, ἔνθα ἐφανεύθη οἰκτρῶς ὑπὸ τοῦ Ὅροίτου καὶ ἀνεσταυρώθη.

41. Ὁ Ψευδοσμέρδης.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Καμβύσης διέτριβεν ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ τοποτηρητὴς αὐτοῦ ἐν Περσίᾳ, ἄνθρωπος Μάγος, ἐσκέφθη νὰ κάμῃ ἀντὶ τοῦ Καμβύσου βασιλέα τὸν ἀδελφὸν τοῦ ὀνόματι Σμέρδην. Οὗτος ἦτο κατὰ τὴν μορφὴν ὅμοιος πρὸς τὸν φονευθέντα ἀδελφὸν τοῦ Καμβύσου. Καὶ ἔνθεν μὲν ἡ ὁμοιότης αὐτῇ ὡς καὶ ἡ ἄγνοια τοῦ φόνου τοῦ Σμέρδους, ἔνθεν ἔε καὶ ἡ ταυτότης τοῦ ὀνόματος ἐθάρρυναν τὸν τοποτηρητὴν τοῦ Καμβύσου νὰ προβῇ εἰς τὸ πραξικόπημα τοῦτο. Ἐστειλε λοιπὸν πανταχοῦ τῆς ἐπικρατείας καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀκόμη κήρυκας, ἵνα ἀγγείλωσιν εἰς τοὺς λαοὺς ὅτι βασιλεὺς αὐτῶν τοῦ λοιποῦ ἀντὶ τοῦ Καμβύσου θὰ εἶναι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ υἱὸς τοῦ Κύρου Σμέρδης. Τοῦτο δὲν ἐθάρρυνε νὰ μάθῃ παρὰ κήρυκος καὶ ὁ Καμβύσης, ὅστις φοβηθεὶς προδοσίαν τοῦ Πηρξάσπου ἐκάλεισεν αὐτὸν καὶ εἶπε·

Πηρξάσπε, οὕτως ἐξετέλεσες τὸ πρᾶγμα, ὅπερ σοὶ ἐνεπιστεύθην ;
Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Πηρξάσπης·

Δὲν εἶναι ἀληθὴ ταῦτα, δέσποτα, ὅτι ὁ ἀδελφός σου Σμέρδης ἐπανεστῆ κατὰ σοῦ, οὐδὲ ἔχεις νὰ φοβηθῇς, μὴ πάθῃς ὑπ' αὐτοῦ κακὸν τι ἢ μέγα ἢ μικρόν. Διότι ἐγὼ ἐξετέλεσα τὴν διαταγὴν σου καὶ ἐθαψά αὐτὸν μὲ τὰς ἰδίας μου χεῖρας. Ἄν ἀνίστανται οἱ νεκροί, τότε πρόσμενε νὰ ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον σου καὶ ὁ Σμέρδης.

Ἄν δὲ τὰ πράγματα μένωσιν ὡς καὶ πρὸ τοῦ, τότε οὐδεὶς φόβος, μήπως πάθωμεν κακὸν τι ὑπ' ἐκείνου. Καλὸν δὲ νομίζω νὰ συλλάβωμεν τὸν κήρυκα καὶ νὰ ἐξετάσωμεν αὐτόν, τίς ἐστὶ αὐτὸν νὰ εἴπῃ ἡμῖν ὅτι βασιλεὺς ἡμῶν ἐγένετο ὁ Σμέρδις.

Ἡ γνώμη αὕτη ἤρσεν εἰς τὸν Καμβύσην, ὅστις, καλέσας τὸν κήρυκα, ἤκουσεν ὅτι ὁ Μάγος, ὁ ἐπίτροπος τοῦ βασιλείως, ἐδωκεν αὐτῷ τοιαύτην διαταγὴν καὶ ὅτι αὐτός, ἀφ' οὗτο ὁ Καμβύσης ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον μετὰ τοῦ Σμέρδιος, οὐδέποτε εἶδεν αὐτὸν πάλιν. Τότε ὁ Πρηξάσπης ἐνεθυμήθη ὅτι ὁ ἐπίτροπος τοῦ Καμβύσου εἶχεν ἀδελφὸν καὶ αὐτὸν Σμέρδιον καλούμενον καὶ ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι αὐτὸς ὁ Σμέρδις ἴσως θὰ ἐγένετο βασιλεὺς. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Καμβύσης ἐλυπήθη σφόδρα καὶ διὰ τὴν βασιλείαν καὶ διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ. Καὶ εὐθὺς ἀναπηρᾷ ἐπὶ τὸν ἵππον ἔχων κατὰ νοῦν νὰ φθάσῃ τάχιστα εἰς Σοῦσα καὶ νὰ τιμωρήσῃ τὸν Μάγον. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνάβασιν ἐπὶ τοῦ ἵππου ἐξεκομβώθη ἡ θήκη τοῦ ξίφους καὶ ἔπεσε κάτω, τὸ δὲ γυμνωθὲν ξίφος ἐτρύπησε τὸν βασιλέα εἰς τὸν μηρόν.

42. Οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ Καμβύσου.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὕβρις τοῦ Καμβύσου ἐκινδύνευεν, ἐννοήσας τοῦτο ἐκάλεσε τοὺς λογιστάτους τῶν Περσῶν, ὅσοι εὕρισκοντο ἐνταῦθα, καὶ εἶπεν αὐτοῖς τὰ ἑξῆς:

ὦ Πέρσαι, ἀναγκαζομαι νὰ εἴπω ὑμῖν πρᾶγμα, τὸ ὅποιον εἶχον πολὺ μυστικόν. Ἐν Αἴγυπτῳ εὕρισκόμενος εἶδον ὄνειρον, τὸ ὅποιον εἶθε νὰ μὴ ἐβλεπον. Μοὶ ἔφραγε ὅτι ἀπεσταλμένος τις ἦλθεν ἐκ τοῦ οἴκου διὰ νὰ μοὶ ἀναγγεῖλῃ ὅτι ὁ Σμέρδις, καθήμενος ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, ἤγγιζε μὲ τὴν κεφαλὴν του τὸν οὐρανόν. Φοβηθεὶς δὲ μήπως μοὶ ἀφαιρέσῃ τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφός μου, χωρὶς νὰ συλλογισθῶ ἐστὶ αὐτὸς εὐθὺς τὸν Πρηξάσπην εἰς Σοῦσα διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν Σμέρδιον. Γενομένου δὲ τοῦ κακοῦ τούτου, ἔζων ἥσυχος, μὴ σκεπτόμενος πλέον ὅτι, ἀφ' οὗ ἐφονεύθη ὁ Σμέρδις, ἄλλος ἄνθρωπος ἤθελεν εὐρεθῆναι νὰ ἐπαναστατήσῃ κατ' ἐμοῦ. Ἀλλ' ἠπατήθη. Ἐγενόμην ἀδελφοκτόνος ἄνευ ἀνάγκης, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ σώσω καὶ τὴν βασιλείαν. Διότι τὸ ὄνειρον μοὶ ἔλεγε τὸν Σμέρδιον τὸν Μάγον καὶ οὐχὶ τὸν ἀδελφόν μου. Ἐν τούτοις τὸ κακὸν ἐγένετο, ὁ Σμέρδις οὐκ οὐδὲ τοῦ Κύρου δὲν ζῇ πλέον, οἱ δὲ Μάγοι μᾶς ἀφῆρσαν τὴν βασιλείαν. Ὁ ἀδελφός μου, ὅστις ἐμελλε νὰ μὲ ὑπερασπίσῃ ἀτιμαζόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, ἀπέθανεν ἀνόσιον θάνατον ὑπὸ τῶν φιλότων αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ λοιπὸν δὲν ἔχω πλέον ἀδελφόν, εἰς ὑμᾶς ὀφείλω νὰ εἴπω ἀποθνήσκων τὴν τελευταίαν μου θέλησιν. Σᾶς ἐξορκίζω εἰς τὸ

ὄνομα τῶν θεῶν τοῦ βασιλείου τούτου, νὰ μὴ ἐπιτρέψῃτε νὰ περιέλθῃ πάλιν ἡ βασιλεία εἰς τοὺς Μήδους, ἀλλὰ νὰ ἀφαιρέσητε αὐτὴν ἀπ' αὐτοὺς διὰ παντός· μέσου εἴτε διὰ δόλου εἴτε διὰ τῆς ἀνδρείας, ὅπως δυναθῇτε, πρᾶττοντες, ὅσα ἐκεῖνοι ἐπραξαν. Καὶ ἃ μὲν πράξῃτε ταῦτα, εὐχομαι νὰ εἰσθε πάντοτε ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς καθ' ὅλα, ἡ γῆ νὰ φέρῃ καρπὸν, οἱ γυναῖκες καὶ τὰ πρόβατα σας νὰ γεννώσιν· ἂν ὅμως δὲν ἐκτελέσῃτε ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἀποπειραθῇτε νὰ κατορθώσῃτε ταῦτα, σας καταρῶμαι νὰ συμβῶσιν ὑμῖν τὰ ἐναντία τούτων καὶ τὸ τέλος ἐκάστου Πέρσου νὰ εἶναι ὡς τὸ ἰδικόν μου. Ταῦτα εἶπεν ὁ Καμβύσης καὶ ἐκλαίει τὴν συμφορὰν του. Οἱ δὲ περιστάμενοι Πέρσαι, ἰδόντες τὸν βασιλέα των κλαίοντα, ἐσχισαν τὰ ἱμάτιά των καὶ ἐθρήνουν μεγαλοφῶως. Μετὰ δὲ ταῦτα, γαγγραινωθεῖσες τῆς πληγῆς, ἀπέθανεν ὁ Καμβύσης, βασιλεύσας ἔτη ἑπτὰ καὶ μῆνας πέντε, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τέκνον οὔτε ἄρρεν οὔτε θῆλυ.

43. Ἀποκάλυψις τοῦ Ψευδοσμέρδιος.

Ὅσα ὁ Καμβύσης εἶπε περὶ θανάτου τοῦ Σμέρδιος καὶ περὶ τῆς καταλήψεως τῆς βασιλείας ὑπὸ τοῦ Μάγου, ἐν ἐπίστευσαν οἱ Πέρσαι. Ἐνόμισαν δὲ ὅτι ἐπίτηδες ὁ Καμβύσης εἶπε ταῦτα, διὰ νὰ τοὺς ἀπατήσῃ καὶ καταστήσῃ αὐτοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ ὁ Πηξέας, φοβούμενος ἤδη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καμβύσου, ἡρνεῖτο ἐπιμόνως ὅτι ἐφάνευσεν αὐτὸς τὸν Σμέρδιν. Καὶ οὕτως ὁ Μάγος ἐβασίλευσεν ἐν Περσίᾳ ἀνενόχλητος. Μάλιστα, εὐθὺς ὡς ἐφάνη μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ λαὸς εἶχεν ἀγαπήσῃ αὐτὸν καὶ ἐνεκα τῶν ἄλλων πολλῶν περιποιήσεων, αἷ ἐκ με πρός αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐνεκα τούτου, ὅτι ὑπεσχέθη ἐπὶ τρία ἔτη οὔτε ἄνδρας νὰ στρατολογήσῃ οὔτε φόρους νὰ εἰσπράξῃ. Ἀλλὰ τὸν ὕψιστον μῆνα τῆς βασιλείας του, ἀνεκαλύφθη ὅτι δὲν ἦτο ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου ὡς ἐξῆς. Ὁ Ὀτάνης εἶχε κόρην καλουμένην Φαϊούμην, ἣν εἶχε σύζυγον ὁ Καμβύσης, καὶ ἥτις ἐγένετο ἤδη σύζυγος τοῦ Μάγου. Ἡξέυρε γὰρ ὁ Ὀτάνης ὅτι ὁ Μάγος ἐστερεῖτο τῶν ὧτων καὶ αἰὰ τοῦτο εὐκόλως ἤδυνάτο νὰ ἐλεγχθῇ, ἂν δὲν ἦτο ὁ Σμέρδις ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου. Ὑπώπευσε δὲ ὅτι βασιλεύει ὁ Μάγος εἰς τὸν Περσικὸν θρόνον, οἷοι ἐβλεπὲν ὅτι δὲν ἐξήρπαστο ἐκ τῶν ἀνακτόρων καὶ οὐτὶ δὲν ἐκάλει παρ' ἐαυτὸν οὐδένα τῶν ἐκλεκτῶν Περσῶν. Καὶ διὰ τοῦτο συνενοεῖται μετὰ τῆς κόρης του νὰ πληροφωρήσῃ αὐτόν, ἂν ὁ βασιλεὺς ἔχει ὧτα. Μαθὼν δὲ ὅτι δὲν εἶχεν, ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Ἀσπαθίνην καὶ Γωθρόαν, πρώτου τῶν Περσῶν καὶ πιστοτάτου φίλου του. Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ προσλαβῶσι καὶ ἄλλους συνεταίρους ἄνδρας πιστοὺς, καὶ τοιοῦτους προσέλαβον

τὸν Ἰνταφέρην, τὸν Μεγάβουζον καὶ τὸν Ὑδάρην. Ἦσαν δὲ ἤδη ἐξ ἐν ὄλῳ, ὅτε ἤρθεν ἐκ τῆς Περσίας, ἐνθα ἦτο ὁ πατήρ του διοικητής, καὶ ὁ Δαρεῖος ὁ Ὑστράπουρ. Ἐκτιμῶντες τὸν ἄνδρα ἠθέλησαν νὰ προσεταιρισθῶσι καὶ τοῦτον οἱ ἐξ καὶ ἀνεκοίνωσαν πρὸς αὐτὸν τὸ πρᾶγμα.

44. Συνωμοσία κατὰ τοῦ Ψευδοσμέρδιος.

Τότε ἐγένετο συμβούλιον, ἐν ᾧ ὁ Δαρεῖος εἶπε τὰ ἑξῆς·

Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι ἤμην ὁ μόνος, ὅστις ἤξευρον ὅτι ὁ Μάγος μᾶς κυβερνᾷ καὶ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου Σμέρδις ἐτελεύτησε. Καὶ διὰ τοῦτο ἐρχομαι μὲ τόσῃ βίᾳ διὰ τὰ ἐτοιμάσω τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἀφ' οὗ ὁμῶς συμβαίνει νὰ γνωρίζετε τὸ πρᾶγμα καὶ ὑμεῖς, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ πράξωμεν ἄνευ ἀναβολῆς ὅ,τι ἔχομεν νὰ πράξωμεν. Διότι πᾶσα ἀναβολὴ εἶναι βλαβερὰ.

Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Ὅτάνης·

Ὁ υἱὸς τοῦ Ὑστράπουρ, εἶσαι υἱὸς γενναίου πατρός, φαίνεσαι δὲ ὅτι δὲν εἶσαι κατώτερος τοῦ πατρός σου. Μὴ συμβούλευε ὅμως νὰ ἐπιχειρήσωμεν εὐθὺς ἔργον, τὸ ὅποιον πρέπει καλῶς νὰ μελετήσωμεν πρότερον, καὶ τὸ ὅποιον διὰ νὰ ἐπιτύχη ἔχει ἀνάγκην πλειότερων ἀνδρῶν.

Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Δαρεῖος·

Ἄν παραδέσθε πάντες οἱ παρόντες τὴν γνώμην τοῦ Ὅτάνου, μάθετε ὅτι κακὸν τέλος σᾶς ἀναμένει· διότι θὰ εὐρεθῇ τις πρὸς τὸ συμφέρον του ἀποβλέπων, ὅστις θὰ φανερώσῃ τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν Μάγον. Μάλιστα ἔπρεπε σεῖς μόνοι ῥιψοκινδυνουῦντες νὰ ἐκτελέσητε τοῦτο. Ἀφ' οὗ ὁμῶς ἐνομίσατε καλὸν νὰ ἀνακοινώσῃτε τοῦτο εἰς περισσοτέρους καὶ εἰς ἐμέ, σᾶς λέγω τὴν γνώμην μου· ἢ ποιοῦμεν τοῦτο σήμερον ἢ αὔριον, χωρὶς νὰ δώσω καιρὸν εἰς ἄλλον νὰ μὲ καταγγείλῃ, θὰ μεταβῶ ἐγὼ αὐτὸς εἰς τὸν βασιλέα καὶ θὰ εἶπω πάντα.

Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Ὅτάνης·

Ἐπειδὴ βλέπω ὅτι μᾶς ἀναγκάζεις νὰ σπεύσωμεν καὶ δὲν μᾶς ἀφίνεις νὰ κάμωμεν οὐδεμίαν ἀναβολήν, εἰπὲ πῶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ ἀνάκτορα; διότι εἶδες ὅτι εἶναι φύλακες τοποθετημένοι ἢ, ἂν δὲν εἶδες, θὰ ἤκουσες. Πῶς θὰ διέλθωμεν διὰ τούτων;

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Δαρεῖος·

Ὅτάνη, ὑπάρχουσι πολλὰ πρᾶγματα, τὰ ὅποια ἀποδεικνύονται διὰ τοῦ λόγου, ἄλλα πάλιν ἀποδεικνύονται μόνον δι' ἔργων. Οἱ φύλακες δὲν θὰ μᾶς ἐμποδίσωσιν ἄλλοι μὲν ὑπὸ σεβασμοῦ, ἄλλοι δὲ ὑπὸ φόβου. Ἐπειτα ἐγὼ ἔχω εὐλογον πρόφασιν, ἐπειδὴ τῶρα ἤλθον ἐκ τῆς Περσίας, θὰ εἶπω ὅτι θέλω νὰ ἴδω τὸν βασιλέα καὶ νὰ εἶπω τι

πρὸς αὐτὸν ἐκ τοῦ πατρὸς μου. "Αν δέ τις τῶν φυλάκων ἀντισταθῇ, τότε τὸν μεταχειρίζομεθα ὡς ἐχθρὸν καὶ ἔπειτα εἰσελθόντες διὰ τῆς βίας ἃς ἐκτελέσωμεν τὸ ἔργον μας.

Ἐπειτα ὠμίλησε καὶ ὁ Γωβρύας ταῦτα.

"Ἄνδρες φίλοι, εἰς ἡμᾶς πότε ἄλλοτε θὰ παρουσιασθῇ καλλιτέρα εὐκαιρία νὰ ἀνακτήσωμεν τὸ βασιλείον μας ἢ, ἂν δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ κατορθώσωμεν τοῦτο, τοῦλάχιστον νὰ ἀποθάνωμεν, καὶ νὰ μὴ ἀνεχθῶμεν νὰ βασιλεύῃ ἡμῶν τῶν Περσῶν Μάγος καὶ μάλιστα Μάγος ἀνευ ὧτων ¹. Ἐνθυμεῖσθε, τί διέταξεν ἡμῖν ὁ Καμβύσης ἀποθνήσκων. Καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ ἔχω αὐτὴν τὴν γνώμην, νὰ πεισθῶμεν εἰς ὅσα λέγει ὁ Δαρεῖος, καὶ ὡς εἴμεθα ἐνταῦθα συνηγμένοι νὰ μὴ διαλυθῶμεν, ἀλλὰ νὰ πορευθῶμεν κατ' εὐθείαν κατὰ τοῦ Μάγου.

48. Φόνος τοῦ Ψευδοσμέρδιος.

Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐβουλεύοντο, συνέβαιναν ἐν τοῖς ἀνακτόροις κατὰ συντυχίαν τὸ ἐξῆς πρᾶγμα. Ὁ Μάγος ἠθέλησε νὰ κάμῃ φίλον τὸν Πηρξάσπην, τὸν ὁποῖον λίαν ἐτίμων οἱ Πέρσαι. Ἐκάλεσε λοιπὸν τοῦτον πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὸν ὥρκισε νὰ μὴ εἴπῃ εἰς οὐδένα ὅτι ἐφύγευσε τὸ Σμέρδιον τὸν υἱὸν τοῦ Κύρου. Ἀφ' οὗ δὲ ἐνόμισεν ὅτι ἐξησφάλισε τὴν πρὸς ἑαυτὸν φιλίαν τοῦ Πηρξάσπου, παρεκάλεσε τοῦτον νὰ βεβαιώσῃ καὶ τοὺς Πέρσας ὅτι ὄντως βασιλεύει ὁ Σμέρδις ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου. Καὶ πρὸς τοῦτο συνεκάλεσε μίαν ἡμέραν τοὺς Πέρσας ὑποκάτω τοῦ βασιτικοῦ τείχους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐμελλε νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τοῦ βασιλέως ὁ Πηρξάσπης ἀπὸ τοῦ πύργου. Ἀλλ' ὁ Πηρξάσπης ἀντὶ νὰ εἴπῃ, τί ἐπεθύμει ὁ βασιλεὺς, εἶπε πρὸς τὸ λαὸν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, ὅτι αὐτῶν βασιλεύει ὁ Μάγος, ὁ δὲ Σμέρδις ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου ἐφρονέυθη ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔπασεν ἀπὸ τοῦ πύργου μὲ τὴν κεφαλὴν κάτω καὶ ἀπέθανεν ἐνδόξῳ, ὅπως καὶ ἐξῆσε.

Οἱ ἐπὶ τῶν Περσῶν κατὰ τὰ ἀποφασισθέντα πορευόμενοι πρὸς τὰ ἀνάκτορα ἔμαθον καθ' ὅσον τί ἐπραξεν ὁ Πηρξάσπης. Τότε παρεμέρισαν τῆς ὁδοῦ καὶ ἐσκέπτοντο τί νὰ πράξωσι. Καὶ ὁ μὲν Ὅτάνης ἀπῆται νὰ ἀναβάλῃσι τὸ πρᾶγμα, ὁ δὲ Δαρεῖος τούναντίον νὰ προχωρήσωσι, χωρὶς νὰ ἀπολέσωσιν οὐδὲ στιγμὴν. Ἐγένετο δὲ δεκτὴ ἡ γνώμη τοῦ Δαρείου. Ὡς δὲ ἐφθασαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, οἱ φύλακες ὑπὸ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς πρώτους τῶν Περσῶν ἀφῆκαν αὐτοὺς

1) Ἡ ἀποκοπὴ τῶν ὧτων ἦτο ποινὴ αἰματωτικὴ, ἐπιβαλλομένη εἰς τοὺς διαπράξαντας ἐγκλήματά τι.

νὰ εἰσέλθωσι καὶ νὰ προχωρήσωσι, χωρὶς νὰ ἐρωτήσωσιν αὐτοὺς παντάπασι. Ἄλλ' ὅτε ἐμελλον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ οἰκήματα τοῦ βασιλέως, οἱ εὐνοῦχοι δὲν ἐπέτρεπον αὐτοῖς τοῦτο. Τότε αὐτοὶ σύραντες τὰ ἐγχειρίδια τρυπῶσι τοὺς εὐνοῦχους καὶ ταχέως κατηρθύνθησαν εἰς τὸν ἀνδρῶνα. Οἱ δὲ Μάγοι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον καὶ τὰς φωνὰς τῶν εὐνοῦχων, ἐνόησαν τί συμβαίνει καὶ λαβόντες ὁ μὲν τόξον, ὁ δὲ λόγχην ἤμυνοντο. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πολέμιοι ἦσαν λίαν πλησίον καὶ δὲν ἠδύνατο ὁ εἰς τῶν Μάγων νὰ μεταχειρισθῇ τὸ τόξον, τρέχει εἰς πλησίον θάλαμον, ἵνα κλεισθῇ ἐκεῖ. Ἄλλ' εὐθὺς συνεισέρχεται καὶ ὁ Γωθρύας καὶ συνεπλάκη μετ' αὐτοῦ. Ἐπειτα ἦλθε καὶ ὁ Δαρεῖος κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ ἐγχειρίδιον, τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν ἔκαμνε χρῆσιν, διότι ἐφοβεῖτο, σκότους πολλοῦ ἐν τῷ θαλάμῳ ὄντος, μὴ πλήξῃ τὸν Γωθρύαν ἀντὶ τοῦ Μάγου. Τοῦτο ἰδὼν ὁ Γωθρύας ἠρώτησε τὸν Δαρεῖον, διὰ τί μένει ἀργός; ἀποκριθέντος δὲ τοῦ Δαρείου ὑπὸ φόβου, μὴ πλήξῃ αὐτὸν ἀντὶ τοῦ Μάγου. Ἀλλὰ τότε, εἶπεν ὁ Γωθρύας, ἐμπήξον τὸ ξίφος καὶ διὰ τῶν δύο. Πεισθεὶς δὲ ὁ Δαρεῖος ἐνέπηξε τὸ ἐγχειρίδιον ἐπέτυχε δὲ τοῦ Μάγου. Ἐπίσης ἐφρονεῦθη καὶ ὁ ἄλλος, ὅστις διὰ τῆς λόγχης εἶχε πληγῶσθαι τὸν Ἀσπαθίνην εἰς τὸν μηρὸν καὶ τὸν Ἰνταφέρην εἰς τὸν ὀφθαλμόν, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποθάνῃ οὐδέτερος τούτων. Οὕτω φρονεύσαντες τοὺς Μάγους ἀπέκοψαν αὐτῶν τὰς κεφαλὰς καὶ περιήρχοντο εἰς τὴν πόλιν, ἐπιδεικνύοντες καὶ λέγοντες τὴν ἀπάτην. Οἱ δὲ Πέρσαι ἡγαγάκτησαν διὰ τοῦτο καὶ σύραντες καὶ αὐτοὶ τὰ ἐγχειρίδια ἐφόνευσον πάντας Μάγους, ὃν καθ' ὁδὸν συνήντων, καὶ θὰ ἐφόνευσον πάντας, ἂν δὲν ἐκώλυεν ἡ ἐπελθούσα νύξ. Ταύτην δὲ τὴν ἡμέραν, ἣν καλοῦσι Μαγοφόνια, ἐορτάζουσιν οἱ Πέρσαι, οἱ δὲ Μάγοι κλείονται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἑαστος.

46. Ο Ότάνης ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας.

Ἀφ' οὗ δὲ ἀποκατέστη ἡ τάξις, μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐσκέφθησαν οἱ καταλύσαντες τὴν δυναστείαν τῶν Μάγων περὶ τῆς νέας διοικήσεως τοῦ Περσικοῦ κράτους. Καὶ πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον ἦτο ὁ Ότάνης, ὅστις ὠμίλησεν ὥς ἐξῆς·

Ἡ γνώμη μου εἶναι νὰ μὴ γίνῃ πλέον βασιλεὺς. Τοιοῦτο δὲν εἶναι οὔτε εὐάρεστον οὔτε χρήσιμον. Εἴδετε μέχοι ποίου βαθμοῦ σὰς ὕβρισαν ὁ Καμβύσης καὶ τί ἐπάθετε ἐκ τῆς σὺθαλείας τοῦ Μάγου. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν ἡ μοναρχία νὰ εἶναι διοίκησις καλὴ, ὅταν ἐπιτρέπη εἰς ἓνα ἄνθρωπον νὰ πράττῃ ὅ,τι ἂν θέλῃ, χωρὶς νὰ διδῇ εἰς

κάνενα λόγον; Καὶ ὁ ἄριστος πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὅταν λάβῃ τοιαύτην ἐξουσίαν, ἤθελε παρεκτραπῇ τῶν συνήθως ὀρθῶν φρονημάτων του. Διότι ὁ ἄνθρωπος γίνεται ὑβριστής, ὅταν ἔχῃ ἀγαθὰ, τὸν δὲ φθόνον ἔχει ἐκ φύσεως. Ἐχὼν δὲ τὰ δύο ταῦτα κακὰ ἔχει ὅλα καὶ πράττει πλῆθος κακουργημάτων, ἅλλα μὲν δι' αὐθαιρεσίαν, ἅλλα δὲ διὰ φθόνον. Καὶ ὅμως ὁ τύραννος ἔπρεπε νὰ μὴ εἶναι καθόλου φθονερός, ἀφ' οὗ ἔχει πάντα τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ δὲν ἡμπορεῖ. Πειθόμενος εἰς τὰς διαβολάς, τοὺς μὲν ἀρίστους πολίτας καταδιώκει, τοὺς δὲ φαύλους ὑποστηρίζει. Εἶναι δὲ ἄνθρωπος ἀνοικονόμητος. Διότι, ἐὰν τὸν θαυμάζῃς μετρίως, δυσκαρτεῖται, λέγων ὅτι δὲν τὸν τιμᾷς πολὺ· ἐὰν δὲ τὸν τιμᾷς πολὺ, δυσκαρτεῖται, ὑποπτεύων ὅτι τὸν κολακεύεις. Τὸ χεῖριστον ὅμως πάντων ἐξ ὧν πράττει εἶναι, ὅτι καταλύει νόμους πατροπαράδοτους, ὑβρίζει τὰς γυναῖκας ἡμῶν, φονεύει ἀνθρώπους, χωρὶς νὰ δικάσῃ αὐτούς. Τοιαῦτα ἀνομήματα οὐδέποτε ὅμως συμβαίνουν, ὅταν ἄρχῃ ὁ λαός. Ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ ἰσότης, οἱ δὲ ἄρχοντες ἐκλέγονται διὰ τῆς ψήφου καὶ εἶναι ὑπεύθυνοι. Τὰς δὲ σκέψεις τῶν πάσας ἀνακοινοῦσιν εἰς τὸ κοινόν. Προτείνω λοιπὸν νὰ παραιτηθῶμεν ἡμεῖς καὶ νὰ δώσωμεν εἰς τὸ πλῆθος τὴν δύναμιν. Διότι εἰς τὸ πολὺ ὑπάρχουσι τὰ πάντα.

47. Ὁ Μεγάβυζος ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶπεν ὁ Ὀτάνης. Ὁ δὲ Μεγάβυζος, φίλος τῆς ὀλιγαρχίας, ὠμίλησεν ὑπὲρ αὐτῆς ὡς ἐξῆς·

"Ὅσα μὲν ὁ Ὀτάνης εἶπε κατὰ τῆς τυραννίας, παραδέχομαι ὡς ὀρθότατα εἰρημένα. Ὅσα ὅμως συνεβούλευσε, νὰ παραδώσωμεν τὸ κράτος εἰς τὸ πλῆθος, τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου ὀρθόν. Διότι οὐδὲν πρᾶγμα εἶναι ἀσυνετώτερον καὶ αὐθαδέστερον τοῦ ἀρχεῖου ὄχλου. Καλὸν εἶναι νὰ φεύγωμεν τῶν τυράννων τὴν βίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ πέσωμεν εἰς τὴν αὐθαδεῖαν ἀκολάστου ὄχλου εἶναι ἀσυγχώρητον. Ὁ τύραννος τοῦλάχιστον ἐννοεῖ τί πράττει, ὁ ὄχλος ὅμως οὐδὲ νὰ ἐννοήσῃ εἶναι εἰς κατὰστασιν. Διότι πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ, ἀφ' οὗ οὔτε ἐδιδάχθη τί εἶναι καλὸν οὔτε μόνος δύναται νὰ διακρίνῃ τοῦτο; Εἰσέρχεται βίᾳ ὡς χεῖμαρρος εἰς τὰ δημόσια πράγματα καὶ ἀποφασίζει ἀπερισκέπτως ὅ,τι ἀντὶ πάθος του ὑπαγορεύσῃ. Καὶ διὰ τοῦτο ὅσοι σκέπτονται κακὰ κατὰ τῶν Περσῶν, ἃς συστήσωσι δημοκρατίαν. Ἡμεῖς δὲ ἃς σχηματίσωμεν συμβούλιον ἐκ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν καὶ εἰς τούτους ἃς ἐμπιστευθῶμεν τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Φυσικὸν δὲ εἶναι ὅτι τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν αἱ σκέψεις θὰ εἶναι καὶ αὐταὶ ἄρισταί.

48. 'Ο Δαρείος ὑπὲρ τῆς βασιλείας.

Τοιαύτην γνώμην εἶπεν ὁ Μεγάβυζος. Τρίτος δὲ ὠμίλησεν ὁ Δαρείος, εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Κατ' ἐμὲ ὁ Μεγάβυζος ὠμίλησεν ὁρθῶς μὲν περὶ τοῦ πλῆθους, οὐχὶ ὅμως καὶ περὶ τῆς ὀλιγαρχίας. Διότι ἐκ τῶν τριῶν τούτων πολιτευμάτων, ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἕκαστον εἶναι ἄριστον, δηλαδὴ ἀρίστη δημοκρατία, ἀρίστη ὀλιγαρχία καὶ ἀρίστη μοναρχία, εἰσχωρίζομαι ὅτι ἡ μοναρχία εἶναι καλλίστη πασῶν. Διότι οὐδὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ κάλλιστον ἢ ὅταν εἰς ἑνὲν ὁ ἄριστος διευθύνῃ. Οὗτος ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς φρονήσεώς του θὰ πράττῃ τὰ συμφέροντα εἰς τὸν λαὸν καὶ θὰ δύναται νὰ ἀπηρτῇ ἀπὸ τοῦς ἐχθροῦς μυστικὴν πᾶσαν σκέψιν. Εἰς δὲ τὴν ὀλιγαρχίαν, ἐπειδὴ πολλοὶ εἶναι οἱ φροντίζοντες περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, γεννῶνται μεταξὺ τῶν ἀντιζηλῖαι, ἕκαστος δὲ θέλει νὰ εἶναι ἀνώτερος τῶν ἄλλων καὶ ἐργάζεται πρὸς τοῦτο. Ἐκ τοιαύτης φιλοδοξίας γίνονται στάσεις, πόνοι, καὶ τέλος καταντῶμεν εἰς τὴν μοναρχίαν, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἀρίστη διοίκησις. Ἐὰν δὲ πάλιν ἀρχῇ ὁ δῆμος, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ εἰσχωρήσῃ διαφθορά. Εἰσαγομένης δὲ τῆς διαφθορᾶς εἰς τὰ κοινά, μίση μὲν δὲν γεννῶνται μεταξὺ τῶν κακῶν, ἀλλὰ φιλίας σταθεραί, διότι εἶναι σύμφωνοι νὰ βλάπτωσι τὰ κοινά. Παρατείνεται δὲ ἡ κατάστασις αὕτη, μέχρις οὗ εὐρεθῇ τις, ὅστις, ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ γενόμενος, θὰ περιορίσῃ τὰς τοιαύτας καταχρήσεις. Τότε ὁ λαὸς θαυμάζει τὸν ἄνθρωπον τούτον, ὅστις θαυμάζομενος δὲν βραδύνει νὰ γίνῃ βασιλεὺς. Ὡστε φαίνεται καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἡ μοναρχία εἶναι ἡ καλλίστη διοίκησις. Καὶ τελευταῖον ἐρωτῶ ὑμᾶς, πόθεν ἐγένετο ἡμῖν ἡ ἐλευθερία καὶ τίς ἔδωκεν ἡμῖν ταύτην; τίς, ὁ δῆμος, ἡ ὀλιγαρχία ἢ ἡ μοναρχία; Φρονῶ λοιπὸν ὅτι, ἀφ' οὗ ἡλευθερώθημεν ὑφ' ἐνὸς ἀνδρός, τοῦ Κύρου, νὰ εὐλαβώμεθα τὸ τοιοῦτο. Ἐκτός δὲ τούτου ἂς μὴ καταργῶμεν πατέριους νόμους ἔχοντας καλῶς· διότι τοῦτο δὲν ὠφελεῖ.

49. 'Ο Δαρείος ἀναγνωρίζεται βασιλεὺς.

Αὗται λοιπὸν ὑπῆρξαν αἱ τρεῖς γνώμαι, οἱ δὲ τέσσαρες τῶν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν ἐδέχθησαν τὴν τελευταίαν. Ὁ δὲ Ὀτάνης, ὅστις ἤθελε νὰ ποιήσῃ ἰσονομίαν εἰς τοὺς Πέρσας, ἰδὼν ὅτι ἠττήθη, εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ἄνδρες, στασιῶται, φανερόν ὅτι κατὰ τὰ ἀποφασισθέντα εἰς ἑξ' ἡμῶν ἀνάγκη νὰ γίνῃ βασιλεὺς, ἐκλεχθεῖς εἴτε διὰ κλήρου εἴτε δι' ἀποφάσεως τοῦ λαοῦ τῶν Περσῶν εἴτε δι' ἄλλου τινὸς τρόπου. Ἐγὼ ὅμως, μὴ θέλων μήτε νὰ ἄρχω μήτε νὰ ἄρχωμαι, παραιτοῦμαι

τοιαύτην ἀρχὴν μὲ τὸν θρον τοῦτον, μήτε ἐγὼ μήτε οἱ ἀπόγονοί μου νὰ ὑποτάσσωνται εἰς βασιλεία.

Τὴν γνώμην ταύτην ἐδέχθησαν οἱ ἄλλοι ἐξ. Τοῦ δὲ Ὀτάνου εἶναι ἡ μόνη οἰκία, ἥτις καὶ τῶρα ἀκαμῆ διατελεῖ ἐλευθέρᾳ, ὑπακούουσα εἰς ὅσα θέλει, μὴ παραβαίνουσα ὅμως καὶ τοὺς νόμους τῆς χώρας. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἀπεφάσισαν νὰ δίδῃ κατ' ἔτος εἰς τὸν Ὀτάνην, οἰοσδήποτε αὐτῶν καὶ ἀνῆθελε γίνῃ βασιλεὺς, πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἐκδουλεύσεων τοῦ ἐξαίρετα δῶρα. Περὶ δὲ τῆς βασιλείας συνεφώνησαν ἐκεῖνος νὰ γίνῃ βασιλεὺς, τοῦ ὁποῖου ὁ ἵππος ἤθελε χρεματίσῃ πρῶτος κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐν τῷ προαστείῳ, ἔνθα ἔμελλον καὶ εἰ ἐξ ἐπιπτοι νὰ ἴστανται ¹.

Ἐπειτα διελύθησαν καὶ ἕκαστος ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἶχε δὲ ὁ Δαρεῖος ἱπποκόμον λίαν νοήμονα, ὀνομαζόμενον Οἰθάρην. Πρὸς τοῦτον ἀνεκοίνωσε τὸ ἀπεφασισθὲν καὶ ἠρώτησεν, ἂν ἐπίσταται τρόπον νὰ ἐπιτύχῃσι τῆς βασιλείας. Ὁ Οἰθάρης διεβεβαίωσε τὸν Δαρεῖον, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχει τούτου ἀσφαλέστερον. Τὴν δὲ νύκτα λαθὼν θήλειαν ἵππον ἔφερε ταύτην καὶ τὸν ἵππον, ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ ἀναβῇ ὁ Δαρεῖος, εἰς τὸ προάστειον. Ἀφ' οὗ δὲ ἔμειναν ἐκεῖ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον καὶ τὰ δύο ζῶν, ἀπεχώρισεν αὐτά, καὶ ἔφερε τὸν ἵππον εἰς τὸν εἶκον. Τῇ δὲ πρωΐᾳ, ὅτε πάντες οἱ μνηστῆρες τῆς βασιλείας διήρχοντο ἐπιπτοι διὰ τοῦ μέρους τούτου, ὁ ἵππος τοῦ Δαρείου ἐνθυμηθεὶς τὴν ἵππον ἐχρεματίσεν. Εὐθὺς τότε οἱ λοιποὶ κατέβησαν ἐκ τοῦ ἵππου καὶ προσεκύνησαν τὸν Δαρεῖον ὡς βασιλέα.

ΒΟ. Ὁ Δαρεῖος καὶ ὁ ἰατρὸς Δημοκίδης.

Τοιοιουτρόπως ὁ Δαρεῖος βασιλεὺς γενόμενος ἐφρόντισε πανταχοῦ τοῦ κράτους νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην. Ἐπειτα διήρσε τὸ βασιλείῳ του εἰς εἴκοσι νομαρχίας, τὰς ὁποίας οἱ Πέρσαι καλοῦσι σατραπείας. Ἀφ' οὗ δὲ διώρισεν καὶ τοὺς νομάρχας, ἐκανόνισεν ἔπειτα τοὺς φόρους, οὓς ἔμελλε νὰ πληρῶνῃ ἕκαστος νομός, διότι καὶ ἐπὶ Κύρου καὶ ἐπὶ Καμβύσου φόροι δὲν ἦσαν τεταγμένοι, ἀλλ' ὁ λαὸς προσέφερε δῶρα εἰς τὸν βασιλέα. Ὑπελογίζοντο δὲ οἱ φόροι, οὓς ἐλάμβανεν ὁ Δαρεῖος ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ μικροῦ μέρους τῆς Λιβύης, εἰς δεκατέσσαρας χιλιάδας πεντακόσια ἐξήκοντα τάλαντα. Ἐπληρώνοντο δὲ εἰς ἄργυρον ἢ χρυσόν. Τὰ δὲ μέταλλα ταῦτα θησαυρίζει ὁ βασιλεὺς χύων αὐτὰ εἰς μίαν μῶζαν, ἐκ τῆς ὁποίας, ὅταν χρειασθῇ, κόπται νομίσματα.

1) Οἱ Πέρσαι ἐλάττειν τὸν ἥλιον, ὁ δὲ ἵππος ἐθεωρεῖτο ἱερὸς τοῦ ἡλίου. Κατὰ ταῦτα ὁ χρεματισμὸς τοῦ ἵππου ἦτο ἔκφρασις τῆς θαλήσεως τοῦ θεοῦ.

Λαβὼν δὲ τὴν βασιλείαν ὁ Δαρεῖος ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ τὸν Ὅροϊ-
την, ὅστις ἀπέβη σκάνδαλον, φονεύων ἀδιακρίτως ἄνδρας σημαίνον-
τας, ἀκόμη δὲ καὶ τὸν ταχυδρόμον τοῦ Δαρείου, ὅστις εἶχε σταλῆ νὰ
καλέσῃ αὐτὸν νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν βασιλεῖα. Ἐσταίλα λοιπὸν ἄνθρω-
πον ἐπιτιθήειον νὰ φονεύσῃ ἢ φέρῃ πρὸς αὐτὸν ζῶντα τὸν Ὅροϊτην.
Καὶ ὄντως ὁ ἀπεσταλμένος ἔλθων εἰς Σάρδεις κατώρρωσε νὰ προσε-
ταιρισθῇ πρὸς αὐτὸν τοὺς δορυφόρους τοῦ Ὅροϊτου, οἵτινες ἐφόνευσαν
αὐτόν. Διέτριβε δὲ εἰς Σάρδεις μεταξύ τῶν ἀνδραπόδων τοῦ Ὅροϊτου
καὶ ὁ μετὰ τοῦ Πολυκράτους ἐνταῦθα ἔλθων ἱατρός Δημοκῆδης ὁ
Κροτωνιάτης, τὸν ὅποιον ὁ Δαρεῖος ἔστειλε καὶ ἔφερε πρὸς θεραπείαν
τοῦ ποδὸς ἐξαρθρωθέντος κατὰ τὸν ἀστράγαλον, καθ' ὃν χρόνον ἦτο
εἰς κυνήγιον. Ὁ Δημοκῆδης ἔζη ἐλευσιῶς εἰς Σάρδεις, δεόμενος μὲ
πέδας καὶ ἐνδεδυμένος βάνη, οὕτω δὲ ἔχων παρουσιάσθη ἐνώπιον
τοῦ βασιλέως, ὅστις ἠρώτησεν αὐτόν, ἂν γνωρίζει νὰ θεραπεύ-
σῃ αὐτόν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Δημοκῆδης, φοβούμενος μὴ εὐχα-
ριστήσῃ τὸν βασιλεῖα καὶ μείνῃ πλησίον του καὶ οὕτως ἀποστερη-
θῇ παντελῶς τῆς Ἑλλάδος, ἠρνεῖτο ὅτι γνωρίζει, νοθήεις ὁμῶς
ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ μέλλων νὰ ὑποστῇ βασάνους, ἐφάνερωσεν ὅτι
γνωρίζει μικρὸν τι ἐκ τῆς συναναστροφῆς μετ' ἱατροῦ. Ἀναδεχθεὶς
δὲ τὴν θεραπείαν ἐθεράπευσε μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸν βασιλεῖα, τοῦ
ὁποίου τὸ πάθημα ὁλονὲν ἠῤῥαγεν ἐκ τῆς κακῆς θεραπείας τῶν Αἰγυ-
πτίων ἱατρῶν εἰς βαθμὴν μέλλοντα νὰ στερήσῃ αὐτόν τοῦ ποδός. Ὁ δὲ
Δαρεῖος, ὕγιης καὶ ἀρτίπους πάλιν γενόμενος, ὠρεῖται εἰς τὸν Δημοκῆ-
δην δύο ζεύγη χρυσῶν πεδῶν, ὅστις ταῦτα ἰδὼν ἠρώτησε τὸν βασι-
λεῖα, ἂν τοῦτο ἐσθμαίνει διπλοκασισμὸν τῆς δυστυχίας του, διότι ἐποίη-
σεν αὐτὸν ὕγι᾽. Εὐχαριστηθεὶς δὲ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαρεῖος
ἔστειλεν αὐτόν πρὸς τὰς γυναῖκας. Περιάγοντες δὲ οἱ εὐνοῦχοι ἔλεγον
πρὸς τὰς γυναῖκας ὅτι αὐτὸς εἶναι, ὅστις ἔσωσε τὸν βασιλεῖα. Τότε
ἐκάστη γυνή, βυθίζουσα φιάλην εἰς κιβώτιον χρυσοῦ, ἔδωρετο εἰς
τὸν Δημοκῆδην οὕτω θαψίλως, ὥστε τὰ ἀποπίπτοντα ἐκ τῆς φιά-
λης νομίσματα ἀναλεγόμενος ὁ ὑπηρέτης συνέλεξε μέγα ποσὸν χρυσοῦ.

§ 1. Ὁ Δημοκῆδης ἐπανακάμπει εἰς τὴν πατρίδα.

Ὁ Δημοκῆδης ᾗδ' ἔμενεν εἰς τὰ Σοῦσα ὁμοτράπεζος τοῦ βασιλέως
καὶ ἔχων πάντα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, πλην τοῦ ἀγαθοῦ νὰ δύναται νὰ ἀνα-
χωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τοῦτο ὁμῶς κατώρρωσε διὰ τῆς ἐξῆς
πανουργίας. Ἡ γυνὴ τοῦ Δαρείου Ἀτοσσα εἶχεν ἀπόστημα ἐπὶ τοῦ
μαστοῦ, τὸ ὅποιον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἠῤῥαγε. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν
ἦτο μικρόν, ἐκρυσσε τοῦτο ὑπ' ἀισχύνης. Ὅτε ὁμῶς ἐχειροτέρευσε,

ἐκάλεσε τὸν Δημοκίδην, εἰς τὸν ὅποιον ἔδειξε τοῦτο. Ὁ δὲ Δημοκίδης ὑπεσχέθη νὰ θεραπεύσῃ αὐτήν, ἀλλ' ἀπήτησεν ὡς χάριν νὰ φροντίσῃ νὰ στείλῃ αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. "Ὅτε δὲ ἡ γυνὴ πράγματι ἐθεραπεύθη, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Δημοκίδου εἶπεν ἡμέραν τινα πρὸς τὸν Δαρεῖον ταῦτα·

"ὦ βασιλεῦ, πῶς δύνασαι ἔχων τοσαύτην δύναμιν καὶ εἰς τοιαύτην ἡλικίαν ὦν νὰ μένῃς ἀργός καὶ νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃς νὰ ὑποτάξῃς καὶ ἄλλα κράτη καὶ νὰ αὐξήσῃς οὕτω τὴν δύναμιν τῶν Περσῶν; Τοῦτο διττῶς θὰ ᾔτο εἰς σὲ ὠφέλιμον· πρῶτον μὲν, διότι θὰ ἡσθάνοντο οἱ Πέρσαι ὅτι προίσταται αὐτῶν ἀνὴρ, δεύτερον δὲ ἀπασχολῶν διὰ τῶν διαφόρων πολέμων τοὺς Πέρσας, δὲν δίδεις εὐκαιρίαν νὰ βουλεύωνται κατὰ σοῦ κακῶς. "Ἄν τῶρα, ὅτε εἶσαι νέος, δὲν γίνῃ τοῦτο, οὐδέποτε ἄλλοτε θὰ γίνῃ· διότι ὁ ἄνθρωπος, ἐν ὅσῳ μὲν καὶ αὐτὸς νεάζει, εἶναι καὶ ὁ νοῦς του νέος, ὅταν ὅμως γηράσῃ, συγγράσκει μετὰ τοῦ σώματος καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἀμβλύνεται.

Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Δαρεῖος·

"ὦ γύναι, λέγεις πράγματα, ὅσα σκέπτομαι καὶ αὐτὸς νὰ ποιήσω. Ἐχῶ ἀποφασίσῃ νὰ ζεύξω γέφυραν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ἐκστρατεύσω κατὰ τῶν Σκυθῶν. Αὐτὰ δὲ θὰ γίνωσιν ἐντὸς ὀλίγου χρόνου.

—Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ·

"Ἄφες τοὺς Σκύθας, βασιλεῦ, μὴ ἐκστρατεύσῃς τῶρα κατ' αὐτῶν, αὐτοὺς ὑποτάττεις, ὅταν θέλῃς. Ἡ πρώτη ἐκστρατεία σου νὰ γίνῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος· διότι ἐπιθυμῶ νὰ ἔχω θεραπεύσας Λακαίνας καὶ Ἀργεῖας καὶ Ἀττικὰς καὶ Κορινθίαις, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται πολὺς λόγος. Ἐγχεῖς δὲ ἐπιτηδεύατον ἄνθρωπον νὰ σε ὁδηγήσῃ εἰς τοῦτο, τὸν ἰατρὸν, ὅστις ἐθεράπευσε τὸν πόδα σου.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Δαρεῖος·

"Ἄφ' οὗ θέλεις νὰ ἐπιχειρήσωμεν πρῶτον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀνάγκη νὰ στείλωμεν μετὰ τοῦ ἀθρώπου τούτου, τὸν ὅποιον λέγεις, κατασκόπους, ἵνα ἴδωσι καὶ εἰπῶσιν ἡμῖν τὰ καθ' ἕκαστα, ἔπειτα δὲ ἐκστρατεύωμεν καὶ ἡμεῖς κατ' αὐτῶν.

Ταῦτα ἐρρήθησαν, τῇ δὲ πρώτῃ ὁ Δαρεῖος καλέσας δεκαπέντε καλοὺς Πέρσας διέταξε νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν Δημοκίδην εἰς τὴν Ἑλλάδα, προσέχοντες ὅμως μὴ οὗτος δραπετεύσῃ καὶ δὲν ἐπανέλθῃ χωρὶς ἄλλο ὀπίσω. Ἐπειτα ἐκάλεσε καὶ τὸν Δημοκίδην καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ δείξῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τοὺς Πέρσας, οἵτινες θὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτόν, νὰ ἐπανέλθῃ δὲ καὶ αὐτὸς ὀπίσω. Προέτρεψε δὲ αὐτόν νὰ συμπαραλάβῃ μεθ' ἐκιοῦ, ὅσα καὶ ἂν εἶχε πράγματα, ἵνα φέρῃ ὅσα εἰς τοὺς γονεῖς του, ὑποσχθεὶς ὅτι, ὅταν ἐπανέλθῃ, θὰ δώσῃ αὐ-

τῷ πολλαπλάσια. Διέταξε καὶ αὐτός, εἶπε, νὰ γεμίσῃ μίαν ὀλκάδα παντοίων πραγμάτων, εἰς τὴν ὅποιαν νὰ ἀποθέσῃ καὶ ὁ Δημοκῆδης τὰ ἰδικά του, ὅσα ἤθελε νὰ συμπαραλάβῃ μεθ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Δημοκῆδης, φοβηθεὶς μὴ δοκιμάζῃ αὐτὸν ὁ Δαρεῖος, δὲν ἐδέχετο μετὰ προθυμίας πάντα τὰ δῶρα καὶ τὰ ἰδικά του πράγματα, εἶπεν, ἀφίγει ὀπίσω, διότι τοῦ χρειάζονται, ὅταν ἐπανέλθῃ, μόνον τὴν ὀλκάδα εἶπεν ὅτι δέχεται δῶρον διὰ τοὺς ἀδελφούς του. Ἀφ' οὗ δὲ πάντα παρεσλευάσθησαν, κατέβησαν εἰς τὴν Σιδῶνα τῆς Φοινίκης, καὶ ἐκείθεν μὲ δύο τριήρεις καὶ τὴν ὀλκάδα πλήρη πελυτιμῶν πραγμάτων ἐπλευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου προσορμιζόμενοι πολλαχοῦ παρετῆρουν μετ' ἀκριθείας καὶ ἐσημείωνον τὰ παραθαλάσσια μέρη. Ἐπειτα ἐβασαν καὶ εἰς τὸν Τάραντα τῆς Ἰταλίας, ὁπόθεν ἐφυγε κρυφίως ὁ Δημοκῆδης καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Κρότωνα. Ἐνταῦθα ἐπλευσαν καὶ οἱ Πέρσαι καὶ συνέλαβον αὐτόν. Οἱ Κροτωνιάται ὅμως ὑπερήσπισαν τὸν συμπολίτην των, δι' ἣ ἠναγκάσθησαν οἱ Πέρσαι νὰ φύγῃσιν ἄπρακτοι καταλιπόντες τὸν Δημοκῆδην. Φθάσcentes δὲ εἰς Σούσα διηγῆθησαν πάντα εἰς τὸν βασιλέα.

§ 2. Ἀλωσις Σάμου καὶ Βαβυλώνας.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Δαρεῖος ἐκυρίευσεν τὴν Σάμον διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ὅτε ὁ Καμβύσης ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἠκολούθησαν αὐτὸν πολλοὶ Ἕλληνες οἱ μὲν χάριν ἐμπορίου, οἱ δὲ διὰ νὰ πολεμήσωσιν, ἄλλοι δὲ καὶ διὰ νὰ ἴδωσιν ἀπλῶς τὴν χώραν. Μεταξὺ δὲ τούτων ἦτε καὶ ὁ Συλοσῶν, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πολυκράτους. Ὁ Συλοσῶν δὲ οὗτος ἐν Μάμφιδι διατρίβων εἶχε περιτυλιχθῇ μὲ ἐρυθρὸν μανδύαν καὶ περιεφέρετο εἰς τὴν ἀγοράν, ὅτε τὸν εἶδεν ὁ Δαρεῖος, ὅστις ἦτο τότε ἀπλὸς δορυφόρος τοῦ Καμβύσου καὶ ἄνθρωπος ὄχι μεγάλης σημασίας. Ἐκαμε δὲ τὸ φόρεμα τοῦτο εἰς τὸν Δαρεῖον μεγάλην αἰσθησιν καὶ ἐζήτησε νὰ τὸ ἀγοράσῃ. Ἀλλ' ὁ Συλοσῶν εἶπεν· Ἐγὼ δὲν πωλῶ τὸ φόρεμά μου, ὅσα καὶ ἂν μοι δώσῃς, ἂν ὅμως θέλῃς ἐξ ἀπαντος νὰ ἔχῃς αὐτό, τότε σοῦ τὸ χαρίζω. Ὁ δὲ Δαρεῖος εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς γενναιοδωρίας τοῦ ξένου ἐδέχθη τὸν μανδύαν ὡς δῶρον.

Ἦδη δὲ μαθὼν ὁ Συλοσῶν ὅτι ὁ Δαρεῖος οὗτος ἐγένετο βασιλεὺς ἀπῆλθεν εἰς Σούσα καὶ καθίσας εἰς τὰ πρόθυρα τῶν ἀνακτόρων ἔλεγεν ὅτι εἶναι εὐεργέτης τοῦ Δαρεῖου. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὡς ἔμαθε τοῦτο, ἐκάλεσε τὸν Ἕλληνα ἐντὸς καὶ ἠρώτησε, τίνα εὐεργεσίαν ἔκαμεν εἰς αὐτόν. Ὡς δὲ ἤκουσε τὰ κατὰ τὸν μανδύαν καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι, ὅστις ἐχάρισεν αὐτόν, εἶπεν·

Ἵ Ὁ γενναιοτάτος τῶν ἀνδρῶν, σὺ εἶσαι ἐκεῖνος, ὅστις, ἐν ᾧ ἀκόμη

δὲν εἶχον κίμμιαν δύναμιν, μοὶ ἐχάρισες τὸν μανδύαν; Καὶ ἦτο μὲν τὸ δῶρον ἐκεῖνο μικρόν, ἀλλ' ἡ εὐγνωμοσύνη μου εἶναι ἡ αὐτή, ὥς ἐάν ἐλόμεβαιον σήμερον μέγα. Πρὸς ἀμοιβὴν θὰ σοῦ δώσω χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἄφθονον, διὰ νὰ μὴ μετανοήσῃς ποτὲ ὅτι εὐηργέτησας τὸν Δαρεῖον, τὸν υἱὸν τοῦ Ὑστάσπου.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Συλοσῶν·

Ὡ βσιλεῦ, δὲν θέλω οὔτε χρυσὸν οὔτε ἄργυρον, ἀλλὰ θέλω νὰ μοὶ δώσῃς τὴν πατρίδα μου Σάμον ἄνευ φόνου καὶ ἐξανόρατος· μοῦ, τὴν ὁποῖαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ μου Πολυκράτους ἔχει ὁ ἡμέτερος δοῦλος Μαιάνδρις.

Τὴν χάριν ταύτην ἐξετέλεσεν ὁ Δαρεῖος· διότι στείλας τὸν Ὀπάνην μὲ στρατὸν ἐκυρίευσεν τὴν Σάμον καὶ κατέστησεν ἡγεμόνα αὐτῆς τὸν Συλοσῶντα.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἀνεχώρει ὁ στόλος διὰ τὴν Σάμον, ἀπεστάτης καὶ ἡ Βαβυλὼν. Κατ' αὐτῆς ἐστράτευσεν αὐτὸς ὁ Δαρεῖος μὲ πολυάριθμον στρατὸν, ἀλλ' οὕτω ὅχυρά πόλεις δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ κυριευθῇ. Τέλος ὅμως ἐκυριεύθη διὰ τῆς πανουργίας τοῦ εὐγενοῦς Πέρσου ὀνόματι Ζωπύρου, υἱοῦ τοῦ Μεγαβύζου, ἐνὸς τῶν ἐπτὰ, αἵτινες συνώμωσαν καὶ ἐφόρευσαν τὸν Μάγον. Οὗτος ὁ Ζώπυρος βλέπων τὴν πολιορκίαν παρατεταμένην ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ χρῆσιν δόλου. Ἐκοψε δηλ. τὴν ῥινὰ του, τὰ ὀτὰ του καὶ ἐφανισθεὶς εἰς τὸν Δαρεῖον εἶπε· Θὰ αὐτομολήσω εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, εἰς οὓς θὰ εἴπω ὅτι ἐπαθον ταῦτα ὑπὸ σοῦ, διότι σε συνεβούλευσα νὰ λύσῃς τὴν πολιορκίαν καὶ ὅτι μετέβην εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ σε ἐκδικηθῶ. Καὶ νομίζω ὅτι θὰ πείσω αὐτοὺς νὰ με κάμωσι στρατηγόν. Ἄν δὲ κατορθώσω τοῦτο, τότε θὰ εἶναι εὐκόλος ἡ ἄλωςις τῆς Βαβυλῶνος. Ταῦτα εἶπεν ὁ Ζώπυρος καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, συγκαίως ὁπίσω βλέπων, ὥς νὰ ἦτο αὐτόμολος. Οἱ δὲ σκοποὶ τῶν Βαβυλωνίων, ἰδόντες αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐπάλλεων, κατέβησαν μετὰ σπουδῆς καὶ μαθόντες, τίς ἦτο ὁ προσερχόμενος, ἤνοιξαν τὴν πύλην καὶ εἰσῆγαγον αὐτὸν ἐντὸς τῆς πόλεως, ὅπου ἐφανισθεὶς εἰς τοὺς ἄρχοντας διηγήθη, πῶς ἠρωτηρίσθη ὑπὸ τοῦ Δαρείου, διότι συνεβούλευσε νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ ὅτι τώρα ἤλθεν ἐνταῦθα, ἵνα βλαψῇ τὸν Δαρεῖον καὶ θὰ κατορθώσῃ τοῦτο, ἐάν οἱ Βαβυλώνιοι δώσωσιν εἰς αὐτὸν στρατόν. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι, ἰδόντες ἕνα τῶν ἐπισημοτάτων Περσῶν οὕτω κακοποιηθέντα, ἐπίστευσαν εἰς ὅσα ἔλεγε καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν στρατόν, ἵνα πολεμήσῃ τὸν Δαρεῖον. Αἱ πρῶται μάχαι τοῦ Ζωπύρου ἐπέτυχον, οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἀνεκήμεζαν αὐτὸν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ ἀριστράτηγον καὶ εἰς αὐτὸν ἐνεπιστεύθησαν καὶ τὰς κλειδας τῆς πόλεως. Ἀλλὰ τότε ὁ Ζώπυρος ἤνοιξε τὰς πύλας

καὶ ὁ Δαρεῖος κατέλαβε τὴν πόλιν. Οὕτω δ' ἐτίμα ὁ Δαρεῖος τοῦ Ζω-
πύρου τὴν φιλοπατρίαν, ὥστε πολλάκις ἠκούσθη λέγων ὅτι προετίμα
οὐχὶ μῖς, ἀλλ' εἴκοσι Βαβυλώνων νὰ ἦτο ὁ Ζώπυρος σῶος. Παρέ-
δωκε δὲ καὶ εἰς αὐτὸν νὰ νέμηται διὰ βίου τὴν πόλιν καὶ κατ' ἔτος
ἐστελλε πρὸς αὐτὸν πολύτιμα δῶρα.

53. Περὶ τῶν ἐσχατιῶν τῆς οἰκουμένης.

Αἱ ἐσχατιαὶ τῆς οἰκουμένης ἐπροικίσθησαν ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ τὰ
καλλίστα πράγματα, ὥς ἡ Ἑλλάς ἐπροικίσθη μὲ τὸ μᾶλλον εὐκραές
κλίμα. Καὶ ἡ μὲν Ἰνδικὴ εἶναι πρὸς ἀνατολὰς ὁ τελευταῖος κατοι-
κούμενος τόπος, τὰ δὲ ζῶα αὐτῆς καὶ τὰ τετράποδα καὶ τὰ πτηνὰ
εἶναι πολὺ μεγαλείτερα ἢ εἰς τὰ ἄλλα μέρη. Πρὸς τοῦτοις ἔχει
χρυσὸν ἄφθονον, ὅστις ἢ ὀρύσσεται ἢ καταφέρεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν.
Τὰ δὲ δένδρα τὰ ἄγρια ¹ παράγουσιν ὥς καρπὸν μαλλίον ὠραιό-
τερον καὶ καλλιτέρας ποιότητος τοῦ μαλλίου τῶν προβάτων, ἐκ τοῦ
ὁποίου κατασκευάζουσιν αἱ Ἰνδοὶ φορέματα. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χώρᾳ ὑ-
πάρχουσι πολλοὶ λαοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ὀμιλοῦσι πάντες τὴν αὐτὴν
γλῶσσαν. Καὶ ἄλλοι μὲν τούτων κατοικοῦσι τὰ ἔλη τοῦ ποταμοῦ
καὶ τρέπονται δι' ἰχθύων ὠμῶν, τοὺς ὁποίους ἀλιεῦσιν μὲ πλοακρία
καλάμινά, κατασκευαζόμενα ἕκαστον ἐξ ἐνὸς γόνάτος καλάμου ².
Ἄλλοι δὲ πρὸς ἀνατολὰς τούτων οἰκοῦντες εἶναι νομάδες καὶ τρώ-
γουσι κρέατα ὠμὰ, καλοῦνται δὲ Παδαῖοι. Οὗτοι ἔχουσιν, ὥς λέ-
γεται, τὰς ἐξῆς συνθεσίας· ὅταν πολίτης ἀσθενήσῃ, ἂν μὲν εἴ-
ναι ἀνὴρ, οἱ πλησιέστατοι φίλοι του φονεύουσιν αὐτὸν ³, λέγοντες
ὅτι, ἂν ἄφινον αὐτὸν νὰ τακῇ ὑπὸ τῆς νόσου, θὰ διεφθείροντο αἱ
σάρκες του. Οὗτος ὅμως ἀρνεῖται ὅτι ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δὲν πιστεύουσι
καὶ φονεύσαντες αὐτὸν κατευωχοῦνται. Τὸ αὐτὸ δὲ γίνεται καὶ εἰς τὰς
γυναῖκας ὑπὸ γυναικῶν. Ἐπίσης δὲ θυσιάζουσι καὶ τρώγουσιν ἐν συμ-
ποσίῳ πάντα γέροντα. Ἀλλ' ὀλίγοι ἐθάνουσιν εἰς τοιαύτην ἡλικίαν,
διότι φονεύονται νέοι, ἂν ἤθελόν ποτε ἀσθενήσῃ.

Πρὸς δὲ μεσημβρίαν τὸ ἐσχατον ὄριον τῆς οἰκουμένης εἶναι ἡ Ἀρα-
βία, ἐν τῇ ὁποίᾳ φύεται λιθανωτὸς καὶ σμύρνα, καὶ κασία καὶ κιν-
νάμωμον καὶ λάδανον. Ἐν ταύτῃ ὑπάρχουσιν ὄρεα παντοῖοι καὶ θὰ

1) Ὁ βάλσαμ, ὅστις φύεται ἄγριοι ἐν ταῖς Ἰνδικαίς.

2) Εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ φύεται κάλαμος ὁ Ἰνδικός, τοῦ ὁποίου τὸ πᾶχος μόλις
δύνανται νὰ περιάβωσι δύο ἄνθρωποι περιωργισμένοι.

3) Καὶ σήμερον εἰς τὸ βόρειον Δεκάν ὑπάρχουσιν οἱ μέλανες Γάδακ, περὶ ὧν
λέγεται ὅτι φονεύουσιν οἱ οἰκετοὺς τοὺς ἀσθενεῖς ἢ γέροντας καὶ τρώγουσιν αὐτούς.

ὑπάρχον περισσότεροι, ἂν δὲν συνέβαινε νὰ ἐσθίωσι τὰ τέκνα τὴν μητέρα, καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκονται ἐν γαστρὶ ¹. Τοῦτο βεβαίως τὴν πρόνοιαν τοῦ θεοῦ, ὅστις οὕτω σοφῶς διέταξε τὰ τῆς φύσεως, ὥστε τῶν ζῴων τὰ μὲν ἐδώδιμα νὰ ᾧσι πολύγονα, ἵνα μὴ ἐκλείψωσι κατεσθιόμενα, τὰ δὲ βαθερά ὀλιγόγονα. Οὕτως οἱ λαοί, διότι θηρεύονται ὑπὸ παντὸς θηρίου καὶ ὀρνέου καὶ ἀνθρώπου, εἶναι πολύγονοι, τίκτοντες κατὰ μήνα, καὶ ἐν ᾧ τίκτουσιν, ἔχουσιν ἄλλα ἐν τῇ κοιλίᾳ. Ἡ δὲ λέαινα οὕσα ἰσχυρότατον καὶ θρασυτάτον ζῶον τίκτει ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ καὶ μόνον ἐν ². Οὐμασμοῦ δὲ ἄξια εἶναι καὶ τὰ δύο γένη τῶν προβάτων ἐν Ἀραβίᾳ, ὧν τὰ μὲν ἔχουσι τὴν οὐρὰν μακρὰν ὡς τριῶν πήχεων, τὰ δὲ ἄλλα πλατεῖαν ὡς ἓνα πῆχυν. Οἱ δὲ ποιμένες, ἵνα προφυλάττωσι τὰς οὐρὰς τῶν προβάτων νὰ μὴ σύρωνται εἰς τὴν γῆν καὶ ἐλκῶνται, κατασκευάζουσιν ἀμαξίδας, ἐπὶ τῶν ὑποίων δένουσι τὰς οὐρὰς τῶν προβάτων.

Πρὸς δυσμὰς δὲ εἰς τὸ ἄκρον τῆς γῆς εἶναι ἡ Αἰθιοπία, ἥτις φέρει καὶ χρυσὸν πολὺν καὶ ἐλέφαντας πολλοὺς καὶ δένδρα παντοῖα ἄγρια καὶ ἔθνον καὶ ἄνδρας μεγίστους καὶ καλλίστους καὶ μακροβιωτάτους.

Περὶ δὲ τῶν ἁκρων τῆς οἰκουμένης πρὸς δυσμὰς τῆς Εὐρώπης δὲν ἤξεύρω τι ἀκριβὲς νὰ εἶπω. Διότι ἐγὼ δὲν παραδέχομαι ὅτι ὑπάρχει ποταμὸς Ἑριδανός ³ καλούμενος, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς βορρᾶν, ὅποθεν λέγεται ὅτι ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς τὸ ἤλεκτρον. Ἐπίσης δὲν ἤξεύρω, ἂν ὑπάρχουσι νῆσοι Κασσιτερίδες, ἐκ τῶν ὁποίων ἔρχεται ὁ κασσίτερος. Πρῶτον μὲν διότι τὸ ὄνομα Ἑριδανὸς μαρτυρεῖ ὅτι εἶναι Ἑλληνικὸν καὶ οὐχὶ βάρβαρον, πλασθὲν ὑπὸ ποιητοῦ τινος· δευτέρον δέ, διότι μὲ ὅλας τὰς ἐρεῦνας μου δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω ἀνθρώπων ἰδιοῦ ὀφθαλμοῖς βεβαιωθέντα ὅτι ἐπέκεινα τῆς Εὐρώπης ὑπάρχει θάλασσα.

Πρὸς δὲ τὰ ἀρκτικά τῆς Εὐρώπης φαίνεται ὅτι ὁ χρυσὸς εἶναι ἀφθονώτατος. Πῶς ὅμως λαμβάνουσιν αὐτὸν δὲν δύναμαι νὰ εἶπω μετὰ θετικότητος. Λέγουσιν ὅτι ἄνθρωποι μονόφθαλμοι, Ἀριμασποὶ καλούμενοι, ἀρπάζουσι τοῦτον ἀπὸ τοὺς γρύπας. Ἄλλ' ἐγὼ οὐδὲ τοῦτο πιστεύω, ὅτι ὑπάρχουσιν ἄνδρες μονόφθαλμοι, κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως ὅμοιοι πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τὰ ἄκρα λοιπὸν τοῦ κόσμου ἔχουσιν, ὅσα φαίνονται εἰς ἡμᾶς κόλλιστα καὶ σπανιώτατα.

1) Τοῦτο δὲν φαίνεται συμβαίνειν οὔτε εἰς τοὺς ὄρεας τοῦτους οὔτε εἰς τὴν ἑχιδνα, περὶ ἧς τοῦτο εἶναι βεβαίον ὅτι τὰ ἐχίδνια ἐντὸς ὑμῶν: τικτόμενα διαρρηγνύουσι τοῦτον καὶ ζῶσι μόνα, τῆς μητρὸς οὐδαμῶς φροντισίᾳ.

2) Καὶ ἡ λέαινα γεννᾷ κατ' ἔτος, δύο καὶ τρία νεογνά.

3) Ὅτι τὸ ἤλεκτρον ἐκσπίζετο ἐκ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, τοῦτο δὲν ἀμφισβallestαι σήμερον. Κατὰ ταῦτα ὁ πρὸς βορρᾶν χυνόμενος ποταμὸς ἰθὺς ἦτο ὁ σήμερον καλούμενος Βάιγελ (Οὐιστούλας.)

§ 4. Ἡ τῶν Σκυθῶν χώρα.

Ἀρ' οὐ δὲ ὁ Δαρεῖος ὑπέταξε πρῶτον τὴν Σάμον, ἔπειτα δὲ τὴν Βαθυλῶνα, ἥθελ' ἵνα νὰ ὑποτάξῃ καὶ τοὺς Σκύθας. Εἶναι δὲ οὗτοι λαὸς οἰκῶν τὴν χώραν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ Ταυρῶδος. Διαιροῦνται δὲ οἱ Σκύθαι εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς γεωργούς, οἵτινες σπείρουσι τὸν σῖτον εὐχ' ἵνα νὰ τρώωσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ πωλῶσιν αὐτόν, εἰς Σκύθας νομάδας καὶ εἰς Σκύθας βασιλικούς. Πέραν δὲ τῶν Σκυθῶν κατοικοῦσιν ἄλλοι λαοὶ ἐν χώρᾳ, ὅπου οὔτε καρποφόρα δένδρα ὑπάρχουσιν οὔτε ἄγρια. Εἶναι δὲ τὰ μέρη καὶ τῶν Σκυθῶν καὶ τῶν ἄλλων πεδινὰ καὶ βελύγεια, πέραν ὅμως τούτων εἶναι τραχεῖα καὶ πετρώδη. Ὅταν δὲ διέλθῃ τις πολὺ μέρος τῆς τραχείας ταύτης χώρας, τότε φθάνει εἰς τοὺς πρόποδας ὑψηλῶν ὀρέων, ἔθθα κατοικοῦσιν ἄνθρωποι φαλακροί, ἔχοντες ῥίνα σιμὴν καὶ γένεια μεγάλα, ζῶντες δὲ ἀπὸ τῶν δένδρων. Καλεῖται δὲ τὸ δένδρον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον τρέφονται, ποικτικός. Τούτου τοὺς καρποὺς ἴσους κατὰ τὸ μέγεθος πρὸς κύαμον συλλέγοντες θλίβουσι καὶ διωλίζουσι. Καὶ τὸ μὲν ὑγρόν, ὃ καλεῖσιν ἄσχυ, συμμιγνύοντες μὲ γάλα πίνουσιν, ἐκ δὲ τῆς τραγῆς ποιοῦντες παλάθας τρώγουσι ¹. Τί δὲ ὑπάρχει πέραν τῶν φαλακρῶν, οὐδεὶς δύναται νὰ εἰπῇ ἀκριβῶς, διότι τέμνουσι τὴν χώραν ὄρη ὑψηλά, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς υπερβαίνει. ² Λέγεται δὲ ὅτι πέραν τῶν ὀρέων τούτων εἶναι ἄνθρωποι, οἵτινες κοιμῶνται ἕξ μῆνας ³. Τοῦτο ἐγὼ δὲν παραδέχομαι οὐδόλως. Τί δὲ πρὸς βορρᾶν ὑπάρχει, τοῦτο δὲν γινώσκωμεν.

Ἄπαντα δὲ ἡ χώρα, ἣν ἀνέφερον, εἶναι δυσχεῖμερος, ἔχουσα ὅκτω μῆνας ἀφόρητον ψυχῆς ⁴, ὥστε καὶ τὸ ὕδωρ πηγνυται καὶ ὁ Κιμῆριος Βόσπορος. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς λοιποὺς τέσσαρας μῆνας εἶναι ἱκανὸν τὸ ψυχρὸν. Ὁ χειμὼν δὲ τῶν χωρῶν τούτων διαφέρει πολὺ τοῦ χειμῶνος τῶν ἄλλων μερῶν· διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον δὲν γίνονται μεγάλαι βροχαί, κατὰ τὸ θέρος ὅμως ἀδιακόπως βρέχει ⁵. Ὅταν ἐκ ἀλλοχου γίνωνται βρονταί, ἐκεῖ δὲν γίνονται, τὸ θέρος

1) Τὸ δένδρον εἶναι εἶδος κερασέας. Τοῦτο καὶ σήμερον γίνεται ὑπὸ τῶν Κοζάκων καὶ Καλμούκων. Σφάζεται δὲ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ποτοῦ αὐτοῦ.

2) Τὰ Οὐράλια ὄρη.

3) Ἄνωρὰ γινώσκει τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν καὶ τῶν μακρῶν χειμερινῶν νυκτῶν.

4) Τὸ κλίμα τῆς Σκυθίας ἦτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς τόσον διαβόητον, ὥς παρ' ἡμῶν σήμερον τὸ κλίμα τῆς Σιθέριας. «Σκυθὼν ἐρημία» ἦτο παροιμία σημαίνουσα δυστυχίαν καὶ ὀλεθρον.

5) Τοῦτο ἰσχύει μόνον διὰ τὰ παράλια μάλιστα κατὰ τὴν Ὀλβίαν πόλιν. ἔθθα ὑπῆρχε καὶ ἐκτεταμένον δάσος (ύαία), ὅπερ συνετελεί πολὺ εἰς τὴν σχηματισμὸν τῆς βροχῆς. Ἡ Ὀλβία δὲν ὑπάρχει πλέον, τὴν δὲ θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ ἐμπορίᾳ κατέλαβεν ἡ ἐντεῦθεν αὐτῆς κειμένη Ὀδησσός.

ὁμοίως γίνονται συνεχεῖς. Ἐὰν δὲ συμβῇ κατὰ τὸν χειμῶνα βροντή, νομίζεται ὡς θαῦμα. Ἐπίσης θυῦμα παρὰ τοῖς Σκυθαῖς νομίζεται καὶ ὁ σεισμός εἴτε κατὰ τὸ θέρος συμβῇ εἴτε κατὰ τὸν χειμῶνα ¹. Λέγουσι δὲ οἱ Σκύθαι ὅτι εἰς τὰ βόρεια μέρη ὁ ἀὴρ εἶναι ἀνάπλεως πτερῶν καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι αἰτία ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἴδωσι τὰ μέρη ταῦτα καὶ νὰ διέλθωσιν αὐτά. Νομίζω ὅτι οἱ Σκύθαι καὶ οἱ περσικοὶ καλοῦσιν εἰκονικῶς πτερὰ τὴν χιόνα, ἥτις πίπτουσα ἀφθόως φαίνεται ὡς πτερὰ. Ὅστις δὲ εἶδε χιόνα πίπτουσαν, ἐκεῖνος ἐννοεῖ τί λέγω.

ΒΒ. Ἔθιμα Σκυθῶν.

Ἐχουσι δὲ οἱ Σκύθαι τὰ ἐξῆς ἔθιμα. Ἐν πολέμῳ πᾶς Σκύθης πίνει ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ πρώτου ἐχθροῦ, ὃν ἤθελε φονεύσῃ, τὰς δὲ κεφαλὰς πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ φονευθέντων ἐχθρῶν πρέπει νὰ φέρῃ εἰς τὸν βασιλέα, διότι ἄλλως δὲν λαμβάνει ἐκ τῆς λείας. Ἐπειτα ἐκδέρουσι τὰς κεφαλὰς καὶ παρασκευάσαντες τὸ δέρμα κρεμῶσιν ἐκ τῶν χαλιῶν τῶν ἵππων, σφόδρα ἀγαλλόμενοι. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἐκδέρουσι τὰς δεξιὰς τῶν ἐχθρῶν χεῖρας μὲ αὐτοὺς τοὺς ὄνυχας καὶ ἐπενδύουσι διὰ τοῦ δέρματος τούτου τὰς φορέτρας των. Τὰς δὲ κεφαλὰς τῶν πολεμιοτάτων, ἀφ' οὗ κόψωσι διὰ πριονίου περὶ τὰς ὀρυς, καθαρίζουσι καλῶς καὶ τὸ οὕτως ἀπομένον κρανίον μεταχειρίζονται ὡς ποτήριον, ἐπενδύνοντες ἐξω μὲ δέρμα βοός εἴτε ἀκατέργαστον εἴτε καὶ χρυσῶντες τοῦτο. Ἀπαξ δὲ τοῦ ἔτους ὁ νομάρχης πληρεῖ κρατῆρα οἴνου, ἐξ οὗ πίνουνσι διὰ ποτηρίου μόνον οἱ φονεύσαντες ἐχθρούς, οἱ δὲ μὴ φονεύσαντες δὲν πίνουνσι, ἀλλὰ κάθηνται μακρὰν. Ὅταν δὲ ἀποθάνῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν, τότε ταριχεύουσι τὸ σῶμα καὶ κομίζουσι τοῦτο εἰς Γέρρους, εἰς τὸ ἐσχατὸν τῶν ἐθνῶν, ὅπου εἶναι οἱ τάφοι τῶν βασιλέων. Κόπτουσι δὲ καὶ οἱ κομίζοντες τὴν βασιλεία καὶ ἐκεῖνοι, διὰ τῆς χώρας τῶν ὑποίων θὰ διέλθῃ τὸ λείψανον, μέρος τοῦ ὡτός των, περικείρουσι τὴν κόμην των, κάμνουσιν ἀμυχὰς εἰς τὸ μέτωπόν των καὶ εἰς τὴν ῥινά των, καὶ διαπερῶσι διὰ βέλους τὴν ἀμφοτέραν χεῖρά των. Ὁ δὲ τάφος τοῦ βασιλέως εἶναι ὄρυγμα μέγα εἰς τὴν γῆν τετραγώνον, εἰς τὸ ὁποῖον θάπτουσι τὸν βασιλέα, ἔπειτα πνίξαντες συνθάπτουσι καὶ μίαν τῶν γυναικῶν του καὶ τὸν οἰνοχόον καὶ τὸν μάγειρον καὶ τὸν ἵπποκόμον καὶ ἓνα θεράποντα καὶ ἓνα ἀγγελιαφόρον καὶ ἵππους, καὶ ἄλλα πράγματα καὶ φιάλας χρυσᾶς. Ἐπειτα ῥίπτουσι χῶμα πολὺ ἀμιλλώμενοι νὰ ὑψώσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν τύμβον ὑψηλότερον. Ἀφ'

1) Σεισμοὶ σπανιώτατα συμβαίνουσιν ἐν Ρωσίᾳ, συμβαίνουσιν ὁμοίως εἰς τὰ ἴδια μέρη, π. χ. τῷ 1838 κατὰ Ἰανουάριον, τῷ 1843 κατὰ Σεπτέμβριον.

οὗ δὲ παρέλθῃ ἔτος, πνίγουσι πεντήκοντα ἵππους τοῦ βασιλέως, οὓς στήνουνσιν ὀρθοὺς διὰ πασσάλων περὶ τὸν τάφον τοῦ βασιλέως. Ἐπὶ τῶν ἵππων δὲ τούτων ἐπικαθίζουσι καὶ πεντήκοντα θεράποντες τοῦ βασιλέως, οὓς πνίγουσιν ὡσαύτως, καὶ ἔπειτα ἀναχωροῦσι.

Οἱ Σκύθαι ἐμμένουσιν εἰς τὰ πάτρια ἔθιμα, ἀποφεύγοντες τὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, μάλιστα δὲ τῶν Ἑλλήνων. Παράδειγμα τούτου φέρομεν τὸν Ἀνάχαρσιν, τὸν ἐλθόντα εἰς Ἀθήνας καὶ σπουδάζοντα φιλοσοφίαν, ὅστις ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐφρονέυθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, διότι ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ τὴν καθ' Ἑλληνικὰν λατρείαν τοῦ Θεοῦ.

§ 6. Ὁ Δαρεῖος καὶ ἡ γέφυρα τοῦ Βοσπόρου

Τοιοῦτοι εἶναι οἱ Σκύθαι, καθ' ὧν ἔμελλε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ Δαρεῖος. Δὲν ἔχουσιν οὔτε πόλεις οὔτε φρούρια, ἀλλ' εἶναι λαοὶ φερίοικοι, μαχομένοι ἐφιπποὶ διὰ τόξων καὶ ζῶντες ἀπὸ τῆς κτηνοτροφίας· διότι ἔχουσι χώραν πεδινὴν, μὲ πολλοὺς ποταμοὺς καὶ πολλὰ ὕδατα, καὶ μὲ πλουσιωτάτας βοσκάς. Κατὰ τοιούτων ἀνδρῶν ἤθελε νὰ πολεμήσῃ ὁ Δαρεῖος, διατάξας τοὺς λαοὺς του νὰ ἀθροίσωσιν αὐτῷ ἄλλοι μὲν στρατὸν πεζόν, ἄλλοι δὲ πλοῖα καὶ ναύτας, ἄλλοι δὲ νὰ ζευζύξωσι γέφυραν ἐπὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, ἵνα ἐπ' αὐτῆς διαπεραιωθῇ στρατὸς ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὅτε δὲ τὰ πάντα ἦσαν ἑτοίμα, ἐκίνησε μετὰ τῶν στρατευμάτων του ἐκ Σούσων καὶ διηυθύνθη εἰς τὸν Βόσπορον. Ἐνταῦθα φθίσας ἐπέβη εἰς πλοῖον καὶ ἐπλευσεν εἰς τὰς Κυανέας πέτρας, αἵτινες πόλαι κατὰ τὴν μυθολογίαν ἐκινουνοῦτο ἀνοίγουσαι καὶ κλείουσαι. Ἐνταῦθα ἀπέβη κατὰ τὴν ἀκτὴν, ὅπου ἦτο ναὸς τοῦ Οὐρίου Διὸς καὶ ἐθεῖστο τὸν Πόντον, ὅστις ὁντως εἶναι ἀξιοθέατος.

Ἐχει δ' οὗτος μῆκος μὲν ἑνδεκα χιλιάδων καὶ ἑκατὸν σταδίων, πλάτος δὲ κατὰ τὸ πλατυτάτον αὐτοῦ μέρος τριῶν χιλιάδων καὶ τριακοσίων, Χύνεται δὲ διὰ πορθμοῦ τοῦ καλουμένου Βοσπόρου εἰς τὴν Προποντίδα θάλασσαν. Καὶ ὁ μὲν Βόσπορος ἔχει πλάτος μὲν τεσσάρων σταδίων, μῆκος δὲ ἑκατὸν εἴκοσι. Ἡ δὲ Προποντίς, ἥτις καὶ αὕτη ἐκβάλλει διὰ στενοῦ πορθμοῦ τοῦ καλουμένου Ἑλλησπόντου εἰς μέγα πέλαγος τὸ καλούμενον Αἰγαῖον, ἔχει πλάτος μὲν πεντακοσίων σταδίων, μῆκος δὲ χιλίων τετρακοσίων. Τοῦ δ' Ἑλλησπόντου τὸ πλάτος εἶναι ἐπτὰ σταδίων καὶ τετρακοσίων σταδίων τὸ μῆκος.

Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δαρεῖος παρετήρησε τὸν Πόντον, ἐπανέπλευσε διὰ τοῦ πλοίου εἰς τὴν γέφυραν, ἣν εἶχε ζευξῇ ὁ Μανδροκλῆς ὁ Σάμιος. Ἦτο δὲ ἡ γέφυρα ἔξοχον ἔργον, ὅπερ ὑπερῆρσεν εἰς τὸν Δαρεῖον,

ὅστις ἐχάρισεν εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα ἀφθονώτατα δῶρα. Ἐκ τῶν δῶρων δὲ τούτων ἐδοπάνησεν ὁ Μανδρόκλης καὶ κατεσκευάσθη εἰκὼν μεγάλη παριστάνοσα τὰ στρατεύματα τοῦ Δαρείου διαβαίνοντα τὴν γέφυραν, τὸν δὲ Δαρεῖον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ θεώμενον τὴν διάβασιν. Ταύτην δὲ τὴν εἰκόνα ἀφιέρωσεν ὁ Μανδρόκλης εἰς τὸ Ἡραῖον τῆς πατρίδος του μὲ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

«Τὴν εἰκόνα ταύτην ἀφιέρωσεν ὁ Μανδρόκλης εἰς τὴν Ἥραν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς γεφύρας, ἣν ἐξευξεν ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου τοῦ ἰχθυώδους, τιμηθεὶς καὶ αὐτὸς πολὺ, τιμήσας δὲ καὶ τοὺς Σαμίους, διότι ἐξέτελεσεν αὐτὴν, ὡς ἐπεθύμει ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος.»

Μετὰ ταῦτα ὁ Δαρεῖος ἐθεώρησε καὶ τὸν Βόσπορον, ὅπου διέταξε νὰ στήσῃσι δύο μαρμαρίνας στήλας καὶ νὰ χαράξωσιν ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς τούτων μὲ γράμματα Ἀσσυριακὰ, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης μὲ γράμματα Ἑλληνικὰ τὰ ὀνόματα πάντων τῶν ἐθνῶν, ὅσα μετεῖχον τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ἐπειτα ἠρίθμησε τὸν στρατὸν του, ὅστις εὗρέθη ὅτι ἦτο ἐπτακοσίας μὲν χιλιάδας ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς, συμπεριλαμβανομένων εἰς τοῦτον καὶ τῶν ἱππέων, ἑξακόσια δὲ πλοῖα μεθ' ὧν τῶν πληρωμάτων αὐτῶν. Διεπαιρώθη δὲ ὁ στρατὸς οὗτος εἰς τὴν Θράκην δια τῆς γεφύρας, ὁ δὲ στόλος, ὅστις ἦτο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἴωνων, ἐπλευσε διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου εἰς τὸν Ἰστρον ποταμὸν, ὃν διέταξεν ὁ Δαρεῖος νὰ γεφυρώσῃσι. Καὶ οὕτως, ὡς ἔφθασεν ἐνταῦθα ὁ στόλος, ἐπλευσεν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ εἰς ἀποστασιν δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου ἀρχίζει νὰ σχίζεται ὁ ποταμὸς, καὶ ἐνταῦθα κατεσκευάσαν τὴν γέφυραν. Εἶναι δὲ ὁ Ἰστρος μέγιστος ποταμὸς πηγάζων ἐκ τῆς Κελτικῆς χώρας, ἥτις εἶναι πρὸς δυσμὰς εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς Εὐρώπης μέρος. Καὶ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα δὲν αὐξάνονται πολὺ τὰ ὕδατά του, διότι ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις δὲν βρέχει κατὰ τὸν χειμῶνα, χιονίζει ὅμως πολὺ. Κατὰ τὸ θέρος ὅμως τήκονται αἱ χιόνες καὶ ἀφθονα ὕδατα συρρέουσιν εἰς αὐτόν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ὄμβροι γίνονται πολλοὶ εἰς τοὺς τόπους τούτους κατὰ τὸ θέρος, ὧν τὰ ὕδατα χυνόμενα εἰς τὸν Ἰστρον ὑπερεκχειλίζουσι τοῦτον.

§ 7 Ἡ δευτέρα γέφυρα ἐπὶ τοῦ Ἰστροῦ.

Ὁ δὲ Δαρεῖος, διελθὼν διὰ τῆς Θράκης ἄνευ ἀντιστάσεως, ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰστρον καὶ διὰ τῆς γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατὸν εἰς τὴν Σκυθίαν. Ἐπειτα διέταξε νὰ διαλυθῇ ἡ γέφυρα καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν ὁλος ὁ στρατὸς καὶ ὁ πεζὸς καὶ ὁ τῶν πλοίων. Ἀλλ' ὁ Κῶης ὁ Ἐρξάνδρου, ὁ στρατηγὸς τῶν Μυτιληναίων, ἀφ' οὗ πρότερον ἐζήτησε

καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ βασιλέως, νὰ εἴπῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του, εἶπε τὰ ἑξῆς·

ὦ βασιλεῦ, μέλλεις νὰ ἐκστρατεύσῃς κατὰ χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν οὔτε ἀγροὶ ὑπάρχουσι κεκαλλιεργημένοι οὔτε πόλεις κατοικημέναι. Διὰ τοῦτο ἄφες τὴν γέφυραν ταύτην νὰ ἴσταται εἰς τὴν θέσιν της, ἥς φυλάττωσι δὲ οἱ κατασκευάσαντες αὐτήν. Καὶ ἂν μὲν εὗρωμεν τοὺς Σκύθας καὶ γίνῃ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπιθυμοῦμεν, ἔχομεν τὴν γέφυραν διὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν· ἂν ὅμως δὲν δυνηθῶμεν νὰ εὗρωμεν αὐτοὺς, πάλιν θὰ ἔχωμεν τὴν ἐπιστροφὴν ἐξησφαλισμένην. Ἵνα δὲ μὴ νομίσῃ τις ὅτι ταῦτα λέγω πρὸς τὸ ἐμὸν συμφέρον ἀποβλέπων καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ τοῦ βασιλέως, Ἵνα μείνῃ δηλαδὴ ἰδῶ καὶ μὴ ἔλθω μετὰ τοῦ στρατεύματος, δηλῶ ὅτι θὰ ἔλθω ὁμοῦ καὶ οὐδαμῶς στέργω νὰ μείνῃ ἐνταῦθα.

Ὁ Δαρεῖος εὐχαριστήθη ἐκ τῆς συμβουλῆς ταύτης καὶ εἶπε·

Φίλε Λέσβιε, ἐὰν σωθῶ καὶ ἔλθω ὀπίσω εἰς τὸν οἶκόν μου, νὰ παρουσιασθῇς χωρὶς ἄλλο, Ἵνα σοῦ ἀνταμείψω τὴν καλὴν ταύτην συμβουλὴν μὲ καλὰ ἔργα.

Ἐπειτα καλέσας εἰς συμβούλιον τοὺς τυράννους τῶν Ἰώνων ἔλαβεν ἱκάντα, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδесεν ἐξήκοντα κόμβους, καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς·

Ἄνδρες, Ἴωνες, θεωρῶ καλλίτερον νὰ μὴ διαλυθῇ ἡ γέφυρα, ἀλλὰ νὰ μείνῃ μέχρις οὗ ἐπιστρέψω. Ταύτης φύλακας ἱορίζω ὑμᾶς καὶ παραγγέλλω νὰ μείνητε φυλάττοντες αὐτὴν τόσας ἡμέρας, ὅσους κόμβους ἔχει ὁ ἱμᾶς οὗτος, ὃν σὰς διδω, Ἵνα ὀνηγηθῇτε πόσας ἡμέρας θὰ με περιμένητε. Καθ' ἐκάστην ἡμέραν θὰ λύητε καὶ ἓνα κόμβον. Ἀφ' οὗ δὲ λύσῃτε πάντας τοὺς κόμβους καὶ δὲν ἔχω φθάσῃ ἀκόμῃ, τότε ἀποπλεύσατε εἰς τὴν πατρίδα σας. Ἐὰν πράξῃτε ταῦτα, ὅπως λέγω, θὰ μὲ ὑποχρεώσῃτε μεγάλως.

§ 8. Ὁ Δαρεῖος καὶ οἱ Σκύθαι.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Δαρεῖος καὶ ἀνεχώρησεν. Οἱ δὲ Σκύθαι μαθόντες τὸ πολυαριθμὸν τοῦ στρατοῦ τῶν Περσῶν ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν ἄλλων περιοίκων ἐθνῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα ἠρνήθησαν, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἔλθωσιν εἰς φαιερὰν μάχην πρὸς τὸν Δαρεῖον, ἀλλὰ νὰ ὑποχωρῶσι, χώνοντες τὰς καθ' ὁδὸν κρήνας καὶ πηγὰς, ἀρπάζοντες δὲ καὶ τὸ χόρτον καὶ πᾶσαν ἄλλην τροφήν. Καὶ τὰς μὲν γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα ὦς καὶ τὰ ποιμνία ἔστειλαν μακρὰν πρὸς βορρᾶν, οἱ δὲ ἄνδρες διακρεθέντες εἰς δύο μίρας, ἄλλοι μὲν ἀπεπλάων τοὺς Πέρσας, ἄλλοι δὲ ἐπέπιπτον κατ' αὐτῶν κατὰ τὴν νύκτα ἢ καθ' ὃν

χρόνον ἔτρωγον. Ἀφ' οὗ δὲ ἐπὶ πηλὰς ἡμέρας κατεδίωκεν ὁ Δαρεῖος τοὺς Σκύθας πάντοτε ἀποφεύγοντας, ἡγανάκτησε καὶ ἔστειλεν ἱππέα πρὸς τὸν βασιλεῖα τῶν Σκυθῶν, ἵνα εἴπῃ τὰ ἐξῆς·

ὦ ἄνθρωπε τῶν ἀνθρώπων, διατί φεύγεις πάντοτε; Ἐὰν νομίζῃς, ὅτι δύνασαι νὰ νικήσῃς, μὴ φεύγῃς, ἀλλὰ μένε καὶ μάχου· ἂν ὅμως αἰσθάνεσαι ὅτι εἶσαι κατώτερος, πάλιν μένε καὶ ἀφ' οὗ προσφέρῃς εἰς τὸν κύριόν σου δῶρα γῆν καὶ ὕδωρ, ἔπειτα συνεννοούμεθα διὰ τὰ ἄλλα.

Πρὸς ταῦτα παρήγγειλεν ὁ βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν τὰ ἐξῆς·

Μάθε, ὦ Πέρσαι, ὅτι ἐγὼ οὐδέποτε ἔφυγον φοβηθεὶς ἀνθρώπον τινα. Ἀν τῶρα δὲν μάχωμαι ἐναντίον σου, τοῦτο πράττω, διότι βλέπω ὅτι εἰς οὐδὲν βλάπτεις ἡμᾶς. Οὐτε ἀγροὺς κεκαλλιεργημένους ἔχομεν οὔτε πόλεις. Κυρίου μου δὲ ἐγὼ οὐδὲνα ἄλλον γνωρίζω ἢ τὸν Δία καὶ τὴν Ἑστίαν, τὴν βασίλισσαν τῶν Σκυθῶν. Ἀντὶ δὲ τῶν δώρων, τὰ ὅποια ζητεῖς, θά σοι στείλω ἄλλα, ὅποια πρέπουσιν εἰς σέ. Εἰς δὲ τὸν λόγον σου ὅτι εἶσαι κύριός μου σοὶ λέγω· Νὰ χαθῇς σὺ καὶ ἡ κυριότης σου.

Καὶ ὁ μὲν κήρυξ ἀνεχώρησε διὰ νὰ εἴπῃ ταῦτα εἰς τὸν Δαρεῖον. Οἱ δὲ Σκύθαι, ἀκούσαντες τὸ ὄνομα τῆς δουλείας, ἐνεπλήρθησαν ὀργῆς καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κάμνωσι περισσότεράς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Περσῶν, ἔστειλαν δὲ καὶ μίαν μοῖραν τοῦ ἱππικοῦ εἰς τοὺς Ἴωνας νὰ πείσωσιν αὐτοὺς νὰ διαλύσωσι τὴν γέφυραν. Ὁ δὲ Δαρεῖος νῦν εὐρίσκειτο εἰς μεγάλην στενοχωρίαν, διότι ἔνθεν μὲν ἔστερείτο τῶν ἐπιτηδείων, ἔνθεν δὲ ὑπέφερε πολλὰ ὑπὸ τῶν Σκυθῶν, οἵτινες ἐπέπιπτον ἐξαίφνης εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ πολλοὺς φονεύοντες. Οἱ δὲ Σκύθαι, νοήσαντες τὴν θέσιν τοῦ Δαρείου, ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν διὰ κήρυκος τὰ ἐξῆς· δῶρα, πτηνόν, μῦν, βάτραχον καὶ πέντε βέλη. Καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος ἐθεώρησε ταῦτα σημεῖα ὑποταγῆς. Ὁ Γωβρύας ὅμως, εἰς τῶν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐφόνευσαν τὸν Μάγον, ἡρμήνευσε ταῦτα ὡς ἐξῆς· Ἐὰν, ὦ Πέρσαι, δὲν γίνῃτε ἢ πτηνὰ νὰ πετάσῃτε εἰς τὸν οὐρανόν, ἢ μύες, ἵνα κρουθῇτε ὑπὸ τῆν γῆν, ἢ βάτραχοι, ἵνα πηδῇσθε εἰς τὰς λίμνας, δὲν θὰ δυνηθῇτε νὰ σωθῇτε ὑπὸ τῶν βελῶν τούτων.

Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι οὕτω· ἐξήγησαν τὰ δῶρα. Ἡ δὲ μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ τῶν Σκυθῶν, ἥτις εἶχε σταλῇ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν Ἴστρον, ὡς ἔφθασεν ἐκεῖ, εἶπε πρὸς τοὺς φυλάττοντας τὴν γέφυραν Ἴωνας·

Ἄνδρες Ἴωνες, ἂν θέλητε νὰ μᾶς ἀκούσῃτε, ἤλθομεν φέροντες πρὸς ὑμᾶς τὴν ἐλευθερίαν. Διαλύσατε τὴν γέφυραν καὶ ἀπέλθετε εἰς τὴν πατρίδα σας. Ὁ χρόνος ὁ ταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Δαρείου πρὸς φύλαξιν τῆς γεφύρας παρῆλθεν.

ΒΘ. Υποχώρησις Δαρείου.

Οἱ Ἕλληνες ὑπεσχέθησαν ὅτι θὰ πράξωσι τοῦτο καὶ οἱ Σκύθαι ἀπῆλθον, ἵνα ἀναγγεῖλωσι τοῦτο εἰς τοὺς ἰδιικοὺς τῶν. Ὡς δ' ἤκουσαν τοῦτο οἱ Σκύθαι, ἀπεφάσιον νὰ σταθῶσι καὶ νὰ πολεμῶσι κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐν ᾧ δὲ ἦσαν παρατεταγμένα τὰ στρατεύματα, λαγὸς ἔδραμε διὰ μέσου τῶν στρατευμάτων. Οἱ δὲ Σκύθαι βλέποντες τὸν λαγὸν ἀφῆκαν τὰς τάξεις καὶ βοῶντες κατεδίωκον αὐτόν. Ἀκούσας δὲ ὁ Δαρεῖος τὸν θόρυβον, ἠρώτησε τὴν αἰτίαν. Ὅτε δὲ ἔμαθεν ὅτι οἱ Σκύθαι κατεδίωκον τὸν λαγόν, εἶπε· Δίκαιον εἶχεν ὁ Γωδρύας τοιαύτην ἐρμηνείαν δώσας εἰς τὰ Σκυθικὰ ῥῶρα. Οὗτοι δὲν μᾶς λογαριάζουσι τίποτε. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ σκερθῶμεν, πῶς νὰ φύγωμεν ἐκ τῆς χώρας ταύτης. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ φύγωσιν ἐν καιρῷ νυκτός· ἀφ' οὗ ἀνάψωσι πυρὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πρὸς ἀπάτην τῶν Σκυθῶν, καὶ ἀφήσωσι ἐκεῖ τοὺς ἀσθενεῖς στρατιώτας. Καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν ὁ Δαρεῖος μετὰ τοῦ στρατοῦ διευθυνόμενος πρὸς τὸν Ἰστρον. Τῇ δὲ πρωΐᾳ οἱ Σκύθαι, μὴ ἰδόντες τοὺς Πέρσας, ἐνόησαν τὴν φυγὴν καὶ ἔσπευσαν νὰ φθάσωσιν αὐτούς. Γνωρίζοντες δὲ καλλιτέρον τὰς ὁδοὺς, ἔφθασαν πρὸ τῶν Περσῶν εἰς τὸν Ἰστρον, ἔνθα εὐρόντες τὴν γέφυραν ὑπάρχουσαν εἶπον ταῦτα πρὸς τοὺς Ἴωνας·

« Ἄνδρες Ἴωνες, αἱ ὁριστεῖσθαι ὑμῖν διὰ τὴν φύλαξιν τῆς γεφύρας ἡμέρᾳ παρῆλθον καὶ ἐνν καμνετε καλὰ περιμένοντες ἀκόμη. Ἄλλ' ἀφ' οὗ πρότερον δὲν ἠελήσατε νὰ φύγητε ὑπὸ φόβου, τώρα ὅμως λύσατε τὴν γέφυραν, ἀναχωρήσατε τάχιστα, καὶ χαρῆτε διὰ τὴν ἐλευθερίαν σας, γνωρίζοντες χάριν διὰ τοῦτο εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τοὺς Σκύθας. Τὸν δὲ πρότερον δεσπότην σας ἡμεῖς οὕτω θὰ διορθώσωμεν, ὥστε νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον οὐδενὸς ἔθνους. »

Οἱ Ἕλληνες ἀκούσαντες ταῦτα συνεσκέπτοντο. Καὶ ὁ μὲν Μιλτιάδης ὁ Ἀθηναῖος, στρατηγὸς καὶ τύραννος τῶν ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ Χερσονησιτῶν, ἦτο γνώμης νὰ λύσῃσι τὴν γέφυραν καὶ νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς ὁμοφύλους τῶν. Ὁ Ἰστιαῖος ὅμως ὁ Μιλήσιος ἦν ἀντιώθη λέγων· Τοῦ Δαρείου ὄντος βασιλέως, ἕκαστος ἡμῶν ἄρχει μιᾶς πόλεως. Ὅταν ὅμως ἡ δύναμις τοῦ Δαρείου καταστραφῇ, τότε συγκαταστρέφεται καὶ ἡ δύναμις ἡ ἡμετέρα· διότι τότε ἐκάστη πόλις θὰ προτιμήσῃ νὰ δημοκρατῇται μᾶλλον ἢ νὰ τυραννῇται. Ἡ γνώμη αὕτη ἤρσεν εἰς πάντας καὶ ἀπεφάσιον νὰ τηρήσωσι τὴν γέφυραν. Ἴνα δὲ ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν εἰς τοὺς Σκύθας καὶ ματαιώσωσι πᾶσαν βίαν αὐτῶν, ἀφ' οὗ νῦν χαρίστησαν αὐτοὺς διὰ τὰς ἀγαθὰς συμβουλὰς τῶν, ἤρρισαν νὰ λύσωσι τὸ μὲ τὴν Σκυθικὴν συνεχόμενον μέρος τῆς γεφύρας, τοὺς δὲ Σκύθας παρώτρυναν νὰ ζητήσωσι τοὺς Πέρ-

σας καὶ τιμωρήσωσιν αὐτοὺς διὰ τὰς ὑβρεῖς. Οἱ δὲ Σκύθαι, πιστεύσαντες εἰς τοὺς λόγους τούτους, ἀνεχώρησαν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν Περσῶν. Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ Σκύθαι ἐζήτουν τὸν βασιλέα, οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν γέφυραν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο νύξ καὶ ἡ γέφυρα δὲν ἐφαίνετο, ἐφώναξε διὰ τινος Αἰγυπτίου, ὅστις εἶχεν ἰσχυροτάτην φωνήν, Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον. Οὗτος δὲ ἤκουσεν εὐθὺς εἰς τὸ πρῶτον κέλευσμα καὶ ἔφερε πάντα τὰ πλοῖα καὶ ἔξευξε τὴν γέφυραν. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δαρεῖος διέβη τὸν ποταμόν, ἔφθασε διὰ τῆς Θράκης εἰς τὴν Σητόν, ὁπόθεν ἐπεραιώθη διὰ πλοίων εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφ᾽ ἧς ἐν τῇ Θράκῃ τὸν Μεγάβαζον, ἵνα ὑποτάξῃ πάντας τοὺς μὴ μηρίζοντας. π. X. 515

60. Μετοίκησις Παιόνων εἰς Ἀσίαν.

Ὁ δὲ Δαρεῖος, ὡς διέβη τάχιστα τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς Σάρδεῖς, ἐνεθυμήθη καὶ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Ἰστιαίου καὶ τὴν συμβουλὴν τοῦ Κῶου. Καὶ διὰ τοῦτο καλέσας αὐτοὺς εἶπε νὰ ζητήσωσι παρ' αὐτοῦ ὅ,τι ἀνθέλωσι. Καὶ ὁ μὲν Ἰστιαῖος ἐζήτησε τὴν Μύρκινον, ἵνα κτίσῃ ἐν αὐτῇ πόλιν, ὁ δὲ Κῶς νὰ γίνῃ τύραννος τῆς Μιλήτου. Ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα ἐξετελέσθησαν.

Ὁ δὲ Μεγάβαζος, ἀφ' οὗ ὑπέταξε πάντα τὰ παράλια τῆς Θράκης, ἔλαβε διαταγὴν παρὰ τοῦ Δαρείου νὰ μετοικήσῃ καὶ τοὺς Παίονας εἰς Περσίαν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ὅτε ὁ Δαρεῖος ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Σκυθίας ἦλθεν εἰς Σάρδεῖς, δύο Παῖονες, ὁ Πίγρης καὶ ὁ Μαντύης, θέλοντες νὰ γίνωσι τύραννοι τῶν Παϊόνων, ἐπορεύθησαν εἰς Σάρδεῖς καὶ ἐμνηχανεύθησαν τὸ ἐξῆς. Αὐτοὶ εἶχον ἀδελφὴν μεγάλου ἀναστήματος καὶ ὠραίαν. Ταύτην ἔστειλαν μίαν ἡμέραν, ὅτε ὁ Δαρεῖος ἐκάθητο εἰς τὸ προάστειον, ὠραιότατα ἐνδεδυμένην, εἰς τὸ ὕδωρ ἔχουσιν ἐπὶ μὲν τῆς κεφαλῆς τῆς ἐν ἀγγεῖον, ἐκ δὲ τοῦ βραχίονός τῆς ἐφέλκουσαν ἵππον, συγχρόνως δὲ καὶ κλώθουσιν λίνον. Ὡς δὲ αὕτη διέβη ἔμπροσθεν τοῦ βασιλείως, ἐκίνησε τὴν προσοχὴν του, διότι εἶδὲ τι ὅλως διόλου ξένον τῶν Ἀσιατικῶν ἐθίμων καὶ ἔστειλεν ἀνθρώπους νὰ παρατηρήσωσι, τί θὰ κάμῃ τὸν ἵππον ἢ γυνή. Καὶ οὗτοι μὲν ἠκολούθουν, ἡ δὲ γυνὴ ἔλθοῦσα εἰς τὸν ποταμὸν πρῶτον μὲν ἐπότισε τὸν ἵππον, ἔπειτα γεμίσασα ὕδατος τὸ ἀγγεῖον ἔθηκε τοῦτο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπανήρχετο ἔλκουσα ἐπίσης τὸν ἵππον καὶ κλώθουσα. Ταῦτα μαθὼν ὁ Δαρεῖος ἐκάλεσεν αὐτὴν διὰ νὰ τὴν ἴδῃ. Ὡς δὲ αὕτη προσήχθη, ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς, οὔτινες εἶπον ὅτι εἶναι Παῖονες καὶ ἡ κόρη αὐτῆς ἀδελφὴ των καὶ ὅτι ἦλθον νὰ παρασταθῶσιν εἰς τὸν βασιλέα. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἐρωτηθέντες διεβεβαίωσαν τὸν βασιλέα ὅτι πάσαι αἱ γυναῖκες τῆς Παιονίας εἶναι ἐπίσης φιλόπονοι ὡς ἡ ἀδελ-

φή των, ὁ Δαρεῖος· ἔγραψε πρὸς τὸν Μεγάβαζον νὰ μετακινησῇ εἰς τὴν Ἀσίαν πάντας τοὺς Παίονας καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα. Οἱ Παῖονες ὁμῶς μαθόντες τοῦτο παρεσκευάσθησαν εἰς ἀντίστασιν καὶ κατέλαθον μέρος τι, ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν εἴσοδον εἰς τὸν Περσικὸν στρατὸν. Ἄλλ' ὁ Μεγάβαζος πληροφορηθεὶς τοῦτο ἐτράπη ἄλλην ὁδόν, καὶ κατέλαβε τὰς πόλεις τῶν Παϊόνων ἐρήμους ἀνδρῶν, ἀναγκάσας οὕτως αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσιν.

61. Τὸ πάθημα τῶν Περσῶν ἐν τῇ αὐλῇ Ἀμύντου.

Ὁ δὲ Μεγάβαζος, ἄφ' οὗ ὑπέταξε τοὺς Παίονας, ἔστειλε καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀμύνταν ἑπτὰ Πέρσας ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων, ἵνα αἰτήσωσι παρ' αὐτοῦ γῆν καὶ ὕδωρ διὰ τὸν μέγαν βασιλέα. Διέτριβε δὲ τότε ὁ Μεγάβαζος περὶ τὴν λίμνην Πρασιάδα παρὰ τὸ Πάγγαιον ὄρος, τὸ πλούσιον εἰς μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ὡς δὲ οἱ πρέσβεις ἔφθασαν εἰς τὴν Πέλλαν, ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ ἤτησαν παρ' αὐτοῦ γῆν καὶ ὕδωρ διὰ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας. Μὴ δυνάμενος δὲ ὁ Ἀμύντας νὰ ἀντιταχθῇ κατὰ τῶν Περσῶν, ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ ἀνεγνώρισε τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Ἵνα δὲ δεῖξῃ τὴν εὐκρίνειάν του εἰς τοῦτο, παρέθηκεν εἰς τοὺς πρέσβεις καὶ μέγα δεῖπνον, ἔνθα ἦσαν ἄφθονα φαγητὰ καὶ οἶνος ἐξαίρετος. Ἀφ' οὗ δ' ἔφαγον οἱ πρέσβεις ἐκ τῶν πλούσιων φαγητῶν, ἔπειτα ἤρχισαν καὶ νὰ ἀμιλλῶνται πίνοντες. Ἐπειτα εἶπον πρὸς τὸν Ἀμύνταν·

Φίλε Μακεδῶν, εἶναι συνθήεια εἰς ἡμᾶς τοὺς Πέρσας, ὅταν παραθέωμεν μέγα δεῖπνον, νὰ καλῶμεν καὶ τὰς γυναῖκας νὰ κάθωνται εἰς τὸ δεῖπνον. Ἐπειδὴ δὲ σὺ ἐδείξεις μεγάλην εὐγένειαν πρὸς ἡμᾶς, ἔδωκας δὲ καὶ εἰς τὸν βασιλέα Δαρεῖον γῆν καὶ ὕδωρ, ἀκολούθησε καὶ τὴν συνθήειαν ἡμῶν ταύτην.

Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀμύντας·

Τοιαύτην συνθήειαν, ὦ Πέρσαι, δὲν ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' αἱ γυναῖκες κάθονται κεχωρισμέναι τῶν ἀνδρῶν. Ἀφ' οὗ ὁμῶς ἀπαιτεῖτε τοῦτο ὑμεῖς, εἴτινες εἰσθε τώρα κύριοι ἡμῶν, δὲν δύναμεθα ἢ νὰ ἐκτελέσωμεν καὶ τὴν θέλησίν σας ταύτην.

Ταῦτα μόνον εἰπὼν ὁ Ἀμύντας ἐκάλεσε νὰ ἔλθωσι καὶ αἱ γυναῖκες εἰς τὸ δεῖπνον, αἵτινες ἐκάθισαν κατὰ σειρὰν ὁμοῦ ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Οἱ δὲ ἰδόντες εὐμόρφους γυναῖκας εἶπον πρὸς τὸν Ἀμύνταν· Ἀφ' οὗ ἤλθον αἱ γυναῖκες, καλὸν εἶναι νὰ μὴ κάθωνται μακρὰν, ἀλλὰ πλησίον ἡμῶν. Εἰ δὲ μὴ, καλλίτερον ἦτο νὰ μὴ

ἤρχοντο. Καὶ τοῦτο κατ' ἀνάγκην ἐδέχθη ὁ Ἀμύντας, εἰπὼν εἰς τὰς γυναῖκας νὰ καθίσωσι πλησιέστερον. Τότε οἱ Πέρσαι οἰνωμένοι ἤρχισαν νὰ ἐνοχλῶσι τὰς γυναῖκας καὶ νὰ φέρονται πρὸς αὐτάς ἀπρεπῶς. Καὶ ὁ μὲν Ἀμύντας βλέπων ταῦτα ἠσύχαζεν, εἰ καὶ ἐδυσφόρει, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο πολὺ τοὺς Πέρσας. Ὁ υἱὸς του ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἦτο παρὼν καὶ ἐβλεπε πάντα ταῦτα, νέος ὢν καὶ ἄπειρος τοῦ κόσμου, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ, ἀλλὰ βαρέως φέρον τὴν προσβολὴν εἶπε πρὸς τὸν Ἀμύνταν· Πάτερ, σὺ μὲν ὡς γέρων πῆγαινε νὰ ἀναπαυθῇς, ἐγὼ δὲ θὰ μείνω ἐδῶ καὶ θὰ περιποιηθῶ, ὅπως πρέπει, τοὺς ξένους. Ἀκούσας δὲ τοὺς λόγους τούτους ὁ Ἀμύντας καὶ ἐννοήσας ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος διανοεῖται νὰ πράξῃ ὀλέθρια πράγματα, λέγει· Τέκνον μου, ἐννοῶ τὸν ἀναθρασμὸν τῆς ψυχῆς σου καὶ διὰ τί ἐπιθυμεῖς νὰ μὴ εἶμαι ἐγὼ παρὼν. Ἐγὼ ὅμως σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ βλάβῃς τοὺς ἀνθρώπους τούτους, ἵνα μὴ ἀπολέσῃς πάντας ἡμᾶς, ἀλλ' ἀνέχου αὐτούς, δίδων τόπον εἰς τὴν ὀργήν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀμύντας ἀπῆλθεν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μόνος μείνας εἶπε πρὸς τοὺς Πέρσας·

Βλέπετε, ὦ Πέρσαι, πόσον καλῶς περιποιηθήμεν ὑμᾶς. Ὅχι μόνον παρεθήσαμεν ὑμῖν ἄφθονα φαγητὰ καὶ ποτά, ἀλλὰ καὶ τὰς μητέρας ἡμῶν καὶ τὰς ἀδελφὰς ἐφέρομεν ἐδῶ, διὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσωμεν καὶ διὰ νὰ δεῖξωμεν πρὸς ὑμᾶς, πόσον σᾶς τιμῶμεν, νὰ μάθῃ δὲ καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς, πῶς ἐδέχθη καὶ περιποιηθῇ τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Ἑλλήν, ἄρχων τῆς Μακεδονίας. Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ εἰσάγει εὐθὺς ἀγνεύεις νέους Μακεδόνες γυναῖκα ἐνδοδεδυμένους, φέροντας δὲ ὑπὸ τὴν ἐσθῆτα ἐγχειρίδια κεκρυμμένα, τὰς δὲ γυναῖκας διατάσσει νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τοὺς θιλάμους τῶν. Ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, οἱ νέοι Μακεδόνες, καθ' ἣν εἶχον λάβῃ διαταγὴν, ἐπέπεσον κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἐφόνευσαν αὐτούς ὡς καὶ πᾶσαν τὴν θεραπείαν αὐτῶν· διότι αὐτοὶ εἶχον ἔλθῃ μὲ ὀχήματα καὶ μὲ θεράποντας καὶ μὲ πολλὴν ἄλλην ἐτοιμασίαν.

Μετὰ πόρον δὲ ὀλίγου χρόνου ἔσταιλαν οἱ Πέρσαι καὶ ἐζήτουν τοὺς ἀνθρώπους τούτους. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος κατῴρωσε νὰ ἀποσιωπηθῇ τὸ πρᾶγμα, δώσας εἰς τὸν ἀπεσταλμένον Πέρσῃν στρατηγὸν καὶ χρήματα πολλὰ καὶ τὴν ἀδελφὴν του σύζυγον. Καὶ οὕτως οὐδεὶς πλέον λόγος ἐγένετο περὶ τῶν φονευθέντων Περσῶν.

62. Ὁ Ἰστιαῖος ὁμοτράπεζος τοῦ Δαρείου.

Ὑποτάξας δὲ τοὺς Παίονας ὁ Μεγάβαζος ἔλαθε πάντας καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ ἔφερεν εἰς Ἀσίαν, ὡς εἶχε διατάξῃ ὁ

Δαρεῖος. Ὅτε δὲ διέτριβε περὶ τὴν Πρασιάδα λίμνην, ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἰστιαῖος κτίζει νέαν πόλιν τὴν Μύρκινον, ἣν τειχίζει, καὶ ὅτι ἡ χώρα περίξ ἐστὶ θαυμασία διὰ τὰ δάση καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν μετὰ τῶν καὶ διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὰ Σάρδεεις εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα.

Ὁ βασιλεὺς, ποῖόν τι πρᾶγμα ἐποίησας, ἐπιτρέψας εἰς τὸν Ἰστιαῖον, ἄνδρα ἐραστήριον καὶ πανούργον, νὰ κτίσῃ πόλιν ἐν Θράκη, ὅπου καὶ ὕλη ὑπάρχει ναυπηγήσιμος ἀφθονος καὶ ξύλα διὰ κώπας καὶ μέταλλα ὀργύρου καὶ πλῆθος ἐκεῖ περίξ κατοικεῖ καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, οἵτινες ποιήσαντες αὐτὸν ἀρχηγὸν θὰ πράττωσιν ὅ,τι αὐτὸς θὰ συμβουλευῇ αὐτοῦ καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν! Ἐμπόδισε λοιπὸν τὸν ἄνδρα τοῦτον νὰ ἐξακολουθήσῃ, ἵνα μὴ περιπλακῇ εἰς πόλεμον ἐμφύλιον. Προσκάλεσε αὐτὸν μετὰ τρόπον ἥπιον καὶ ὅταν τὸν συλλάβῃς, κάμε, πῶς νὰ μὴ ἔλθῃ πλέον εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐπεισαν τὸν Δαρεῖον, ὅστις εὐθὺς ἐστείλεν ἀπεσταλλένον εἰς τὴν Μύρκινον νὰ εἴπῃ.

Ἰστιαῖε, ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος λέγει τὰ ἐξῆς. Σκεπτόμενος δὲν εὐρίσκω ἄλλον, ὅστις νὰ με ἀγαπᾷ περισσώτερον καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν συμφερόντων μου, ὅσον σὺ. Εἶδον δὲ τοῦτο ὄχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων. Ἐπειδὴ δ' ἔχω τώρα μεγάλα σχέδια κατὰ νοῦν, σὲ παρακαλῶ νὰ ἔλθῃς εὐθὺς, ἵνα ἀνακοινώσω σοι ταῦτα καὶ ἀκούσω τὴν συμβουλὴν σου.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰστιαῖος ἐπίστευσε πάντα καὶ μεγάλην θεωρήσας τιμὴν νὰ γίνῃ σύμβουλος τοῦ βασιλέως μετέβη εἰς Σάρδεεις. Ἐνταῦθα ἐδεξιώθη αὐτὸν φιλοφρόνως ὁ Δαρεῖος καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν.

Ἰστιαῖε, σὲ ἐκάλεσα νὰ ἔλθῃς πρὸς ἐμὲ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην. Ἀρ' ὅτου ἐπανήλθον ἐκ τῆς Σκυθίας καὶ ἔβλεπον ὅτι δὲν εἶσαι πλέον πλησίον μου, ἐστενοχωροῦμην πολὺ καὶ οὐδὲν ἄλλο πρᾶγμα ἐπόθουν τόσον, ὅσον νὰ σὲ ἴδω καὶ νὰ συνομιλήσωμεν· διότι ἤξεύρω ὅτι ἐκ πάντων τῶν ἀγαθῶν προτιμότερος εἶναι φίλος συνετός καὶ ἀφωσιωμένος, τὰ ὅποια σὺ ἔχεις ἀμφοτέρω, μάλιστα δὲ ἐγὼ δύναμαι νὰ μαρτυρήσω ὅτι καὶ ἐδοκίμασα αὐτά. Καὶ καλὰ ἔκαμες, ποῦ ἦλθες, σὲ συμβουλευὼν δὲ νὰ ἀφήσῃς τὴν Μίλητον καὶ τὴν Μύρκινον καὶ νὰ ἔλθῃς μετ' ἐμοῦ εἰς Σοῦσα, ὅπου θὰ ἔχῃς, ὅσα ἐγὼ ἔχω, καὶ θὰ εἶσαι ἐμοῦ ὁμοτρόπεζος καὶ σύμβουλος.

63. Ἡ Μίλητος ἀφορμή Ἰωνικοῦ πολέμου.

Ὡς δὲ ὁ Ὀτάνης ἐγένετο στρατηγός, ᾗρξατο νὰ ὑποτάσῃ καὶ νὰ ἐξανδραποδίσῃ πᾶσαν πόλιν, ἥτις ἡμύνετο περὶ τῆς ἐλευθερίας.

της. Οὕτως ὑπετάχθη τὸ Βυζάντιον, ὑπετάχθη ἡ Καρχηδών, ὑπετάχθη ἡ Ἀνταδρός ἐν τῇ Τρωϊκῇ χώρᾳ, ὑπετάχθη δὲ καὶ ἡ Λέσβος καὶ ἡ Ἰμβρος καὶ οὐδεμία πόλις ἔμεινε πλέον ἐλευθέρα. Οἱ ἄνθρωποι ἐδυστυχῆσαν ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων πολέμων καὶ ἐνόμισαν ὅτι μὲ τὴν ὑποταγὴν τῶν εἰς τοὺς Πέρσας θὰ ἐπικρατήσῃ πλέον εἰρήνη, καὶ θὰ εὕρισκον ἄνεσιν τῶν κακῶν, ὥς καὶ πράγματι εὗρον τοιαύτην. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ εἰρήνη δὲν διήρκεσε πολὺ. Καὶ τὴν εἰρήνην ταύτην ἐτάραξαν τὼρα δύο πόλεις, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Νάξος. Ἡ Μίλητος πρὸ δύο γενεῶν ἀνθρώπων εὕρισκετο εἰς ἀθλίαν κατὰ π. X. 560

στασιν ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων πολέμων μεταξὺ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν, ὅτε ἐκάλεσαν τοὺς Παρίους νὰ παρεμβῶσι καὶ διαλλάξωσιν αὐτούς. Ὡς δὲ ἐφθασαν εἰς Μίλητον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οἱ ἄριστοι ἄνδρες τῆς Πάρου, ἐζήτησαν, πρὶν εἰπῶσι τί πρέπει νὰ γένη, νὰ ἀφήσωσιν αὐτοὺς νὰ ἐπισκεφθῶσι τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ κτήματα τῶν Μιλησίων. Περιηγούμενοι δὲ τὴν χώραν ἐβλεπον τὰ πάντα ἀκαλλιεργήτα καὶ κατεστραμμένα, ἐναχοῦ δ' ὅμως ἐβλεπον μεταξὺ τῶν ἀκαλλιεργήτων καὶ κτήματα καλῶς καλλιεργημένα. Τῶν κτημάτων τούτων τοὺς ἰδιοκτῆτας ἐζήτησαν νὰ μάθωσι τὰ ὀνόματα καὶ ἐσημείουσιν αὐτά. Ὡς δὲ ἐτελείωσεν ἡ ἐπίσκεψις τῶν κτημάτων, ἐπανῆλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀπήτησαν νὰ ἀνατεθῇ ἡ διοίκησις τῆς πόλεως εἰς ἐκεῖνους τοὺς ἀνθρώπους, ὧν εὗρον τὰ κτήματα καλῶς καλλιεργημένα. Διότι εἶπον ὅτι ἐκεῖνοι, οἵτινες φροντίζουσι περὶ τῶν ἰδίων ὑποθέσεων καλῶς, θὰ φροντίσωσι καὶ περὶ τῶν δημοσίων ἐπίσης, ὅσοι δ' ὅμως ἀμελοῦσι τῶν ἰδίων, θὰ ἀμελήσωσιν ὡσαύτως καὶ τῶν δημοσίων. Οἱ Μιλήσιοι ἐδέχθησαν τοῦτο καὶ ἀνετέθη εἰς τοὺς καλοὺς τούτους οἰκοκυραίους ἡ διοίκησις τῆς πόλεως, οἱ δὲ ἄλλοι Μιλήσιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑπακούωσιν εἰς τούτους. Καὶ οὕτως εἰρήνευσεν ἡ Μίλητος καὶ δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος, ὅτε ἐφάνησαν τὰ καλὰ τῆς σώφρονος διοικήσεως. Οἱ δὲ Μιλήσιοι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος προόδευον καὶ τὼρα εὕρισκοντο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς εὐδαιμονίας. Ἀλλὰ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν ἰδικὴν τῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων κατέστρεψαν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Τῆς Μιλήτου τύραννος εἶχε διορισθῇ ὑπὸ τοῦ Δαρείου ὁ Ἰστιαῖος, ὅστις διατρέβων πρότερον μὲν ἐν Μυκίνῳ, νῦν δὲ ἐν Σούσις ὡς ὁμοτράπεζος τοῦ βασιλέως, εἶχε διορίσῃ ἐπίτροπόν του τὸν ἐξάδελφόν του καὶ γαμβρὸν του Ἀρισταγόραν τὸν Μολπαγόρου. Ὅτε δὲ ἐκυβέρνησεν τὸν τόπον τοῦτον ὁ Ἀρισταγόρας, ἦλθον ἐνταῦθα πλούσιοι Νάξιοι, οὓς π. X. 561

ἐξώρισεν ὁ λαὸς τῆς Νάξου. Ἦσαν δὲ οὗτοι φίλοι τοῦ Ἰστιαίου καὶ μὲ τὸ θάρρος τοῦτο παρεκάλεσαν τὸν Ἀρισταγόραν νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρας

σκεφθεὶς ὅτι, ἐὰν οὗτοι ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν δι' αὐτοῦ, δύναται νὰ γίνῃ ἄρχων τῆς Νάξου, χωρὶς νὰ δείξῃ τοὺς σκοποὺς τοῦ, εἶπεν ὅτι ἔχει κατῆκον, σεδόμενος τὴν μετὰ τοῦ Ἰστικίου φιλικὴν, καὶ πράξῃ ὅ, τι δύναται ὑπὲρ αὐτῶν. Ἄλλ' ὁμολόγησεν ὅτι δὲν ἔχει αὐτὸς τόσῃν δυνάμειν, ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Ναξίους νὰ δεχθῶσι τοὺς ἐξορίστους. Πληροφοροῦμαι, λέγει, ὅτι ὑπάρχουσιν ὀκτακισχίλιοι ὀπλίται ἐν Νάξῳ καὶ πλοῖα πολεμικὰ πολλά. Μόνος δὲν δύναμαι νὰ παλαίσω κατὰ τοσαύτης δυνάμεως. Ἐγὼ ὅμως ἐν ἄλλοις σχέδιον. Ὁ Ἀρταφέρνης εἶναι φίλος μου, υἱὸς δὲ τοῦ Ὑστάσπου καὶ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Δαρείου, εἶναι δὲ αὐτός καὶ ἀρχηγὸς πάντων τῶν παραθαλασσίων μερῶν τῆς Ἀσίας, ἔχων καὶ στρατὸν πολὺν καὶ πλοῖα πολλά. Δι' αὐτοῦ θὰ ἐκτελέσωμεν ὅ, τε ἐπιθυμοῦμεν.

64. Ἔρις Ἀρισταγόρου καὶ Μεγαβάτου.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Νάξιοι προσέθεσαν εἰς τὸν Ἀρισταγόραν καὶ προσπαθήσῃ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο διὰ παντός· μέσου, ἀκόμη δὲ καὶ δῶρα νὰ ὑποσχεθῇ, καὶ ἀναλαμβάνουσιν αὐτοὶ νὰ πληρώσωσι τὰς δαπάνας τῆς ἐκστρατείας, ἐλπίζουσι δὲ ὅτι, ὅταν ἐπιφανῶσιν αἱ Πέρσαι εἰς τὴν Νάξον, οἱ Νάξιοι θὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτούς, ὥς καὶ οἱ ἄλλοι νησιῶται τῶν Κυκλάδων, τῶν ὁποίων οὐδεμία ἀκόμη ἦτο ὑποταταγμένη εἰς τὸν Δαρεῖον. Ὁ Ἀρισταγόρας ἐλθὼν εἰς τὰς Σάρδεις λέγει πρὸς τὸν Ἀρταφέρνην τάδε· Ὑπάρχει νῆσος Νάξος καλουμένη πλησίον τῆς Ἰωνίας, ἥτις εἶναι ὠρεῖα καὶ καρποφόρος, καὶ ἔχει πολλὰ χρήματα καὶ ἀνδράποδα. Ταύτην δύνασαι εὐκόλως μὲ ἑκατὸν πλοῖα νὰ ὑποτάξῃς καὶ ἐπικναφέρῃς εἰς αὐτὴν τοὺς φυγάδας. Ἐὰν πράξῃς τοῦτο, καὶ χρήματα θὰ λάβῃς πολλά, πλὴν τῶν ἀναλωμάτων τοῦ στρατοῦ, τὰ ὁποῖα βεβαίως ἡμεῖς πρέπει νὰ παράσχωμεν, καὶ θὰ προσθέσῃς εἰς τὸ κράτος τοῦ βασιλέως τὴν Νάξον καὶ τὰς ἐκ ταύτης ἐξηρητημένους νήσους Πάρου καὶ Ἀνδρου ὥς καὶ τὰς ἄλλας Κυκλάδας. Ἐντεῦθεν δὲ ὁρμώμενος εὐκόλως θὰ δύνασαι νὰ ἐπιτεθῇς κατὰ τῆς Εὐβοίας, ἥτις εἶναι νῆσος μεγάλη καὶ εὐδαίμων καὶ ὄχι ἐλάσσων τῆς Κύπρου, καὶ τὴν ὁποίαν θὰ δυνηθῇς λίαν εὐκόλως νὰ κυριεύσῃς.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Ἀρταφέρνης·

Εἰς τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως δεικνύεις ὠφέλιμα πράγματα καὶ ὅλα, ὅσα συμβουλευεῖς, εἶναι ὀρθὰ πλὴν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων. Ἀντὶ δὲ τῶν ἑκατὸν πλοίων θὰ σοι εἶναι ἐτοιμα κατὰ τὴν ἄνοιξιν διακόσια.

Ἀνάγκη ὅμως εἰς ταῦτα νὰ λάβωμεν καὶ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ βασιλέως.

Ὡς ἤκουσε ταῦτα ὁ Ἀρισταγόρας, περιχαρὴς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Μίλητον. Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐπεδοκίμασε ταῦτα, παρσκευάσας διακόσια πλοῖα καὶ πολλὸν στρατὸν καὶ ἀπέστειλε ταῦτα πρὸς τὸν Ἀρισταγόραν ἐν Μιλήτῳ ὑπὸ τὴν στρατηγίαν συγγενοῦς του Μεγαβάτου καλουμένου. Ἐκ Μιλήτου δὲ παρέλαθεν ὁ Μεγαβάτης τὸν Ἀρισταγόραν, τὸν Ἴωνικὸν στρατὸν καὶ τοὺς Ναξίους καὶ ἀπέπλεε δῆθεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ ἐφθασεν εἰς τὴν Χίον, ἐστάθη εἰς τὰ Καύκασα, λιμένα τῆς νήσου, καὶ περιέμενε τὸν βορρᾶν, ἵνα διευθυθῇ εἰς τὴν Νάξον. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν τῶν Ναξίων συνέβη τὸ ἐξῆς πρᾶγμα. Ὁ Μεγαβάτης, ἐπιθεωρῶν τοὺς φύλακας τῶν πλοίων, εὗρε πλοῖον Μύνδιον ἄνευ φύλακος τινος. Τοῦτο παρώργισε τὸν στρατηγὸν καὶ διέταξε νὰ εὐρεθῇ ὁ πλοίαρχος τοῦ πλοίου καὶ πρὸς τιμωρίαν νὰ δεθῇ εἰς ὁπὴν τοῦ πλοίου οὕτως, ὥστε τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ νὰ εἶναι ἔσω, ἡ δὲ κεφαλὴ ἔξω. Ἀφ' οὗ δὲ τοιαύτη τιμωρία ἐπεβλήθη εἰς τὸν πλοίαρχον, ἔμαθεν ὁ Ἀρισταγόρας τοῦτο καὶ παρεκάλεσε τὸν Μεγαβάτην νὰ συγχωρήσῃ τὸν πταίστην. Ἀλλ' ἄρνούμενον τοῦ Μεγαβάτου, ἦλθεν αὐτὸς ὁ Ἀρισταγόρας καὶ ἔλυσεν αὐτόν.

Ὁ δὲ Μεγαβάτης ἐθεώρησε τοῦτο ὡς μεγάλην προσβολὴν καὶ ἀπέκρινε τὸν Ἀρισταγόραν. Τότε εἶπε πρὸς αὐτόν ὁ Ἀρισταγόρας·

Διὰ τί ἀναμιγνύεσαι σὺ εἰς ταῦτα τὰ πράγματα; Δὲν σε ἀπέστειλεν ὁ Ἀρταφέρνης νὰ ὑπακούῃς εἰς ἐμὲ καὶ νὰ πλέῃς, ὅπου ἐγὼ σὲ διατάσσω; Διὰ τί ἀναμιγνύεσαι εἰς ξένας ὑποθέσεις;

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐξόργισαν τὸν Μεγαβάτην καὶ τὴν νύκτα στέλλει μὲ πλοῖον ἀνθρώπους διὰ νὰ ἀναγγεῖλωσιν εἰς τοὺς Ναξίους πάντα τὰ διατρέχοντα. Οἱ δὲ Ναξιοὶ, ὡς ἤκουσαν ταῦτα, μετὰ σπουδῆς ἐκόμισαν ἐκ τῶν ἀγρῶν πάντα τὰ χρειώδη καὶ παρσκευάσθησαν διὰ τὴν πολιορκίαν. Ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ στόλος, εὗρε τοὺς Ναξίους ὠχυρωμένους καὶ ἐτοιμοὺς εἰς ἀντίστασιν. Καὶ τέσσαρας μὲν μῆνας ἐπολιορκούν τὴν Νάξον, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἐλπίδα ὑπῆρχε παραδόσεως τῆς πόλεως, τὰ δὲ χρήματα ἐξηντλήθησαν καὶ ὅσα οἱ Πέρσαι εἶχον καὶ πολλὰ τοῦ Ἀρισταγόρου, ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι εἰς τὴν Ἀσίαν.

65. Ἐπανάστασις τῶν Ἴωνων.

Ὁ δὲ Ἀρισταγόρας τῶρα ἤρχισε νὰ φοβῆται, πρῶτον μὲν, διότι π. 500
δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του, ἔπειτα δὲ ἀπῆλθον παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν δαπάνην τοῦ στρατοῦ. Πρὸς τούτοις δὲ ἐροβθεῖτο καὶ

τὸν στρατόν, ὅστις ἔπαθεν, ὥς καὶ τὸν Μεγαβιάτην, ὃν εἶχε κάμῃ ἐκ-
θρόν του, καὶ ὅστις συνετέλεσε νὰ παυθῇ ἐκ τῆς τυραννίας τῆς Μιλή-
του. Ταῦτα πάντα φοβούμενος ἐσκέπτετο νὰ ἀποστατήσῃ. Συνέπεσε
δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὰ Σούσα καὶ ἄνθρωπος ἐστιγ-
μένος τὴν κεφαλὴν, ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ Ἰστιαίου, ἵνα δηλώσῃ
εἰς αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ ἀποστατήσῃ. Ὁ Ἰστιαῖος δηλ. μένων εἰς Σού-
σα ἐνόησεν ὅτι ἦτο ὑπὸ περιορισμὸν καὶ ἤθελε νὰ ἐλευθερωθῇ. Εἶχε δὲ
πολλὰς ἐλπίδας ὅτι, ἂν ἐγένετο ἐπανάστασις εἰς τὴν Ἰωνίαν, ὁ Δαρεῖος
θὰ ἔστελλεν αὐτὸν ἐκεῖ καὶ θὰ ἀνέκτα οὕτω τὴν ἐλευθερίαν του. Ἐ-
πειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο δι' οὐδενὸς ἄλλου ἀσφαλούς μέσου νὰ γνωστο-
ποιήσῃ τὴν γνώμην του εἰς τὸν Ἀρισταγόραν, καθ' ὅτι αἱ ὁδοὶ ἐφυ-
λάττοντο, ἐξύρισε τὴν κεφαλὴν ἐνὸς τῶν πιστοτάτων δούλων καὶ
ἐπ' αὐτῆς ἐστίξε γράμματα σημαίνοντα νὰ ἀποστατήσῃ, ἔπειτα ἀ-
νέμενε νὰ ἀναφύωσιν αἱ τρίχες, ὅτε ἔστειλε τοῦτον εἰς τὸν Ἀριστα-
γόραν μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτὸν νὰ ξυρίσῃ τὴν κεφαλὴν καὶ
νὰ ἴδῃ. Παραθαρυνθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς γνώμης ταύτης ὁ Ἀρισταγόρας,
συνεκάλεσε τοὺς στασιώτας καὶ εἶπε τὴν γνώμην καὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ
Ἰστιαίου. Καὶ πάντες μὲν οἱ ἄλλοι συνεφώνησαν νὰ ἀποστατήσωσι,
μόνον ὁ Ἑκαταῖος ὁ λογοποιὸς κατ' ἀρχὰς· μὲν ἠθέλησε νὰ ἀποτρέ-
ψῃ αὐτοὺς τοιοῦτου παραθόλου κινήματος, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔπειθε,
συνεβούλευσε νὰ γίνωσι θαλασσοκράτορες. Πρὸς τοῦτο εἶπεν ὅτι ἦτο
ἀνάγκη νὰ ἀφαιρέσωσι τὸν θησαυρόν, ὅστις ἦτο εἰς τὸ ἱερόν τῶν Βραγ-
χιδῶν καὶ ὅστις ἠδύνατο νὰ συληθῇ ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἀλλὰ
καὶ ἡ γνώμη αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ καὶ μόνον ἀπεφασίσθη νὰ πλεύ-
σωσιν εἰς τὴν Μυσοῦντα, ὅπου εἶχε στρατοπεδεύσῃ ὁ ἀπὸ τῆς Νά-
ξου ἀπελθὼν στρατὸς καὶ νὰ συλλάβωσι τοὺς στρατηγούς. Πρὸς τὸν
σκοπὸν τοῦτον ἐστάλη ὁ Ἰατραγόρας, ὅστις κατέρωθον διὰ στόλου
νὰ συλλάβῃ πολλούς. Τότε ὁ Ἀρισταγόρας ἀπεστάτησεν ἀναφανδὸν
πράττων θ,τι ἠδύνατο κατὰ τοῦ Δαρείου. Καὶ πρῶτον μὲν παρητή-
θη ἐκ τῆς τυραννίδος καὶ ἐποίησεν εἰς τὴν Μίλητον ἰσονομίαν, ἵνα
ἐκουσίως συναποστατήσωσι μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ Μιλήσιοι. Ἐπειτα δὲ
καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἰωνίαν τὰ αὐτὰ ἔπραττε διώκων τοὺς τυράννους
καὶ ἀφίγων τὰς πόλεις νὰ ἐκλέγῃσι διοικητάς, οἷους ἂν θέλωσιν. Ἵνα δὲ
εὐχαριστήσῃ περισσότερον τὸν λαόν, παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τοὺς τυράν-
νους, ὅσους συνέλαβεν ἐν Μυσοῦντι. Ἐκ τούτων μόνον ὁ Κῶς ἐλι-
θοβολήθη ἐν Μυτιλήνῃ, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἀφίθησαν ἐλεύθεροι.

66. Ο Ἀρισταγόρας ἐν Σπάρτῃ.

Ὁ Ἀρισταγόρας θέλων νὰ προσπορίσῃ ἑαυτῷ συμμάχου, κατὰ τῶν

Περσῶν ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ πρῶτον μὲν ἦλθεν εἰς Σπάρτην πρὸς τὸν βασιλέα Κλεομένην. "Εχων δὲ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ χαλκοῦν πίνακα, ἐν ᾧ ἦτο ἐγγεγραμμένη ὅλη ἡ οἰκουμένη καὶ ὅλη ἡ θάλασσα καὶ ὅλοι οἱ ποταμοί, ἔλεγε πρὸς τὸν Κλεομένην ταῦτα.

Κλεόμενες, μὴ θαυμάσῃ: ὅτι μετὰ μεγάλης σπουδῆς ἦλθον ἐνταῦθα: διότι ἡ θέσις ἡμῶν εἶναι τοιαύτη. Τῶν Ἰώνων οἱ παῖδες νὰ εἶναι δοῦλοι ἀντὶ ἑλευθέρων, τοῦτο εἶναι ὄνειδος καὶ ἄλγος μέγιστον καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς σᾶ: ἔτι περισσότερον, οἵτινες προΐστασθε τῆς Ἑλλάδος. "Οθεν δι' ὄνομα τῶν θεῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, λυτρώσατε ἐκ τῆς δουλείας τοὺς Ἴωνας, ἀνδρας ἀδελφοὺς σας. Εὐκόλως δὲ ὑμεῖς δύνασθε τοῦτο νὰ κατορθώσητε, διότι ἔχετε νὰ πολεμήσητε σεῖς, οἵτινες ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν τὴν ἐν τῷ πολέμῳ κατέχετε τὴν πρώτην θέσιν, πρὸς δειλοὺς βαρβάρους πολεμοῦντας μὲ τόξα καὶ ἀκόντια βραχέα, φοριῦντας ἀναξυρίδας καὶ τιράας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των (σαρίκια). Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ χώρα τῶν βαρβάρων εἶναι καὶ πλήρης ἀγαθῶν, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ χαλκοῦ καὶ ὑποζυγίων καὶ ἀνδραπόδων, τὰ ὅποια οὐδεμία ἄλλη χώρα ἔχει καὶ τὰ ὅποια ὅλα θὰ ἀνήκωσιν εἰς ὑμᾶς, ἂν θελήσητε νὰ τὰ ἔχητε. Μόνον τὰ Σούσα, ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, ἔχει τόσους θησαυροὺς, ὥστε, ἂν σεῖς κυριεύσητε τὴν πόλιν, θὰ δύνασθε ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον νὰ ἀγωνισθῇτε καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Δία. Ἰδοὺ, βασιλεῦ, στάδιον δόξης καὶ πλούτου. Ἀρετε τοὺς ἀγόνους πολέμους τοὺς πρὸς τοὺς ὁμοφύλους ὑμῶν Μεσσηνίους καὶ Ἀρκάδας καὶ ζητήσατε κατακτήσεις ἐν Ἀσίᾳ, εὐεργετοῦντες οὕτω καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀδελφοὺς σας.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀρισταγόρας καὶ ἐδείκνυσεν ἐπὶ πίνακος τὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας, τοὺς Λυδοὺς, τοὺς Φρύγας, τοὺς Καππαδόκας, τοὺς Κίλικας, τοὺς Ἀρμενίους καὶ ἄλλους. Ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα ἀκούσας ἀνέβηκε νὰ ἀποκριθῇ μετὰ δύο ἡμέρας. "Οτε δὲ ἦλθεν ἡ ἡμέρα, ἦλθον ἀμφότεροι εἰς τὸ προσδιωρισμένον μέρος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἠρώτησε τὸν Ἀρισταγόραν, πόσων ἡμερῶν δρόμος εἶναι ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἕως εἰς τὰ Σούσα. Ὁ Ἀρισταγόρας ὅμως, ἐν ᾧ ἦτο ἄνθρωπος ἐπιτήδειος καὶ ἤξευρε καλῶς νὰ ἀπατᾷ τὸν βασιλέα, εἰς τοῦτο ὅμως ἐφάνη ἀπρόσεκτος, διότι, ἀντὶ νὰ κρύψῃ τὸ μακρὸν τῆς ὁδοῦ, ἐφάνε-ρωσεν ὅποιον πράγματι εἶναι, τριῶν μηνῶν. Ὁ δὲ Κλεομένης μὴ ἀφῆσας νὰ προσθήσῃ εἰς τοῦτο περισσότερα εἶπεν.

"Ω ξένη Μιλήσιε, νὰ φύγῃς ἐκ Σπάρτης πρὸ τῆς δούσεως τοῦ ἡλίου: διότι συμβουλευεῖς εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀσύνετα πράγματα, θέλων νὰ φέρῃς αὐτοὺς μακρὰν τῆς θαλάσσης τριῶν μηνῶν ὁδόν.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Κλεομένης καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρας ἐπορεύθη ὡς ἐκέτης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κλεομένου, ὃν

εὔρε μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Γοργοῦς καλουμένης, ἥτις ἦτο ἡλικίας ὀκτὼ ἢ ἑννέα ἐτῶν. Θέλων δὲ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν βασιλέα, παρέκάλεσε νὰ ἀπομακρύνῃ τὸ θυγάτριον. Ἄλλ' ὁ Κλεομένης ἐκέλευσε νὰ λέγῃ καὶ παρόντος τοῦ θυγατρίου, ὁ δὲ Ἀρισταγόρας ὑπέσχεθη εἰς αὐτὸν δέκα τάλαντα, ἂν ἐκτελέσῃ ὅ,τι ἐζήτηι. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔπειθε, ἤρχισε νὰ αὐξάνῃ τὴν προσφορὰν μέχρι ταλάντων πεντήκοντα. Τότε τὸ παιδίον ἐφώνησε· «Πάτερ, θὰ σὲ διαφθείρῃ ὁ ξένος, ἂν δὲν τὸν ἀφήσῃς καὶ φύγῃς». Ὁ δὲ Κλεομένης εὐχαριστήθεις διὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ κοραίου ἦλθεν εἰς ἄλλο δωμάτιον, καὶ ὁ Ἀρισταγόρας ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπρακτος ἐκ τῆς Σπάρτης.

67. Οἱ Σπαρτιᾶται ὑπὲρ τῶν τυράννων.

Διωθεὶς ἐκ τῆς Σπάρτης ὁ Ἀρισταγόρας ἐπορεύθη εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἤδη ἀπὸ Κόδρου, τελευταίου βασιλέως τῶν Ἀθηναίων, ὅστις ἀπέθανε προθύμως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος ἐν τῇ στρατοπέδῳ τῶν πολέμων, κατηγγήθη ἡ βασιλεία. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνετέθη ἡ ἀνωτάτη διεύθυνσις τῆς πολιτείας εἰς ἓνα οὐχὶ βασιλέα πλέον, ἀλλ' ἄρχοντα καλούμενον, ὅστις ὅμως εἶδε λόγον τῆς δικαιοσύνης του. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ὅπερ ἦτο ισόβιον καὶ κληρονομικόν, εἰδίδετο εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κόδρου ἐπὶ τριακόσια ἔτη. Ἐπειτα ὅμως περιωρίσθη ἀπὸ τοῦ ισόβιου εἰς δέκα μόνον ἔτη, καὶ μετὰ τινα ἔτη εἰς ἓν μόνον, ὅτε ἐξελέγετο οὐχὶ μόνον εἷς, ἀλλ' ἑννέα ἄρχοντες.

Ἦσαν δὲ αἱ Ἀθηναὶ τῶρα ἐν ἀκμῇ. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἰσότης εἶναι σπουδαῖον πρᾶγμα καὶ τοῦτο δύναται τις ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων νὰ συμπεράνῃ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν ὅσῳ μὲν ἐκυβερνῶντο τυραννικῶς, οὐδαμῶς ἦσαν κρείττονες τῶν γειτονικῶν λαῶν κατὰ τὰ πολεμικά, ὅτε δ' ὅμως ἀπηλλάγησαν τῶν τυράννων, ἐγένοντο πρῶτοι. Τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι δεδουλωμένοι εἰς τὸν δεσπότην πρὸς οὐδὲν μέγα ἔτεινον, διότι πάντα ὠφέλουν τὸν δεσπότην, ἐλευθερωθέντες ὅμως πάντες προθυμοῦντο νὰ ἐργάζωνται, σκεπτόμενοι ὅτι ἐργάζοντο δι' ἑαυτούς. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι βλέποντες τοὺς Ἀθηναίους αὐξομένους καὶ οὐδαμῶς στέργοντας νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτούς, ἐσκέφθησαν ὅτι οὐδὲν ἄλλο μέσον ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀσθενεῖς καὶ πειθαρχικοὺς, ἢ νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς αὐτοὺς πάλιν τὴν τυραννίδα. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκάλεσαν ἐκ τοῦ Σιγείου τῆς Ἀσίας τὸν Ἰππῖαν, τὸν υἱὸν τοῦ Πεισιστράτου, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι τυραννικῶς φερόμενον ἔπαυσαν τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξώρισαν μακρὰν τῆς πόλεως, εἰς τὴν Σπάρτην, ἔνθα ἦλθον καὶ πρέσβεις ἐκ τῶν συμ-

μάχων. Εἰς τούτους ἐλθόντας εἶπον οἱ Σπαρτιᾶται· «Μέγα ἁμάρτημα, ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, ἐπράξαμεν ἐξορίσαντες ἐκ τῶν Ἀθηνῶν τοὺς Ἀλκμεωνίδας καὶ παραδώσαντες τὴν ἐξουσίαν εἰς λαὸν ἀχάριστον, ὅστις ἐλευθερὸς γενόμενος ὑψώσε κεφαλὴν καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐθαδῶς προσηνέχθη καὶ πρὸς τοὺς περιοίκους Βοιωτοὺς καὶ Χαλκιεῖς. Ἀλλὰ τὸ σφάλμα ἡμῶν ἐκεῖνο θέλομεν νῦν νὰ διορθώσωμεν καὶ πρὸς τοῦτο ἐκαλέσαμεν καὶ τὸν Ἰππίαν ὡς καὶ ὑμᾶς ἐνταῦθα, ἵνα διὰ κοινῆς ἐκστρατείας ἐπαναφέρωμεν αὐτὸν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀποδώσωμεν αὐτῷ, ὅσα τοῦ ἀφῆρέσαμεν.

68. Οἱ Κορίνθιοι κατὰ τῆς τυραννίας.

Ταῦτα εἶπον οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ δὲ σύμμαχοι δὲν συνεφώνουν· ὁ δὲ Κορίνθιος Σωκλῆς εἶπε ταῦτα·

Βεβαίως, ὁ οὐρανὸς θὰ τεθῇ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἡ γῆ θὰ ὑψωθῇ ὑπὲρ ἄνω τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ κατοικήσωσιν ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ οἱ ἰχθύες ἐν τῇ ξηρᾷ, ἀφ' οὗ σεις, οἱ Λακεδαιμόνιοι, καταλύοντες τὴν ἰσότητά παρασκευάζεσθε νὰ ἐπαναφέρητε εἰς τὰς πόλεις τὴν τυραννίαν, ἀπὸ τοῦ ὅποιον οὐδὲν εἰς τὸν κόσμον εἶναι οὔτε ἀδικώτερον οὔτε μαιφονώτερον. Ἐὰν σᾶς φαίνεται καλὸν νὰ κυβερνῶνται αἱ πόλεις ὑπὸ τυράννων, καταστήσατε ὑμεῖς πρῶτοι τυράννον εἰς ἑαυτοὺς καὶ ἔπειτα καθιστάτε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Τώρα δὲ χωρὶς νὰ γνωρίζητε καὶ τί εἶναι τυράννος καὶ ἀγρυπνοῦντες μετὰ προσοχῆς μὴ γίνῃ τοιοῦτος ἐν Σπάρτῃ, καταχρᾶσθε εἰς τοὺς συμμάχους. Ἐὰν δὲ εἴχετε τοῦ πράγματος πείραν ὡς ἡμεῖς, θὰ εἴχετε νὰ προτείνητε περὶ αὐτοῦ καλλιτέραν γνώμην ἢ τὴν παρούσαν. Ἐνθυμήθητε, τί ἡμεῖς οἱ Κορίνθιοι ἐπάθομεν ὑπὸ τοῦ τυράννου Κυφέλου, ὅστις πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν ἐξώρισε, πολλοὺς δὲ ἀπεστέρησε τῆς οὐσίας, πολλοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινεν. Ὡσαύτως καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Περιάνδρου, ὅστις ἀπέκτεινε τοὺς διαπρέποντας πολίτας, ὅσων εἶχε φεισθῇ ὁ πατήρ του. Τοιαύτη εἶναι ἡ τυραννίς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοιούτων ἔργων. Καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ Κορίνθιοι καὶ τότε ἐθαυμάσαμεν, ὅτε εἶδομεν ὑμᾶς καλέσαντας τὸν Ἰππίαν νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα, καὶ τώρα ἐπὶ περισσώτερον θαυμάζομεν ἀκούοντες τοιαῦτα παρ' ὑμῶν. Διὸ ἐκτεύομεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι τῶν θεῶν τῶν Ἑλλήνων νὰ μὴ καταστήσητε τυραννίδας εἰς τὰς πόλεις. Ἐὰν λοιπὸν δὲν παύσητε, ἀλλ' ἐργασθῇτε νὰ ἐπαναφέρητε παρὰ τὸ δίκαιον τὸν Ἰππίαν, μάθετε ὅτι οἱ Κορίνθιοι δὲν εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὴν γνώμην σας.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Σωκλῆς, ὁ πρεσβευτὴς τῶν Κορινθίων, ὁ δὲ Ἰππίας ἀπεκρίθη ὅτι ἐλπίζει οἱ Κορίνθιοι μάλιστα πάντων νὰ ἐπιποθήσωσι

τοὺς Πεισιστρατίδας, ὅταν ἔλθωσιν αἱ ἀναπόφευκτοι ἡμέραι νὰ πάθωσι καὶ οὗτοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πάντες οἱ σύμμαχοι συνετάχθησαν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Σωκλέους, ὁ Ἰππίας ἡναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ πάλιν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἔλθων πρὸς τὸν Ἀρταφέρνην διέβαλλε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐποίει πάντα, ἵνα περιέλθωσιν αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ τοῦ Δαρείου. Ταῦτα δὲ μαθόντες οἱ Ἀθηναῖοι πέμπουσι πρέσβεις εἰς τὰς Σάρδεας διὰ νὰ μὴ ἀφήσωσι τοὺς Πέρσας νὰ πείθωνται εἰς τοὺς φυγάδας. Ὁ Ἀρταφέρνης ὁμως διέταξεν αὐτοὺς νὰ δεχθῶσιν ὀπίσω τὸν Ἰππίαν, ἂν ἤθελον νὰ σώσωσιν ἑαυτοὺς. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ταῦτα παρὰ τῶν πρέσβεων οὐδαμῶς ἤθελον νὰ πεισθῶσι καὶ ἐκηρύχθησαν πλέον φανερώς πολέμιοι πρὸς τοὺς Πέρσας.

69. Μάχη ἐν Εφέσῳ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ σχέσεις τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Περσῶν, ὅτε ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθῆνας διωχθεὶς ἐκ τῆς Σπάρτης ὁ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, ὅστις ἔλθων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ὠμίλησε περὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς Ἀσίας, περὶ τῆς πολεμικῆς ἀθλιότητος τῶν Περσῶν, οἵτινες οὕτε ἀσπίδα οὕτε δόρυ μεταχειριζόμενοι εὐκόλως ἠδύναντο νὰ νικηθῶσιν. Εἰς ταῦτα δὲ προσέθηκεν ὅτι οἱ Μιλήσιοι εἶναι ἄποικοι τῶν Ἀθηναίων καὶ δίκαιον εἶναι νὰ σώσωσιν αὐτοὺς οἱ ὁμόφυλοι των, οἵτινες ἔχουσιν ἤδη μεγάλην δύναμιν. Ταῦτα καὶ ἄλλα ἔλεγε καὶ πολλὰ ὑπέσχετο, μέχρις οὗ κατῴρωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ψηφίσωσι τὴν ἀποστολὴν εἴκοσι πλοίων ὑπὸ τὸν ἐξοχὸν στρατηγὸν τὸν Μελάνθιον. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ὁ Ἀρισταγόρας ἐν Ἀθῆναις κατῴρωσε νὰ ἀπατήσῃ τριάκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν, ἐν ᾧ ἐν Σπάρτῃ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀπατήσῃ ἓνα μόνον, τὸν Κλεομένη, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Μίλητον. Ἐνταῦθα δὲ φθάσας πρῶτον μὲν ἔστειλεν ἄνθρωπον εἰς τὴν Φρυγίαν νὰ πείσῃ τοὺς Παίονας ὅτι ἤδη, ὅτε ὅλη ἡ Ἀσία ἦτο ἀνάστατος κατὰ τοῦ Δαρείου, εἶναι καιρὸς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Ἐπράξε δὲ τοῦτο οὐχὶ διότι προσεδόκα ἐκ τούτου ὠφέλειαν, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ λυπήσῃ τὸν Δαρεῖον. Καὶ πράγματι οἱ Παίονες ποθοῦντες τὴν πατρίδα κατέβησαν πάντες μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων, πλὴν ὀλίγων, οἵτινες ὑπὸ φόβου ἔμειναν, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπαιρώθησαν εἰς τὴν Χίον καὶ ἐκ τῆς Χίου εἰς τὴν πατρίδα των. Ἐπειτα δέ, ὅτε ἐφθασαν καὶ τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ὁμοῦ δὲ μετὰ αὐτὰ καὶ πέντε τῶν Ἐρετριέων, οἵτινες αὐθόρμητοι ἔστειλαν βοήθειαν εἰς τοὺς Μιλήσιους, ἐνθυμούμενοι ὅτι οἱ Μιλήσιοι ἐβοήθησαν πρότερον αὐτοὺς ἐν τῇ πρὸς τοὺς

Χαλκιδαῖς πολέμῳ, καὶ ἄφ' οὗ ὅλοι οἱ σύμμαχοι συνηθροίσθησαν, ὁ Ἀρισταγόρας αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐν Μιλήτῳ, τὰ δὲ πλοῖα ἐστειλεν ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ του Χαροπίνου καὶ ἐνθ' ἄλλου πολίτου Ἑρμοφάντου κατὰ τῆς Λυδίας. Ἀφ' οὗ δὲ ἐφθασαν εἰς τὸν Κορησσὸν τῆς Ἐφεσίας, ἀφῆκαν ἐνταῦθα τὰ πλοῖα καὶ αὐτοὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τῶν Ἐφεσίων ἐπορεύθησαν παρὰ τὸν ποταμὸν Καύστριον εἰς τὰς Σάρδεις, τὰς ὁποίας καὶ ἐκυρίευσαν οὐδενὸς ἐναν- π. X. 499
τιωθέντος, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως, ἣν ὑπερήσπιζεν ὁ Ἀρταφέρνης ἔχων πολλὴν δύναμιν ἀνδρῶν. Δὲν ἐπρόφθασαν ὁμῶς νὰ λεηλατήσωσι τὴν πόλιν, διότι συνέβη πυρκαϊά, ἥτις κατέκαυσεν ὅλας τὰς οἰκίας οὐσας τὰς μὲν περισσotέρας καλαμίνας, τὰς δὲ ἄλλας ἐχούσας ὀροφὰς καλαμίνας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Λυδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι παρεσκευάζοντο νὰ πολεμήσωσι καὶ ἄλλοι λαοὶ μαθόντες τὴν πυρκαϊάν τῶν Σάρδεων ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τῶν Λυδῶν, οἱ Ἴωνες φοβηθέντες ἀνεχώρησαν εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Τρωῶλον, ἐκεῖθεν δέ, ὡς ἐγένετο νύξ, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ πλοῖα. Ἀφ' οὗ δὲ συνήχθη εἰς τὰς Σάρδεις πλῆθος πολὺ, κατεδίωξαν τοὺς Ἴωνας, οὓς ἐφθασαν εἰς τὴν Ἐφεσον. Ἐνταῦθα ἐγένετο μάχη, ἐν ἣ ἐνίκηθησαν οἱ Ἴωνες καὶ πλεῖστοι ἐφονεύθησαν, ὅσοι δὲ ἐσώθησαν διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς πόλεις.

70. Ἰστιαίου ἀποστασία.

Εἰ καὶ οἱ Ἴωνες ἤδη εἶχον νικηθῆ, εἰ καὶ εἶχον αὐτοὺς ἐγκαταλίπη οἱ Ἀθηναῖοι μεθ' ὅλας τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις τοῦ Ἀρισταγόρου, ἐν τούτοις ἐξηκολούθησαν μετὰ θάρρους τὸν ἀγῶνα. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπλευσαν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον καὶ ὑπέταξαν τὸ Βυζάντιον καὶ τὰς ἄλλας ἐκεῖ πόλεις. Ἐπειτα ἦλθον εἰς τὴν Καρίαν, ἥς μέγα μέρος ἐγένετο σύμμαχον. Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Κύπρος συνετάχθη με αὐτούς. Ὡς δὲ ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων ἠγγέλθη εἰς τὸν Δαρεῖον καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐμπρησμὸς τῶν Σάρδεων, βοηθούντων καὶ τῶν Ἀθηναίων, ὠργίσθη σφόδρα καὶ λαθὼν τόξον ἀφῆκε βέλος εἰς τὸν οὐρανὸν λέγων· ὦ Ζεῦ, νὰ ἀζιωθῶ νὰ τιμωρῶμαι τοὺς Ἀθηναίους. Ἐπειτα προσέταξεν ἕνα τῶν θεραπόντων νὰ λέγῃ τρεῖς εἰς αὐτὸν ἐκάστοτε, ὅσάκις ἐπρόκειτο νὰ δειπνήσῃ· Δέσποτα, μέμνησο τῶν Ἀθηναίων. Καλέσας δὲ τὸν Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον, ὃν εἶχε παρ' ἐαυτῷ, εἶπε·

Πληροφοροῦμαι, Ἰστιαῖε, ὅτι ὁ ἐπίτροπός σου, ὃν ἀφῆκες ἐν Μιλήτῳ, ἔκαμε στάσιν, ὅτι ἐκάλεσεν ἐκ τῆς ἄλλης ἡπείρου συνεργούς καὶ με αὐτοὺς καὶ με τοὺς Ἴωνας, οἵτινες δὲν θὰ μείνωσιν

ἀτιμώρητοι δι' ὅσα ἔπραξαν, μὲ ἀπεστέρησαν τῶν Σάρδεων. Τώρα λοιπὸν πῶς σοὶ φαίνονται ταῦτα, καλὰ πράγματα; πῶς δὲ ἔγινε τοιοῦτον ἄνευ τῆς ἰδικῆς σου συμβουλῆς; πρόσσεχε, μὴ ὕστερον μετανοήσης καὶ αἰτιᾶσαι σεαυτὸν:

Πρὸς ταῦτα ὁ Ἰστιαῖος ἀπεκρίθη· Βασιλεῦ, ποῖον λόγον εἶπες; ἐγὼ νὰ σκεφθῶ πρᾶγμα δυνάμενον πολὺ ἢ ὀλίγον νὰ βλάψῃ σέ; Καὶ διὰ τί νὰ κάμω ταῦτα; Τίνας ἔχω ἀνάγκη; Εἰς τὴν διάθεσίν μου εἶναι ὅλα, ὅσα σὺ ἔχεις, ἔχω δὲ καὶ τὴν τιμὴν νὰ ἀκούω ὅλας τὰς σκέψεις σου. Ἀλλ' ἂν πρᾶγματι ὁ ἐπίτροπός μου πράττῃ ὅ,τι λέγεις, τοῦτο βεβαίως πράττει αὐθόρμητος. Ἐγὼ ὅμως οὐδαμῶς παραδέχομαι ὅτι οἱ Μιλήσιοι καὶ ὁ ἐπίτροπός μου ἐπιβουλεύουσι τὴν βασιλείαν σου. Ἀλλ' ἐὰν τοῦτο ποιῶσι καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅ,τι ἤκουσας, ἐνόησε τώρα, βασιλεῦ, ὅποιον πρᾶγμα ἔπραξες, ἀπομακρύνας ἐμὲ ἐκ τῶν παραλίων. Διότι οἱ Ἴωνες φαίνεται ὅτι, ὡς ἀπεμακρύνθη ἐγὼ, ἐποίησαν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον πρὸ πολλοῦ αὐτοὶ ἐπεθύμουν. Ἐὰν ὅμως ἐγὼ ἤμην ἐν Ἰωνίᾳ, οὐδεμίᾳ πόλιν ἤθελε τολμήσῃ νὰ κινήθῃ. Ἀλλὰ τώρα ἄφες με νὰ πορευθῶ τάχιστα εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἵνα διορθώσω τὰ πράγματα, συλλάβω δὲ καὶ παραδῶσω σοὶ καὶ τὸν ἐπίτροπον τῆς Μιλήτου, ὅστις ἐμυχανεύθη τοιαῦτα. Ἀφ' οὗ δὲ ποιήσω ταῦτα, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου, ὀρκίζομαι εἰς τοὺς βασιλικούς θεοὺς ὅτι δὲν θὰ ἐκδυθῶ τὸν χιτῶνα, μὲ τὸν ὅποιον ἐνδεδυμένος θὰ καταβῶ εἰς τὴν Ἰωνίαν, πρὶν ποιήσω εἰς σέ φόρου ὑποτελῆ τὴν μεγίστην νῆσον Σαρδῶ¹. Διὰ τοιούτων λόγων ἠπάτησε τὸν Δαρεῖον ὁ Ἰστιαῖος καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Ἰωνίαν μὲ τὴν ἐντολήν, ἀφ' οὗ ἐκτελέσῃ, ὅσα ὑπέσχετο, νὰ ἐπανέλθῃ ὀπίσω εἰς Σάρδεις.

Ἐλθὼν δὲ ἐκ τῶν Σούων ὁ Ἰστιαῖος εἰς Σάρδεις, ἦλθεν εἰς λόγους πρὸς τὸν ὑπαρχον τῶν Σάρδεων Ἀρταφέρνην, ὅστις ἠρώτησεν αὐτόν, διὰ ποίαν αἰτίαν ἀπεστάτησαν οἱ Ἴωνες. Ὁ Ἰστιαῖος ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἐγίνωσκε τίποτε καὶ ὅτι μάλιστα θαυμάζει διὰ τὸ γεγονός. Ἀλλ' ἡ προσποίησις αὐτῇ δὲν ἠπάτησε τὸν Ἀρταφέρνην, ὅστις, γινώσκων τὴν ἀληθῆ τῆς ἀποστασίας αἰτίαν, ἐξηγήθη σαφῶς πρὸς τὸν Ἰστιαῖον καὶ εἶπε.

Ἰδοὺ, ὦ Ἰστιαιε, πῶς ἔχουσι τὰ πράγματα; σὺ μὲν ἔρραψες τὸ ὑπόδημα, ὁ δὲ Ἀρισταγόρας τὸ ἐφόρεσε.

Ὁ Ἰστιαῖος ἀκούσας ταῦτα ἐφοβήθη καὶ τὴν νύκτα εὐθὺς ἐδραπέτευσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ διέβη εἰς τὴν Χίον.

(1) Ἡ Σαρδηνία θεωρεῖτο ὡς ἡ μεγίστη νῆσος τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ ἦτο ἐπιθυμητὴ εἰς τοὺς κατακτητάς.

71. Ὁ Ἰστιαῖος ἀρχηγὸς μοίρας πλοίων.

Ἡ ἐπανάστασις εἶχε πανταχοῦ ἐκραγῇ, οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Περσῶν διαίρεσαν τὰ στρατεύματα ἐπέπεσον ἄλλος μὲν κατὰ τῶν πόλεων τῆς Προποντίδος, ἄλλος δὲ κατὰ τῆς Καρίας, ὁ δὲ Ἀρταφέρνης καὶ ὁ Ὀτάνης εἶχον ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς προσεχούς Αἰολίδος καὶ κατέλαβον τὰς Κλαζομένας καὶ τὴν Κύμην. Ἐν ᾧ δὲ ἐκυριεύοντο αἱ πόλεις αὗται, ὁ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, ὅστις δὲν ἦτο ἄνθρωπος μεγαλόψυχος, διότι ἐν ᾧ ἐτάραξεν ὅλην τὴν Ἰωνίαν, ἤδη αὐτὸς ἐσκέπτετο πῶς νὰ σωθῇ, ἀκούσας τὴν ὑποταγὴν πολλῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἐκάλεσε τοὺς στασιώτας καὶ προέτεινε νὰ ζητήσωσι νὰ ἔχωσιν ἑτοιμον καταφύγιον, ἐὰν ᾔθελον ἐξωσθῇ ἐκ τῆς Μιλήτου. Ὡς τοιοῦτο δὲ προέτεινε τὴν Μύρκινον ἐν Θράκῃ, ἣν εἶχε τειχίσῃ ὁ Ἰστιαῖος. Μὴ ἀναμένων δὲ τὸ ἀποθυσόμενον ἀφῆκε τὴν Μίλητον εἰς τὸν Πυθαγόραν τὸν Μιλήσιον καὶ παραλαβὼν πάντας τὸν βουλούμενον νὰ ἀπέλθῃ ἔφυγεν εἰς τὴν Μύρκινον. Θέλων ὁμοῦ νὰ ὑποτάξῃ καὶ ἄλλην πόλιν τῆς Θράκης, ἐφρονεύθη δολίως ὑπὸ τῶν Θρακῶν. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Ἰστιαῖος ἔφθασεν εἰς τοὺς Χίους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδικαιολόγει τὴν ἐπανάστασιν, λέγων ὅτι αὕτη ἐγένετο, διότι ὁ Δαρεῖος ἐσκέπτετο εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰώνων νὰ φέρῃ Φοινίκας νὰ κατοικήσωσι, τοὺς δὲ Ἴωνας νὰ διώξῃ εἰς τὴν Φοινίκην, πράγματα τὰ ὅποια οὐδέποτε διανοήθη ὁ Δαρεῖος. Ἐκ τῆς Χίου δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἔγραψε πρὸς τοὺς εἰς τὰς Σάρδεις διαμένοντας Πέρσας, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν διὰ νὰ ἀποστατήσωσιν. Ἀλλ' ὁ ἀπεσταλμένος, ἀντὶ νὰ ἐγχειρίσῃ τὰς ἐπιστολάς πρὸς τοὺς Πέρσας, παραδίδει ταύτας πρὸς τὸν Ἀρταφέρνην, ὅστις μαθὼν τὰ γινόμενα διέταξε τὸν γραμματοκομιστὴν νὰ φέρῃ αὐτὰς καὶ δώσῃ πρὸς τοὺς Πέρσας, τὰς δὲ ἄλλας τὰς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀντιπεμπομένας πρὸς τὸν Ἰστιαῖον ταύτας νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτόν. Γενόμενου δὲ τούτου, ὁ Ἀρταφέρνης ἐφρόνευσε πολλοὺς Πέρσας φανερωθέντας ὡς συνωμότες. Ἀπελπίσας δ' ἐκ τούτου ὁ Ἰστιαῖος ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ εἰς Μίλητον. Ἀλλ' οἱ Μιλήσιοι, οἵτινες εὐχαρίστως ἀπηλλάγησαν τοῦ Ἀρισταγόρου, οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχον νὰ δεχθῶσιν ἄλλον τύραννον τὸν Ἰστιαῖον. Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωξαν αὐτόν, ὅστις ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Χίον. Ἐντεῦθεν δέ, ἐπειδὴ δὲν ἔπειθε τοὺς Χίους νὰ τοῦ δώσωσι πλοῖα, διέβη εἰς τὴν Μυτιλήνην καὶ ἔπεισε τοὺς Λεσβίους νὰ τοῦ δώσωσιν ὀκτὼ τριήρεις, μὲ τὰς ὁποίας ἐπλευσεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐνθα συνελάμβανε τὰ πλοῖα τὰ ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐκπλέοντα πλὴν ἐκείνων, τὰ ὅποια ἔλεγον ὅτι ἦσαν πρόθυμα νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὸν Ἰστιαῖον.

72. Πλάγια μέσα τῶν Περσῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπραττεν ὁ Ἰστιάος μετὰ τῶν Λαοδίων ἐν Βυζαντίῳ, ἐν τῇ Μιλήτῳ ἀνεμένετο πολὺς στρατὸς τῶν Περσῶν καὶ πεζὸς καὶ ναυτικός· διότι ἐνωθέντες ὅλοι οἱ στρατηγοὶ τῶν Περσῶν ἐπήρχοντο κατὰ τῆς Μιλήτου, θεωρήσαντες τὰς ἄλλας πόλεις ὀλιγωτέρου λόγου ἄξιας. Τὸ δὲ ναυτικὸν ἀπετέλουν οἱ Φοίνικες καὶ οἱ νηωστὶ ὑποταγέντες Κύπριοι καὶ οἱ Κιλικῆς καὶ οἱ Αἰγύπτιοι. Ταῦτα μαθόντες οἱ Ἴωνες ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὸ Πανιώνιον διὰ νὰ συσσκεφθῶσι. Γενομένης δὲ συνελεύσεως ἀπεφάνθησαν, ὅπως οἱ μὲν Μιλήσιοι φυλάττωσιν αὐτοὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως τῶν, τὰ δὲ πλοῖα πληρώσωσιν οἱ ἄλλοι χωρὶς νὰ ἀφήσωσι κανέν, καὶ ἀφ' οὗ φέρωσιν αὐτὰ εἰς τὴν παρακειμένην νῆσον Λάδην¹, ἐκεῖ νὰ ναυμαχήσωσιν ὑπὲρ τῆς Μιλήτου. Γενομένων δὲ τούτων, συνηθροίσθησαν τρικλίσια πεντήκοντα τρία πλοῖα, τὰ ὅποια παρετόχθησαν πρὸ τῆς Λάδης. Ἐπειτα ἦλθε καὶ ὁ στρατὸς τῶν βαρβάρων, οἵτινες εἶχον περὶ τὰ ἑξακλίσια πλοῖα. Μαθόντες δὲ οἱ βάρβαροι τὸ πλῆθος τῶν Ἴωνικῶν πλοίων ἐφοβήθησαν, μὴ νικηθῶσι, καὶ διὰ τοῦτο μετεχειρίσθησαν τοὺς τυράννους τῶν Ἴωνικῶν πόλεων, οὓς εἶχε διώξῃ ὁ Ἀρσταγόρας καὶ οἵτινες καταφυγόντες εἰς τοὺς Πέρσας εὐρίσκοντο ἤδη ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτῶν, ὅπως πείσωσι τοὺς Ἴωνας οἰκισθελῶς νὰ ὑποταγῶσι καὶ νὰ παραστήσωσι τὰ δεινὰ, ἅτινα θὰ πάθωσιν, ἂν ὑποταγῶσι διὰ τῆς βίας. Ἄλλ' οἱ Ἴωνες ἤκουον τοιαύτας προτάσεις μετὰ περιφρονήσεως.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἴωνες ἦσαν συνηθροισμένοι εἰς τὴν Λάδην, ἐκεῖ ὤμωσαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Φωκαέων Διονύσιος, ὅστις εἶπε ταῦτα·

Τὰ πράγματα ἡμῶν, ὦ ἄνδρες Ἴωνες, ἴστανται ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, ἢ νὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι ἢ δοῦλοι καὶ δοῦλοι δραπεταί. Καὶ διὰ τοῦτο, ἂν θέλητε νὰ ἐργασθῆτε, θὰ ὑποφέρετε μὲν προσωρινῶς, θὰ γίνητε ὅμως ἱκανοὶ νὰ νικήσητε τοὺς ἐχθροὺς σας καὶ νὰ ἀνακτήσητε τὴν ἐλευθερίαν σας. Ἐὰν ὅμως σᾶς ἀρέσκει ἡ μαλθακότης καὶ ἡ ἀταξία, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι θὰ τιμωρηθῆτε ὑπὸ τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἀποστασίαν σας. Ἄλλ' ὑπακούσατε εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἐμὲ ἀναθέσατε τὴν σωτηρίαν σας. Καὶ σᾶς ὑπόσχομαι, ἂν οἱ θεοὶ δὲν φανῶσιν ἡμῖν δυσμενεῖς, ἢ ὅτι οἱ ἐχθροὶ δὲν θὰ πολυμήσωσι νὰ ἔλθωσιν εἰς μάχην πρὸς ἡμᾶς, ἢ ἂν θὰ ἔλθωσι, θὰ φύγωσι πολλοὶ ὀλιγώτεροι ἢ ὅσοι ἦλθον.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἴωνες ἀφένθησαν εἰς τὸν Διονύσιον, ὅστις ἤρξατο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας νὰ γυμνάζῃ τοὺς νέους· νὰ κόμνωσι διέκπλους καὶ τοὺς ὀπλίτας ἐτήρει καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὀπλισμένους.

¹ Ἡ νῆσος αὕτη σήμερον διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου ἠνώθη μετὰ τὴν ἡπειρον.

72. Ἀνυποταξία τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ ἐπὶ ἐπτὰ μὲν ἡμέρας ὑπήκουον οἱ Ἴωνες καὶ ἐξετέλουν ὅσα διατάττειν ὁ Διονύσιος.

Τῇ ὀγδόῃ ὁμως ἡμέρᾳ, ἀσυνήθιστοι ὄντες εἰς τοιούτους κόπους καὶ βασανιζόμενοι ὑπὸ τῶν ταλαιπωριῶν καὶ τοῦ ἡλίου, εἶπον πρὸς ἀλλήλους·

Εἰς τίνα θεὸν ἡμαρτήσαμεν καὶ ὑποφέρομεν τοιαῦτα δεινά; Βεβαίως παρεφρονήσαμεν καὶ ἐχάσαμεν τὸν νοῦν μας, παραδοθέντες εἰς ἓνα ἀλαζόνα Φωκαέα, ὅστις ἔφερε τρία μόνον πλοῖα καὶ ὅστις παραλαβὼν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ταλαιπωρεῖ πάντας οἱ ἀφορήτων κόπων. Ἰδοὺ πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἔπeson ἀσθενεῖς, πολλοὶ δὲ ἄλλοι εἶναι ἔτοιμοι νὰ πάθωσι τὸ ἴδιον. Πρὸ τοσούτων δὲ κακῶν προτιμότερον εἶναι νὰ πάθωμεν ὅ,τι θὰ πάθωμεν καὶ νὰ ὑπομείνωμεν τὴν δουλείαν, ἣτις μᾶς ἀναμένει, παρὰ νὰ ὑποφέρωμεν τοιαύτην τυραννίαν. Ἐλθετε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ὑπακούωμεν εἰς αὐτόν.

Ταῦτα εἶπον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς οὐδεὶς ἤθελε πλέον νὰ ὑπακούσῃ· ἀλλ' ἔστησαν ὡς πεζὸς στρατὸς σκηνὰς ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ ἐκάθηντο ὑπὸ τὴν σκιάν, χωρὶς νὰ ἐμβαίνωσι πλέον εἰς τὰ πλοῖα καὶ νὰ κάμνωσι γυμνάσια. Τὴν ἀκαταστασίαν δὲ ταύτην βλέποντες οἱ Σάμιοι ἀπεφάσισαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας καὶ συνενοήθησαν περὶ τούτου μὲ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Περσῶν διὰ τοῦ Αἰάκου, ὅστις τύραννος ὢν τῆς Σάμου εἶχεν ἐξορισθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀρισταγόρου. Ὡς δὲ οἱ Φοίνικες ἐπέπλεον κατὰ τῶν Ἴωνων, ἀντεπέπλευσαν καὶ οἱ Ἴωνες κατ' αὐτῶν. Ἐλθόντες δὲ πλησίον ἀλλήλων συνεπλάκησαν. Τίνες δὲ τῶν Ἴωνων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἐφάνησαν ἀνδρεῖοι καὶ τίνες δειλοί, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ· διότι κατηγοροῦσιν ἀλλήλους. Λέγεται ὁμως περὶ τῶν Σαμίων ὅτι οὗτοι ἀπέπλευσαν εἰς Σάμον πλὴν ἑνδεκα πλοίων, τῶν ὁποίων οἱ πλοίαρχοι ἔμειναν εἰς τὴν τάξιν των καὶ ἐναυμάχησαν μὴ ὑπακούσαντες εἰς τοὺς στρατηγοὺς. Εἰς τούτους τοὺς πλοίαρχους τὸ κοινὸν τῶν Σαμίων, ἐκτιμῶν τὴν ἀρετὴν των, ἔστησε στήλην εἰς τὴν ἀγοράν, ἐν ᾗ ἀνεγράφησαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ τῶν πατέρων των πρὸς ἑνδειξιν ὅτι προσηνέχθησαν ὡς ἄνδρες γενναῖοι. Ἀρ' οὐ δὲ οἱ Σάμιοι ἔδωκαν τὸ παράδειγμα τῆς φυγῆς, κατόπιν αὐτῶν ἔφυγον καὶ οἱ Λέσβιοι, καὶ ἔπειτα οἱ πλείστοι τῶν Ἴωνων. Ἐν τούτοις ἔμειναν καὶ ἄλλοι, μάλιστα δὲ οἱ Χίοι, οἵτινες βλέποντες τοὺς συμμάχους προδότας δειχθέντας δὲν ἠθέλησαν νὰ φανῶσιν ὅμοιοι πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ἐπολέμησαν ἀνδρειότατα, πολλὰ τῶν πολεμίων πλοῖα καταστρέψαντες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ὄχι ὀλίγην ζημίαν ὑποστάντες. Ἐπὶ τέλους δὲ παραλαβόντες ὅσα πλοῖα εἶχον αὐτοῖς

ἀπομείνη ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα τῶν. Ὁ δὲ Διονύσιος ὁ Φωκαεύς, ἰδὼν τὴν συμφορὰν τῶν Ἰώνων, δὲν ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, διότι ἤξευρεν ὅτι αὕτη θὰ ἐξανδραποδισθῇ ὁμοῦ μετὰ τὴν λοιπὴν Ἰωνίαν, ἀλλὰ κυριεύσας τρία πλοῖα τῶν πολεμίων ἐπλευσε μετὰ ταῦτα εἰς Σικελίαν.

73. Ὑποταγὴ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων.

Μετὰ δὲ τὴν νίκην ταύτην αἱ Πέρσαι ἐπολιόρκησαν καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης τὴν Μιλήτον, ἥτις ἐπὶ τρία ἔτη ἀμυνομένη ἐκυριεύθη καὶ ἐξανδραποδίσθη. Δεινὸν ἦτο τῆς Μιλήτου τὸ πάθημα, διότι οἱ μὲν πλείστοι τῶν ἀνδρῶν ἐφονεύθησαν, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἐγένοντο ἀνδράποδα. Ὅσοι δὲ τῶν Μιλησίων ἐωγρήθησαν ὠδηγήθησαν εἰς τὰ Σοῦσα πρὸς τὸν Δαρσίον, ὅστις χωρὶς περαιτέρω νὰ κακοποιήσῃ ἀποκατέστησεν αὐτοὺς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, εἰς τὴν πόλιν Ἀμπην, παρὰ τὴν ὑποίαν παραρρέων ὁ Τίγρης ποταμὸς χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ δὲ καταστροφή τῆς Μιλήτου ἐπροξένησε βαθεῖαν λύπην καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐν τῷ θεάτρῳ, παριστάνοντες ὑπὸ τοῦ Φρυγίου τῆς ἀλώσεως τῆς Μιλήτου, ἐχύθησαν ὅλοι εἰς δάκρυα καὶ ἐτιμώρησαν διὰ προστίμου χιλίων δραχμῶν τὸν ποιητὴν, ὡς ἀναμνήσαντα οἰκτεῖα δυστυχήματα, διέταξαν δὲ οὐδέποτε ἄλλοτε νὰ παρασταθῇ πάλιν τὸ δράμα τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων οὐδεμίαν ἔμεινεν ἀτιμώρητος πλὴν τῆς Σάμου, ἣν οὐδόλως ἐβλάψαν, ἀνταμείψαντες οὕτως αὐτὴν διὰ τὴν προδοσίαν. Ἀλλ' οἱ εὐπορώτεροι ὁμοῦ τῶν Σκρίων, μὴ ἐπιδοκιμάζοντες τὴν πρᾶξιν τῶν στρατηγῶν τῶν, κατέλιπον τὴν πατρίδα καὶ ἐλθόντες κατῴκησαν εἰς Ζάγκλην τῆς Σικελίας.

Ὁ δὲ Ἰστιαῖος ὁ Μιλήσιος ὅστις εὕρισκετο εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ συνελάμβανε τὰς ἐκ τοῦ Πόντου ἐκπλεούσας ὀλκάδας τῶν Ἰώνων, εὐθὺς ὡς ἔμαθε τὰ πάθηματὰ τῆς Μιλήτου καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ἔδραμε πρὸς βοήθειαν μετὰ τῶν Λεσβίων πρῶτον μὲν εἰς Χίον, εἴτα δὲ εἰς Λέσβον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατός του ὑπέφερεν ἕνεκα ἐλλείψεως τροφῶν, διέβη ἀντικρὺ διὰ νὰ θηρίσῃ τὸν αἶτον τῆς πεδιάδος τοῦ Καϊκού. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ μέρη ἔτυχε νὰ εὕρισκῃται καὶ ὁ Ἀρπαγός, στρατηγὸς Πέρσης, μετ' ὅχι ὀλίγον στρατόν, ὅστις, εὐθὺς ὡς ὁ Ἰστιαῖος ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν, ἐπιτεθεὶς ἐξώγρησεν αὐτόν, καὶ κατέστρεψεν τὸν στρατόν του σχεδὸν ὅλον. Εἰς Σάρδεϊς δὲ ἀχθεὶς αἰχμάλωτος ὁ Ἰστιαῖος ἀπεκόπη τὴν κεφαλὴν. Καὶ ταύτην μὲν ταρχεύσαντες ἐστείλαν εἰς τὸν Δαρσίον, ὅστις κατακρίνας τοὺς φονεῖς

ὥς μὴ προσαγαγόντας αὐτὸν τὸν Ἰστιάϊον ζῶντα διέταξε νὰ πλῦ-
 νωσι τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ κοσμήσωσι καὶ οὕτω νὰ θάψωσιν αὐτήν·
 δοῦναι, εἶπεν, αὕτη εἶναι κεφαλὴ ἀνδρός, ὅστις μεγάλως εὐεργέτησε
 καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς Πέρσας. Τοιοῦτον ὑπῆρξε καὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰ-
 στιαίου. Οἱ δὲ Πέρσαι ὑποτάξαντες τὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας ἦλθον
 εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου ὑπέταξαν πάσας τὰς πόλεις καὶ τὰς
 εἰς τὰ δεξιὰ καὶ τὰς εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦ εἰσπλέοντος εἰς τὸν Ἑλλήσ-
 ποντον κειμένας. Οὕτω δὲ ὑπετάγησαν οἱ Ἴωνες τὸ τρίτον ἤδη πρῶ- 560
 τον μὲν ὑπὸ τῶν Λυδῶν, ἔπειτα δὲ δις ὑπὸ τῶν Περσῶν. 546. 498

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν πασῶν τῶν πόλεων ὁ Ἀρταφέρνης ἠνάγκασε
 τοὺς Ἴωνας νὰ κάμωσι μετὰ τῶν συνθήκας, ἵνα λύσωσι εἰς τὸ
 εἶξος τὰς διαφορὰς τῶν δικοζόμενων, καὶ ὅχι νὰ πολεμῶσιν ἀλλήλους.
 Ἐπειτα ἐμέτρησε τὴν χώραν κατὰ παρασάγγας καὶ συμφώνως πρὸς
 τὴν καταμέτρησιν ταύτην ἔταξε τοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους ἔκτοτε
 μέχρι τῆς ἐποχῆς μου τελοῦσιν, ὡς ἐτάχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρτα-
 φέρνους.

§ 4. Ἐκστρατεία Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς ἦλθεν ἡ ἀνοιξίς, ὁ Μαρδόνιος ὁ Γωβρύου μετὰ πολλοῦ στρα- 493
 τοῦ πεζοῦ καὶ πολλοῦ ναυτικοῦ κατέβη εἰς τὴν θάλασσαν. Ἦτο δὲ
 ὁ Μαρδόνιος νέος τὴν ἡλικίαν καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ βασι-
 λέως, ὅστις παύσας τοὺς ἄλλους στρατηγούς ἀπέδειξε παντὸς τοῦ
 στρατοῦ στρατηγὸν τὸν Μαρδόνιον. Οὗτος δὲ, ἀφ' οὗ ἔφθασεν εἰς
 τὴν Κιλικίαν, τὸν μὲν πεζὸν στρατὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ἑλλήσπον-
 τον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἄλλων ἡγεμόνων, αὐτὸς δὲ ἐπιβὰς πλοίου
 μὲ τὰ ἄλλα πλοῖα διηυθύνετο πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος. Παρκαπλέων δὲ
 τὴν Ἀσίαν ἀφίκετο εἰς τὴν Ἰωνίαν, ὅπου παύσας πάντας τοὺς
 τυράννους τῶν Ἰώνων κατέστησε πανταχοῦ εἰς τὰς πόλεις δημοκρα-
 τίας. Ἐπειτα ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν τοῦ σπεύδων νὰ φθάσῃ εἰς τὸν
 Ἑλλήσποντον, ὅπου ἦτο πολὺς στρατὸς συνηγμένος καὶ πολλὰ πλοῖα.
 Ἐνταῦθα φθάσας ἐφάνερωσε τὸν σκοπὸν του, ὅτι ἐπέρχεται κατὰ τῆς
 Ἐρετρίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο πρόφασις μόνον,
 διότι ἐπεθύμει νὰ ὑποτάξῃ ὅσας ἂν δυνηθῇ περισσοτέρας πόλεις Ἑλ-
 ληνικάς, ὡς τεκμαιρόμεθα τοῦτο, διότι διὰ μὲν τοῦ στόλου ὑπέταξε
 τοὺς Θασίους, οἵτινες οὐδὲ χεῖρας ὕψωσαν ἐναντίον του, διὰ δὲ τοῦ
 πεζοῦ στρατοῦ τοὺς Μακεδόνας. Ἀλλ' ὅτε ὁ στόλος ἀναχωρήσας
 ἐκ τῆς Θάσου ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀκαίαν καὶ περιέκαμπε τὸν Ἄθωνα,
 ἰσχυρὸς ἄνεμος βορρᾶς ἐμπесὼν διέφθειρε περὶ τὰ τριακόσια πλοῖα
 καὶ δύο μυριάδας ἀπώλεσεν ἀνδρῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μαρδόνιος καὶ ὁ

πεζοῖς στρατὸς ἐν τῇ Μακεδονίᾳ δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος· διότι ἐν ᾧ ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι, οἱ Βρύγοι Θράκες ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν ἐφόνευσαν πολλούς, ἐτραυματίσαν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Μαρδόνιον. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν ἀπέφυγον τὴν δουλείαν· διότι ὁ Μαρδόνιος εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀναχωρήσῃ πρότερον ἐκ τῆς χώρας ταύτης, πρὶν ὑποδουλώσῃ τοὺς Βρύγους. Ὑποτάξας δὲ τοὺτους ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν· διότι δὲν εἶχε δύναμιν ἰσχυρὰν μετὰ τὴν εἰς τὸν Ἀθῶνα συμφορὰν τοῦ στόλου καὶ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν Βρυγῶν νὰ προχωρήσῃ προσωτέρω.

23. Κλεομένης καὶ Δημάρατος.

Τῷ δὲ ἐπιόντι ἔπει ὁ Δαρεῖος, μαθὼν ὅτι οἱ Θάσιοι παρεσκευάζοντο νὰ ἀποστατήσωσι, διέταξε τὰ μὲν πλοῖα αὐτῶν νὰ φέρωσιν εἰς τὰ Ἀβδηρα, νὰ κρημνίσωσι δὲ τὸ ταῖχος αὐτῶν, ὅπερ καὶ ἐπραξάν οἱ Θάσιοι. Εἶναι δὲ ἡ Θάσος πλουσία νήσος ἔχουσα προσόδους πολλὰς, μάλιστα ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ χρυσοῦ, τὰ ὅποια εἶναι καὶ ἐν τῇ Σκαπτῇ ὕλῃ καὶ ἐν τῇ νήσῳ αὐτῇ. Ὁ δὲ Δαρεῖος, θέλων νὰ δοκιμάσῃ τί εἶχον οἱ Ἕλληνες κατὰ νοῦν, νὰ πολεμήσωσιν ἢ νὰ παραδοθῶσιν, ἐπεμψε κήρυκας εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ζητήσωσι διὰ τὸν βασιλέα γῆν καὶ ὕδωρ. Καὶ τοὺτους μὲν ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἄλλους δὲ ἔστειλεν εἰς τὰς διαφόρους ὑποτελεῖς παραθαλάσσιους πόλεις διατάττων νὰ κατασκευάσωσιν αὐτῷ πλοῖα μακρὰ καὶ ἵππαγωγὰ. Καὶ οὗτοι μὲν παρεσκευάζον τὰ πλοῖα. Εἰς δὲ τοὺς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκας ἔδωκαν γῆν καὶ ὕδωρ καὶ πολλὰ ἄλλαι πόλεις καὶ νῆσοι ὡς καὶ οἱ Αἰγινῆται. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὀργισθέντες διὰ τοῦτο μετέβησαν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ κατηγορήσαν τοὺς Αἰγινῆτας ὡς προδότας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ Κλεομένης, ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν, ἀκούσας τὴν κατηγορίαν ταύτην, ἐπορεύθη εἰς Αἰγίνα, ἵνα συλλάβῃ τοὺς πρωταίτιους τῶν Αἰγινητῶν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐπειράθη νὰ συλλάβῃ αὐτούς, ἀντέστησαν πάντες οἱ πολῖται καὶ μάλιστα ὁ Κριός, ὅστις εἶπεν, ὅτι οὐδὲν δικαίωμα εἶχε νὰ συλλάβῃ πολίτας καὶ ὅτι πράττει τοῦτο οὐχὶ τῇ συναίνεσει τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ χαριζόμενος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, παρ' ὧν ἔλαβε χρήματα. Διότι, ἐὰν ἤρχετο ἐκτελῶν ἐντολὴν τῶν Σπαρτιατῶν, θὰ ἤρχετο μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ ἕτερος βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ Δημάρατος. Ταῦτα μὲν ἔλεγεν ὁ Κριός. Ὁ δὲ Κλεομένης ἀναχωρῶν ἀπρακτος ἠρώτησε τὸν Κριὸν πῶς ὀνομάζεται. Ἀκούσας δὲ Κριός εἶπε· Καίρως εἶναι τώρα, ὦ κριέ, νὰ χαλκώσῃς τὰ κέρατά σου, διότι ἔχεις νὰ παλαίσῃς πρὸς μέγα κακόν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Σπάρτην ἔμα-

θεν ὅτι ὁ ἕτερος βασιλεὺς Δημάρατος κατηγορεῖ αὐτὸν καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν παύσῃ. Ἦτο δὲ καὶ ἐξ ἄλλων λόγων ὠργισμένος κατὰ τοῦ Δημαράτου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἐν Ἐλευσίνι, ὅτε ἐγκατέλιπε τὸν Κλεομένην ἀβοήθητον ἐπανελθὼν μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς Σπάρτην. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κλεομένης συνενοήθη μετὰ τοῦ Λεωτυχίδου καταγομένου ἐκ βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ κατηγορήσαν τὸν Δημάρατον ὡς παρὰ νόμους βασιλεύοντα ἐν Σπάρτῃ, ἀφ' οὗ δὲν εἶναι υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀρίστωνος, ἀλλὰ τοῦ Ἀγῆτου τοῦ Ἀλκείδου, μεθ' οὗ ἦτο πρότερον ἡ μήτηρ τοῦ Δημαράτου συνεζευγμένη. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ τούτου ἐγεννήθησαν ἐριδες ἐν Σπάρτῃ, οἱ Σπαρτιάται ἠρώτησαν περὶ τούτου τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἃν ὁ Δημάρατος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀρίστωνος. Ἡ δὲ Πυθία παραπεισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κλεομένου εἶπεν ὅτι ὁ Δημάρατος δὲν ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀρίστωνος. Βραδυτέρον ὅμως ἀνεκαλύφθησαν αἱ ῥαδιουργίαι αὐταὶ καὶ ἡ Πυθία ἐπαύθη τοῦ ἀξιωματός της. Οἱ δὲ Σπαρτιάται οὐδόλως ἀμφιβάλλοντες περὶ τοῦ δοθέντος χρησμοῦ, καθήρεσαν τὸν Δημάρατον καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐποίησαν βασιλεῖα τὸν Λεωτυχίδην. Μίαν δὲ ἡμέραν, ὅτε ἦτο ἡ ἐορτὴ τῶν γυμνοπαιδιῶν, ὁ δὲ Δημάρατος εἶχεν ἐκλεχθῇ ἔφορος καὶ ὡς τοιοῦτος διηθύνε τὰ τῆς ἐορτῆς, ὁ Λεωτυχίδης θέλων νὰ χλευάσῃ τὸν Δημάρατον ἔστειλε τὸν ὑπηρέτην νὰ ἐρωτήσῃ αὐτόν, πῶς τοῦ ἐφαίνετο ἡ ὑπαλληλία μετὰ τὴν βασιλείαν. Τοῦτο ἐλύπησε σφόδρα τὸν Δημάρατον, ὅστις ἀπεκρίθη ταῦτα:

Ἐγὼ ἔδοκίμασα ἀμρότερα, ἐκεῖνος ὅμως ὄχι. Ἡ ἐρώτησίς σου δὲ αὕτη θὰ εἶναι εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους αἰτία ἢ μεγάλης δυστυχίας ἢ μεγάλης εὐδαιμονίας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον καὶ ἐξελθὼν τοῦ θεάτρου ἐπορεύθη εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἐκεῖ παρασκευασθεὶς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἡλίδαν, προφασισθεὶς ὅτι μετέβαινεν εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τὸ μαντεῖον. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ὑποπτεύσαντες ὅτι ὁ Δημάρατος ἐσκόπευε νὰ φύγῃ, ἀπεφάσισαν νὰ καταδιώξωσι καὶ συλλάβωσιν αὐτόν ¹. Ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον, καθ' ὅσον ὁ Δημάρατος ἐκ τῆς Ἡλίδος διέβη εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν βασιλέα Δαρεῖον, ὅστις ὑπεδέχθη τοῦτον φιλοφρόνως, δώσας πόλεις νὰ νέμῃται ² καὶ χώραν ἵνα κατοικήσῃ. Τοιοῦτοτρόπως ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Δημάρατος, ὅστις εἶχε δοξασθῇ καὶ δι' ἄλλας πράξεις καὶ σκέψεις παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ ἰδίως διότι ἐνίκησεν εἰς τὰ Ὀλύμπια μὲ

¹) Ὁ νόμος ἀπηγόρευεν ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ ἐποκαθίστανται εἰ Ἡρακλεῖδαι ἐν τῇ ἡλικιωτικῇ (Πλουτ. Ἀγ. 11.)

²) Πέργαμον, Τεῦβρανίαν καὶ Ἀλίσαρνα.

τίθριππον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον αὐτὸς μόνος ἐξ ὅλων τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης κατώρθωσεν.

76. Ὁ ψευδὴς ὄρκος.

Ἄφ' οὗ δ' ἔφυγεν ὁ Δημάρατος ἐκ Σπάρτης, διωρίσθη ἀντ' αὐτοῦ ὁ Λεωτυχίδης βασιλεὺς. Ὁ δὲ Κλεομένης, μνησικακῶν διὰ τὴν ὕβριν, ἦλθε κατὰ τῶν Αἰγινήτων ὁμοῦ μετὸν Λεωτυχίδην. Οἱ δὲ Αἰγινῆται δὲν ἔκριναν φρόνιμον νὰ ἀντισταθῶσι καὶ παρέδωκαν εἰς τοὺς βασιλεῖς δέκα ἄνδρας τοὺς ἐπισημοτάτους ὡς ὁμήρους, ὅτι οὐδέποτε θὰ συνταχθῶσι πρὸς τοὺς Πέρσας. Τοὺς δέκα δὲ τούτους ἄνδρας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Κρίος, φέροντες παρέδωκαν οἱ Σπαρτιάται εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Κλεομένου, ὅστις συνέβη μετὰ τινα ἔτη, πέμφαντες οἱ Αἰγινῆται πρέσβεις ἀπήτουν τοὺς ὁμήρους τούτους. Οἱ δὲ Σπαρτιάται εὐρόντες τὴν ἀπαίτησιν αὐτῶν δικαίαν ἔστειλαν μετὰ τῶν πρέσβων καὶ τὸν Λεωτυχίδην εἰς Ἀθήνας, νὰ παραλάβῃσι τοὺς ὁμήρους, Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἡρνούντο νὰ παρὰδῶσιν αὐτοὺς. Τότε ὁ Λεωτυχίδης διηγῆθη εἰς αὐτοὺς τὰ ἐξῆς συμβάν. Ἦτο, εἶπεν, ἐν Σπάρτῃ ἀνὴρ Γλαῦκος καλοῦ-
μενος, ὅστις ἐτιμᾶτο, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, καὶ διὰ τὰς ἄλλας αὐτοῦ ἀρετάς, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν δικαιοσύνην του. Τοῦτο ἀκούσας Μιλήσιος τις πλούσιος, ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ συχνάκις συνέβαινον ταραχὴ καὶ ἐφοβεῖτο μὴ ἀπολέσῃ τὴν οὐσίαν του, πωλήσας τὸ ἡμισυ τῶν κτημάτων του ἔλαβε τὰ χρήματα καὶ ἔφερεν αὐτὰ πρὸς τὸν Γλαῦκον ἐν Σπάρτῃ, πρὸς ὃν εἶπε τὰ ἐξῆς. Γλαῦκε, πολὺς λόγος ἤκουσα νὰ γίνηται περὶ τῆς δικαιοσύνης σου. Ἐσκέφθην λοιπὸν, ἐπειδὴ ἡ Ἰωνία ὑπόκειται πάντοτε εἰς κινδύνους, ἐν ᾧ ἡ Πελοπόννησος εἶναι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της ἀσφαλὴς, νὰ ἐξαργυρώσω τὸ ἡμισυ ὅλης τῆς οὐσίας μου καὶ νὰ παρακαταθίσω τὰ χρήματα ταῦτα εἰς σέ, θέμις ὦν ὅτι οὐδένα κίνδυνον ταῦτα πλησίον σου διατρέχουσιν. Ὅθεν δέχθητι, παρακαλῶ, τὰ χρήματα καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, νὰ ἀποδώσῃς τὰ χρήματα εἰς ἐκείνον, ὅστις ἤθελε παρουσιάσῃ πρὸς σέ ὁμοιον σημεῖον. Οὕτως ὠμίλησεν ὁ Μιλήσιος, ὁ δὲ Γλαῦκος ἔδεχθη τὴν παρακαταθήκην μετὰ τὴν συμφωνίαν ταύτην. Ἀρ' οὐ δὲ παρήλθε πολὺς χρόνος, ἦλθον οἱ παῖδες τοῦ παρκαταθέσαντο τὰ χρήματα εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἀπήτουν τὰ χρήματα, δεικνύοντες τὸ σημεῖον. Ἄλλ' ὁ Γλαῦκος ἀπέπεμψεν αὐτοὺς λέγων. Δὲν ἤξευρω τι διὰ τοῦτο, περὶ τοῦ ὁποίου μοῦ ὁμιλεῖτε. Ἐὰν τὸ ἐνθυμηθῶ, θὰ πράξω ὅ,τι εἶναι δίκαιον. Ἐὰν ἔλαβον, θὰ ἀποδώσω ἀμέσως, ἐὰν δὲ δὲν ἔλαβον, εἶμαι ἑτοιμὸς καὶ δι' ὄρκου ἐν τῷ δι-

καστηρίῳ νὰ ἐπιθεβαίνωσιν αὐτοῦ. Περὶ τοῦτου δὲ θέλω σᾶς δώσῃ ἀπόκρισιν μετὰ τέσσαρας μῆνας. Καὶ οἱ μὲν Μιλήσιοι ἀνεχώρησαν τεθλιμμένοι ὡς στερηθέντες τὰ χρήματά των. Ὁ δὲ Γλαῦκος ἐπορεύθη εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ ἠρώτησε περὶ τοῦτου τὴν Πυθίαν, ἥτις ἀπεκρίθη αὐτῷ ὡς ἑξῆς·

Γλαῦκε, υἱὲ τοῦ Ἐπικύδους, πρὸς τὸ παρὸν τοῦτο εἶναι ἐπικερδέστερον νὰ κερδήσῃ τις τὴν ὑπόθεσίν του δι' ὅρκου καὶ νὰ οἰκειοποιηθῇ τὰ ξένα χρήματα. Ἄς ὁμόσῃ, ἀφ' οὗ καὶ ὁ τηρῶν ὡς καὶ ὁ παραβαίνων τὸν ὅρκον του ὀφείλει νὰ ἀποθάνῃ. Ἀλλ' ὁ ψευδὴς ὅρκος ἔχει υἷον ἀνώνυμον, ὅστις δὲν ἔχει μὲν χεῖρας καὶ πόδας, καταδιώκει ὅμως ταχέως τὸν ἄνθρωπον, μέχρις οὗ καταστρέψῃ ὅλην τὴν οἰκίαν. Ἡ οἰκία ὅμως καὶ ἡ γενεὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις φυλάττει τὸν ὅρκον του, γίνεται εὐδαιμονεστέρα καὶ καλλιτέρα εἰς τὸ μέλλον!

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος παρεκάλεσε τὸν θεὸν νὰ συγχωρήσῃ αὐτὸν διὰ τὴν ἐρώτησιν, ἀλλ' ἡ Πυθία ἀπεκρίθη ὅτι καὶ νὰ ἐρωτήσῃ τις περὶ τοῦτου τὸν θεὸν εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐπραξέ τοῦτο. Τότε ὁ Γλαῦκος καλέσας τοὺς Μιλήσιους δίδει εὐθὺς τὰ χρήματα. Σᾶς λέγω δὲ ταῦτα, ὦ Ἀθηναῖοι, διότι τοῦ Γλαύκου τοῦτου σήμερον οὐδεὶς σφίζεται οὔτε ἀπόγονος οὔτε ἐστία, πάντα δὲ πρόρριζα κατεστράφησαν ἐκ τῆς Σπάρτης. Εἶναι λοιπὸν καλόν, προκειμένου περὶ παρακαταθήκης, νὰ μὴ σκέπτηται τις ἄλλο, εἰμὴ πῶς νὰ ἀποδώσῃ αὐτὴν εἰς ἐκείνους, οὔτινες δικαιοῦνται νὰ λάβωσιν αὐτήν.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Λεωτυχίδης, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐπέισθησαν, καὶ ὁ Λεωτυχίδης ἐπέστρεψεν ἄπρακτος εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ δὲ Αἰγινῆται ἔφερον βαρέως τοῦτο καὶ ὅτε ἐπαρουσιάζετο εὐκαιρία, ἡδίκουν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἀντηρικοῦντο ὑπὸ τούτων, συμπραττόντων μάλιστα μὲ τοὺς πρώτους μὲν τῶν Ἀργείων, μὲ τοὺς δευτέρους δὲ τῶν Κορινθίων.

27. Ὁ Δᾶτις καὶ Ἀρταφέρνης κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ πράγματα ἐν Ἑλλάδι, ὅτε ὁ Δαρεῖος ἀπεφάσισε νὰ ποιήσῃ καὶ δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Αἰτίαι τοῦτου ἦσαν πρῶτον μὲν ἡ πυρπόλησις τῶν Σάρδεων, ἥς μετέσχον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἑρετριεῖς, δεύτερον δὲ ἡ πείσις τοῦ Ἰππίου, ὅστις δὲν ἔπαυε νὰ κατηγορῇ τοὺς Ἀθηναίους, τρίτον δὲ καὶ ἡ δια-

1) Οὐδὲν ἦτο φοβερώτερον εἰς τοὺς Ἕλληνας τῶν ἀρχαιότερων χρόνων ἢ νὰ ἐκλίπῃ τὸ γένος καὶ νὰ ἐρημωθῇ ἡ οἰκία, διότι τότε καὶ οἱ ἀποθανόντες ἔχανον τὰς θρησκευτικὰς τῶν τιμὰς, καὶ οἱ θεοὶ τῆς οἰκογενείας τὰς θυσίας των, καὶ ἡ ἐστία τὰς φλόγας τῆς καὶ οἱ πρόγονοι τὰ ὀνόματά των μεταξὺ τῶν ζώντων.

καὴς τοῦ βασιλέως ἐπιθυμία νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας, διότι δὲν ἔδωκαν αὐτῷ γῆν καὶ ὕδωρ. Ὅπως δὲ κακορθωθῇ ἡ ἐκστρατεία αὕτη, ἀντὶ τοῦ Μαρδονίου, ὅστις δὲν ἠὺδοκίμησεν εἰς τὴν πρώτην ἐκστρατείαν, διώρισε δύο ἄλλους στρατηγούς τὸν Δᾶτιν καὶ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἀρταφέρνη καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Ἑρετρίας, διατάξας νὰ ἀνδραποδίσωσι τὰς πόλεις ταύτας καὶ νὰ φέρωσιν αὐτῷ τὰ ἀνδράποδα, ἵνα ἴδῃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ὡς δὲ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι ἔφθασαν εἰς τὸ Ἀλλήιον πεδῖον τῆς Κιλικίας ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν στρατὸν πολὺν καὶ καλῶς συγκεκροτημένον, ἐστρατοπέδευσαν ἐνταῦθα μέχρις ὅτου συνήχθη καὶ ὁ ναυτικὸς στρατὸς καὶ τὰ ἱππαγωγὰ πλοῖα, τὰ ὅποια εἶχε τὸ προηγούμενον ἔτος παραγγέλιῃ ὁ Δαρεῖος νὰ παρασκευάσωσιν αἱ ὑποτελεῖς χώραι. Ἐμβάντες δὲ εἰς τὰ πλοῖα, ἐξακόσια ὄντα τὸ πλῆθος, μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἵππων διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Ἰωνίαν. Ἐνταῦθα δὲ φοβούμενοι τὸ πάθημα τοῦ Μαρδονίου τὸ περὶ τὸν Ἀθῶν, ἠκολούθησαν ἄλλην ὁδὸν καὶ πλέοντες διὰ τῶν νήσων Χίου καὶ Σάμου καὶ τοῦ Ἰκαρίου πελάγους καὶ ἄλλων νήσων ἔφθασαν εἰς τὴν Νάξον, ἧς καὶ ἐξηνδραπόδισαν τοὺς κατοίκους, ὅσους ἡδυνήθησαν νὰ συλλάβωσιν, ἐμπρήσαντες τὰ ἱερά καὶ τὴν πόλιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐσώθησαν καταφυγόντες εἰς τὰ ὄρη. Ἐκ δὲ τῆς Νάξου διηυθύνθησαν οἱ Πέρσαι εἰς τὴν Δήλον καὶ ἠγκυροβόλησαν εἰς τὴν παρακειμένην νήσον Ῥήνειαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Δῆλιοι φοβηθέντες τὸν ἐξανδραποδισμὸν εἶχον προλάβῃ καὶ καταφυγῇ εἰς τὴν Τήνον, ὁ Δᾶτις στείλας κήρυκα ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς.

Ἄνδρες ἱεροί, διατὶ ἐφύγετε ἐκλαθόντες ἐμὲ ὡς ἐχθρόν σας; Καὶ ἐγὼ δὲν σκέπτομαι κακὸν ἐναντίον σας καὶ ὁ βασιλεὺς μὲ διέταξε τὴν χώραν, ὅπου ἐγεννήθησαν οἱ δύο θεοί, νὰ μὴ βλάψω μήτε αὐτὴν μήτε τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Ἐπιστρέψατε λοιπὸν εἰς τὰς οἰκίας σας καὶ ἀπολαμβάνετε τὴν νῆσόν σας.

Ταῦτα ἐμήνυσε διὰ κήρυκος εἰς τοὺς Δηλίους ὁ Δᾶτις, ἔπειτα δὲ ἐθυσίασε συσσωρευσας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τριάκοντα τάλαντα λιθανωτοῦ.

78. Ἐξανδραποδισμὸς Ἑρετρίας.

Ἀφ' οὗ δὲ ἔπραξε τοῦτο, διηυθύνθη κατὰ τῆς Ἑρετρίας. Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐσείσθη ἡ Δήλος διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φορὰν, ὡς λέγουσιν οἱ Δῆλιοι, διὰ τοῦτου προδηλούντος τοῦ θεοῦ τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσι κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ δὲ βάρβαροι, ἀπάραντες ἐκ τῆς Δήλου, προσωρμίζοντο εἰς τὰς νήσους, ἐξ ὧν ἐλάμβανον καὶ στρατὸν καὶ παίδιας τῶν νησιωτῶν ὁμήρους.

Τὴν δὲ Κάρυστον, ἥτις ἡρνήθη νὰ δώσῃ στρατὸν ἐναντίον γειτόνων πόλεων, ἐπολιόρκησαν καὶ ἡγάγκασαν καὶ ταύτην νὰ ὑποκύβῃ εἰς τὴν θέλησίν των.

Οἱ δὲ Ἑρετριεῖς, εὐθύς ὡς ἔμαθον ὅτι οἱ βάρβαροι ἐπέρχονται ἐναντίον των, ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἔστειλαν τετρακισχιλίους ἄνδρας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἑρετριεῖς ἦσαν διηρημένοι καὶ ἄλλοι μὲν ἤθελον νὰ ἀφῇσωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ ἔρη, ἄλλοι δὲ ἡτοιμάζοντο εἰς προδοσίαν, ἐλπίζοντες ἀμοιβὰς ἀπὸ τοῦ Πέρσαι, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπικουροὶ κατέφυγον εἰς τὸν Ὀρωπὸν καὶ ἐσώθησαν. Οἱ δὲ Πέρσαι προσεγγίσαντες εἰς τὴν Ἑρέτριαν ἐξεβάλον ἀμέσως τοὺς ἵππους καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Κρατερᾶς δὲ προσβολῆς γενομένης, ἡμύνοντο γενναίως οἱ Ἑρετριεῖς ἐπὶ ἑξ ἡμέρας ἀπὸ τῶν τειχῶν, καὶ πολλοὶ ἐκατέρωθεν ἐπιπτον. Ὡς δὲ ἐβδόμη ἡμέρα ὁ Εὐφορβὸς τοῦ Ἀλκιμάχου καὶ ὁ Φίλαγρος τοῦ Κυνέου ἄνδρες δόκιμοι μεταξὺ τῶν πολιτῶν, προδίδουσι τὴν πόλιν εἰς τοὺς Πέρσαι, οἵτινες εἰσελθόντες τὰ μὲν ἱερὰ ἐσύλησαν καὶ ἔκαυσαν, ὡς ἔπραξαν καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς Σάρδεῖς, τοὺς δὲ ἀθρώπους ἡνδραποδίσαν, ὡς διέταξεν ὁ Δαρεῖος.

79. Οἱ Πέρσαι ἐν Μαραθῶνι.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐγένοντο κύριοι τῆς Ἑρετρίας οἱ Πέρσαι ἔμειναν ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας, καὶ εἰτα ἐστράτευσαν καὶ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐλπίζοντες ὅτι καὶ οὗτοι θὰ πάθωσι τὰ αὐτά, οἷα καὶ οἱ Ἑρετριεῖς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Μαραθὼν ἦτο μέρος τῆς Ἀττικῆς ἐπιτηδεϊότατον διὰ τὸ ἱππικόν, ὁ Ἰππίας ὁ Πεισιστράτου ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τοῦτον. Ὡς δὲ ἔμαθον τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἔδραμον καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ, ἔχοντες δέκα στρατηγούς, ὧν ὁ δέκατος ἦτο ὁ Μιλτιάδης. Εἶχον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ζητήσῃ βοήθειαν καὶ παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀποστείλαντες πρὸς τοῦτο τὴν ἄριστον ταχυδρόμον Φειδιππίδην ὀνομαζόμενον, εἰς ὃν καθ' ὁδὸν παρὰ τὸ Παρθένιον ὄρος ἐπεφάνη ὁ Πάν, ὅστις καὶ παρεπονέθη κατὰ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες δὲν φροντίζουσιν, εἶπε, περὶ αὐτοῦ ποσῶς, ἐν ᾧ ἐδείχθη εἰς αὐτοὺς πολλάκις εὐνοὺς καὶ ἀκόμη θὰ δευχθῇ. Ὡς λόγους τοῦτους πιστεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτε τὰ πράγματα κατέληξαν, ὡς ἐπεθύμουν, ἴδρυσαν εἰς τὸν Πᾶνα ἱερὸν ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν καὶ τιμῶσιν αὐτὸν κατ' ἔτος διὰ θυσιῶν καὶ λαμπαδηδρομίας. Ὁ Φειδιππίδης λοιπὸν κατορθώσας τὴν δευτέραν ἡμέραν νὰ φθάσῃ εἰς Σπάρτην, ἦλθεν εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν·

ὦ Ἀκχεδαίμονιοι, οἱ Ἀθηναῖοι ὑμᾶς παρακαλοῦσι νὰ βοηθήσητε αὐτοὺς, καὶ νὰ μὴ ἀφῆσθε πόλιν ἀρχαιοτάτην τῆς Ἑλλάδος νὰ περι-

πέσῃ εἰς τὴν δουλείαν τῶν βαρβάρων. Ἡ Ἑρέτρια ἠνδραποδίσθη, ἡ δ' Ἑλλὰς ἀπώλεσε μίαν τῶν ἐκλεκτῶν πόλεων τῆς.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Φειδιππίδης, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἐνέτις τοῦ μηνός, καθ' ἣν δὲν ἐπατρέπετο νὰ ἐκστρατεύωσιν, ὑπεσχέθησαν βοήθειαν, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς γίνῃ πανσέληνος. Ὁ δὲ Πίτας ὁδήγων τοὺς βαρβάρους, εὐθύς ὡς ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον τῶν Στυρέων τὴν καλουμένην Αἰγίλειαν, ἀπεβίβασεν ἐνταῦθα τοὺς αἰχμαλώτους, τὰ δὲ πλοῖα μετὰ τοῦ στρατοῦ ἤλθον καὶ ἠγκυροβόλησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Ὡς δὲ ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν οἱ βάρβαροι, ὁ Ἰππίας ἤρχισε νὰ τακτοποιῇ τοὺτους. Ἐν ᾧ δὲ ἔπραττε τοῦτο, ἐπταρίσθη καὶ ἔβηξεν ἰσχυρότερον τοῦ συνήθους. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο πολὺ γέρων καὶ ἐσίοντο οἱ περισσότεροι τῶν ὀδόντων, ὑπὸ τῆς βίας τῆς βηχός ἐξεβλήθη εἰς καὶ ἐξέπεσε κάτω εἰς τὴν ἄμμον. Φροντίσας δὲ νὰ ἀνέυρῃ τοῦτον καὶ μὴ δυνάμενος ἀνεστéναξε καὶ εἶπε πρὸς τοὺς πλησίον του ἱσταμένους· Ἡ γῆ αὕτη ἐδῶ δὲν εἶναι ἰδική μας οὐδὲ θὰ δυνηθῶμεν νὰ καταστήσωμεν αὐτὴν ὑποχείριον· ὅσον δὲ μέρος ἀνήκειν εἰς ἐμέ, κατέλαβεν ὁ ὁδούς μου.

80. Ὁ Μιλτιάδης ὁ Ἀθηναῖος.

Ταῦτα δ' ἐγίνοντο εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν βαρβάρων. Εἰς δὲ τοὺς Ἀθηναίους παρατεταγμένους εἰς τὸ τέμενος τοῦ Ἡρακλέους ἤλθον πανδημεὶ βοηθοὶ οἱ Πλαταιεῖς. Οἱ δὲ στρατηγοὶ αὐτῶν διηρθέσαν ὡς πρὸς τὰς γνώμας, οἱ μὲν φρονούντες ὅτι πρέπει νὰ ἀναβληθῇ ἡ μάχη, διότι ἦσαν ὀλίγοι διὰ νὰ πολεμήσωσι πρὸς τοὺς Μήδους, οἱ δὲ ἐπιμένοντες νὰ γίνῃ εὐθύς, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Μιλτιάδης. Καὶ ἡ γνώμη νὰ ἀναβληθῇ ἡ μάχη ἐφαίνετο ἡ μάλλον ὀρθή καὶ αὕτη θὰ ὑπερίσχυεν, ἂν δὲν συνέπιπτε νὰ μὴ ἔχῃ ψηφοφορήσῃ ὁ Καλλιμαχος ὁ Ἀριδιναῖος, ὅστις ἦτο τότε πολέμαρχος. Πρὸς τοῦτον ἐλθὼν ὁ Μιλτιάδης εἶπε τὰ ἑξῆς·

Εἰς τὴν ἐξουσίαν σου εἶναι τώρα, Καλλιμαχε, ἡ νὰ ὑποδουλώσῃς τὰς Ἀθήνας ἢ νὰ κάμῃς αὐτὰς ἐλευθέρας καὶ νὰ ἀφῇς εἰς τοὺς ἐνθρώπους μνημεῖον αἰώνιον, ὅποιον δὲν ἀφῆκαν οὐδ' αὐτοὶ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων. Διότι οὐδέποτε ἡ πατρίς ἡμῶν, ἀπ' οὗτου ὑπάρχει, εὐρέθη εἰς μεγαλειότερον τοῦ παρόντος κίνδυνον. Καὶ ἂν μὲν ὑποκύβῃ εἰς τοὺς Μήδους, τότε θὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Ἰππίαν καὶ δύνασαι νὰ συμπεράνῃς ὅποιαν τύχῃ ἀναμένει αὕτη. Ἄν ὅμως νικήσῃ, θὰ ἀποβῇ ἡ πρώτη τῶν Ἑλληνίδων πόλειον. Πῶς δὲ ταῦτα δύνανται νὰ συμβῶσι καὶ πῶς ἀπὸ τὰς χειρὰς σου καὶ μόνου ἐξαρτᾶται τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἡ λύσις, ἔρχομαι τώρα νὰ ἐξηγήσω.

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοί, οἱ ὅποιοι εἴμεθα δέκα, διεφωνήσαμεν πρὸς ἀλλήλους. Καὶ ἄλλοι μὲν θέλουσι νῦν νὰ πολεμήσωμεν, ἄλλοι δὲ δὲν θέλουσι τοῦτο. Καὶ ἂν μὲν δὲν πολεμήσωμεν νῦν, φοδοῦμαι μήπως ἐμπέσῃ μεγάλη στάσις καὶ διασείσῃ τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων, ὥστε νὰ μηδίσωσιν. Ἄν ὅμως πολεμήσωμεν πρὶν διασφαρῇ ἡ καρδία πολιτῶν τιῶν, δυνάμεθα, ἂν οἱ θεοὶ δὲν φανώσιν ἡμῖν δυσμενεῖς, νὰ νικήσωμεν. Εἰς τὴν ἐξουσίαν σου εἶναι πάντα ταῦτα καὶ ἐκ σοῦ ἐξαρτᾶται ἢ νὰ ἀκούσῃς ἐμὲ καὶ νὰ ἔχῃς πατρίδα ἐλευθέραν καὶ πόλιν πρώτην ἐν Ἑλλάδι, ἢ νὰ ἀκούσῃς τοὺς τὰ ἐναντία προτείνοντας καὶ νὰ ἔχῃς τότε τὰ ἐναντία τῶν ὅσων εἶπον ἀγαθῶν.

Διὰ τῶν λόγων τούτων ἐπεισθὲν ὁ Καλλίμαχος, ὅστις συνετάχθη πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Μιλτιάδου, καὶ οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ νῦν ἡ μάχη.

§ 1. Ἡττα Περσῶν ἐν Μαραθῶνι.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ πάντες, ὅσοι ἦσαν ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ὑπεχώρησαν πάντες εἰς τὸν Μιλτιάδην, ἀναθέσαντες εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν. Οὗτος δὲ παρέταξε τὸν στρατὸν οὕτως, ὥστε τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν κέρας τῆς φάλαγγος εἶχε πολλὰς ἐπαλλήλους τάξεις ἀνδρῶν, ἐν ᾧ τὸ μέσον εἶχεν ὀλίγας. Συνέπιπτε δὲ καὶ τὸ μῆκος τῆς φάλαγγος νὰ ᾔτο ἴσον πρὸς τὸ μῆκος τῆς φάλαγγος τῶν Περσῶν. Εὐθύς δὲ ὡς τὰ πάντα παρεσκευάσθησαν, ἐφόρμησαν τρέχοντες οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν βαρβάρων, οἵτινες ὄρωντες αὐτοὺς ὀλίγους ὄντας ἄνευ ἱππικοῦ καὶ τόξων καὶ μετὰ πολλῆς τόλμης ἐπερχομένους, ἐξέλαβον αὐτοὺς ὡς παράφρονας καὶ παρεσκευάζοντο νὰ δεχθῶσιν αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μεταίχιμιον δὲν ᾔτο μακρότερον τῶν ὀκτῶ σταδίων, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς μετ' ὀλίγον χρόνον ἔφθασαν καὶ συνεπλάκυσαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. Καὶ ἐπὶ πολὺν μὲν χρόνον ἐμάχοντο ἐκατέρωθεν μετ' ἀνδρείας. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Σάκαι, οἵτινες ἦσαν ἐν τῇ μέσῃ τοῦ στρατοῦ τῶν βαρβάρων τεταγμένοι, ἐνίκησαν καὶ ἐδίωκον τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὴν ξηράν. Ἀλλὰ κατὰ τὰ δύο κέρατα ἐνίκων ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς, οἵτινες ἀφήσαντες νὰ φεύγῃσι πρὸ αὐτῶν οἱ βάρβαροι ἐπέστρεψαν καὶ ἐνωθέντες ἐπέπεσον κατὰ τῶν Περσῶν, οἵτινες ἔφευγον εἰς τὴν θάλασσαν. Καταδιώκοντες δὲ τούτους καὶ μέχρι τῆς θαλάσσης ἐξήτουν πῦρ καὶ ἐδραπτον τὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν πρύμνην. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἔπεσε καὶ ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος καὶ ὁ στρατηγὸς Σιγησίλαος καὶ ἄλλοι Ἀθηναῖοι ὀνομαστοί, ἐν εἰς καὶ ὁ Κυνέγειρος, ὅστις δράξας ἀπὸ τὰ ἄφλαστα πλοῖον τι ἀπεκόπη τὴν χεῖρα διὰ πελέκους. Ἐκ πάντων δὲ

τῶν πλοίων συνέλαβον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπτά, τὰ δὲ λοιπὰ λαβόντες οἱ βόρβοροι ἐπλευσαν εἰς τὴν νῆσον, ὅπου ἦσαν οἱ αἰχμαλῶται, τοὺς ὁποίους παρέλαβον καὶ ἐσπευδον πλέοντες εἰς Ἀθήνας, ἵνα φθάσωσιν ἐκεῖ πρὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ οὕτως εὐκόλως γίνωσι κύριοι τῆς πόλεως, ἀφρουρήτου οὖσης. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι νοήσαντες τοῦτο ἐφθασαν ταχύτερον τῶν Περσῶν καὶ παρετάχθησαν εἰς τὸ Κυνόσαργες. Οἱ δὲ Πέρσαι ἀποτυχόντες καὶ τούτου ἀπέπλευσαν ὀπίσω εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐν τῇ μάχῃ δὲ ταύτῃ ἀπέθανον τῶν μὲν βαρβάρων ἑξακισχίλιοι καὶ τετρακόσιοι ἄνδρες, τῶν δὲ Ἀθηναίων ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο. Φθάσας δὲ ὁ Δᾶτις εἰς τὰ Σοῦσα, προσήγαγε τοὺς αἰχμαλῶτους εἰς τὸν Δαρεῖον, ὅστις οὐδὲν αὐτοὺς κακὸν ποιήσας ἔδωκε τὸ κτήμα του ἐν τῇ Κισσίῃ χώρα τὸ καλούμενον Ἀρδέρικκα καὶ κατήκκησαν, ὅπου καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς μου κατοικοῦσι φυλάσσοντες τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσάν των. Ὅτε δὲ ἔγεινε πανσέληνος, ἐξεκίνησαν ἐκ τῆς Σπάρτης δισχίλιοι Λακεδαιμόνιοι σπεύδοντες νὰ φθάσωσιν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὄντως κατῴρθωσαν εἰς τρεῖς ἡμέρας νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἀλλ' ἦτο ἤδη ἀργά, καθ' ὅσον εἶχε γίνῃ ἡ μάχη. Ἐπιθυμοῦντες δὲ νὰ ἴωσι τοὺς Πέρσας ἐπορεύθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, καὶ εἶδον. Ἀφ' οὗ δὲ ἐπήνεσαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν, ἐπέστρεψαν ὀπίσω εἰς τὴν Σπάρτην.

§ 2. Θάνατος ἄδοξος Μιλτιάδου.

Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι νίκην ὁ Μιλτιάδης, καὶ πρότερον παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις εὐδόκιμος, ἀλλὰ τώρα ἐτιμᾶτο ἔτι περισσότερον. Καὶ ὅτε ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐδομηκόντα πλοῖα καὶ στρατὸν καὶ χρήματα, εἰ καὶ δὲν εἶπε κατὰ τίνος χώρας ἔμελλε νὰ ἐκστρατεύσῃ, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὅτι θὰ καταπλουτίσῃ αὐτούς, ἂν τὸν ἀκολουθήσωσι, διότι μέλλει νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ χώρας, ὁπόθεν εὐκόλως ἡδύναντο νὰ κομίσωσιν ἄφθονον χρυσόν, οἱ Ἀθηναῖοι παρέδωκαν εἰς αὐτὸν πάντα ταῦτα. Παρακαλῶν δὲ τὴν στρατιὰν ἐπλευσε κατὰ τῆς Πάρου, πρόφασιν μὲν ἔχων ὅτι οἱ Πάριοι πρῶτοι ἐστράτευσαν ὁμοῦ μὲ τὸν Πέρσην ἐν Μαραθῶνι, πράγματι δ' ὁμοῦ, διότι ἐμῖσει τοὺς Παρίους ἐνεκα τοῦ Λυσαγόρου τοῦ Τισίου, ὅστις ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Πάρου καὶ ὅστις τὸν εἶχε διαβάλλῃ πρὸς τὸν Ὑδάρην τὸν Πέρσην. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Πάρου ἐπολιόρκησεν αὐτήν, παραγγείλας εἰς τοὺς Παρίους ὅτι τότε θὰ ἐφρευγεν, ἂν ἑσπεύον νὰ δώσωσι πρὸς αὐτὸν ἑκατὸν τάλαντα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πάριοι ἠρνοῦντο καὶ ὠχύρωσαν τὰ ἀσθενῆ τοῦ τείχους μέρη, ὁ Μιλτιάδης ἠναγκάσθη νὰ πολιορκήσῃ τὴν πόλιν εἴκοσι καὶ ἐξ ἡμέρας. Μίαν δὲ ἡμέραν, ἐν ᾗ εὐ-

ρίσκετο εἰς ἀπορίαν τί νὰ κάμῃ, ἐνεφανίσθη αὐτῷ γυνὴ Παρία αἰχμάλωτος, ἱέρεια τῶν χθονίων θεῶν, ὀνόματι Τιμῷ, ἣτις ἔδωκε πρὸς αὐτὸν συμβουλὰς, πῶς νὰ γίνῃ κύριος τῆς Πάρου. Ὁ δὲ Μιλτιάδης ἀναβὰς εἰς τὸν λόφον, ὅστις εἶναι πρὸ τῆς πόλεως, ὑπερεπήδησε τὸ περίφραγμα, μὴ δυνάμενος νὰ ἀνοίξῃ τὰς θύρας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Δήμητρος ἢ διὰ νὰ λάβῃ τι ἐκ τῶν ἀκινήτων τοῦ ναοῦ¹ ἢ καὶ διὰ νὰ πράξῃ ἄλλο τι ἄγνωστον. Ὅτε ὅμως ἔφθασε πρὸ τῆς θύρας τοῦ αὐτοῦ, εὐθὺς κατέλαβεν αὐτὸν φρίκη καὶ ἐπέστρεψεν ὀπίσω. Ἐν ᾧ δὲ ἐπήδησε κάτω τὸν φράκτην, ἔθλασε τὸν μηρόν του. Κακῶς δὲ ἔχων ἐκ τοῦ παθήματος τοῦτου ἠναγκάσθη νὰ ἀποπλευσῇ ὀπίσω εἰς τὰς Ἀθήνας, χωρὶς μῆτε χρήματα νὰ φέρῃ μῆτε καὶ τὴν Πάρου νὰ ὑποτάξῃ. Διὰ τοῦτο κατηγορήθη ἐν Ἀθήναις καὶ ὑπ' ἄλλων, μάλιστα δὲ ὑπὸ τοῦ Ξαθίππου² τοῦ Ἀρίφρονος, ὡς ἐξαπατήσας τὸν δῆμον, οἷτινες ἐζήτουν νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο ὁ Μιλτιάδης αὐτὸς νὰ ἀπολογηθῇ, εἰδοὶ ἦτο βαρέως ἀσθενὴς σηπομένου τοῦ μηροῦ, οἱ φίλοι του ἔφερον αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἐπὶ κλίνης καὶ συνηγόρουν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀναφέροντες τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην καὶ ὅσα ἄλλα καλὰ εἶχε πράξῃ ὁ Μιλτιάδης ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ δὲ δῆμος ἀπέλυσε μὲν αὐτὸν τῆς θανατικῆς καταδίκης, κατεδίκασεν ὅμως εἰς πρόστιμον πεντήκοντα ταλάντων, πεισθεὶς ὅτι διέπραξεν ἀδίκημα ἐξαπατήσας τὴν πόλιν. Καὶ ὁ μὲν Μιλτιάδης μετὰ ταῦτα ἀπέθανε, σαπέντος τοῦ μηροῦ, τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐπλήρωσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κίμων.

83. Ἀλκμέων καὶ Κροῖσος.

Οἱ Ἀλκμεωνίδαι κατηγορήθησαν ἐν Ἀθήναις ὅτι εἶχον ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Πέρσας διατρέβοντας ἐν Μαραθῶνι καὶ ὅτι ἡσπουδῇ τῶν Περσῶν μετὰ τὴν ἦτταν ἐν Μαραθῶνι νὰ φθάσωσιν εἰς Ἀθήνας, ἐστερημένους ἀνδρῶν, ἐγένετο κατὰ συμβουλήν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, οἷτινες ὕψωσαν ἀσπίδα συνηματικῶς, δηλοῦντες εἰς τοὺς Πέρσας νὰ σπεύσωσιν εἰς Ἀθήνας. Τοῦτο δὲν δύναμαι κατ' οὐδένα τρόπον νὰ πιστεύσω διότι οἱ Ἀλκμεωνίδαι ἀείποτε ἐφάνησαν μισοτύραννοι καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα καὶ ἐξωρίσθησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, αὐτοὶ δὲ εἶναι, οἷτινες ἠλευθέρωσαν τὰς Ἀθήνας μᾶλλον ἐκ τῶν τυράννων ἢ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων. Ἀλλ' ἴσως εἶπῃ τις ὅτι παρεκί-

1) Φαίνεται, ὅτι ἤθελε νὰ θφακίσῃ εἰδωλὸν τῆς θεᾶς, ἐξ οὗ ἐξήρτητο ἡ σωτηρία τῆς πόλεως.

2) Ὁ Ξαθίππος οὗτος ἦτο πατὴρ τοῦ Περικλέους. Ἡ δὲ ἔχθρα τῶν γονέων μετεδύθη καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς Περικλέα καὶ Κίμωνα.

νήθησαν νὰ προδώσωσι τὴν πατρίδα των, ἔχοντες δυσαρέσκειάν τινα κατὰ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀληθεύει· διότι ἐν Ἀθήναις τότε οὐδεὶς ἄλλος ἦτο σημαντικώτερος καὶ ἐτιμᾶτο τόσο, ὅσον οἱ Ἀλκμεωνίδαι. Ὡστε οὐδεὶς λόγος πείθει ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ὡς ἀληθὴ τὴν μομφὴν ταύτην.

Οἱ δὲ Ἀλκμεωνίδαι ἦσαν καὶ πάλαι μὲν ἐπιφανεῖς ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τοῦ Ἀλκμέωνος ὅμως καὶ τοῦ Μεγακλέους ἐγένοντο ἐπιφανέστατοι. Διότι ὁ μὲν Ἀλκμέων περιποιήθει τοὺς Λυδοὺς, οὓς εἶχε στείλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Κροῖσος διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἠγχαρίστησε τοσοῦτον τὸν Κροῖσον, ὥστε οὗτος ἐκάλεσε διὰ τοῦτο εἰς Σάρδεϊς τὸν Ἀλκμέωνα ὑποσχεθεὶς, ὅτι θέλει χαρίσῃ εἰς αὐτὸν τόσον χρυσίον, ὅσον ἡδύνατο οὗτος νὰ φέρῃ ἐπάνω του ἄπαξ. Ὁ δὲ Ἀλκμέων πρὸς τοιαύτην ὠρεὰν τοιοῦτόν τι ἐμηχανεύθη. Φορέσας χιτῶνα μέγαν καὶ ἀφήσας κόλπον βαθὺν τοῦ χιτῶνος καὶ ὑποδήσάμενος τοὺς μάλλον εὐρεῖς καθόρνους, τοὺς ὁποίους ἡδυνήθη νὰ εἶρῃ, εἰσῆλθεν ὁδηγούμενος εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦ Κροῖσου. Ἐνταῦθα πεσὼν εἰς σωρὸν ψήγματος ἐγένετο καὶ τοὺς καθόρνους, οὓς ἐφόρει, καὶ τὸν κόλπον ὅλον, ἀκόμῃ δὲ καὶ τὸ στόμα του. Δικσκορπίσας δὲ καὶ χρυσὸν εἰς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θησαυροῦ μάλιστα ἔλκων τοὺς καθόρνους καὶ ὁμοιάζων πρὸς πᾶν ἄλλο ἢ πρὸς ἄνθρωπον, διότι καὶ τὸ στόμα του ἦτο πεφραγμένον καὶ τὰ πάντα ἦσαν ἐξωγικωμένα. Ὁ δὲ Κροῖσος ἰδὼν τοῦτο ἐγέλασε καὶ πρὸς τῷ χρυσίῳ τοῦτ' ἐδῶρσεν εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλο ὄχι ὀλιγώτερον. Τοιοῦτοτρόπως ἐπλούτησεν ἡ οἰκία αὐτῇ μεγάλως καὶ ὁ Ἀλκμέων οὗτος ἡδυνήθη νὰ συντηρῇ ἵππους καὶ νὰ νικήσῃ εἰς τὰ Ὀλύμπια μὲ τέθριππον.

84. Ὁ γάμος τῆς Ἀγαρίστης.

Ἐπειτα δὲ κατὰ τὴν ἐπομένην γενεὰν ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος Κλεισθένης τοσοῦτον ὕψωσε τὴν οἰκίαν ταύτην, ὥστε ἐγένετο μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων πολὺ ὀνομαστοτέρα ἢ πρότερον. Ὁ Κλεισθένης δηλ. οὗτος εἶχε θυγατέρα καλουμένην Ἀγαρίστην, τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ συζεύξῃ μὲ τὸν ἄριστον πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ὅτε δὲ ἦτο ἡ ἐρρτὴ τῶν Ὀλυμπίων, ὁ Κλεισθένης, ὅστις εἶχε νικήσῃ μὲ τέθριππον, ἐκήρυξεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅστις ἀξιοῖ νὰ γίνῃ αὐτοῦ γαμβρός, νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Σικυῶνα κατὰ τὴν ἐξηκοστὴν ἡμέραν. Τότε, ὅσοι τῶν Ἑλλήνων ἐμεγαλοφρόνουν ἢ διὰ τὰ ἰδιὰ των προτερήματα ἢ διὰ τὴν πατρίδα των, ἦλθον εἰς τὴν Σικυῶνα ἐκ πολλῶν πόλεων Ἑλληνικῶν. Καὶ ἐκ μὲν τῆς Ἰταλίας ἦλθεν ὁ Σμινδουρίδης ἐκ τῆς

Συθάρως, ὅστις ὑπερέβη πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν χλιδὴν ¹, ἐκ δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰονίου ὁ Ἀμφίμνηστος ἐκ τῆς Ἐπιδάμου, ἐκ δὲ τῆς Αἰτωλίας ὁ Μάλης, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Τιτόρμου, ὅστις ἦτο ὁ ῥωμαλευτάτος πάντων τῶν Ἑλλήνων ², ἐκ δὲ τῆς Πελοποννήσου ὁ Λεωκῆδης, ὁ υἱὸς τοῦ τυράννου τῶν Ἀργείων Φεῖδωνος, ὅστις ἐποίησεν ἴδια μέτρα εἰς τοὺς Πελοποννησίους, καὶ ὁ Ἀμίαντος ἐκ τῆς Τραπεζοῦντος τῆς Ἀρκადίας, καὶ ἄλλοι ἐξ ἄλλων πόλεων. Ἐκ δὲ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν ὁ Μεγακλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλκμείωνος, καὶ ὁ Ἴπποκλείδης, ὁ υἱὸς τοῦ Τισάνδρου, ὅστις ὑπερεῖχε πάντων τῶν Ἀθηναίων κατὰ τε τὸν πλοῦτον καὶ τὸ κάλλος. Ἐκ δὲ τῆς Ἑρετρίας ἦλθεν ὁ Λυσανίας, ἐκ δὲ τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ μὲν τῶν Σκαπαδῶν ὁ Διακτορίδης ὁ Κρανωνίος, ἀπὸ δὲ τῶν Μολοσσῶν ὁ Ἀλκων. Ἐλθόντων δὲ πάντων τούτων κατὰ τὴν ὁρισμένην ἡμέραν, ὁ Κλεισθένης πρῶτον μὲν ἠρώτησεν ἕκαστον περὶ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ γένους του, μετὰ δὲ ταῦτα κρατήσας αὐτοὺς ἐν ἔτος πλησίον του ἐδοκίμαζε τὴν ἀνδρείαν των, τὸν χαρακτῆρά των, τὴν ἀνατροφὴν των καὶ τοὺς τρόπους των, συναναστρεφόμενος καὶ μεθ' ἑνὸς ἑκάστου ἰδιαίτερος καὶ μετὰ πάντων ὁμοῦ. Ἐκ πάντων δὲ τῶν μνηστῆρων μάλιστα ἤρεσκον εἰς αὐτὸν οἱ ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντες καὶ ἐκ τούτων περισσότερον ὁ Ἴπποκλείδης, τὸν ὁποῖον προετίμα καὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ διότι κατήγετο ἐκ τῶν Κυβελιδῶν τῆς Κορίνθου. Ὅτε δὲ ἐφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς τελετῆς τοῦ γάμου, καθ' ἣν ἐμελλεν ὁ Κλεισθένης νὰ φανερῶσιν τίνα ἐκλέγει γαμβρόν του, ἐθυσίασεν ἑκάτον βοῦς καὶ εὐώχησεν οὐ μόνον τοὺς μνηστῆρας, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς Σικυωνίους. Μετὰ δὲ τὸ φαγητὸν οἱ μνηστῆρες συνεζήτησαν περὶ μουσικῆς καὶ περὶ ἄλλων ἀντικειμένων, τὰ ὅποια ἔφερον ἡ ὁμιλία. Προχωροῦντος δὲ τοῦ πότου, ὁ Ἴπποκλείδης, ὅστις διεκρίνετο πάντων τῶν ἄλλων, διέταξε τὸν αὐλητὴν νὰ παίξῃ χορὸν. Καὶ ὁ μὲν αὐλητὴς ὑπήκουσεν, ὁ δὲ Ἴπποκλείδης ἐξετέλεσε χορὸν τίνα τῆς ἀρεσκείας του. Ἄλλ' ὁ Κλεισθένης εἶδε μετὰ δυσαρεσκείας τὸν χορὸν τοῦτον. Ἐπειτα ὁ Ἴπποκλείδης σταθεῖς ὀλίγον διέταξε νὰ τοῦ φέρωσι τράπεζαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐχόρευσε πρῶτον μὲν χοροὺς Λακωνικοὺς, ἔπειτα δὲ ἄλλους Ἀττικοὺς, τέλος δὲ στηρίξας τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐχειρονόμει μὲ τὰ σκέλη. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Κλεισθένης, ὅστις καὶ ὅτε πρότερον ἐχόρευε τοὺς ἄλλους χοροὺς ὁ Ἴπποκλείδης, εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ μὴ κάμῃ τοιοῦτον ἀναιδῆ νέον γαμβρόν του, ἀλλ' ὅτε

1) Ἐλεγεν ὅτι ἐντὸς 20 ἐτῶν δὲν εἶδε ποτε οὔτε τὴν ἀνατολὴν οὔτε τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Εἰς τὴν Σικυώνα ἦλθε ῥέρον χιλιούς μαγεύρους.

2) Οὗτος ἐνίκησε καὶ τὸν Μίλωνα, ὅστις ἀνέμασεν αὐτὸν ἄλλοι, Ἑρακλῆς.

εἶδεν αὐτὸν χειρονομοῦντα καὶ μετὰ τὰ σκῆλη, δὲν ἡδυνήθη πλέον νὰ κρατηθῇ καὶ εἶπεν· ὦ υἱὲ τοῦ Τισσάνδρου, διὰ τοῦ χοροῦ ἀπώλεσας τὸν γαμόν. Πρὸς ταῦτα εὐθὺς ἀπεκρίθη ὁ Ἴπποκλείδης· Οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδῃ. Καὶ ἔκτοτε ὁ λόγος οὗτος ἔμεινε παροιμιώδης. Ὁ δὲ Κλεισθένης ζητήσας νὰ σιωπήσωσιν εἶπε τὰ ἑξῆς·

ὦ μνηστήρες τῆς θυγατρὸς μου, ἐπαινῶ ὑμᾶς πάντας καὶ ἂν ἦτο δυνατόν ἤθελον νὰ σᾶς εὐχαριστήσω πάντας χωρὶς νὰ προτιμήσω ἓνα καὶ νὰ ἀπορρίψω τοὺς ἄλλους. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐχαριστήσω πάντας ἔχω μίαν μόνον κόρην νὰ ὑπανδρεύσω, εἰς μὲν τοὺς ἄλλους πάντας ἔχω μίαν ἐν τάλαντον ἀργυρίου εἰς ἕκαστον, διὰ τὴν τιμὴν τὴν ὅποιαν μοῦ ἐκάμετε θελήσαντες νὰ λάβητε γυναῖκα τὴν θυγατέρα μου καὶ διὰ τὰ ἐξοδα τῆς ἀποδημίας σας ἐκ τοῦ οἴκου σας, εἰς δὲ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλκμέωνος τὸν Μεγακλέα προτείνω τὴν θυγατέρα μου Ἀγαρίστην ὡς σύζυγον. Ἀποδεχθέντος δὲ τοῦτο τοῦ Μεγακλέους, ἐγὲν ετο καὶ ὁ γάμος. Ἦτο δὲ ἡ οἰκογένεια αὕτη τῶν Ἀλκμεωνιδῶν ὀνομαστὴ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διὰ τοὺς μεγάλους ἄνδρας, οὓς παρέσχε καὶ μαλιστα διὰ τὸν Περικλέα, τὸν υἱὸν τοῦ Ξανθίππου.

ΒΒ. Μεγάλαι προπαρασκευαὶ τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὅτε ἦλθεν ἡ ἀγγελία περὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης εἰς τὸν βασιλέα Δαρεῖον, οὗτος καὶ πρὶν ἦτο ὠργισμένος κατὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν εἰς τὰς Σάρδεϊς εἰσβολήν, ἀλλὰ τότε ὠργίσθη ἔτι περισσώτερον καὶ ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ μεγαλειτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εὐθὺς πέμψας ἀπεσταλμένους εἰς τὰς πόλεις παρήγγειλε νὰ ἐτοιμάσωσι περισσώτερον στρατὸν τοῦ προτέρου ὡς καὶ πλοῖα καὶ ἵππους καὶ σῖτον. Ὡς δὲ ταῦτα ἐκηρύχθησαν, ἡ Ἀσία ἐκινεῖτο ἐπὶ τρία ἔτη. Πανταχοῦ ἐγίνοντο παρασκευαὶ καὶ οἱ ἀνδρείοτατοι ἐστρατολογοῦντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος ἀπεστάτησαν οἱ Αἰγύπτιοι, οὓς εἶχεν ὑποδουλώσῃ ὁ Καμβύσης. Τότε ἔτι μᾶλλον ἠρεθίσθη ὁ βασιλεὺς νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ὅτε ἦσαν ἐτοιμα εἰς ἐκστρατείαν τὰ πράγματα, ὁ Δαρεῖος ἀπέθανε, μὴ προφθάσας νὰ τιμωρήσῃ μὴτε τοὺς Αἰγυπτίους μὴτε τοὺς Ἀθηναίους.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ξέρξης, ὅστις τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐθεώρησεν ὡς ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ φροντίδων καὶ παρεσκευάζετο μᾶλλον κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ' ὁ ἐξάδελφός του Μαρδόνιος

ὁ Γωθρύου, υἱὸς τῆς ἀδελφῆς τοῦ Δαρείου, ἄνθρωπος μεγάλης τιμῆς ἀπολαύων παρὰ τῷ Ξέρξῃ, πάντοτε παρεκίνει τὸν Ξέρξην, λέγων πρὸς αὐτὸν τὰ ἐξῆς·

Δέσποτα, δὲν εἶναι πρέπον οἱ Ἀθηναῖοι, ἅφ' οὗ ἐπροξένησαν πολλὰ κακὰ εἰς τοὺς Πέρσας, νὰ μὴ τιμωρηθῶσι διὰ τοῦτο. Ἀλλὰ τῶρα ἐκτέλεσον ὅ,τι πρῶτον σκέπτεσαι νὰ πράξης, καὶ ἔπειτα, ἅφ' οὗ ταπεινώσης τὴν αὐθάδη Αἴγυπτον, στρέφον τὰ ὅπλα σου κατὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ νὰ φημισθῇ τὸ ὄνομά σου καὶ νὰ μὴ τολμᾷ κανεὶς ὕστερον νὰ ἐκστρατεύῃ κατὰ τῆς ἰδικῆς σου χώρας.

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ Μαρδόνιος καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἔτι μᾶλλον τοῦ σκοποῦ του, ἐπῆναι τὴν Εὐρώπην ὅτι εἶναι περικαλλὴς χώρα, ὅτι ἔχει παντοῖα δένδρα ἡμερᾶ καὶ γῆν εὐφορωτάτην, καὶ ὅτι τοιαύτη χώρα εἶναι ἄξιον νὰ ἔχῃ μόνον βασιλεὺς ἐκ πάντων τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα λέγων ὁ Μαρδόνιος προσεπάθει νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα, ὅστις τέλος ἐνέδωκε καὶ ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν ἔνθεν μὲν καὶ οἱ Ἀλευαδαί, βασιλεῖς τῆς Θεσσαλίας, οἵτινες ἀποστείλαντες ἀνθρώπους πρὸς τὸν βασιλέα παρώτρυνον τοῦτον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὑπισχνόμενοι ὅτι καὶ οὗτοι ἤθελον προθύμως συμπράξῃ· ἔνθεν δὲ καὶ οἱ Παισιστρατίδαι καὶ ὁ μάντις Ὀνομάκριτος, ὁ ἐξορισθεὶς ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Ἰππάρχου ὡς παρεισάγων εἰς τοὺς χρησμοὺς τοῦ Μουσαίου καὶ ἰδίων χρησμένων, προλέγοντα ὅτι αἱ περὶ τὴν Ἀθμνον νῆσοι ἐμελλον νὰ καταδυθισθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ οὗτοι ὑπέσχοντο εἰς τὸν βασιλέα ὅτι εὐκόλως θὰ δυνηθῇ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Πεισθεὶς λοιπὸν ὁ Ξέρξης νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐξεστράτευσεν πρῶτον κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἣν καὶ ὑπέταξε πάλιν ὑποβαλὼν εἰς δουλείαν βαρυτέραν.

86. Ὁ Ξέρξης ὑπὲρ τῆς ἐκστρατείας.

Πρὶν ὅμως ἐπιχειρήσῃ τὴν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατείαν, συνέκαλεσεν ἐκ τῶν πρώτων Περσῶν διὰ νὰ ἀκούσῃ τὰς γνώμας αὐτῶν καὶ νὰ εἴπῃ εἰς πάντας, ὅσα ἤθελε νὰ εἴπῃ. Ἀρ' οὗ δὲ συλήχθησαν οὗτοι, εἶπεν ὁ Ξέρξης τὰ ἐξῆς·

Ἄνδρες Πέρσαι, αὐτὸ τὸ ὅποιον μέλλω νὰ ἀνακοινώσω ὑμῖν, δὲν εἶναι ἰδική μου ἐπίνοια, ἀλλ' ἔθιμον πατροπαράδοτον τῶν Περσῶν, τὸ ὅποιον καὶ ἐγὼ θέλω νὰ ἀκολουθήσω. Διότι, ὡς μανθάνω παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἐμείναμεν ἡσυχοί, ἅφ' ὅτου διὰ τοῦ Κύρου ἐλάβομεν τὴν ἡγεμονίαν παρὰ τῶν Μήδων. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀπόφασις τοῦ θεοῦ, ἡμεῖς δὲ ἀκολουθοῦντες αὐτὴν χωροῦμεν πάντοτε ἐπὶ τὸ βέλτιον. Καὶ ὅσα μὲν ὁ Κύρος καὶ ὁ Καμβύσης καὶ ὁ

πατήρ μου ὁ Δαρεῖος κατετρόπωνσαν καὶ προσεκτήσαντο ἔθνη, περιτ-
τὸν εἶναι νὰ λέγῃ τις πρὸς εἰδότας. Ἐγὼ δέ, ἄφ' ὅτου παρέλαβον
τὸν θρόνον τοῦτον, ἀδιακόπως φροντίζω, ὥπως μὴ φανῶ κατώτερος τῶν
πρὸ ἐμοῦ ἐχόντων τὴν τιμὴν ταύτην μηδὲ νὰ προσθέσω δύναμιν ὀλι-
γωτέραν εἰς τοὺς Πέρσας. Σκεπτόμενος δὲ εὐρίσκω ὅτι καὶ δόξαν
δυνάμεθα νὰ λάβωμεν καὶ χώραν νὰ κατακτήσωμεν οὐχὶ μικροτέραν
οὐδὲ χειροτέραν, ἀλλὰ πολὺ εὐφροωτέραν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἤδη εἶχο-
μεν, συγχρόνως δὲ νὰ τιμωρήσωμεν καὶ νὰ ἐκδικηθῶμεν τοὺς ἐχθροὺς
ἡμῶν. Τοῦτου ἕνεκα ἐκάλεσα ὑμᾶς ἐνταῦθα, ἵνα ἀνακοινώσω ὑμῖν, τ
διανοοῦμαι νὰ πράξω. Μελετῶ νὰ ζευξῶ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ
δδηγήσω στρατὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἵνα τιμωρήσω τοὺς Ἀθηναί-
ους δι' ὅσα ἔπραξαν καὶ πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ πρὸς τὸν πατέρα μου.
Ἐνθυμεῖσθε καὶ τὸν πατέρα μου Δαρεῖον διακαῶς ἐπιθυμοῦντα νὰ
ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων! Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀπέθανε καὶ
δὲν ἐπρόφθασε νὰ τιμωρήσῃ αὐτούς. Ἐγὼ ὅμως χάριν ἐκείνου καὶ χά-
ριν τῶν ἄλλων Περσῶν δὲν θὰ παύσω πρότερον πρὶν ἢ κυριεύσω καὶ
καύσω τὰς Ἀθήνας· διότι οἱ Ἀθηναῖοι πρῶτοι ἤρρισαν νὰ ποιῶσιν
ἄδικοι καὶ πρὸς ἐμὲ καὶ πρὸς τὸν πατέρα μου. Πρῶτον μὲν ἐλθόντες
εἰς Σάρδεϊς ὁμοῦ μὲ τὸν Ἀρισταγόραν τὸν Μιλήσιον, τὸν ἡμέτερον
δοῦλον, ἐνέπρησαν καὶ τὰ ἄλλα καὶ τοὺς ναοὺς· δεῦτερον δὲ πρὸς ἡμᾶς
ὁποῖα ἔπραξαν, ὅτε ὁ στρατὸς ἡμῶν ἀπέβη εἰς τὴν χώραν των ὑπὸ
τὴν στρατηγίαν τοῦ Δάτιδος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνης, ταῦτα πάντα νο-
μίζω ὅτι γινώσκετε. Διὰ τοῦς λόγους τούτους λοιπὸν ἀναγκάζομαι
νὰ ἐκστρατεύσω κατ' αὐτῶν. Συλλογίζομενος δὲ ἀνευρίσκω ὅτι θὰ
ἔχωμεν πολλὰ ἀγαθὰ εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν ταύτην. Ἐὰν ὑποτάξωμεν
τούτους καὶ τοὺς γείτονας τούτων, τοὺς Πελοποννησίους, θὰ ἀναδεί-
ξωμεν τὸ Περσικὸν κράτος φθάνον μέχρι τῶν περάτων τῆς οἰκουμέ-
νης, οὐδὲ θὰ ὑπάρχῃ χώρα φωτιζομένη ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὴν ὁποίαν
νὰ μὴ προσθέσωμεν εἰς τὴν ἡμετέραν. Καὶ λέγω ταῦτα, διότι πληροφο-
ροῦμαι ὅτι, ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἐκ τοῦ μέσου τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς
Πελοποννησίους, δὲν ὑπολείπεται πλέον οὔτε πόλις, οὔτε ἔθνος ἄλλο
ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖον νὰ δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς πόλεμον μετ' ἡμᾶς. Καὶ
οὕτω θὰ δουλωθῶσιν εἰς ἡμᾶς καὶ οἱ πταίσαντες, καὶ οἱ μὴ πταίσαντες.
Θὰ εὐχαριστηθῶ δὲ πολὺ, ἂν ὑμεῖς μοὶ ποιήσητε τοῦτο. Ὅταν δηλ.
σημάνω τὸν χρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἔλθητε, ἅς δράμῃ
ἐκαστος ὑμῶν μετὰ προθυμίας. Ὅστις δὲ ἔλθῃ ἔχων κάλλιστα παρε-
σκευασμένον στρατὸν, θὰ δώσω πρὸς αὐτὸν δῶρα, ὅσα θεωροῦνται πολυ-
τιμότερα εἰς τὴν αὐλήν μου. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω πρέπει νὰ γίνωσι.
Ἴνα δὲ μὴ φανῶ ὑμῖν ὅτι ἀκολουθῶ ἰδίαν γνώμην, θέτω τὸ πρᾶγμα
εἰς τὸ μέσον καὶ ζητῶ, ὅστις θέλει, νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του.

87. Ὁ Μαρδόνιος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἐκστρατείας.

Ἄφ' οὗ δὲ οὕτως ὠμίλησεν ὁ βασιλεὺς, ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Μαρδόνιος καὶ εἶπε ταῦτα·

Ὡ δέσποτα, σὺ εἶσαι ὁ ἄριστος οὐ μόνον τῶν γεννηθέντων Περσῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μελλόντων νὰ γεννηθῶσι. Καὶ πάντα ὅσα λέγεις εἶναι ἄριστα καὶ ἀληθέστατα, μάλιστα δὲ τὸ ὅτι δὲν θὰ ἀφήσης τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικοῦντας Ἴωνας, ἀνθρώπους μηδαμινούς, νὰ μᾶς ἐμπαιζῶσι. Θὰ ἦτο φοβερόν πρᾶγμα, εἰ ἡμεῖς τοὺς Σάκας, τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Αἰθίопας, τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τόσα ἄλλα ἔθνη πολλὰ καὶ μεγάλα, ἅτινα οὐδὲως ἠδίκησαν τοὺς Πέρσας, ὑπετάξαμεν, διότι ἠθέλομεν ἀπλῶς νὰ αὐξήσωμεν τὴν δύναμίν μας, τοὺς δὲ Ἑλλήνας, οἵτινες πρῶτοι μᾶς ἠδίκησαν, ἀφήσωμεν ἀτιμωρήτους! Τί φοβούμεθα; τίνα στρατὸν μέγαν; τίνα χρημάτων δύναμιν; Ἐξεύρομεν, πῶς πολεμοῦσιν, ἡξέυρομεν ὅτι τὰ μέσα τῶν εἶναι ἀσθενή. ἔμεθα κύριοι τῶν παίδων τῶν, οἵτινες κατοικοῦσιν ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν, καλούμενοι Ἴωνες, Αἰολεῖς, Δωριεῖς. Ἐδοκίμασα αὐτοὺς ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅτε ἐστράτευσα κατ' αὐτῶν κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς σου. Εἰσήλασα μέχρι Μακεδονίας καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ φθάσω καὶ εἰς αὐτάς τὰς Ἀθήνας, χωρὶς νὰ τολμήσῃ μηδεὶς νὰ μοι ἐναντιωθῇ, εἰ καὶ πρὸς ἀλλήλους δεικνύονται λίαν φιλοπόλεμοι, συγκροτοῦντες εἰς πεδιάδας φονικωτάτους πολέμους. Ἄφ' οὗ λοιπὸν ἐμέ, βασιλεῦ, ὅτε ἐπροχώρησα μέχρι Μακεδονίας, δὲν ἐσκέφθην νὰ πολεμήσωσιν, ἐναντίον σου πορευομένου μὲ ἀνκρίθητα στρατεύματα καὶ μὲ δλα τὰ πλοῖα τῆς Ἀσίας, τίς θὰ τολμήσῃ νὰ πολεμήσῃ; Ὡς φρονῶ, οἱ Ἕλληνες δὲν ἐφθασαν εἰς τοιαύτην αὐθάδειαν. Ἐὰν ὅμως ἀπατῶμαι καὶ ἐκεῖνοι ἀπολέσσαντες τὸν νοῦν τῶν θελήσωσι νὰ μᾶς πολεμήσωσι, θὰ μάθωσιν ὅτι εἴμεθα οἱ ἄριστοι τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ πολεμικά. Ἄς δοκιμάσωμεν λοιπόν. Κινὲν πρᾶγμα δὲν ἔρχεται ἀφ' ἑαυτοῦ, τὰ πάντα κατορθοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς δοκιμῆς.

88. Φρόνιμοι συμβουλαὶ Ἀρταδάνου.

Καὶ ὁ μὲν Μαρδόνιος ταῦτα εἶπε, προσπαθήσας νὰ πείσῃ τὸν Εἰρξην. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ἄλλοι Πέρσαι ἐσιώπων, μὴ τολμῶντες νὰ εἰπωσιν γνώμην ἐναντίαν εἰς ταύτην, ὁ Ἀρτάβανος, θεῖος τοῦ Εἰρξου, θάρρῶν εἰς τὴν συγγένειαν εἶπε τὰ ἑξῆς·

Βασιλεῦ, ὅταν ὑπάρχῃ μία μόνη γνώμη, εἶναι ἡναγκασμένος τις νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτήν, ἐν ᾧ ὅταν ὑπάρχωσι περισσότεραι, ἐναν-

τίαι μάλιστα πρὸς ἀλλήλας, τότε δύναται τις νὰ ἐλέγξῃ τὴν πασῶν καλλίστην. Κεῖ ἄλλοτε συεβούλευσα τὸν πατέρα σου, τὸν ἀδελφόν μου Δαρεῖον, νὰ μὴ στρατεύσῃ κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἀνθρώπων οὐδαμοῦ τῆς γῆς ἐχόντων πόλιν. Ἄλλ' ἐκεῖνος, ἐλπίζων ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ ὑποτάξῃ τοὺς νομάδας Σκύθας, δὲν μὲ ἤκουσε καὶ ἔκαμε τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐπέστρεψεν, ἀφ' οὗ ἀπώλεσε πολλὸν καὶ γενναῖον στρατόν. Σὺ δέ, ὦ βασιλεῦ, προτίθεσαι νὰ ἐκστρατεύσῃς κατ' ἀνδρῶν πολὺ γενναιοτέρων τῶν Σκυθῶν, οἵτινες φημίζονται ὡς ἄριστοι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Νομίζω δὲ καθήκον νὰ σοι εἰπῶ, τί βλέπω εἰς αὐτοὺς φοβερόν. Ζεύξας, λέγεις, τὸν Ἑλλήσποντον θὰ ὀδηγήσῃς τὸν στρατόν διὰ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅμως, ὅτι συμβαίνει νὰ νικηθῇς ἢ κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν ἢ καὶ κατ' ἀμφοτέρω, διότι οἱ ἄνδρες οὗτοι φημίζονται γενναῖοι, ὡς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου, ἀφ' οὗ τοσαῦτα στρατεύματα ἐλθόντα εἰς τὴν Ἀττικὴν ὑπὸ τὸν Δῆτιν καὶ Ἀρταφέρνην μόνον οἱ Ἀθηναῖοι κατέστρεψαν. Ἄλλ' ἂς παραδεχθώμεν ὅτι δὲν ἐπιτυχάνουσι καὶ κατὰ τὰ δύο. Ἄλλ' ἐὰν νικήσωσιν ἡμᾶς κατὰ θάλασσαν καὶ νικηφόροι πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ λύσωσι τὴν γέφυραν, σκέψῃτι, βασιλεῦ, πόσον φοβερόν θὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς τοῦτο. Καὶ εἰκίζω τοιαῦτα πράγματα οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἀπλῆς ἰδέας μου σκέψεως, ἀλλ' ἐκ τῆς συμφορᾶς, τὴν ὅποιαν ὀλίγον ἐλείψα νὰ πάθωμεν, ὅτε ὁ πατήρ σου ζεύξας τὸν Θρακικὸν Βόσπορον καὶ γεφυρώσας τὸν ποταμὸν Ἰστρὸν διέβη εἰς τοὺς Σκύθας. Τότε οἱ Σκύθαι τὰ πάντα ἐποίησαν παρακαλοῦντες τοὺς Ἴωνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἦτο ἐμπεισιστευμένη ἡ φύλαξις τῆς γεφύρας τοῦ Ἰστρου, νὰ διελύσωσιν αὐτήν. Καὶ ἂν τότε ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος ἠκολούθει τὴν γνώμην τῶν ἄλλων τυράννων καὶ δὲν ἠναντιοῦτο, τὰ Περσικὸν κράτος σήμερον δὲν θὰ ὑπῆρχεν. Εἶναι δὲ τῇ ἀληθείᾳ τρεμερὸν πρᾶγμα καὶ νὰ ἀκούσῃ τις τὸν λόγον, ὅτι ὀλόκληρον βασιλεῖον εὗρεθῃ ἐξηρημαμένον ἐκ τῆς θαλάσσης ἐνὸς ἀνθρώπου. Μὴ λοιπὸν ἀποφασίσῃς νὰ ἐκτεθῇς εἰς τοιοῦτον κίνδυνον, οὐ' ἐμὶς ἀάγκης ὑπαρχούσης, ἀλλὰ πείσῃτι εἰς ἐμέ. Τώρα μὲν διάλυσον τὸ συμβούλιον τοῦτο, καὶ ἀφ' οὗ σκεψθῇς μόνος, εἰπέ, ὅ,τι νομίζεις ἄριστον νὰ γίνῃ. Νὰ σκέπηται τις καλῶς, ἐγὼ νομίζω ὅτι εἶναι μέγιστον κέρδος διότι, καὶ ἂν συμβῇ τι ἐναντίον, πάλιν καὶ τότε ἡ σκέψις ἐγένετο καλῶς, ἀλλ' αἱ περιστάσεις ὑπῆρξαν ἀνώτεραι. Ὁ δὲ σκεψθεὶς κακῶς, καὶ ἂν ἡ τύχη τὸν βοηθήσῃ, ἡ ἐπιτυχία του εἶναι τυχαία καὶ ἡ σκέψις του δὲν παύει νὰ εἶναι κακῇ. Δὲν βλέπεις, πῶς ὁ θεὸς κερραυοβολεῖ τὰ ὑπερέχοντα καὶ δὲν ἀφίνει αὐτὰ νὰ φαντάζωται, ἐν ᾧ τὰ μικρὰ οὐδὲ κἄν τὰ ἐγγίζει; Ἴδὲ πῶς βλέπται

πάντοτε τὰ βέλη τοῦ ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν οἰκημάτων καὶ τῶν μεγάλων δένδρων, διότι τὸ θεῖον ἀρέσκειται νὰ ταπεινῇ πάντα τὰ ὑπερέχοντα. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πολλάκις καὶ πολυάριθμος στρατὸς καταστρέφεται ὑπὸ ὀλίγου, ἐὰν ὁ θεὸς ὑπὸ φθόνου ἐμβάλῃ εἰς αὐτὸν φθόνον ἢ μωρίαν. Εἰς οἷονδῃποτε πρᾶγμα ἢ βία γεννᾷ σφάλματα, ἐκ τῶν ὁποίων συνήθως γίνονται μεγάλαι ζημίαι. Ἡ ὑπομονὴ ὅμως παρέχει πολλὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα, ἂν δὲν φαίνωνται ἀμέσως, μετὰ τὸν καιρὸν ὅμως βλέπει ὁ ἄνθρωπος. Εἰς σὲ μὲν, ὦ βασιλεῦ, ταῦτα συμβουλεύω. Σὺ δέ, ὦ υἱὲ τοῦ Γωθρύου Μαρδόνις, παῦσε φλυαρῶν περὶ τῶν Ἑλλήνων, διότι δὲν εἶναι ἄνθρωποι διὰ νὰ ὀμιλῇ τις περὶ αὐτῶν με καταφρόνησιν. Κατηγορῶν τοὺς Ἕλληνας ἐρεθίζεις τὸν βασιλέα νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτός. Καὶ πρὸς τοῦτο μοὶ φαίνεται ὅτι τείνουςι πάντες οἱ ἀγῶνές σου, οἱ ὁποῖοι εἴθε νὰ μὴ ἐπιτύχωσι. Διότι ἡ διαβολὴ εἶναι κάκιστον πρᾶγμα. Εἰς αὐτὴν δύο εἶναι οἱ ἀδικοῦντες καὶ εἰς ὁ ἀδικούμενος. Ὁ διαβάλλων ἀδικεῖ, διότι κατηγορεῖ ἄνθρωπον ἀπόντα, ὁ δὲ πειθόμενος εἰς τὸν διαβολέα καὶ οὗτος ἀδικεῖ, διότι πείθεται, πρὶν πληροφορηθῇ ἀκριβῶς περὶ τοῦ πράγματος, ὁ δὲ τρίτος, ὅστις δὲν εἶ ἀπαρὼν, ἀδικεῖται κατὰ τοῦτο ὅτι ὑπὸ τοῦ ἐνὸς μὲν διαβάλλεται, ὑπὸ δὲ τοῦ ἄλλου νομίζεται ὅτι εἶναι κακός. Ἀλλ' ἐὰν εἶναι ἀνάγκη ἀνευκτῶς νὰ γίνῃ ἐκστρατεία κατὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων, προτείνω ὁ βασιλεὺς νὰ μείνῃ εἰς τὴν Περσίαν. Σὺ δέ, ὦ Μαρδόνις, ἄρ' οὐ καὶ οἱ δύο δώσωμεν τὰ τέκνα ἡμῶν ὡς ὀμήρους, γίνου στρατηγός καὶ ἐκλεξόν, οἷους θέλεις ἄνδρας καὶ λάβῃς στρατὸν ὅσον θέλεις. Καὶ ἂν τὰ πράγματα ἀποβῶσιν εἰς τὸν βασιλέα, ὡς λέγεις σὺ, ἃς φονευθῶσι τὰ ἰδικά μου τέκνα καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ἐγώ· ἐὰν δὲ ἀποβῶσιν, ὡς προλέγω ἐγώ, ἃς πάθωσι τότε τὰ ἰδικά σου τέκνα καὶ μετ' αὐτῶν καὶ σὺ, ἐὰν ἐπιστρέψῃς. Ἐὰν δὲ δὲν θέλῃς νὰ δεχθῇς ταῦτα καὶ ἐπιμένῃς νὰ φέρῃς στρατὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, νομίζω ὅτι, ὅστις μείνῃ εἰς τὰ Σούσα, θὰ ἀκούσῃ ὅτι ὁ Μαρδόνιος, ἄρ' οὐ ἐπροξένησας μέγα κακὸν εἰς τοὺς Πέρσας, ἐσπαράχθη ὑπὸ κυνῶν καὶ ὀρνέων ἢ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀθηναίων ἢ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Λακεδαιμονίων, ἂν δὲν συμβῇ τοῦτο πρότερον καὶ καθ' ὁδόν, καὶ τότε θὰ καταλάβῃς ἐναντίον τίνων ἡνδρῶν παροτρύνεις τὸν βασιλέα νὰ ἐκστρατεύσῃ.

89. Ἐπιμονὴ Ξέρξου.

Καὶ ὁ μὲν Ἀρτάβανος εἶπε ταῦτα. Ὁ δὲ Ξέρξης θυμωθεὶς σφόδρα εἶπε τὰ ἑξῆς·

Ἀρτάβανε, εἶσαι ἀδελφός τοῦ πατρὸς μου καὶ τοῦτο σὲ σώζει ὅτι δὲν θὰ λάβῃς ἀμειβὴν ἀξίαν τῶν ἀσυνέτων λόγων σου. Νὰ μὴ

εἶμαι ἀπόγονος τοῦ Δαρείου, ἐν δὲν τιμωρήσω τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἔκαυσαν τὰς Σάρδεϊς.

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς δὲν ἐκστρατεύσωμεν κατ' αὐτῶν, θὰ ἐκστρατεύσωσιν αὐτοὶ κατ' ἡμῶν. Πρόκειται ἀγὼν μέγας ἢ ἡμεῖς οἱ Πέρσαι νὰ ὑποταγῶμεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἢ οἱ Ἕλληνες νὰ ὑποταγῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας. Μέσος ὁρος δὲν ὑπάρχει. Καὶ θὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῶν, διότι θέλω νὰ δοκιμάσω τὸ δεινόν, τὸ ὅποιον ἔχω νὰ πάθω ὑπὸ τοιούτων ἀνθρώπων, οὓς ὑπέταξε ὁ Φρύξ Πέλοψ, δοῦλος τῶν προγόνων μου, δώσας εἰς τὴν χώραν αὐτῶν καὶ τὸ ὄνομά του.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Ξέρξης καὶ διέλυσε τὸ συμβούλιον.

Ὡς δὲ ἔμεινε μόνος ὁ Ξέρξης, συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν ἐκ τῆς ὀργῆς εὗρισκεν ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Ἀρταβάνου ἦσαν πολὺ φρόνιμοι καὶ ἐσκέπτετο νὰ μὴ κάμῃ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ τὴν νύκτα εἶδεν ὄνειρον, προτρέπον αὐτὸν νὰ κάμῃ τὴν ἐκστρατείαν. Τὸ αὐτὸ δὲ ὄνειρον ἐνεφανίσθη καὶ εἰς τὸν Ἀρταβάνον, ὅστις ἐνόμισεν ὅτι τοῦτο εἶναι φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ὅστις φαίνεται σκοπὸν ἔχει νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ διὰ τοῦτο ἐλθὼν πρὸς τὸν Ξέρξην παρώτρυνεν αὐτὸν νὰ γίνῃ ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τῇ δὲ πρωΐᾳ ὁ Ξέρξης ἐκάλεσε τοὺς Πέρσας καὶ ἐξέθηκε τὰ διατρέχοντα ὡς καὶ τὴν σταθεράν του ἀπόφασιν νὰ γίνῃ ἡ ἐκστρατεία. Τότε πάντες οἱ ἀπαρτίζοντες τὸ συμβούλιον ἄνδρες μετέβησαν εἰς τὰς ἡγεμονίας των καὶ ἤρχισαν μετὰ προθυμίας νὰ ἐκτελῶσι τὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας εἶχον λάβῃ, ἐπιθυμοῦντες ἕκαστος νὰ λάβῃ αὐτὸς τὰ ὑποσχεθέντα δῶρα.

89. Ἡ διῶρυξ.

Τέσσαρα δὲ ὅλα ἔτη παρήλθον ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Αἰγύπτου, μέχρις οὗ ἐτοιμασθῇ ὁ στρατὸς καὶ συναχθῶσιν αἱ τροφαὶ δι' αὐτόν, κατὰ δὲ τὸ πέμπτον ἔτος ἐστράτευσεν ὁ Ξέρξης μετ' ἀπείρου πλῆθους κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν ἐκστρατειῶν, τὰς ὁποίας γνωρίζομεν, αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μερίστη. Πάντα τὰ ἔθνη παρίσχον ἄλλα μὲν πλοῖα, ἄλλα δὲ πεζικόν, ἄλλα δὲ ἱππικόν, ἄλλα δὲ ἱππαγωγικά πλοῖα, ἄλλα δὲ τροφάς.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τὸν Ἄθων εἶχεν ὁ Μαρδόνιος πρότερον ὑποστῆ μεγάλης ζημίας, ὁ Ξέρξης διέταξε νὰ σκαφῇ διῶρυξ ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀκάνθου μέχρι τῆς Σάνης, τοσοῦτον εὐρεῖα, ὥστε νὰ δύνανται ὁμοῦ δύο τριήρεις κωπηλατούμεναι νὰ πλέωσιν. Ἐκεῖ δὲ, ὅπου τὸ ὅρος τελευτᾷ εἰς τὴν ἡπειρον, ὑπάρχει ἰσθμὸς ἔχων δώδεκα σταδίων εὖρος. Ἐν ταῦθα οἱ βάρβαροι ἐχάραξαν διὰ σχοινίου εὐθεῖαν γραμμὴν, ἐμοίρασαν τὸν χῶρον κατὰ ἔθνη καὶ ἕκαστον ἔθνος ἔσκαπτε τὸ ἑαυτοῦ μέρος.

Βαθείας δὲ τῆς διώρυχος γενομένης, ἄλλοι μὲν ἔσκαπτον εἰς τὰ βάθη, ἄλλοι δὲ παρέδιδον τὸ ἐξορυσσόμενον χώμα εἰς ἄλλους ἱσταμένους ἀνωτέρω ἐπὶ βάθρων καὶ οὗτοι πάλιν εἰς ἄλλους μέχρι τῶν ἱσταμένων ἐπάνω εἰς τὸ χεῖλος τῆς διώρυχος, οἵτινες ἔφερον αὐτὸ καὶ ἔριπτον μακρὰν. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἔθνη ἔκαμον διπλοῦν κόπον, διότι οἱ τοῖχοι τῆς διώρυχος, ἐπειδὴ ἔκαμον αὐτὴν ἔχουσιν τὸ αὐτὸ πλάτος ὅσον καὶ κάτω, ἐπιπτον καὶ ἦσαν ἠναγκασμένοι πάλιν νὰ μετακομίζωσι τὰ νέα χρώματα. Οἱ Φοίνικες ὅμως, προνοητικοὶ καὶ εἰς τοῦτο ὅπως καὶ εἰς πᾶν ἄλλο, ἤρχισαν τὴν διώρυχα εἰς διπλάσιον πλάτος ἢ ὅσον ἐπρεπε νὰ γίνη ἡ διώρυξ. Ὅσον δὲ βαθύτερον προεχώρου, τοσοῦτο βαθμυδὸν ἐγένετο στενωτέρα, ὥστε ἐν τῇ πυθμένι ἡ διώρυξ εἶχεν ἴσον πλάτος, ὅσον οἱ ἄλλοι ἔσκαπτον εὐθὺς ἄνω. Οὕτω δὲ ἦτο ἀδύνατον νὰ καταπέσωσιν οἱ τοῖχοι τῆς διώρυχος.

Ὡσαύτως διέταξεν ὁ Ξέρξης νὰ κατασκευασθῶσι καὶ δύο γεφυραὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος, ἐνθα εἶναι ἡ Σηστός καὶ ἡ Ἀβυδος, ὅπου τὸ πλάτος τοῦ πορθμοῦ εἶναι ἐπτὰ σταδίων. Ὅπως δὲ ἔχη ὁ στρατὸς καθ' ὁδὸν τὰ ἐπιτήδεια, διέταξε νὰ γίνωσιν ἀποθήκαι καὶ ἀλλαγῇ μὲν μάλιστα δὲ ἐν Λευκῇ ἀκτῇ τῆς Θράκης, ἐν Τυροδίξῃ τῶν Περινθίων, ἐν Δορίσκῳ, ἐν Ἡϊόνι τῇ ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ.

90. Ἡ διάλυσις τῆς γεφύρας τοῦ Ἑλλησπόντου.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο, ὁ Ξέρξης παραλαβὼν ὅσον στρατὸν εὔρε συνελεγμένον εἰς Κρίταλλα τῆς Καππαδοκίας ἐπορεύετο εἰς τὰς Σάρεις, ὅπου εἶχεν ὀρίσθῃ νὰ συναχθῇ καὶ ὁ λοιπὸς στρατὸς. Τίς δὲ τῶν στρατηγῶν ἔφερε καλλίτερον στρατὸν καὶ τίς ἔλαβε τὰ δῶρα, δὲν ἤξυρῳ. Ὁ στρατὸς λοιπὸν οὗτος ἀφ' οὗ διέβη τὸν Ἄλυν, ἔφθασεν εἰς τὰς Κελαινάς τῆς Φρυγίας, ἐνθα ὁ Λυδὸς Πύθιος ἐφιλοξένησε μεγαλοπρεπέστατα καὶ τὸν στρατὸν ὅλον καὶ αὐτὸν τὸν Ξέρξην καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ προσφέρῃ καὶ χρήματα διὰ τὸν πόλεμον. Ἦτο δὲ οὗτος πλουσιώτατος ἄνθρωπος καὶ ἄλλοτε δωρήσας πρὸς τὸν Δαρεῖον χρυσὴν πλάτανον καὶ χρυσὴν ἄμπελον καὶ ἤδη προσέφερεν εἰς τὸν Ξέρξην ὅλα τὰ χρήματα, ὅσα εἶχεν εἰς μετρητὰ ἦτοι δύο χιλιάδας ταλάντων ἀργυρίου καὶ τετρακοσίας μυριάδας στατήρων Δαρεικῶν παρὰ ἐπτὰ χιλιάδας, κρατήσας δι' ἑαυτὸν τὰ ἀνδράποδά του καὶ τὰς γαίας του. Ἀλλ' ὁ Ξέρξης θαυμάσας τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἐδέχθη τὰ χρήματα, τοῦναντίον δὲ προσέφερεν ἐκ τῶν ἰδίων τὰς ἑλλειπούσας ἐπτὰ χιλιάδας Δαρεικῶν, ἵνα συμπληρωθῶσιν αἱ τετρακοσαὶ μυριάδες.

Ἐκ τῶν Κελαινῶν εἰς Σάρδεις πορευόμενος ὁ Ξέρξης καθ' ὁδὸν εἶδεν ὠραίαν πλάτανον, ἣν ἐκόσμησε διὰ διαφόρων κοσμημάτων καὶ κατέλιπε νὰ φυλάττῃ εἰς τῶν ἀθανάτων. Φθάσας δὲ εἰς Σάρδεις ἐστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκας νὰ ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ καὶ νὰ παραγγείλωσι νὰ ἐτοιμασθῶσι δεῖπνα διὰ τὸν βασιλέα. Ἐπραττε δὲ τοῦτο πάλιν τῶρα, διότι ἐσκέπτετο ὅτι, ὅσοι πρότερον ἠρνήθησαν νὰ δώσωσιν εἰς τὸν Δαρεῖον, θὰ ἐδίδον τῶρα ὑπὸ φόβου. Ἐν ᾧ δὲ διέτριβεν εἰς Σάρδεις, ἠγγέλθη αὐτῷ ὅτι ἡ γέφυρα, ἡ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ κατασκευασθεῖσα εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, δι' ἧς ἐμελλεν ὁ στρατὸς νὰ περάσῃ εἰς τὴν Θράκην, ἐλύθη ὑπὸ μεγάλης τρικυμίας. Ὡς ἤκουσε τοῦτο ὁ βασιλεὺς, ὀργὴν μεγάλην κατέλαβε τὴν ψυχὴν του καὶ εὐθὺς διατάττει νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον τριακόσιαι πλοῖα διὰ τῆς μάστιγος καὶ νὰ ῥίψωσιν εἰς αὐτὸν δύο πέδας, ἵνα τὸν δέσωσιν. Ἐλεγον δὲ οἱ μαστιγοῦντες τὴν θάλασσαν κατ' ἐντολὴν τοῦ Ξέρξου ταῦτα· «Ὡ πικρὸν ὕδωρ, ὁ δεσπότης ἡμῶν σοὶ ἐπιβάλλει τὴν τιμωρίαν ταύτην, διότι ἐβλάψες αὐτὸν χωρὶς ἐκεῖνος νὰ σὲ ἀδικήσῃ. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς θὰ σὲ διαβῇ εἴτε θέλεις εἴτε μὴ. Εἰς σὲ δικαίως οὐδεὶς ἄνθρωπος θυσιάζει, διότι εἶσαι ποταμὸς ἀπατηλὸς καὶ ἀλμυρός.» Οὕτως ἐτιμώρησε τὴν θάλασσαν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους, οἵτινες ἐπεστάτησαν εἰς τὴν ζευξίν τοῦ Ἑλλησπόντου, διέταξε καὶ ἀπεκεφάλισαν.

91. Αἱ νέαι γέφυραι καὶ ἡ πομπώδης πορεία.

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν κατασκευαστῶν τῆς γεφύρας διετράχθησαν ἄλλοι ἀρχιτέκτονες νὰ κατασκευάσωσιν ἄλλας γεφύρας στερεωτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας. Κατεσκεύασαν δὲ οὗτοι τὰς γεφύρας ταύτας τῶρα ὡς ἐξῆς· Ἐθῆκαν πρὸς μὲν τὴν πλευρὰν τὴν κατὰ τὸν Εὐξείνιον πόντον κατὰ σειρὰν, ἀλλ' εἰς γραμμὴν λοξήν, τριακόσια ἐξήκοντα πλοῖα, πρὸς δὲ τὴν πλευρὰν τὴν κατὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος τριακόσια δέκα τέσσαρα πλοῖα κατὰ σειρὰν καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐν πλοῖον πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ ἐγκαρσίῳ· πρὸς τὸ ρεῦμα τοῦ πορθμοῦ. Ἐπειτα ἐστερέωσαν ἀσφαλέστατα τὰ πλοῖα ταῦτα δι' ὑπερμεγέθων ἄγκυρῶν. Ἀφῆκαν δὲ καὶ μεταξὺ τῶν πλοίων ἄνοιγμα ἄριστόν, ὥστε νὰ δύνανται μικρὰ πλοῖα νὰ πλέωσιν ὑπὸ τὰς γεφύρας, καὶ νὰ μὴ διακοπῇ ἡ συγκοινωνία. Ἐπειτα κατέτειναν τὰ σχοινία, δι' ὧν συνεδέοντο τὰ πλοῖα, διὰ μηχανημάτων, τῶν καλουμένων ὄνων, τὰ ὅποια εἶχον τοποθετήσῃ εἰς τὴν ξηράν. Ἦσαν δὲ τὰ σχοινία πολὺ χονδρὰ καὶ στερεὰ, κατεσκευασμένα ἀπὸ λινάρι λευκόν καὶ ἀπὸ βύβλον. Ἀφ' οὗ δ' οὕτως συνετέθησαν διὰ τῶν πλοίων αἱ δύο γέφυραι, τότε ἐκοψεν διὰ πριονίων κορμούς δένδρων, ὅσον ἦτο τὸ πλάτος τῶν

πλοίων, καὶ ἔθηκαν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν τεταμένων σχοινίων καὶ ἔδεσαν αὐτοὺς στερεά. Κατόπιν ἐπέστρωσαν ἐπ' αὐτῶν κατὰ τάξιν σκινίδας καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔρριψαν χῶμα. Τελευταῖον δὲ ἐποίησαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν φραγμόν, ἵνα μὴ φοβῶνται τὰ ὑποζύγια καὶ οἱ ἵπποι, βλέποντες ἄνωθεν τὴν θάλασσαν. Ὅτε δὲ αἱ γέφυραι ἐτελείωσαν καὶ ἠγγέλθη πρὸς τὸν βασιλέα, ἐκίνησεν οὗτος μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐκ τῶν Σάρδεων πορευόμενος ἐκεῖ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πορείας ταύτης συνέβη ἔκλειψις τοῦ ἡλίου, πολλοὶ ἐθεώρουν τοῦτο ὡς κακὸν οἰωνόν, εἰ καὶ οἱ Μάγοι ἠρμήνευταν ὡς εὐνοϊκὸν σημεῖον εἰς τοὺς Πέρσας. Τὴν δ' ἔκλειψιν ταύτην φοβηθεὶς καὶ ὁ πλούσιος Λυδὸς ὀνόματι Πύθιος καὶ πεπονηὸς εἰς τὴν εὐνοϊαν τοῦ βασιλέως, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ τοῦ ἀφήσῃ τὸν πρεσβύτερον τῶν πέντε υἱῶν του, ἵνα φροντίξῃ περὶ αὐτοῦ γέροντος· νῦν ὄντος· καὶ τῶν πραγμάτων του. Ἄλλ' ὁ Ξέρξης ὁρμισθεὶς διὰ τοῦτο διέταξε νὰ φρονέσῃσι τὸν νέον τούτον καὶ σχίσαντες αὐτὸν εἰς δύο μέρη νὰ θέσωσιν ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, ἵνα διέλθῃ ὁ στρατός. Τοῦτου δὲ γενομένου, ἐπορεύετο ὁ Ξέρξης μετὰ πολλῆς πομπῆς περαιτέρω. Καὶ ἐμπρὸς μὲν ἐπορεύοντο τὰ ὑποζύγια μὲ τὰ σκεύη τοῦ στρατοῦ, κατόπιν δὲ τούτων ἐπορεύετο ἀναμῖξ πολὺς στρατός ἐκ παντοίων ἐθνῶν. Ἐπειτα ἔμεινε χῶρος κενὸς ἀρκετός. Κατόπιν ἤρχιζεν ἡ βασιλικὴ συνοδεία, ἥτις ἀπετελεῖτο πρῶτον ἀπὸ χιλίου ἐκλεκτοῦ ἵππεϊς Πέρσαι προπορευομένους. Τούτους δὲ ἠκολούθουν χίλιοι δορυφόροι ὡσαύτως ἐκλεκτοί, ἔχοντες τὴν αἰχμὴν τῶν δοράτων πρὸς τὴν γῆν ἐστραμμένην. Ἐπειτα ἐπορεύοντα δέκα ἱεροὶ ἵπποι οἱ καλούμενοι Νησαῖοι κάλλιστα ἐστολισμένοι. Ἐκαλούντο δὲ Νησαῖοι ἐκ τῆς ἐν Μηδίᾳ μεγάλῃς πεδιάδος, ἥτις ἐκαλεῖτο Νήσαιον, ἐνθα ἐτρέφαντο πολλοὶ ἐκλεκτοὶ ἵπποι. Ὅπισθεν δὲ τῶν δέκα τούτων ἵππων ἤρχετο τὸ ἱερὸν ἄρμα τοῦ Διὸς (Ὠρομάζου), τὸ ὅποιον ἔσυρον ὀκτῶ ἵπποι λευκοί, ὅπισθεν τῶν ὀπίσμων ἠκολούθει πεζὸς ὁ ἡνίοχος, κρατῶν τὰς ἡνίας, διότι οὐδεὶς ἄνθρωπος ἐπιβαίνει τοῦ ἁρματος τούτου. Μετὰ δὲ τὸ ἄρμα τοῦ Διὸς διέβαιναν ὁ Ξέρξης ἐφ' ἁρματος, συνορμύμενος ὑπὸ ἵππων Νησάκων, παρ' αὐτὸν δ' ἴστατο ὁ ἡνίοχος. Κατόπιν δὲ τοῦ Ξέρξεω ἠκολούθουν χίλιοι δορυφόροι, ἀριστοὶ καὶ γενναϊότατοι, ἔχοντες ὡς συνήθως τὰς λόγχας ἄνω ἐστραμμένας, καὶ μετ' αὐτοὺς χίλιοι ἐπίλεκτοι ἵππεϊς Πέρσαι, καὶ μετὰ τοὺς ἵππεϊς μύριοι πεζοὶ ἐπίλεκτοι ὡσαύτως Πέρσαι, οἱ καλούμενοι ἀθίναιοι. Τούτων οἱ χίλιοι εἶχον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δόρατος ἀντὶ σαυρωτῆρος ῥοῖδον χρυσοῦν, οἱ δὲ ἄλλοι ῥοῖδον ἀργυροῦν. Μετὰ δὲ τοὺς μυρίους ἤρχοντο μύριοι ἵππεϊς. Καὶ ἰνταῦθα ἔπαυεν ἡ συνοδεία τοῦ βασιλέως. Μικρὰν δὲ εἰς διάστημα δύο σταδίων ἤρχετο ὁ λοιπὸς ὄμιλος ἀναμῖξ. Τοιοῦτοστρίψας διελθὼν τὴν Μυ-

σίαν ὁ βασιλεὺς ἔφθασεν εἰς τὴν Τρωάδα. Ἐνταῦθα ἐπεσκέφθη τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἰλίου καὶ ἐθυσίασε χιλίους βοὺς εἰς τὴν Ἀθηναίαν, οἱ δὲ μάγοι ἐτέλεσαν σπονδὰς εἰς τοὺς ἥρωας. Ἐκ δὲ τῆς Τρωάδος ἐπροχώρησε περαιτέρω καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀβυδὸν πόλιν ἐν Ἑλλησπόντῳ.

92. Ἡ ματαιότης τοῦ βίου.

Ὡς δὲ ὁ Ξέρξης ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀβυδὸν, ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἐπιθεώρησιν τὸν στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Καθίσας δὲ ἐπὶ θρόνου, ὃν εἶχον κατασκευάσει κατὰ διαταγὴν τοῦ οἱ Ἀβυθῆνοι ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, ἐθαύμασε τὸ πλῆθος τῶν πλοίων, τὰ ὅποια ἐκάλυπτον τὴν θάλασσαν, καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἦσαν πλήρεις ὅλαι αἱ πεδιάδες τῆς Ἀβύδου, καὶ ἐμακάρισεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ἐδάκρυσε. Τοῦτο ἰδὼν ὁ θεὸς τοῦ Ἀρτάβανος εἶπεν·

ὦ βασιλεῦ, πόσον διάφορα ἐπραξες τώρα καὶ ὀλίγω πρότερον! διότι, ἐν ᾧ ἐμακάρισες σεαυτὸν, ἐν τούτοις ἐδακρύεις.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Ξέρξης·

Μάλιστα, ἐλυπήθην σκεφθεὶς, πόσον βραχύς εἶναι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου, ἅψ' οὐ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀπείρων ἀνθρώπων μετὰ ἑκατὸν ἔτη δὲν θὰ ὑπάρχῃ οὐδεὶς.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Ἀρτάβανος·

Καὶ ὅμως ὑποφέρομεν ζῶντες πολὺ χειρότερα πράγματα. Καὶ διὰ τοῦτο μὲ ὅλον αὐτὸ τὸ βραχὺ τῆς ζωῆς δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος οὕτως εὐτυχής, ὅστις διὰ διαφόρους λόγους νὰ μὴ ἐπιθύμησεν οὐχὶ ἀπαξ ἀλλὰ πολλάκις τὸν θάνατον. Διότι ἔνθεν μὲν αἱ συμφοραὶ, ἔνθεν δὲ αἱ νόσοι τόσον συνταράττουσι τὸν βίον, ὥστε καὶ βραχύς ὢν νὰ φαίνεται μακρὸς. Καὶ οὕτως ὁ θάνατος εἶναι, ἅψ' οὐ ἡ ζωὴ εἶναι τοιαύτη, τὸ μᾶλλον ἐπιθυμητὸν καταφύγιον εἰς τὸν ἀνθρώπον. Ὁ Θεὸς δὲν θέλει, φαίνεται, νὰ ζῇ ὅλον τὸν βίον εὐτυχής ὁ ἄνθρωπος.

Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Ξέρξης·

Ἀρτάβανε, ἃς παύσωμεν ὀμιλοῦντες περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ὅστις ὄντως εἶναι τοιοῦτος, εἴην αὐτὸν παριστάνεις. Ἄς μὴ ἐνθυμώμεθα κακά, ἅψ' οὐ κατὰ τὸ παρὸν ἀπολαμβάνομεν καλὰ.

93. Ὁ Ἀρτάβανος καὶ τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ἐκστρατείας.

Θέλων δὲ ὁ Ξέρξης νὰ μάθῃ τὴν γνώμην τοῦ Ἀρταβάνου περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἠρώτησεν αὐτόν·

Εἰπέ μοι, ὦ Ἀρτάβανε ἂν δὲν ἐφαίνετο τὸ ὄνειρον τόσον ἐναργές, θὰ εἶχες τὴν πρώτην σου γνώμην, νὰ μὴ μὲ ἀφήσης νὰ ἐκστρατεύσω κατὰ

τῆς Ἑλλάδος ἢ θὰ μετέβαλλες αὐτήν; Ἐλα, εἰπέ μοι τοῦτο καθαρῶς.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Ἀртаβανος·

ὦ βασιλεῦ, τὸ μὲν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον εἶδομεν, εἶθε νὰ ἀποβῇ ὡς ἀμφοτέροι ἐπιθυμοῦμεν, ἐγὼ ὅμως ἀκόμη καὶ τώρα φοβοῦμαι καὶ λίαν ἀνησυχῶ, σκεπτόμενος καὶ ἄλλα πολλά, μάλιστα δὲ ὅτι ἔχεις πολεμιώ-
τατα δύο τὰ μέγιστα πράγματα.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Ξέρξης·

Καλέ μου ἄνθρωπε, ποῖα εἶναι τὰ δύο, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς ἐμὲ πολεμιώτατα; Ἀρά γε σοὶ φαίνεται ὁ πεζὸς στρατὸς ὁ ἰδικὸς μας ὀλιγώτερος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἢ τὸ ναυτικόν μας ὑποδεέστερον τοῦ ναυτικοῦ ἐκείνων ἢ ὅτι ὑπολείπομεθα καὶ κατὰ τὰ δύο; Διότι, ἂν τὰ ἰδικὰ μας εἶναι ἐλλιπῆ, νὰ φροντίσωμεν τάχιστα νὰ συναθροίσωμεν καὶ ἄλλα στρατεύματα.

Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀртаβανος ἀπεκρίθη·

ὦ βασιλεῦ, οὐδεὶς συνετὸς ἄνθρωπος δύναται νὰ κατηγορήσῃ τὸν στρατὸν τοῦτον ἢ τὸ πλῆθος τῶν πλοίων. Ἄλλ' ἐὰν αὐξήσῃς τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, τότε μαλιστα γίνονται ἐκεῖνα τὰ δύο, περὶ τῶν ὁποίων σοὶ ὁμιλῶ, ἔτι πολεμιώτερα. Εἶναι δὲ τὰ δύο τοῦτα, ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα. Διότι εἰκάζω ὅτι οὐδαμοῦ θὰ εὐρεθῇ τόσον εὐρύχωρος λιμὴν, εἰς τὸν ὁποῖον, ὅταν ἐγερθῇ τρικυμία, νὰ δύνανται ὅλα τὰ πλοῖα νὰ εἰσελθῶσι καὶ νὰ σωθῶσι. Καὶ ὅμως δὲν ἔχομεν ἀνάγκη μόνον ἐνός, ἀλλὰ πλείοτέρων τοιοῦτων λιμένων εἰς ὅλην τὴν χώραν, εἰς ἣν μεταβαίνομεν. Σπερούμενοι δὲ λιμένων καταλλήλων ὑποκείμεθα ὅλως εἰς τὴν τύχην ἢ νὰ σωθῶμεν ἢ νὰ καταστραφῶμεν. Καὶ ἀνέφερα μόνον τὸν κίνδυνον τῆς θαλάσσης. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἕτερος κίνδυνος, ὁ ἐκ τῆς ξηρᾶς. Καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐκστρατεύομεν, οὐδεμίαν θὰ ἀντιτάξωσι πρὸς ἡμᾶς δύναμιν, πάλιν ἀπειλεῖ ἡμᾶς λιμός, ἀπομακρυνομένους ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ κατακτήσωμεν περισσοτέραν χώραν, περισσότερο τῶν μερῶν, ὅθεν δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν τὰ ἐπιτήδεια. Νομίζω δὲ διὰ τοῦτο ὅτι ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ εἶναι ἄριστος, ὅστις, ὅταν πρόκηται νὰ ἀποφασίσῃ τι, λαμβάνει ὑπ' ὅψιν ὅλα τὰ δυνάτα νὰ πάθῃ, ὅταν ὅμως ἀποφασίσῃ, νὰ προβαίνει τολμηρῶς εἰς τὸ ἔργον.

94. Ἐπιπολαιότης Ξέρξου.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀртаβανος περὶ τῶν κινδύνων τῆς μεγάλης ἐκστρατείας εἰς χώραν ξένην. Εἰς τὴν γνώμην δὲ ταύτην τοῦ Ἀρταβάνου ἀπεκρίθη ὁ Ξέρξης ταῦτα·

Ἀρτάβανε, ὁρθῶς πάντα ταῦτα λέγεις ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ.

Ἄλλὰ δὲν πρέπει οὔτε πάντα νὰ φοβῆσαι, οὔτε πάντα ἀδιακρίτως πάλιν νὰ λεπτολογῆς. Διότι, ἐὰν θέλῃς εἰς πᾶσαν ὑπόθεσιν νὰ σκέπτησαι, τί ἐνδέχεται νὰ συμβῇ, τότε ποτὲ δὲν θὰ ἀποφασίσῃς νὰ πράξῃς τίποτε. Καὶ καλλίτερον εἶναι νὰ τολμᾷς τι, τὰ πάντα καὶ ἅς πάθῃ τὸ ἥμισυ τῶν δεινῶν, παρὰ νὰ μὴ πάθῃ τίποτε, διότι δὲν ἐπιχειρεῖ ὑπὸ φόβου τίποτε. Ἐν ἀντιλέγων πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον δὲν ἀποδείξῃς τὸ βέβαιον, τότε καὶ σὺ ἀπατάσαι ὁμοίως ὡς καὶ ἐκεῖνος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀντιλέγεις. Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Ἄλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίῃ τὸ βέβαιον; Ἐγὼ νομίζω ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι τῶν ἀνθρώπων κερδαίνουνσι συνήθως, οἵτινες ἐπιχειροῦσιν· ὅσοι δὲ ἀκριβολογοῦσιν εἰς πάντα καὶ πάντα φοβοῦνται, αὐτοὶ δὲν κερδαίνουνσι τίποτε. Βλέπεις εἰς πόσῃν δυνάμειν ἔφθασε τὸ βασιλείον τῶν Περσῶν. Ἐν εἰς πρὸ ἡμοῦ γεγόμενοι βασιλεῖς εἶχον τοιαύτας γνώμας ὡς σὺ, ἡ ἡκουον τοιούτους συμβούλους, οἷος εἶσαι σὺ, οὐδέποτε θὰ ἐβλεπες τὸ βασιλείον τοῦτο νὰ κάμῃ τόσας προόδους, ὅσας ἔκαμε τώρα, διότι δὲν ὑπελόγησαν τοὺς κινδύνους. Τὰ μεγάλα πράγματα, Ἀρτάβαν, κατορθοῦνται διὰ μεγάλων κινδύνων. Ἡμεῖς λοιπὸν μιμούμενοι τοῦ προγενεστέρου βασιλεῖς τῆς Περσίας ἐκστρατεύομεν κατὰ τὴν καλλιτέραν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, καὶ ἄφ' οὗ ὑποτάξωμεν ὅλην τὴν Εὐρώπην. θὰ ἐπανεέλθωμεν ὀπίσω χωρὶς οὔτε λιμὸν νὰ ἀπαντήσωμεν οὐδαμοῦ οὔτε δυσάρεστον τι νὰ πάθωμεν· διότι πρῶτον μὲν πορευόμεθα φέροντες μεθ' ἡμῶν πολλὰς τροφάς, δεύτερον δέ, διότι εἰς εἰανδήποτε γῆν καὶ ἂν πικτήσωμεν, θὰ ἔχωμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν μας τὸν σῖτον τῶν κατείκων. Ἐκστρατεύομεν δὲ κατ' ἀνθρώπων γεωργῶν καὶ οὐχὶ κατὰ νομάδων.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Ἀρτάβανος·

Βασιλεῦ, ἄφ' οὗ οὐδὲν πρᾶγμα ἀφίνεις νὰ σὲ φοβίξῃ, ἄκουσε τοῦλάχιστον μίαν συμβουλὴν. Διότι εἶναι ἀνάγκη περὶ πολλῶν πραγμάτων νὰ γίνηται λόγος μακρότερος. Ὁ Κύρος ὁ Καυῶσος ὑπέταξεν ὅλους τοὺς Ἰωνας πλὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ κατέστησεν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Πέρσας. Αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ συμπαράλῃς κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν προγόνων των. Διότι πρῶτον μὲν δυνάμεθα καὶ ἄνευ τούτων νὰ νικήσωμεν τοὺς ἐχθροὺς μας· ἔπειτα δ' αὐτοὶ ἐν ἑκ τῶν δύο θὰ πράξωσιν, ἢ θὰ συνταχθῶσι μετ' ἡμᾶς, διὰ νὰ ὑποδουλώσωμεν τὴν μητρόπολιν των, ὅπερ εἶναι ἀδικώτατον, ἢ θὰ συνταχθῶσι μετὰ τοὺς Ἕλληνας, διὰ νὰ σώσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς δουλείας, ὅπερ εἶναι δικαιοτάτον. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίστασιν ὀλίγην ὠφέλειαν θὰ παράσχωσιν ἡμῖν, εἰς τὴν δευτέραν ὁμῶς δύνανται πολὺ νὰ μᾶς

βλάβῳσι. Ταῦτα ἔκρινα καλὸν νὰ εἶπω σοι, βασιλεῦ, καὶ ἐνθυμοῦ τί λέγει σοφὸς παλαιὸς λόγος ὅτι κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲν καταφαίνεται ἅμα καὶ ὅλον τὸ τέλος.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Ξέρξης·

Ἄρτάθανε, ἐξ ὅλων τῶν γινωμῶν ὅσας μοὶ εἶπες, αὕτη εἶναι ἡ μᾶλλον ἐσφαλμένη, νὰ φοβῆσαι τοὺς Ἰωνας, μὴ μᾶς προδώσωσι, τῶν ὁποίων ἔχομεν τρανοτάτην ἀπόδειξιν τῆς πίστεως, ὡς εἶδες καὶ σὺ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ συνεκστρατεύσαντες μὲ τὸν Δαρεῖον κατὰ τῶν Σκυθῶν, ὅτι, ἐν ᾧ ὅλον τὸ Περσικὸν στράτευμα εὗρέθη εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν νὰ σώσωσιν ἢ νὰ ἀπολέσωσιν αὐτό, αὐτοὶ προετίμησαν τὸ πρῶτον, δειχθέντες οὕτω καὶ δίκαιοι καὶ πιστοὶ εἰς τοὺς Πέρσας. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου αὐτοὶ ἔχουσιν εἰς τὴν χώραν μας ἐγκαταλίπη καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ὅλα τῶν τὰ πράγματα καὶ οὐδὲ κἄν πρέπει νὰ σκέπτησαι ὅτι οὗτοι θὰ φαῖναι ἄπιστοι πρὸς ἡμᾶς. Ὡστε μὴ φοβοῦ μηδὲ τούτο, ἀλλ' ἐλπίζων φρόντιζε περὶ τῆς οἰκογενείας μου καὶ τοῦ βασιλείου μου, τὰ ὅποια ἐμπιστεύομαι εἰς σὲ μόνον ἐξ ὅλων τῶν ὑπηκόων μου.

98. Ἡ μέχρι Δορίσκου ἐκστρατεία.

Ἄφ' οὗ εἶπε ταῦτα ὁ Ξέρξης, ἀπέστειλε τὸν Ἀρτάθανον ὀπίσω εἰς Σούσα. Ἐπειτα ἐκάλεσεν εἰς συμβούλιον τοὺς πρῶτους τῶν Περσῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶπε ταῦτα·

Ὁ Πέρσαι, σᾶς συνεκάλεσα ἐνταῦθα, ἵνα σᾶς παρακινήσω νὰ ρα- νήτε ἄνδρες γενναῖοι καὶ νὰ μὴ καταισχύνητε, ὅσα πρότερον κατόρθω- σαν οἱ Πέρσαι, κατορθώματα ὄντως μεγάλα καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια, ἀλλὰ πάντες νὰ φιλοτιμηθῶμεν νὰ κατορθωθῇ τὸ ἔργον τούτου· διότι εἶναι ἔργον, ὅπερ πάντας ἡμᾶς θὰ ὠφελήσῃ. Τούτου ἕνεκα λέγω ὑμῖν φανερά νὰ προσέζητε πολὺ εἰς τὸν πόλεμον τούτον, διότι, ὡς πληρο- φοροῦμαι, ἐκστρατεύομεν κατὰ λαοῦ, τὸν ὅποιον ἀνικῆσωμεν, δὲν θὰ εὕρεθῶσι πλέον ἄλλοι ἄνθρωποι διὰ νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς ἡμᾶς. Τώρα δὲ ἃς διαβαίνομεν ἐπικαλεσθέντες τὴν συνδρομὴν τῶν θεῶν, οὔτινες προστατεύουσι τοὺς Πέρσας.

Ταῦτα εἶπε καὶ πάντες ἤρξαντο τὴν ἡμέραν ταύτην νὰ παρα- σκευάζωνται διὰ τὴν διάβασιν. Τῇ δὲ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ περιέμενον τὸν ἥλιον νὰ ἀνατελῇ καίοντες ἐπὶ τῶν γεφυρῶν διάφορα θυμιάματα καὶ στρώνοντες τὴν ὁδὸν μὲ μυρσίνας. Ὅτε δὲ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, τότε ὁ Ξέρξης διὰ χρυσοῦ ποτηρίου κάμνων σπονδὰς εἰς τὴν θάλασσαν προσηυχθήναι εἰς τὸν Ἥλιον νὰ μὴ συμβῇ αὐτῷ μηδὲν πᾶγμα, τὸ ὅποιον νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν νὰ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Εὐρώπην μέχρι τῶν

περάτων αὐτῆς. Ταῦτα εὐχθεὶς ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὸ χρυσὸν ποτήριον καὶ κρατῆρα χρυσοῦν καὶ ἀκινάκην εἴτε ὡς ἀναθήματα εἰς τὸν Ἥλιον εἴτε καὶ ὡς δῶρα εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν ὅποιαν μετενόησεν ὅτι πρότερον εἶχε μαστιγῶσθαι. Μετὰ τοῦτο ἤρξατο νὰ γίνηται διὰ μὲν τῆς μιᾶς γεφύρας ἡ διάβασις τοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ, διὰ δὲ τῆς ἄλλης ἡ διάβασις τῶν ὑποζυγίων καὶ τῆς θεραπείας. Ἐπὶ δὲ ὅλας ἡμέρας καὶ νύκτας διέβαιναν ἀδιακόπως ὁ στρατός, ὁ δὲ Ξέρξης ἐθεάτο τοῦτον μαστιγούμενον, ἵνα διαβαίῃ ταχέως. Τὸ πλῆθος δὲ τοῦτο ἰδὼν ἀνὴρ τις Ἑλλησπόντιος εἶπεν·

ὦ Ζεῦ, διὰ τί λαθὼν μορφήν ἀνδρὸς Πέρσου, τοῦ Ξέρξου, θέλεις νὰ ἀναστατώσῃς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἄγων κατ' αὐτῆς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους; Σὺ ἡδύνασο νὰ πράξῃς τοῦτο καὶ ἄνευ τούτων.

Ἄφ' οὗ δὲ ὁ Ξέρξης διέβη εἰς τὴν Θράκην, ἤρχισε νὰ πορεύηται διὰ τῆς χερσονήσου. Διαβάς δὲ τὸν Μέλανα ποταμὸν, τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ δὲν ἐξήρκεσε νὰ πῇ ὁ στρατός, καὶ πρὸς δυσμὰς αἰὶ πορευόμενος ἔφθασεν εἰς τὸν Δορίσκον. Εἶναι δὲ ὁ Δορίσκος αἰγιαλὸς καὶ πεδιάς μεγάλη τῆς Θράκης, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ῥεῖι ποταμὸς μέγας, ὁ Ἑβρος. Ἐνταῦθα ἦτο ἐκτισμένον τεῖχος βασιλικόν, ὅπερ ἐκαλεῖτο Δορίσκος καὶ φρουρὰ Περσικὴ κατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δαρείου κατεῖχε τοῦτο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐναντίον τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείας. Ἐφάνη δὲ εἰς τὸν Ξέρξην ἐπιτήδειος ὁ χώρος οὗτος, ὅπως θέσῃ εἰς τάξιν καὶ ἀριθμῆσῃ τὸν στρατὸν, ὅπερ καὶ ἐπράξεν. Ἄφ' οὗ δὲ ἦλθον ὅλα τὰ πλοῖα εἰς τὸν Δορίσκον, οἱ ναύαρχοι κατὰ διαταγὴν τοῦ Ξέρξου ἔφερον αὐτὰ εἰς τὸν προσεχῆ μὲ τὸν Δορίσκον αἰγιαλόν, ὅπου εἶναι αἱ πόλεις τῆς Σαμοθράκης Σάλη καὶ Ζώνη καὶ ὅπου τελευτᾷ τὸ ὀνομαστὸν ἀκρωτήριον τὸ Σέρρειον. Ὁ χώρος οὗτος ἦτο ἄλλοτε τῶν Κικόνων. Εἰς τοῦτον λοιπὸν τὸν αἰγιαλὸν καταπλεύσαντες οἱ Πέρσαι ἀνείλκυον τὰ πλοῖα εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐκαθάριζον αὐτά.

96. Ἀπαρίθμησις τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου.

Ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πεδιάδι τοῦ Δορίσκου ἔκαμεν ὁ Ξέρξης τὴν ἀπαρίθμησην τοῦ στρατοῦ, ὅστις εὗρέθη ὅτι ἦτο ἐν ἑκατομμύριον καὶ ἑπτακόσιοι χιλιάδες. Ἀπετελεῖτο δὲ ὁ στρατὸς οὗτος ἐκ τῶν ἑξῆς ἔθνων, Περσῶν, Μήδων, Κισσίων, Ὑρχανίων, Ἀσσυρίων, Βακτριῶν, Σακῶν, Ἰνδῶν, Ἀρίων, Παρθίων, Χορασμίων, Σόγδων, Γανδαρίων, Δαδικῶν, Κασπίων, Σαραγγῶν, Πακτύων, Οὐτίων, Μύκων, Παρικανίων, Ἀραβίων, Αἰθιοπῶν, Λιβύων, Παφλαγόνων, Συρίων, Λιγύων, Ματιανῶν, Μαριανδυνῶν, Φρυγῶν, Ἀρμενίων,

Λυδῶν, Μυσῶν, Βιθυνῶν, Καθαλέων, Μιλυῶν, Μόσχων, Τίβαρηνῶν, Μακρόνων, Μοσσυνοίκων, Μαρών, Κόλχων, Ἀλαροδίων, Σασπείων, καὶ τῶν κατοικούντων τὰς νήσους τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Ταῦτα ἦσαν τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὸν πεζὸν στρατόν. Ἐν τῷ στρατῷ δὲ τούτῳ ἦσαν καὶ οἱ μύριοι λογάδες Πέρσαι, οἱ καλούμενοι ἀθάνατοι, ὧν στρατηγὸς ἦτο ὁ Ὑδάρνης. Ἐκαλοῦντο δὲ ἀθάνατοι, διότι, ἐάν τις εἴτε ἐνεκα θανάτου εἴτε ἐνεκα νόσου ᾗθελε λείψῃ, ἐξελέγετο εὐθὺς ἄλλος καὶ τοιουτοτρόπως αὐτοὶ δὲν ἐγίνοντο οὔτε πλείονες οὔτε ἐλάσσονες τῶν μυρίων. Ἦσαν δὲ καλλίτερα τῶν ἄλλων ὀπλισμένοι καὶ ἐστολισμένοι μὲ ἀφθονον χρυσόν. Ἐπὶ ἀμαξῶν εἶχον μαζί τὰς γυναῖκας τῶν καὶ τοὺς ὑπηρέτας τῶν μὲ ὅλα τὰ χρειώδη. Τὰς δὲ τροφάς τῶν ἔφερον κάμηλοι καὶ ὑποζύγια χωριστὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ πεζικοῦ εἶχεν ὁ βασιλεὺς καὶ πολυάριθμον ἱππικόν, ὃ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἱππῶν ἐγένετο περὶ τὰς ὀγδοήκοντα χιλιάδας, ἐκτὸς τῶν καμήλων καὶ τῶν ἀμαξῶν. Τῶν δὲ πλοίων ὁ ἀριθμὸς ἔφθανεν εἰς χίλια διακόσια ἐπτὰ. Ἔδωκαν δὲ οἱ μὲν Φοίνικες ὁμοῦ μὲ τοὺς Σύρους τριακόσια, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι διακόσια, οἱ δὲ Κύπριοι ἑκατὸν πεντήκοντα, οἱ δὲ Κίλικες ἑκατὸν, οἱ δὲ Πάμφυλοι, ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐκ Τροίας ἐνταῦθα ἀποκατασταθέντων, ἔδωκαν τριάκοντα, οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης καταγόμενοι πεντήκοντα, οἱ δὲ Δωριεῖς οἱ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου καταγόμενοι τριάκοντα, οἱ δὲ Κᾶρες ἐβδομήκοντα, οἱ δὲ Ἴωνες ἑκατὸν, οἱ δὲ νησιῶται δέκα ἐπτὰ, οἱ δὲ Αἰολεῖς ἐξήκοντα, οἱ δὲ Ἑλλησπόντιοι πλὴν τῶν Ἀβυδηνῶν, οἵτινες ἔλαβον διαταγὴν νὰ μένωσι καὶ νὰ φυλάττωσι τὴν γέφυραν, ἔδωκαν πλοῖα ἑκατὸν. Εἰς τὰ πλοῖα δὲ ταῦτα ἐκτὸς τῶν ἐπιχωρίων ἐπιβατῶν ἐπέβαινον καὶ Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ Σάκαι. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν πλοίων τούτων ἦσαν καὶ ἄλλα τριακόντορα καὶ πεντηκόντορα καὶ ἱππαγωγὰ, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνῆρχετο εἰς τρισχίλια. Καὶ τίνες μὲν ἦσαν οἱ στρατηγοὶ τῶν πλοίων τούτων παραλείπω, ἀναφέρω δὲ μόνον τὴν Ἀρτεμισίαν, ἥτις πρὸς μητρὸς μὲν ἦτο Κρήσα, πρὸς πατρός δὲ Ἀλικαρνασσίς. Ἦτο δὲ βασίλισσα τῶν Ἀλικαρνασσεῶν καὶ τῶν Κόρων καὶ τῶν Νισυρίων καὶ τῶν Καλυμνίων. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο χήρα, ἐξεστράτευσεν αὐτὴ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, διδουσα πάντοτε τὰς ἀρίστας συμβουλὰς εἰς τὸν βασιλέα.

97. Ἡ φιλαλήθεια τοῦ Δαμαράτου.

Ἄφ' οὗ δ' ἡριθμήθη ὁ στρατός, ἐπεθεώρησε τοῦτον ὁ Ἐεῖξης ἐφ' ἄρματος καθήμενος, ἔπειτα ἐμβὰς εἰς Σιδώνιον πλοῖον ἐπεθεώρησε καὶ

τὸν στόλον. Κατόπιν δὲ ἐπανήλθεν εἰς τὴν σκηνὴν του, ἔνθα καλέσας τὸν Δημάρκτον, τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Σπάρτης, ὅστις ἠκολούθει αὐτὸν εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν, ἠρώτησεν αὐτὸν τὰ ἑξῆς·

Δημάρτε, θέλω τώρα νὰ σὲ ἐρωτήσω τι. Σὺ εἶσαι Ἕλλην καὶ ὡς ἤκουσα καὶ παρὰ σοῦ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, οἵτινες ἦλθον εἰς λόγους μὲ ἐμέ, εἶσαι ἐκ πόλεως καὶ μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς. Εἰπέ μοι λοιπόν, ἂν οἱ Ἕλληνες θὰ τολμήσωσιν νὰ ἀντισταθῶσιν ἐναντίον μου. Ἐγὼ φρονῶ, καὶ ἂν ἐτι πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ λοιποὶ, ὅσοι κατοικοῦσι πρὸς δυσμᾶς, ἤθελον συναθροισθῆ, ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐμποδίσωσιν ἐμὲ ἐπερχόμενον, ἀφ' οὗ μάλιστα δὲν εἶναι καὶ φίλοι μεταξὺ τῶν. Ἀλλὰ θέλω νὰ ἀκούσω καὶ σέ, τί λέγεις περὶ τούτου.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Δημάρτος·

Βασιλεῦ, τί θέλεις νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν ἢ ὅ,τι σὲ εὐχαριστεῖ;

Ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς εἶπε, τὴν ἀλήθειαν, διαβεβαιώσας μάλιστα αὐτὸν ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν ἤθελεν ἐλαττώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν του, εἶπεν ὁ Δημάρτος τὰ ἑξῆς·

Βασιλεῦ, ἐπειδὴ μὲ διατάττεις νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ σοὶ εἶπω πράγματα, διὰ τὰ ὅποια δὲν θὰ ἐλεγχθῶ ὕστερον ψευδόμενος, σοὶ λέγω ὅτι ὁ Ἕλλην γεννᾶται μὲν πτωχός, ἀλλ' ἡ σοφία καὶ ἡ αὐστηρότης τοῦ νόμου κατέστησαν αὐτὸν ἱκανὸν καὶ τὴν πέναν νὰ ἀποκρούῃ καὶ τὸν δεσποτισμὸν. Καὶ πάντες μὲν οἱ Ἕλληνες εἶναι θαυμαστοί. Ἀλλ' οἱ Λοκεδαίμονιοι, ἵνα περὶ τούτων μόνον ὁμιλήσω, εἶναι ἀδύνατον νὰ δεχθῶσι λόγους φέροντας τὴν δουλείαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ θὰ ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ σοῦ εἰς μάχην, καὶ ἂν πάντες οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ταχθῶσι πρὸς τὸ μέρος σου. Περὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν μὴ ἐρώτα· διότι ὅσοι ὥποτε καὶ ἂν εἶναι, εἴτε περισσώτεροι εἴτε ὀλιγώτεροι, ἐξέρχονται εἰς μάχην ἀδιαφοροῦντες πρὸς τὸν ἀριθμὸν.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ξέρξης ἐγέλασε καὶ εἶπε·

Δημάρτε, τί λέγεις; χίλιοι νὰ ἔλθωσιν εἰς μάχην πρὸς τοσαῦτα στρατεύματα; Ἐλα ἐδῶ· σὺ λέγεις ὅτι ἔγινες τούτων τῶν ἀνδρῶν βασιλεὺς. Δέχεσαι λοιπόν νὰ πολεμήσῃς τώρα ἀμέσως πρὸς δέκα ἄνδρας; Καὶ ὅμως, ἐὰν ἡ πολιτεία σας εἶναι τοιαύτη, οἶαν παρέστησες αὐτήν, σὺ ὁ βασιλεὺς ἐκείνων συμφῶνως πρὸς τοὺς νόμους σας¹ πρέπει νὰ δύνασαι νὰ πολεμήσῃς πρὸς τὸ διπλάσιον. Διότι, ἐὰν ἐκείνων

1) Ἐν Σπάρτῃ οἱ βασιλεῖς ἐν ἐκκηφῇ ἐλάμβανον διπλάσιαν μερίδα καὶ ὤφειλον διὰ τοῦτο καὶ διπλάσια τῶν ἄλλων νὰ δύνανται νὰ πράττωσι.

ἕκαστος εἶναι ἀντάξιός πρὸς δέκα ἄνδρας τοῦ στρατεύματός μου, ἀπαιτῶ σὺ νὰ εἶσαι ἀντάξιός πρὸς εἴκοσι. Καὶ τότε θὰ ἦσαν ἀληθινά, ὅσα λέγεις. Ἐάν δὲ πάντες ἦσθε τοιοῦτοι κοὶ ἔχγῃτε τόσα ἀναστήματα, ὅσον εἶναι τὸ ἰδικόν σου καὶ πάντων ἐκείνων, οἵτινες ἤλθον εἰς λόγους πρὸς ἐμέ, καὶ μεγαλαυχῇτε τοσοῦτον, πρόσεχε, μὴ δὲν σὲ ὠφελήσῃ τίποτε ὅλη αὕτη ἡ κομπορημοσύνη. Ἐλα νὰ ἐξετάσωμεν τὸ πιθανόν. Πῶς εἶναι δυνατόν χίλιοι ἢ καὶ μύριοι ἢ καὶ πεντακισμύριοι ἄθροιοι, πάντες ἀνεξαιρέτως ἐλεύθεροι καὶ εἰς οὐδένα ὑποτασσόμενοι, νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τοσοῦτον στρατόν, ἀφ' οὗ θὰ εἴμεθα χίλιοι καὶ περισσότεροι ἐναντίον ενός; Ἐπειτα οἱ ἰδικοὶ μας ὑποτασσόμενοι εἰς ἓνα ἄνθρωπον καὶ φοβούμενοι τοῦτον, θὰ δειχθῶσιν ἀνδρείότεροι ἑαυτῶν, καὶ ἂν εἶναι ὀλιγώτεροι, θὰ ἀναγκασθῶσι διὰ τῆς μάστιγος νὰ πολεμήσωσι καὶ πρὸς περισσότερους, ἐν ᾧ, ἂν ἦσαν ἐλεύθεροι, δὲν θὰ ἐπραττον μῆδέτερον τούτων. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι οἱ Ἕλληες καὶ πρὸς τοὺς Πέρσας μόνον δὲν δύνανται νὰ πολεμήσωσιν. Ἀνδρείους στρατιώτας εὐρίσκει τις μόνον εἰς ἡμᾶς· διότι εἶναι Πέρσαι ἐκ τῶν σωματοφυλάκων μου, οἵτινες προθύμως μάχονται εἰς πρὸς τρεῖς Ἕλληνας ὁμοῦ. Ταῦτα δὲν ἤξευρες σὺ καὶ διὰ τοῦτο λέγεις τόσας φλυαρίας.

Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ Δημάρατος·

Ὡ βασιλεῦ, ἐξ ἀρχῆς ἐγίνωσκον ὅτι ἐμελλον νὰ σὲ δυσχερεστήσω λέγων τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλ' ἐπραξα τοῦτο, διότι μὲ ἠνάγκασες νὰ εἶπω τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν. Σὺ γνωρίζεις παντός ἄλλου καλλίτερον, ἂν ἐγὼ εἶμαι εὐχαριστιμέος μὲ τὴν κατὰστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον εὐρίσκομαι, ἢ ἂν μισῶ τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὅποιοι ἀφαιρέσαντες παρ' ἐμοῦ τὸ ἀξίωμα μου καὶ τὰ πατρῶα δικαιώματά μου μὲ ἕκαμην ἄπολιν καὶ φυγάδα, μὲ ἐδέχθη δὲ ὁ πατήρ σου καὶ μοι ἔδωκε καὶ πλοῦτον καὶ οἶκον. Δὲν εἶναι δὲ πρέπον ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος νὰ ἀπωθῇ τοὺς εὐεργέτας του, ἀλλὰ νὰ ἀγαπᾷ αὐτούς, ὅσον δύναται περισσότερον. Ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ πολεμήσω οὔτε πρὸς δέκα οὔτε πρὸς δύο, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ἓνα ἀνευ ἀνάγκης. Ἀλλ' ὅταν ὑπάρχῃ ἀνάγκη ἢ μέγας τις ἀγών, μὲ μεγάλην προθυμίαν θὰ ἐμαχόμην πρὸς ἓνα τούτων τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες καυχῶνται ὅτι ἕκαστος εἶναι ἄξιός πρὸς τρεῖς Ἕλληνας. Τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι μαχόμενοι ἕκαστος χωριστὰ δὲν εἶναι κατώτεροι εὐδενός, ὁμοῦ ὅμως εἰναι οἱ ἀριστοὶ πάντων τῶν ἀνδρῶν. Δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἐλεύθεροι καθ' ὅλα. Διότι καὶ ἐπ' αὐτῶν ἵσταται δεσπότης ὁ νόμος, τὸν ὅποιον φοβοῦνται πολὺ περισσότερον ἢ οἱ ἰδικοὶ σου σέ. Πράττουσι δὲ πάντα, ὅσα ἐκεῖνος διατάττει· τοὺς διατάττει δὲ πάντοτε τὸ αὐτό, νὰ μὴ ἀποφεύγωσιν οἰονδήποτε πλῆθος ἀνθρώπων ἐν τῇ

μάχῃ, ἀλλὰ νὰ μένωσι καὶ ἢ νὰ νικῶσιν ἢ νὰ ἀποθῇσκασι. Καὶ ἂν φαινῶμαι ὅτι ταῦτα λέγων φλυαρῶ, εἰς τὸ ἐξῆς σιωπῶ. Καὶ τώρα ὠμίλησα ἀναγκασθὲις. Εἴθε δὲ, ὦ βασιλεῦ, νὰ γίνωσι τὰ πράγματα ὡς ἐπιθυμεῖς.

98. Ο Ξέρξης ἐν Θέρμῃ.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Δημάρατος. Ὁ δὲ Ξέρξης ἀκούσας ταῦτα οὐδ' αὖ μῶς ὠργίσθη, ἀλλὰ μετὰ γέλωτος καὶ ἡπίως ἀπέπεμψεν αὐτόν.

Κντόπιν ἀνεχώρησεν ἐκ Δορίσκου καὶ διελθὼν διὰ πολλῶν πόλεων τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀκανθον. Πᾶσαι δὲ αἰπόλεις, δι' ὧν διήρχετο ὁ βασιλεὺς, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποδέχωνται καὶ νὰ τρέφωσι τὸν στρατὸν, νὰ προσφέρωσι δὲ καὶ δεῖπνον εἰς τὸν βασιλέα. Καὶ διὰ μὲν τὸν βασιλέα καὶ τὴν ἀκολουσίαν του ἔπρεπε νὰ μαγειρεύωσι πτηνὰ σιτευτὰ καὶ ζῶα ἐκλεκτά, ποτήρια καὶ κρατῆρες καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐπιτραπέζια νὰ εἶναι πάντα χρυσᾷ ἢ ἀργυρᾷ, διὰ δὲ τὸν στρατὸν ἤρκει μόνον τροφή. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐδείπνει ἐντὸς πολυτελεστάτης σκηνῆς, ἣτις ἐπίτηδες ἐστήνετο, ὁ δὲ στρατὸς ἐν ὑπὶ θρόφῳ. Ἀφ' οὗ δ' ἔτρωγον καὶ διενυκτέρευον, τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀπῆρχοντο λαμβάνοντες πάντα μεθ' ἑαυτῶν. Τόση δὲ συμφορὰ ἐγένετο εἰς τὰς πόλεις, δι' ὧν διήρχετο ὁ στρατὸς, ὥστε πολὺ σφῶς ὁ Μεγακρέων ὁ Ἀθῆναιος συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν θεόν, ὅτι ὁ Ξέρξης δὲν εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ τρώγῃ δις τῆς ἡμέρας· διότι, ἂν παρήγγελεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐτοιμάσωσι καὶ πρῆγευμα ὁμοιον πρὸς τὸ δεῖπνον, ἔπρεπε νὰ μὴ περιμένωσι τὸν Ξέρξην ἐρχόμενον εἰς τὴν χώραν των, ἢ ἂν τὸν περιέμενον, θὰ ἀπώλλυντο ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἀφ' οὗ δὲ διέτριψεν ὁ Ξέρξης ὀλίγον χρόνον εἰς τὴν Ἀκανθον, ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν διευθυνόμενος εἰς τὴν Θέρμην. Καὶ ὁ μὲν στόλος διετάχθη νὰ διέλθῃ διὰ τῆς διώρυχος τοῦ Ἄθω καί, ἀφ' οὗ περιπλεύσῃ τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὴν Θέρμην καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένῃ αὐτόν. Ὁ δὲ στρατὸς διαιρεθεὶς εἰς τρεῖς μοίρας διετάχθη ἢ μὲν μία τούτων νὰ βαδίσῃ κατὰ τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας διευθυνομένη καὶ αὐτὴ εἰς Θέρμην, ἢ δὲ ἄλλη κατὰ τὰ μεσόγεια, ἢ δὲ τρίτη, ἐν ᾗ ἦτο καὶ ὁ Ξέρξης, ἐπερεύετο τὴν μεταξὺ τούτων ὁδόν. Καὶ ὁ μὲν στόλος παραπλεύσας πολλὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας, παρ' ὧν ἐλάμβανε καὶ στρατὸν καὶ πλοῖα, ἔφθασεν εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον, ἔνθα καὶ ἠγκυροβόλησε περιμένων τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς πορευόμενος διὰ τῆς Παιονικῆς καὶ τῆς Κρηστωνικῆς χώρας πρὸς τὸν Ἐχιδῶρον ποταμὸν ἔφθασε καὶ αὐτός ἀσφαλῶς εἰς Θέρμην.

Μόνον τοῦτο καθ' ὁδὸν συνέβη, ὅτι τὴν νύκτα λέοντες ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν ἐνδικοιτημάτων τῶν ἐπέπιπτον κατὰ τῶν καμήλων καὶ διεσπάρτατον αὐτάς. Εἶναι δὲ εἰς τοὺς τόπους τούτους καὶ λέοντες πολλοὶ καὶ βόες ἄγριοι, τῶν ὁποίων τὰ κέρατα ὑπερμεγέθη ὄντα φέρονται καὶ παλῶνται εἰς τοὺς Ἑλλήνας. Τὸ δὲ ὄριον τῆς διατριβῆς τῶν λεόντων εἶναι ὁ ποταμὸς Νέστος ὁ ῥέων διὰ τῶν Ἀβδήρων καὶ ὁ Ἀχελῷος ὁ ῥέων διὰ τῆς Ἀκαρνανίας. Μόνον ἐν τῇ μεταξύ τῶν ποταμῶν τούτων χώρα εὐρίσκεις λέοντας καὶ οὐδαμῶς ἀλλαγῶς ἐν Εὐρώπῃ.

Ὡς δὲ ὁ Ξέρξης ἐφθασεν εἰς Θέρμην, ἐστρατοπέδευσεν ἐνταῦθα. Κατέλαβε δὲ ὁ στρατὸς τοῦ ἐστρατοπεδευμένου πᾶσαν τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν χώραν ἀπὸ τῆς πόλεως Θέρμης μέχρι τῶν ποταμῶν Λυδίου καὶ Ἀλιάκμονος.

99. Ὁ Ξέρξης καὶ τὰ Τέμπη.

Ὡς δὲ εἶδεν ὁ Ξέρξης ἐκ τῆς Θέρμης τὰ Θεσσαλικά ὄρη, τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὀσσαν, μεγάλα καὶ ὑψηλά, καὶ ἤκουσεν ὅτι διὰ μέσου αὐτῶν, ἀποτελούντων στενὸν αὐλῶνα, ῥεεῖ ὁ ποταμὸς Πηνειὸς καὶ ὅτι ἐνταῦθα εἶναι ἡ ὁδὸς ἡ φέρουσα εἰς Θεσσαλίαν, ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ τῶρα τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ τούτου, καθότι ἐμελλε νὰ πορευθῇ ἄλλην ὁδὸν διὰ τοῦ στρατεύματός του, τὴν διὰ τῆς ἁγ. Μακεδονίας φέρουσαν εἰς τοὺς Περροιβοὺς παρὰ τὴν πόλιν Γόνιον, διότι περὶ αὐτῆς τῆς ὁδοῦ ἐπληροφορήθη ὅτι εἶναι ἀσφαλεστάτη. Ἐμβὰς λοιπὸν εἰς πλοῖον Σιδώνιον, εἰς τὸ ὑποῖον συνήθως ἐνέβαινεν, ὅσας ἤθελε νὰ κόμῃ τοιαύτας ἐκδρομὰς, ἐπλευσεν εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ, ἀκολουθούμενος ὑφ' ὄλου τοῦ στόλου. Ἰδὼν δὲ τὰ Τέμπη ἐθαύμασε καὶ ἠρώτησε τοὺς ὀδηγούς, ἂν δύνανται νὰ γρέψῃ ἀλλαγῶς τὸν ποταμὸν καὶ νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸν εἰς θάλασσαν. Περὶ δὲ τῆς Θεσσαλίας λέγουσιν ὅτι πάλαι ἦτο λίμνη, συγκλειομένη πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων. Καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲν εἶναι ἡ Ὀσσα καὶ τὸ Πήλιον, ὧν ἐνοῦνται αἱ ὑπὸ ῥεαι, πρὸς βορρᾶν δὲ ὁ Ὀλυμπος, πρὸς δυσμὰς δὲ ἡ Πίνδος, καὶ πρὸς νότον ἡ Ὄθρυς. Ἡ δὲ Θεσσαλία εἶναι εἰς τὸ μέσον τούτων κοιλὰς βαθεῖα. Διὰ ταύτης δὲ τῆς πεδιάδος ῥέουσι καὶ ἄλλοι μὲν ποταμοί, μάλιστα δὲ πέντε οἱ ἀξιολογώτατοι, ὁ Πηνειὸς, ὁ Ἀπιδανός, ὁ Ὀνόχωνος, ὁ Ἐνιπεὺς καὶ ὁ Πάμισος, οἵτινες ἐκ τῶν περικλειόντων τὴν Θεσσαλίαν ὀρέων πηγάζοντες ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν θάλασσαν δι' ἑνὸς στενοῦ αὐλῶνος, πάντες ἐνοῦμενοι εἰς ἓνα ποταμὸν καλούμενον Πηνειόν. Πρὶν δὲ ἐνωθῶσιν, ἕκαστος διατηρεῖ τὸ ὄνομά του, ἐνοῦμενοι δὲ καλοῦνται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Πηνειοῦ, ὅστις οὕτω ποιεῖ τοὺς ἄλλους ἀνωόμεους. Λέγουσι δὲ ὅτι τὸν παλαιὸν καιρὸν δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμῃ ὁ αὐλὼν καὶ παν-

τες οἱ ποταμοὶ οὗτοι ρέοντες εἰς τὴν πεδιάδα εἶχον μεταβάλλῃ ὅλην τὴν Θεσσαλίαν εἰς πέλαγος. Οἱ δὲ Θεσσαλοὶ λέγουσιν ὅτι τὸν αὐλῶνα, δι' οὗ ῥεῖε ὁ ποταμός, ἐποίησεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ ὀρθὰ λέγουσι· διότι, ὅστις πιστεύει ὅτι τὴν γῆν σείει ὁ Ποσειδῶν καὶ ὅτι, ὅσαι σήλοματα γῆς προέρχονται ὑπὸ σεισμοῦ, εἶναι ἔργα τοῦ θεοῦ τούτου, ἰδὼν καὶ τοῦτο θὰ εἴπῃ, ὁ Ποσειδῶν τὸ ἔκαμε· διότι ἡ διάστασις αὕτη τῶν ὀρέων εἶναι, ὡς ἐγὼ νομίζω, ἔργον σεισμοῦ. Οἱ δὲ ὁδηγοὶ ἐρωτηθέντες ὑπὸ τοῦ Ξέρξου, ἂν εἶναι ἄλλη ἐξοδος τοῦ Πηγαιοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ἀπεκρίθησαν ὡς γνωρίζοντες ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα· Ὁ βασιλεῦ, ἄλλη ἐξοδος τοῦ Πηγαιοῦ εἰς τὴν θάλασσαν δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' αὕτη μόνον, διότι ἡ Θεσσαλία περικυκλοῦται ὑπὸ ὀρέων. Πρὸς ταῦτα ὁ Ξέρξης λέγεται ὅτι ἀπεκρίθη· Φρόνιμοι ἀνθρωποειεῖναι οἱ Θεσσαλοί, διότι πρὸ πολλοῦ προσεῖδον ὅτι ἡ χώρα των εὐκόλως δύναται νὰ κυριευθῇ. Διότι διὰ νὰ καταποντίσῃ τις ὅλην τὴν ἄλλην Θεσσαλίαν πλὴν τῶν ὀρέων, ἀρκεῖ νὰ φράξῃ μὲ χῶμα κατὰ τὸν αὐλῶνα τὸν ποταμόν, ὅστις τότε θὰ στραφῇ καὶ θὰ χυθῇ εἰς τὴν χώραν των. Ταῦτα εἶπεν ὁ Ξέρξης καὶ καὶ ἄρ' οὐ παρετήρησε καλῶς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ἐπέστρεψεν ὀπίσω εἰς τὴν Θέρμην.

100. Οἱ ἥρωες Σπερθίας καὶ Βούλις.

Ὁ δὲ Ξέρξης διέτριψεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν Θέρμῃ, διότι ἠνόηγε· το ὁδὸς ὑπὸ τοῦ στρατεύματός του κατὰ τὴν Πιερίαν ἐπὶ τῶν ὀρέων, ἵνα διέλθῃ ἐκεῖθεν ὁλος ὁ στρατός καὶ φθάσῃ εἰς Περραιβοὺς. Ἐνταῦθα δὲ εὗρον αὐτὸν καὶ οἱ κήρυκες ἐπιστρέφοντες ἐξ Ἑλλάδος, ὅπου εἶχον πεμφθῇ νὰ ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ. Καὶ ἐκεῖνοι τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔδωκαν σημεῖα ὑποταγῆς, ἦσαν οἱ Θεσσαλοί, οἱ Δόλοπες, οἱ Αἰνιᾶνες, οἱ Περραιβοί, οἱ Λακροί, οἱ Μάγνητες, οἱ Μαλιεῖς, οἱ Ἀχαιοί, οἱ Φθιώται, οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοί, πλὴν τῶν Θεσπιέων καὶ τῶν Πλαταιέων. Ἐναντίον δὲ τούτων οἱ Ἕλληνας, ὅσοι ἀνέλαβον τὸν πόλεμον κατὰ τῶν βαρβάρων, ἔκαμον τὸν ἐξῆς ἔρκον·

Πάντες ἐκεῖνοι, οἵτινες Ἕλληνες ὄντες παρεδόθησαν χωρὶς νὰ ἀναγκασθῶσι εἰς τὸν Πέρσην, ὅταν τὰ πράγματα ἀποβῶσι εἰς τοὺς Ἕλληνας εὐνοϊκά, θὰ ἀπερωθῶσι εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς θεόν, καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν. Εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Σπάρτην ὁ Πέρσης δὲν ἐπεμψε κήρυκα· πρὸς ζήτησιν γῆς καὶ ὕδατος, διότι, ὅτε πρότερον ὁ Χρεΐδης εἶχε ζητήσῃ παρ' αὐτῶν τοιαῦτα, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔρριψαν τοὺς ἀπεσταλμένους εἰς τὸ βράχθρον, οἱ δὲ Ἀκχεαῖοι μόνον εἰς φρέαρ, κελεύοντες νὰ λάβωσι ἐκεῖθεν γῆν καὶ ὕδωρ καὶ φέρωσι πρὸς τὸν

Βασιλέα. Διὰ τοῦτο ὁμῶς ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι. Καὶ πῶς μὲν ἐτιμωρήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δὲν ἤξεύρω νὰ εἶπω. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὁμῶς οὐδέποτε μετὰ τὸ συμβῆναι τοῦτο ἠδύνατο νὰ λάβωσι παρὰ τῶν Ταλθυδιαδῶν καλοὺς οἰωνοὺς. Τοῦτο δὲ θεωροῦντες μεγάλην συμφορὰν προσεκήρυξαν, ἂν ἤθελέ τις ἐκουσίως νὰ ἀποθάνῃ πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ θεοῦ διὰ τὸ ἀδίκημα τὸ γυνόμενον εἰς τοὺς κήρυκας τοῦ Δαρείου. Τότε δύο Σπαρτιάται πρωτεύοντες καὶ κατὰ τὸ γένος καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον, ὁ Σπερθίας τοῦ Ἀναρίστου καὶ ὁ Βούλις τοῦ Νικολάου, προσέφερον ἑαυτοὺς ἐκουσίως, ἵνα ἀποθάνωσι πρὸς ἐξευμένεισιν τοῦ θεοῦ. Ἐκίνησαν λοιπὸν ἐκ Σπάρτης καὶ ἐπορεύοντο εἰς τοὺς Μήδους, ἵνα θανατωθῶσιν. Εἶναι δὲ ἡ τόλμη τῶν ἀνδρῶν τούτων καὶ οἱ λόγοι τῶν ἀξιοθαύμαστοι. Φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἤλθον πρὸς τὸν Ὑδάρνην, ὅστις ἦτο Πέρσης καὶ στρατηγὸς τῶν παραθαλασσίων χωρῶν τῆς Ἀσίας. Τούτους φιλοξενῶν ὁ Ὑδάρνης ἠρώτησεν· Ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, διὰ τί δὲν θέλετε νὰ γίνητε φίλοι τοῦ βασιλέως; Δὲν βλέπετε, πῶς γαριζεὶ ὁ βασιλεὺς νὰ τιμᾷ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους; Λάθετε ἐμὲ ὡς παράδειγμα. Οὕτω καὶ σῆς, ἐὰν παραδοθῇτε εἰς τὸν βασιλέα, θὰ φανῇτε ὅτι εἰσθε ἄνδρες καλοὶ καὶ γενναῖοι, καὶ ἕκαστος ὑμῶν θὰ γίνῃ ἡγεμὼν χώρας Ἑλληνικῆς, τὴν ὅποιαν θὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς.

Πρὸς ταῦτα ἐκείνοι ἀπεκρίθησαν·

Ὑδάρνης, συμβουλευεῖς ἡμᾶς, χωρὶς νὰ γαριζῃς ἐπίσης καὶ τὰ δύο πράγματα, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖς· διότι περὶ μὲν τοῦ ἐνός συμβουλευεῖς ἐκ πείρας, τοῦ ἄλλου ὁμῶς οὐδεμίαν πείραν ἔχεις. Καὶ τί ἐστὶ μὲν δουλεία ἤξεύρεις, ἐλευθερίαν ὁμῶς ἀκόμη, ὅποια εἶναι, γλυκεῖα ἢ ὄχι, δὲν ἐγνώρισες. Διότι, ἂν ἐγνώριζες αὐτήν, θὰ συνεβούλευες νὰ πολεμῶμεν περὶ αὐτῆς ὄχι μόνον μὲ δόρατα, ἀλλὰ καὶ μὲ πελέκεις.

Ἀφ' οὗ δὲ εἶπον ταῦτα πρὸ τὸν Ὑδάρνην, ἀπῆλθον εἰς τὰ Σοῦσα καὶ παρουσιάσθησαν πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ πρῶτον μὲν οἱ δορυφόροι διέταζαν αὐτοὺς νὰ προσπέσωσιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ νὰ προσκυνήσωσιν αὐτόν. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιάται ἠρνήθησαν, λέγοντες ὅτι τοῦτο δὲν πράττουσι καὶ ἂν πρόκηται νὰ πέσῃ ἡ κεφαλὴ τῶν, διότι δὲν συνηθίζομεν, εἶπον, νὰ προσκυνῶμεν ἀνθρώπους, οὐδὲ ἤλθομεν ἐδῶ διὰ τοῦτο. Ἀφ' οὗ δὲ ἀπειποιήθησαν τοῦτο, εἶπον ἔπειτα πρὸς τὸν βασιλέα τὰ ἐξῆς·

Ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεμψαν ἡμᾶς ἀντὶ τῶν ἐν Σπάρτῃ θανατωθέντων κηρύκων, ὅπως ἀποτίσωμεν τὴν ποινὴν ἐκείνων. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ Εἰρέξης πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὅτι αὐτὸς δὲν θέλει νὰ φανῇ ὁμοῖος πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες ἐφόνευσαν τοὺς

κῆρυκας, καταπατήσαντες οὕτω τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους πάντες οἱ ἄνθρωποι σέβονται, οὐδὲ θὰ πράξῃ ὅ,τι αὐτὸς κατακρίνει πραπτόμενον ὑπὸ τῶν ἄλλων. Καὶ οὕτως οἱ Σπαρτιᾶται οὗτοι ἐσώθησαν καὶ ἐπείστροφεν ἀβλαβεῖς εἰς Σπάρτην. Ὁ θεὸς ὁμῶς ἐτιμώρησε τοὺς Σπαρτιάτας κατόπιν μετὰ πολλὰ ἔτη· διότι καὶ τούτων δύο πρέσβεις συλληφθέντες ἐν Βισάνθῃ (Ραιδεσιῶ) τοῦ Ἑλλησπόντου παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐθανατώθησαν.

101. Οἱ Ἀθηναῖοι σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Ξέρξου ἐγένετο ὀνόματι μὲν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, πράγματι ὁμῶς καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα εἶχον πρὸ πολλοῦ μάθῃ οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ δὲν εἶχον πάντες τὴν αὐτὴν γνώμην. Καὶ ὅσοι μὲν ἔδωκαν εἰς τὸν Πέρσῃ γῆν καὶ ὕδωρ, δὲν ἐφοβοῦντο, πιστεύοντες ὅτι δὲν θὰ πάθωσι κακὸν τι ὑπὸ τοῦ βαρβάρου· ὅσοι ὁμῶς δὲν ἔδωκαν, ἦσαν εἰς μεγάλην ἀνησυχίαν, διότι ἐβλεπον ὅτι καὶ πλοῖα δὲν ἦσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνάλογα πρὸς τὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ οἱ περισσότεροι τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶχον προθυμίαν νὰ ἔλθωσιν εἰς πόλεμον, ἐκλιναν δὲ μᾶλλον νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς Μήδους. Εἰς τοιαύτην θέσιν ὄντων τῶν πραγμάτων, οἱ Ἀθηναῖοι, ὀφείλομεν ἂνευ φθόγου νὰ ὁμολογῶμεν τοῦτο, ἐφάνησαν σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος. Διότι, ἂν οἱ Ἀθηναῖοι φοβηθέντες τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ἄφρον τὴν χώραν τῶν καὶ ἐφρευγον ἢ μένοντες παρεδίδοντο εἰς τὸν Ξέρξην, οὐδεὶς ἤθελε πειραθῇ νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὸν βασιλέα κατὰ θάλασσαν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅσον πολλὰ τεῖχη καὶ ἂν ἀνηγείροντο ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων εἰς τὸν Ἰσθμὸν, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀποκρούσωσι τὸν βάρβαρον κατὰ ξηράν, ὅστις διὰ τοῦ στόλου θὰ ἐκυρίευσεν τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ θὰ ἠνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ ὑποταχθῶσι. Καὶ τέλος ἐν ἐκ τῶν δύο θὰ ἐγένετο, ἢ θὰ ἐμάχοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ θὰ ἀπένθησκον γενναίως, ἢ βλέποντες τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μηδίζοντας θὰ ἤρχοντο εἰς συμβιβασμὸν πρὸς τὸν Ξέρξην. Ὡστε εἰς ἀμφοτέραις τὰς περιπτώσεις ἡ Ἑλλὰς θὰ ὑπετάσσεται εἰς τοὺς Πέρσας. Οὐδὲ δύναμαι νὰ ἐννοήσω, ποίαν ὠφέλειαν ἠδύναντο νὰ παράσχωσιν αὐτοῖς τὰ τεῖχη, τὰ ὅποια ἤθελον ἐγερθῇ εἰς τὸν Ἰσθμὸν, εἰάν ὁ βασιλεὺς ἦτο κύριος τῆς θαλάσσης. Τώρα λοιπόν, ὅστις εἴπῃ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος, λέγει τὴν ἀλήθειαν, διότι, ὅπου οὗτοι ἤθελον στραφῇ, ἐνταῦθα θὰ ἐκλινεν ἡ πλάστιγξ. Προτιμήσαντες ὁμῶς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἐθάρρουναν πάντας τοὺς Ἕλληνας, ὅσοι δὲν εἶχον μηδίσῃ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ ἐδίωξαν τὸν Πέρσην. Οὐδὲ οἱ χρησμοὶ οἱ φοβεροὶ οἱ ἐλθόντες

ἐν Δελφῶν ἔπεισαν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ μείναντες ἀνεδέχθησαν τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα.

102. Ὁ χρησμός καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐπῆρχετο κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὁ Ξέρξης μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ καὶ στόλου, ἔστειλαν οὗτοι εἰς Δελφοὺς θεοπρόπους, νὰ συμβουλευθῶσι τὸ μαντεῖον, τί νὰ πράξωσι πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως. Φθάσαντες δὲ οἱ θεοπρόποι εἰς Δελφοὺς, εἰσῆλθον εἰς τὸ ἱερὸν τέμενος καὶ ἐξετέλεσαν πάντα τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα, ὡς ἦτο ἡ τάξις. Κατόπιν δὲ εἰσεχώρησαν καὶ εἰς τὸ ἄδυτον, ὅπου ἦτο ἡ ἱερεία. Τούτους, ὡς εἶδεν ἡ Πυθία, ἐφώνησε ταῦτα·

Δυστυχεῖς! τί κάθησθε; καταλίπετε τὰς οἰκίας σας, καταλίπετε τὴν κυκλοτερές ἔχουσιν τεῖχος πόλιν σας καὶ φύγετε εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς· διότι οὔτε ἡ κεφαλὴ μένει πλέον στερεὰ οὔτε τὸ σῶμα οὔτε ὑποκάτω εἰ πόδες οὔτε αἱ χεῖρες οὔτε τι τῆς μέσης σφίζεται, ἀλλὰ φθείρονται ὅλα, διότι κατεριπῶναι αὐτὰ τὸ πῦρ καὶ ὁ ὀξύς Ἄρης, ὁδηγῶν Ἀσιανὸν ἄρμχ. Θὰ καταστρέψῃ καὶ πολλὰ ἄλλα πυργώματα καὶ ὄχι μόνον τὸ ἰδικόν σας. Πολλοὺς δὲ ναυὺς τῶν ἀθανάτων, οἵτινες τώρα ἴστανται ὄρθιοι περιρρεόμενοι ὑπὸ ἰδρωτός καὶ κλονιζόμενοι ὑπὸ φόβου, θὰ ῥῶσιν εἰς τὸ ἐρμητικὸν πῦρ. Ἀνωθεν δὲ τῆς ὀροφῆς αὐτῶν ῥέει αἷμα μέλαν, προδηλοῦν ἀναποφεύκτους συμφοράς. Ἄλλ' ἀναχωρήσατε ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ ὑποκύψατε εἰς τὴν συμφορὰν σας.

Ὡς δ' ἤκουσαν οἱ θεοπρόποι τῶν Ἀθηναίων ταῦτα, κατελήφθησαν ὑπὸ βαθυτάτης θλίψεως διὰ τὴν συμφορὰν τῆς πατρίδος, καὶ ἐξῆλθον τοῦ αὐτοῦ ἀπέλπιδες καὶ ἀπαρηγόρητοι. Τότε συνεβούλευσεν αὐτοὺς ὁ Τίμων ὁ Λοκρός, εἰς τῶν ἐπισημοτάτων Δελφῶν, νὰ λάβωσι κλάδον ἐλαίας εἰς τὰς χεῖρας καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ αὐτόν πάλιν ὡς ἰκέται καὶ νὰ ζητήσωσι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄλλον χρησμόν. Καὶ εὐθὺς ἐξετέλεσαν τὴν συμβουλὴν ταύτην οἱ θεοπρόποι. Ἐλαβον κλάδον ἐλαίας καὶ ὡς ἰκέται εἰσῆλθον πάλιν εἰς τὸ αὐτόν πρὸ τῆς ἱερείας καὶ εἶπον·

Γενεὺ ἔλεις ἡμῖν, ὦ δέσποτα, οἵτινες ἐμφανιζόμεθα ἐνώπιόν σου ὡς ἰκέται καὶ ὁδὸς ἡμῖν περὶ τῆς πατρίδος καλλίτερον χρησμόν. Ἄλλως δὲν θὰ ἐξέλθωμεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ θὰ μείνωμεν ἐνταῦθα, μέχρις οὗ ἀποθάνωμεν.

Πρὸς ταῦτα εἶπε τότε ἡ Πυθία·

Ἡ Παλλὰς δὲν δύναται νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Ὀλύμπιον Δία, ὃν ἰκετεύει διὰ πολλῶν λόγων καὶ φρονίμων συμβουλῶν. Εἰς σέ δὲ

λέγω πάλιν τὸν λόγον τοῦτον στερεὸν ὡς ὁ ἀδάμας. Ἐν ᾧ πάντα τὰ ἄλλα μέρη κυριεύονται, ὅσα ὑπάρχουσι μεταξύ τοῦ ὅρους τοῦ Κέκροπος καὶ τῶν κοιλάδων τοῦ Κιθαιρώνος, ὁ παντεπόπτης Ζεὺς ἐπιτρέπει εἰς τὴν Τριτογενῇ νὰ μένῃ ἀπόρθητον μόνον τὸ ξύλινον τεῖχος, τὸ ὅποιον θὰ ὠφελήσῃ καὶ σὲ καὶ τὰ τέκνα σου. Μὴδὲ νὰ περιμένῃς ἡσυχας τὸ ἱππικὸν καὶ τὸν πολὺν πεζὸν στρατόν, ὅστις ἔρχεται ἐκ τῆς ἡπείρου, ἀλλ' ὑποχώρησον στρέψας τὰ νῦτα. Θὰ ἔλθῃ ποτὲ καιρὸς καὶ εἰς σὲ νὰ ἀντιστῇς. Σὺ δέ, ὦ θεῖα Σαλαμίς, θὰ ἀπολέσῃς τέκνα γυναικῶν, εἴτε ὅταν σκορπιζῇται ὁ καρπὸς τῆς Δημήτρος, εἴτε καὶ ὅταν συνάγῃται.

Ταύτην δὲ τὴν ἀπόκρισιν λαβόντες οἱ θεοπρόποι ἔφερον εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ οἱ μὲν πρεσβύτεροι ἐν Ἀθήναις ἐρμηνεύοντες τὸν χρησμόν ἔλεγον ὅτι ξύλινον τεῖχος ὁ θεὸς ἐννοεῖ τὴν ἀκρόπολιν, ἥτις πάλαι ἦτο πεφραγμένη διὰ ξύλων, ἄλλοι ὁμῶς ἔλεγον ὅτι ὁ θεὸς ἐννοεῖ μόνον τὰ πλοῖα καὶ διὰ τοῦτο ἐπέμενον νὰ ἐξοπλίσωσιν αὐτὰ καὶ νὰ ἀφῇσωσι πάντα τὰ ἄλλα. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἀντερέπετο ὑπὸ τῶν δύο τελευταίων στίχων τοῦ χρησμοῦ λέγοντος· Σὺ δέ, ὦ θεῖα Σαλαμίς, θὰ ἀπολέσῃς τέκνα γυναικῶν, τοὺς ὁποίους ἡρμηνεύον ὅτι, ἂν ναυμαχήσωσι, θὰ νικηθῶσι περὶ τὴν Σαλαμῖνα. Ἐν ᾧ δὲ ὑπῆρχε τοιαύτη περὶ τὴν ἐρμηνείαν διχογνωμία, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Νεοκλέους, ἀνὴρ νεωστὶ ἀνυψωθείς εἰς τὰς πρώτας τάξεις, παρελθὼν εἰς τὸ μέσον εἶπεν ὅτι, ἂν οἱ δύο οὗτοι στίχοι ἀνεφέροντο τῷ ὄντι εἰς τοὺς Ἀθηναίους, δὲν θὰ εἶχον αὐτὸν τὸν γλυκὺν τύπον τῆς ἐκφράσεως, ἀλλὰ θὰ ἤρχίζον οὕτως· Σὺ δέ, ὦ δυστυχὴς Σαλαμίς, καὶ ὄχι Σὺ δέ, ὦ θεῖα Σαλαμίς, ἐὰν περὶ αὐτὴν ἐμελλόν νὰ ἀπολεσθῶσιν οἱ κάτοικοι τῆς χώρας. Ἐπειδὴ δὲ προσετέθη, ὦ θεῖα Σαλαμίς, εὐνόητον εἶναι ὅτι τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τοὺς πολεμίους οἵτινες ἐνταῦθα θὰ ἀπολεσθῶσι. Καὶ διὰ τοῦτο συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ ἐτοιμασθῶσιν εἰς ναυμαχίαν, ἐπιμένων ὅτι τὰ πλοῖα ἦσαν τὸ ξύλινον τεῖχος τοῦ χρησμοῦ.

103. Προπαρασκευαὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Θεμιστοκλέους ἐφάνη ὀρθοτέρα καὶ προτιμότερα τῆς γνώμης τῶν ἄλλων, οἵτινες δὲν ἄφινον νὰ παρασκευασθῶσιν εἰς ναυμαχίαν, μὴδὲ νὰ ἀντισταθῶσι καθόλου κατὰ τοῦ Πέρσου, ἀλλὰ νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἀττικὴν καὶ νὰ κατοικήσωσιν εἰς ἄλλην χώραν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε εἶχεν ἐγκριθῇ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλέους. Ὅτε δηλαδὴ εἶχον εἰσέλθῃ εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον τῶν Ἀθηναίων πολλὰ χρήματα ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου, τὰ ὅποια ἐπρό-

κεῖτο νὰ μοιρασθῶσιν εἰς ἕκαστον Ἀθηναῖον ἀνὰ δέκα δραχμάς, ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπίεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ παραιτήσῃσι τὰ κέρδη ταῦτα ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ διὰ τῶν χρημάτων τούτων νὰ κατασκευάσῃσι διακόσια πλοῖα διὰ τὸν πόλεμον, ὃν εἶχον πρὸς τοὺς Αἰγυνῆτας. Καὶ ὁ πόλεμος οὗτος ἔσῳσε τὴν Ἑλλάδα, ἀναγκάσας τοὺς Ἀθηναίους νὰ γίνωσι ναυτικοί. Καὶ δὲν ἐγένετο μὲν τῶν πλοίων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρήσις, ἀλλὰ τὴν ὥρην ἔφελεσαν πολὺ τὴν Ἑλλάδα. Ἀποφασίσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι πανστρατιά νὰ πολεμήσωσι, πρὸς τοῖς ὑπάρχουσι πλοίοις ἐναυπήγησαν καὶ ἄλλα καὶ συμμάχους πανταχοῦ ἐζήτησαν. Ἀφ' οὗ δὲ συνήλθον οἱ Ἕλληνες, ὅσοι εἶχον μεγάλα φρονήματα καὶ ἐξηγήθησαν πρὸς ἀλλήλους, ὑπεσχέθησαν πάντες νὰ συμπράξωσι κατὰ τὸν προκείμενον πόλεμον, ἀλλὰ πρὸ πάντων νὰ παύσωσι τὰς ἐχθρας καὶ τοὺς πρὸς ἀλλήλους πολέμους. Ἐπειτα νὰ στείλῃσι κατασκόπους εἰς Σάρδεας, ἔνθα ἔμαθον ὅτι διέτριβε τότε ὁ βασιλεὺς, νὰ στείλῃσι καὶ πρέσβεις ἄλλους μὲν εἰς τὸ Ἄργος, ἵνα συνάψωσι συμμαχίαν κατὰ τοῦ Πέρσου, ἄλλους δὲ εἰς Κέρκυραν, ἄλλους δὲ εἰς Κρήτην, ἄλλους δὲ εἰς Σικελίαν πρὸς τὸν Γέλωνα, ἵνα παρακινήσωσι πάντας νὰ μετάρχωσι τοῦ ἀγῶνος, ἀφ' οὗ ὁ κίνδυνος ἦτο διὰ πάντας ὁ αὐτός. Καὶ πάντα ταῦτα ἐξετελέσθησαν. Ἐλθόντες δὲ οἱ τρεῖς κατασκόποι εἰς Σάρδεας συνελήφθησαν ἐκεῖ καὶ κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Τούτους ὅμως ὁ Ξέρξης δὲν ἀφήκε νὰ θανατωθῶσιν, ἀλλὰ διέταξεν, ἀφ' οὗ περιαγάγῃσι πρῶτον αὐτοὺς πανταχοῦ καὶ δείξῃσι πάντα τὰ στρατεύματα καὶ τὰ πλοῖα, ἔπειτα νὰ ἀφήσωσιν αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἐλπίζων ὅτι ταῦτα πάντα γνωστὰ γινόμενα εἰς τοὺς Ἕλληνας ἤθελον φοβήσῃ αὐτοὺς καὶ ἀναγκάσῃ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν βασιλέα ἀνευ πολέμου. Καὶ οὕτως οἱ κατασκόποι οὗτοι, ἀφ' οὗ παρετήρησαν τὰ πάντα, ἀφίθησαν ἐλεύθεροι καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ὧν τὴν συμμαχίαν ἐζήτησαν οἱ Ἕλληνες, εἶπον ὅτι προθύμως ἐδέχοντο τοῦτο, ἐὰν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤθελον νὰ κλείσωσι πρὸς αὐτοὺς τριακονταετὴ εἰρήνην καὶ παρεχώρουν αὐτοῖς τὸ ἡμισυ τῆς ἡγεμονίας πάντων τῶν συμμάχων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πρέσβευτὴς τῶν Λακεδαιμονίων ἀπέκρουσε τὴν γνώμην ταύτην, οἱ Ἀργεῖοι ἠρνήθησαν τὴν συμμαχίαν των. Λέγεται δὲ ὅτι οἱ Ἀργεῖοι εἶχον κλείσῃ προηγουμένως συνθήκην πρὸς τὸν Πέρσην, νὰ μείνωσιν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ οὐδέτεροι, ἐζήτησαν δὲ τὰ ἀνωτέρω ἵνα εὕρωσι πρόφασιν καὶ μείνωσιν ἥσυχοι. Ἐγὼ δὲ διηγούμαι τὰ πράγματα, ὡς ἤκουσα αὐτά, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ εἶμαι ὑποχρεωμένος καὶ νὰ πιστεύω αὐτά ὡς ἀληθῆ. Ἀλλὰ καὶ ἀληθὲς ἂν ἦσαν, ὅσα λέγονται περὶ τῶν Ἀργείων, δυστυχῶς ἐν τῷ Μη-

δικῶ πολέμῳ δὲν εἶναι οἱ Ἀργεῖοι μόνοι οἱ ἐγκληματήσαντες πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

104. Αἱ ὑπερφίαλοι ἀξιώσεις τοῦ Γέλωνος.

Ὅτε δ' ἔφθασαν οἱ πρέσβεις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Συρακούσας πρὸς τὸν Γέλωνα, ὅστις ἦτο ἄρχων μεγάλου μέρους τῆς Σικελίας, ἐνεφανίσθησαν πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπον ταῦτα·

Ἐπεμψαν ἡμᾶς οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι, ἵνα σὲ παραλάβωμεν βοηθὸν κατὰ τοῦ βαρβάρου· διότι ἀναμφιβόλως θὰ ἔμαθες καὶ σὺ τὸν ἐχθρὸν τῆς Ἑλλάδος, τί μελετᾷ νὰ πράξῃ Πέρσης ἀνὴρ, ζεύξας τὸν Ἑλλησποντον, νὰ ὀδηγήσῃ πάντα τὰ στρατεύματα τῆς Ἀσίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ἐπέρχεται μόνον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, πράγματι ὅμως σκοπὸν ἔχων νὰ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐπειδὴ δὲ σὺ ἔχεις μεγάλην δύναμιν καὶ εἶσαι ἄρχων σημαντικοῦ μέρους τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' οὗ ἄρχεις τῆς Σικελίας, γίνου καὶ σὺ ἐλευθερωτὴς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀγωνίσθητι καὶ σὺ μετὰ τῶν ἄλλων ἐλευθερωτῶν αὐτῆς. Διότι ἐνούμενη ὅλη ἡ Ἑλλάς γίνεται μεγάλη δύναμις καὶ ἱκανὴ νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς πολεμίους. Ἐὰν ὅμως ἐξ ἡμῶν οἱ μὲν γίνωσι προδόται τῆς πατρίδος, οἱ δὲ ἀρνηθῶσι τὴν βοήθειάν των, ὑπολειφθῇ δὲ ὀλίγον μέρος τῆς Ἑλλάδος τὸ ἔχον ὀρθὰ φρονήματα, τότε εἶναι μέγας κίνδυνος, μὴ πέσῃ πᾶσα ἡ Ἑλλάς. Διότι μὴ ἐλπίσῃς ὅτι, ἐὰν νικήσῃ ἡμᾶς ὁ Πέρσης, δὲν θὰ ἐπέλθῃ καὶ κατὰ σοῦ, ἀλλὰ νὰ φυλαχθῇς, πρὶν συμβῇ τοῦτο. Εἶναι δὲ φανερόν ὅτι βοηθῶν ἡμᾶς ἀγωνίζεσαι ὑπὲρ σοῦ αὐτοῦ. Καὶ μία σκέψις ὀρθὴ περὶ ἐνὸς πράγματος ἔχει συιήθως λαμπρὰ ἀποτελέσματα.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Γέλων·

Ἄνδρες Ἕλληνες, ἀποβλέποντες πρὸς τὸ ἰδίόν σας συμφέρον ἐτολήμασθε νὰ ἔλθητε, ἵνα μὲ παρακινήσητε νὰ γίνω σύμμαχος ὑμῶν ἐναντίον τοῦ βαρβάρου. Σεῖς ὅμως, ὅτε ἐγώ, ἔχων πόλεμον πρὸς τοὺς Καρχηδόνιους, ἐζήτουν νὰ μὲ βοηθήσητε καὶ σᾶς προέτρεπον νὰ ἐκδικήσωμεν τὸν φόνον τοῦ Δωριέως τοῦ Ἀναξανδρίδου, ὅστις ἐθανατώθη εἰς τὴν Ἐγέσταν, ὑπεσχόμην δὲ νὰ σᾶς ἀνοίξω τοὺς λιμένας μου, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ εὕρισκετε μεγάλας ὠφελείας καὶ ἀναπαύσεις, οὔτε χάριν ἐμοῦ ἠθελήσατε νὰ μὲ βοηθήσητε οὔτε διὰ νὰ ἐκδικήσητε τὸν φόνον τοῦ Δωριέως. Ὡστε ἡ δύνατο ἡ χώρα αὕτη, ἐὰν ἐξηρτάτο τὸ πρᾶγμα ἐξ ὑμῶν, νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βαρβάρου. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἀπέβη, ὅπως ἠθέλομεν ἡμεῖς καὶ εἰ καλλίτερον. Τώρα δέ, ὅτε ἦλθε καὶ ἡ ἰδική σας σειρὰ νὰ ἔχητε πόλεμον, ἐνεθυμήθητε τὸν Γέλωνα. Ἐγὼ ὅμως, εἰ καὶ περιεφρονήθην

ὕφ' ὑμῶν, δὲν θὰ δειχθῶ ὅμοιος εἰς τοῦτο, ἀλλ' εἶμαι ἑτοίμος νὰ σᾶς βοηθῶ καὶ νὰ σᾶς δώσω βοήθειαν μεγάλην, διακοσίας τριῆρεις, δισμυρίους ὀπλίτας, δισχιλίους ἵππους, δισχιλίους τεξότας, δισχιλίους σφενδοήτας καὶ δισχιλίους ἵππεῖς ἐλαφρῶς ὥπλισμένους. Ἀναδέχομαι δὲ πρὸς τούτοις καὶ νὰ παρέχω εἰς ὅλον τὸν στρατὸν τῶν Ἑλλήνων τροφάς, ἐφ' ὅσον ᾗθελε διαρκέσῃ ὁ πόλεμος. Ταῦτα δὲ πάντα ὑπόσχομαι νὰ ἐκτελέσω μὲ μόνον τὸν ὄρον νὰ γίνω ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ βαρβάρου. Μὲ ἄλλην συμφωνίαν οὔτε ἐγὼ δύναμαι νὰ ἔλθω οὔτε ἄλλους νὰ πέμψω βοηθοὺς.

ΙΟΣ. Λόγοι πρεσβευτῶν περὶ ἡγεμονίας.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Γέλων. Ὁ δὲ Σιάγρος ὁ πρεσβευτὴς τῶν Σπαρτιατῶν ταῦτα ἀκούσας δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπομείνῃ καὶ εἶπε·

Βεβαίως μεγάλως θὰ στενάξῃ ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων, ἐὰν μάθῃ ὅτι οἱ Σπαρτιαῖται ἐστερήθησαν τῆς ἡγεμονίας ὑπὸ τοῦ Γέλωνος καὶ τῶν Συρακουσίων. Τοῦτον τὸν λόγον, νὰ σοὺ παραδώσωμεν ἡμεῖς τὴν ἡγεμονίαν, μὴ ἀναφέρῃς πλέον. Ἀλλ' ἂν θέλῃς νὰ βοηθήσῃς τὴν Ἑλλάδα, ἤξευρε ὅτι θὰ εἶσαι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐὰν δὲ δὲν ἐγκρίνης νὰ ἄρχησαι, τότε δὲν θέλομεν οὐδὲ τὴν βοήθειάν σου.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Γέλων·

Ἔνεε Σπαρτιαῖτα, αἱ ὕβρεις συνήθως διεγείρουσι τὸν θυμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Σὺ ὅμως μὲ ὅλας τὰς ὕβρεις, ὥς μετεχειρίσθης εἰς τὸν λόγον σου, δὲν θὰ μὲ πείσῃς νὰ σοὶ ἀποκριθῶ καὶ ἐγὼ ἀπρεπῶς. Ἀλλ' ἂφ' οὗ σεῖς τόσον πολὺ ἐπιμένετε εἰς τὴν ἡγεμονίαν, φυσικὸν εἶναι νὰ ἐπιμένω καὶ ἐγὼ πολὺ περισσότερον, ὅστις εἶμαι ἡγεμὼν πολλπλασιασίας στρατιᾶς καὶ πλοίων πολὺ περισσοτέρων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λόγος μου σᾶς ἐφάνη βαρὺς, μετριάζομεν τὸν πρῶτον μας λόγον. Ἐὰν μὲν θελήτε νὰ ἔχητε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ, ὥς ἔχω ἐγὼ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυτικοῦ· ἐὰν δὲ πάλιν εὐχαριστήσθε νὰ εἰσθε σεῖς ἀρχηγοὶ τοῦ ναυτικοῦ, ἐγὼ γίνομαι ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ. Καὶ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀρκεσθῆτε εἰς τοῦτο ἢ νὰ ἀναχωρήσθε ἐστερημένοι συμμαχῶν τοιούτων.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Γέλων. Ὁ δὲ ἀπεσταλμένος τῶν Ἀθηναίων προλαβὼν τὸν τῶν Λακεδαιμονίων εἶπε τὰ ἐξῆς·

Ὁ βασιλεὺ τῶν Συρακουσίων, οὐχὶ ἡγεμόνος, ἀλλὰ στρατιᾶς ἐχουσα ἀνάγκην ἢ Ἑλλάς ἐπεμψεν ἡμᾶς πρὸς σέ. Σὺ δὲ φαίνεσαι ὅτι θὰ στείλῃς στρατεύματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν θὰ γίνῃς ἀρχιστράτηγος αὐτῆς, καὶ σκέπτεσαι, πῶς νὰ κατορθώσῃς τοῦτο. Καὶ ἐν

ὅσα μὲν ἐζήτειε νὰ γίνηται ἀρχιστράτηγος ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι ἠκούμεθα νὰ σιωπῶμεν, βέβαιαι ὄντες ὅτι ὁ Λάκων ἦτο ἱκανὸς νὰ ἀπολογηθῇ ὑπὲρ ἀμφοτέρων. Ἐπειδὴ ὅμως ἀποτυχὼν τούτου ζητεῖς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυτικοῦ, ἡ γνώμη ἡμῶν εἶναι αὕτη. Καὶ ἐὰν ὁ Λάκων δώσῃ αὐτὴν, ἡμεῖς ὅμως οὐδέποτε θέλομεν ἐπιτρέψῃ τοῦτο, διότι ἀνήκει εἰς ἡμᾶς, ἐὰν δὲν θελήσωσιν αὐτὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι. Καὶ ἂν αὐτοὶ θελήσωσι νὰ ἔχωσι τὴν ἡγεμονίαν, δὲν ἀντιτείνουμεν, εἰς οὐδέν· ὅμως ἄλλον παραχωροῦμεν ταύτην· διότι τότε εἰς οὐδὲν θὰ μᾶς ὠφέλουν τόσα πλοῖα, τὰ ὅποια ἔχομεν, ἐὰν παραχωρήσωμεν τὴν ἡγεμονίαν εἰς τοὺς Συρακουσίους ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες συγκροτοῦμεν ἔθνος ἀρχαιότατον καὶ εἰμεθα οἱ μόνοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες δὲν ἐγίναμεν μετανάσται. Ταῦτα λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν νὰ προσβάλωμεν οὐδένα.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Γέλων·

Εἶνε Ἀθηναῖε, ὑμεῖς φαίνεται ὅτι ἔχετε τοὺς ἀρχοντας, ἀλλὰ δὲν θὰ ἔχητε τοὺς ἀρχομένους. Ἀφ' οὗ λοιπὸν θέλετε νὰ ἔχητε τὸ πᾶν καὶ δὲν ὑποχωρεῖτε εἰς οὐδέν, σπεύσατε νὰ ἐπανέλθῃτε εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀναγγεῖλητε ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀφῆρθη τὸ ἔαρ. Ἐὰρ δὲ λέγων ἐνόει ἐνταῦθα τὸν στρατὸν του, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο ὁ κάλλιστος στρατὸς τῶν Ἑλλήνων, ὡς τὸ ἔαρ εἶναι τὸ κάλλιστον μέρος τοῦ ἐνιαυτοῦ.

ΙΟΣ. Διαγωγή Κερκυραίων καὶ Κρητῶν.

Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις τῶν Ἑλλήνων ἐπανῆλθον ἄπρακτοι. Ὁ δὲ Γέλων φοβούμενος, μὴ ὁ βάρβαρος νικήσας τοὺς Ἕλληνας ἐπέλθῃ ἔπειτα καὶ κατ' αὐτοῦ, ἔστειλεν ἄνθρωπον πιστὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Κῶν Κάδμον μὲ χρήματα πολλὰ, παραγγείλας εἰς αὐτόν, ἂν νικήσῃ ὁ βάρβαρος, νὰ δώσῃ εἰς αὐτόν τὰ χρήματα, εἰ δὲ μὴ, νὰ φέρῃ ταῦτα πάλιν ὀπίσω. Καὶ τῷ ὄντι ὁ Κάδμος ἰδὼν τοὺς Ἕλληνας νικῶντας ἐπανῆλθεν εἰς Σικελίαν, κομίζων πρὸς τὸν Γέλωνα τὰ χρήματα. Λέγουσι δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Σικελίας ὅτι ὁ Γέλων θὰ ἐβόηθαι τοὺς Ἕλληνας, τιθέμενος ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Λακεδαιμονίων, ἂν δὲν συνέπιπτε τότε νὰ περιπλακῇ εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Ἀμίλκαν, τὸν βασιλέα τῶν Καρχηδονίων, ὅστις ἡγούμενος τριακοντα μυριάδων στρατοῦ ἐκ Φοινίκων, Λιβύων καὶ Ἰθέρων συγκεκλιμένου, ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Γέλωνος, ἡττήθη ὅμως παρὰ τὴν ἡμέραν ὑπὸ τοῦ Γέλωνος κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν αὐτὴν τῆς νίκης τῆς Σαλαμῖνος. Οἱ δὲ πρέσβεις ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς Σικελίας ἦλθον εἰς Κέρκυραν, εἶθι παρέστησαν τὸν κίνδυνον τὸν ἐπικείμενον εἰς ὅλην

τὴν Ἑλλάδα καὶ παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ στείλωσι βοήθειαν. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι ἀναγνωρίζοντες τὸν κίνδυνον προθύμως εἶπον θὰ στείλωσι βοήθειαν. Ἀλλ' ὅτε ἐπέστη ἡ στιγμή νὰ ἐκπέμψωσι βοηθείας, σκεπτόμενοι ἄλλα, ἐξώπλισαν ἐξήκοντα πλοῖα καὶ ἀπέπλευσαν. Προσεγγίσαντες δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐχρονοτρίβουν περὶ τὴν Πύλον καὶ τὸ Ταΐναρον, ἵνα γίνῃ ὁ πόλεμος καὶ ἴδωσιν, ποῖοι θὰ νικῶσιν. Καὶ ἂν μὲν ἐνῖκα ὁ Πέρσης, ὅπερ μάλιστα ἤλπιζον, τότε εἶχον σκοπὸν νὰ προσέλθωσι πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ εἰπῶσιν ὅτι, εἰ καὶ εἶχον πολλὰ πλοῖα, ἐν τούτοις δὲν ἠθέλησαν νὰ συναχθῶσι μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ νὰ πολεμήσωσι αὐτόν· ἐὰν δὲ ἐνῖκα οἱ Ἕλληνες, τότε πάλιν θὰ ἔλεγον πρὸς αὐτοὺς ὅτι εἶχον πᾶσαν τὴν διάθεσιν νὰ βοηθήσωσιν αὐτοὺς, ὅτι ἐξώπλισαν μάλιστα ἐξήκοντα πλοῖα, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐναντίοι ἄνεμοι ἐκόλυσαν αὐτοὺς νὰ υπερβῶσι τὴν Μαλέαν ἄκρην. Ὡστε δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἔφθασαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα νὰ ναυμαχήσωσιν ἔχοντες δολίους σκοπούς. Καὶ οὕτως αὐτὴν τὴν γλῶσσαν μετεχειρίσθησαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἠπάτησαν αὐτοὺς. Οἱ δὲ Κρήτες παρακαλοῦμενοι καὶ οὗτοι νὰ συμμετάσχῳσι τοῦ ἀγῶνος ἠρνήθησαν, διότι ἡ Πυθία, ἣν ἠρώτησαν, ἀπέτρεφεν αὐτοὺς νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἕλληνας.

106. Τέμπη καὶ Θερμοπύλαι.

Οἱ δὲ Θεσσαλοί, ὡς ἔμαθον ὅτι ὁ Πέρσης μέλλει τάχιστα νὰ διαβῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὅπου ἦσαν συνηθροισμένοι ἀντιπρόσωποι ἐξ ὅλων τῶν φιλελευθέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἐνταῦθα δ' ἐλθόντες εἶπον·

Ἄνδρες Ἕλληνες, πρέπει νὰ φυλαξώμεν τὸ στενὸν τῶν Τεμπῶν διὰ νὰ σώσωμεν τὴν Θεσσαλίαν καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἡμεῖς εἴμεθα πρόθυμοι νὰ φυλάξωμεν τὰ Τέμπη, ἀλλὰ πρέπει καὶ σεῖς νὰ μᾶς βοηθήσητε μὲ πολὺν στρατόν. Διότι, ἐὰν δὲν μᾶς βοηθήσητε, μάθετε ὅτι θὰ ἔλθωμεν εἰς συμβιβασμὸν μὲ τὸν Πέρσην· διότι δὲν πρέπει ἡμεῖς νὰ ἀπολεσθῶμεν, προκινδυνεύοντες ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ἀνευβοηθείας. Ἐὰν δὲν μᾶς βοηθήσητε, δι' οὐδενὸς μέσου θὰ θυνῇτε νὰ μᾶς ἀναγκάσητε νὰ μένωμεν μεθ' ὑμῶν· διότι οὐδεμία ἀνάγκη εἶναι μεγαλειτέρᾳ τῆς ἀδυναμίας, καὶ ἡμεῖς θὰ προσπαθήσωμεν νὰ εὕρωμεν μόνοι τὴν σωτηρίαν μας.

Ταῦτα εἶπον οἱ Θεσσαλοί. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀκούσαντες ταῦτα ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσι διὰ θαλάσσης πᾶζον στρατόν διὰ νὰ φυλάξῃ τὸ στενόν. Ἀφ' οὗ δὲ συνήχθη ὁ στρατός, ἐπλευσε διὰ τοῦ Εὐρίπου καὶ φθάσας εἰς τὸν Ἄλωνα (Ἀλμυρὸν) τῆς Φθιώτιδος, ἀφῆκεν

ἐνταῦθα τὰ πλοῖα καὶ ἐπορεύθη πεζῇ εἰς τὰ Τέμνη, ὅπου ἐστρατοπέδευσαν ἐν ὅλῃ δέκα χιλιάδες ὀπλιτῶν καὶ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ ἱππεῖς οἱ Θεσσαλοὶ. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἐγκατέλιπον τὸ στενὸν τοῦτο ὑπακούσαντες εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδονῶν Ἀλεξάνδρου, ὅστις εὖνος πρὸς αὐτοὺς δεικνυόμενος εἶπε νὰ φύγωσιν, ἵνα μὴ καταπατηθῶσιν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐχθρῶν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἔφυγον πεισθέντες ὅτι ἦτο ἀνωφελὲς νὰ μείνωσιν ἐκεῖ, διότι ἔμαθον ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη εἰσόδος εἰς τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τὴν ἄνω Μακεδονίαν διὰ τῶν Περραιβῶν, διὰ τῆς ὁποίας μάλιστα καὶ εἰσέβαλεν ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου. Ἀφ' οὗ δὲ ἔφυγον οἱ Ἕλληνες, οἱ Θεσσαλοὶ τότε ἄνευ ἐπιφυλάξεως ἐμῆδισαν.

Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπανελθόντες εἰς τὸν Ἰσθμὸν συνεσκέφθησαν, ποῦ ἔπρεπε νὰ πολεμήσωσιν. Ἡ δὲ νικῶσα γνώμη ἦτο νὰ φυλάξωσι τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ στενότερον τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ πλησιέστερον εἰς τὴν χώραν τῶν. Τὴν δὲ ἀτραπὸν, δι' ἧς ἀπώλοντο οἱ ἐν Θερμοπύλαις ἀγωνισθέντες Ἕλληνες, οὐδὲ ἤξευρον ὅτι ὑπῆρχεν, ἔμαθον δὲ τοῦτο ἀπὸ τοῦ Τραχινίου, ὅτε ἦλθον εἰς τὰς Θερμοπύλας. Καὶ ὁ μὲν πεζὸς στρατὸς ἐμελλε νὰ καταλάβῃ τὸ στενὸν τοῦτο, τὸ δὲ ναυτικὸν νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον τῆς Ἰσθμιαῖας χώρας. Εἶναι δὲ καὶ αἱ Θερμοπύλαι καὶ τὸ Ἀρτεμίσιον τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε εὐκόλως ἡδύνατο ὁ εἰς στρατὸς νὰ ἔχῃ εἰδήσεις περὶ τοῦ ἄλλου. Εἶναι δὲ καὶ οἱ δύο οὗτοι τόποι ὡς ἐξῆς. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ Ἀρτεμίσιον ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ Θρακικοῦ πελάγους ὄν πλατὺ κατ' ὀλίγον στενεύει καὶ σχηματίζει τὸν μεταξὺ τῆς νήσου Σκιαθοῦ καὶ τῆς ἡπείρου τῆς Μακρονήσιας πόρον. Ἡ δὲ εἰσόδος εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς Τραχίνος εἶναι λίαν στενή, τὸ δὲ στενότερον μέρος τῆς ὁδοῦ ταύτης εἶναι αἱ Θερμοπύλαι, μάλιστα τὸ πρὸς τοὺς Ἀλπηνούς καὶ τὸν Φοῖνικα ποταμὸν πλησίον τῆς πόλεως Ἀθηλῆς μέρος, ἐνθα χωρεῖ μία μόνον ἁμαξα νὰ διέλθῃ. Καὶ τὸ μὲν πρὸς δυσμὰς μέρος τῶν Θερμοπυλῶν εἶναι ὄρος ὑψηλόν, ἄβατον καὶ κρημνώδες, ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Οἴτης, τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς εἶναι θάλασσα καὶ τενάγη. Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι καὶ θερμὰ λουτρά, τὰ ὅποια οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι Χύτρους, καὶ βωμὸς τοῦ Ἡρακλείους. Ἡ ὁδὸς αὕτη κλείεται διὰ τείχους, ἐνθα ὑπῆρχον πάλαι καὶ πύλαι. Ἦτο δὲ τὸ τεῖχος τοῦτο ἀρχαῖον καὶ τὸ μέρος ἐνταῦθα εἶχε πέσῃ ὑπὸ τοῦ χρόνου. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ ἀνικοδομήσωσι τοῦτο καὶ ἐνταῦθα νὰ ἀποκρούσωσιν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν βάρβαρον. Πλησιέστερα δὲ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπάρχει κόμη, τὸ ὄνομα Ἀλπηναί. Ἐκ ταύτης δὲ ἐσκέπτοτο οἱ Ἕλληνες νὰ λαμβάνωσι τὰς τροφὰς τῶν. Οἱ χῶροι οὗτοι ἐφάνιντο ὅτι ἦσαν

χρήσιμοι εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι ὁ ἐχθρὸς ἠδύνατο ἐνταῦθα ἕνεκα τοῦ στενοῦ ἐλάχιστον πλῆθος νὰ ἀντιτάξῃ. Ὡς δὲ ἔμαθον ὅτι ὁ Ξέρξης εὐρίσκετο εἰς τὴν Πιερίαν, διαλυθέντες ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ μετέβησαν ἄλλοι μὲν διὰ ξηρᾶς εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἄλλοι δὲ διὰ θαλάσσης εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον.

107. Ναυαγία Περσικοῦ στόλου.

Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς τοῦ Ξέρξου κινήσας ἐκ τῆς Θέρμης ἐπέπεσε μὲ δέκα ταχυπλωτάτα πλοῖα παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ κατὰ τριῶν πλοίων ἑλληνικῶν, τὰ ὅποια ἐστάθμευον ἐνταῦθα ὡς πρόσκοποι. Ἦσαν δὲ τὰ πλοῖα ταῦτα τὸ μὲν ἐν Τροιζήνιον, τὸ δὲ ἄλλο Αἰγινητικὸν καὶ τὸ τρίτον Ἀττικόν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων πλοίων, ὡς εἶδον τὰ πλοῖα τῶν βαρβάρων, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἀλλὰ τὸ Τροιζήνιον διώξαντες συνέλαβον οἱ βάρβαροι. Κύριοι δὲ τούτου γεγόμενοι ἐσφαζαν τὸν ὠραιότατον τῶν μαχητῶν ὡς ἀπαρχὴν εἰς τὸν θεόν, ὁδηγῆσαντες αὐτὸν ἐπὶ τῆς πύργας τοῦ πλοίου. Ἐκαλεῖτο δὲ οὗτος Λέων. Ἴσω, δὲ νὰ συνετέλεσε καὶ τὸ ὄνομα εἰς τοῦτο. Τὸ δὲ Αἰγινητικὸν πλοῖον ἀντέστη ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἡρωϊσμὸν δὲ ἔδειξε μέγαν ὁ ἐν αὐτῷ Ἕλλην Πυθέας. Οὗτος δὲ, καὶ ὅτε ἐκυριεύθη ἡ ναῦς, ἐξηκολούθει μαχόμενος, μέχρις οὗ κατεκρεουργήθη. Ἐπειδὴ δὲ πεσὼν δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἀνέπνεεν εἰσέτι, οἱ Πέρσαι, οὔτινας ἦσαν εἰς τὰ πλοῖα, θαυμάσαντες τὴν ἀνδρείαν του ἐφιλοτιμήθησαν νὰ τὸν σώσωσιν, ἰατρούοντες τὰς πληγὰς του μὲ σμύρναν καὶ δένοντες αὐτὰς μὲ λωρίδας ἐκ λευκοῦ βαμβάκερου πανίου. Ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐπεδείκνυν αὐτὸν ὡς ὃν ἔκτακτον εἰς ὅλον τὸν στρατὸν καὶ ἐτίμων αὐτὸν μεγάλως, ἐν ᾧ τοὺς ἄλλους, οὓς συνέλαβον, μετεχειρίζοντο ὡς ἀνδράποδα. Τὸ δὲ τρίτον τῶν πλοίων, τὸ ὅποιον ἐκυβέρνα ὁ Φόρμος ὁ Ἀθηναῖος, φεῦγον ἐξοκέλλει εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ. Καὶ τοῦ μὲν σκάφους ἐγένοντο κύριοι οἱ βάρβαροι, ὅχι ὅμως καὶ τῶν ἀνδρῶν· διότι οὗτοι, εὐθὺς ὡς ἡ ναῦς προσέκρουσεν εἰς τὴν ξηράν, πηδῆσαντες ἔξω ἔφυγον διὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, οἱ ἐστρατοπεδευμένοι παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον μαθόντες ταῦτα διὰ πυρσῶν ἐκ Σκιάθου ἐφοβήθησαν καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου μεθωρμίσθησαν εἰς Χαλκίδα, διὰ νὰ φυλάξωσι τὸν Εὐριπον, θέσαντες εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς Εὐβοίας μέρη ἡμεροσκόπους. Τὰ δὲ πλοῖα τῶν βαρβάρων ἑνδεκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ξέρξου ἐκίνησαν ἐκ Θέρμης καὶ πλέοντα προσήγγισαν εἰς τὸ μεταξὺ τῆς Κασθαναΐας καὶ τῆς Σηπιάδος ἁκτῆς μέρος, ἵνα διανυκτε-

ρεύσωσι. Καὶ ἐν ᾧ τὴν ἡμέραν ταύτην ὡς καὶ τὴν νύκτα ἦτο γαλήνη, αἶφνης κατὰ τὸν ὄρθρον ἐνέπεσε τρικυμία μεγάλη καὶ ἄνεμος σφοδρὸς ἀπὸ τῆς ἡπείρου, ὃν οἱ περὶ τοὺς τόπους τούτους κατοικοῦντες καλοῦσιν Ἑλλησποντίαν. Τόσῃ δὲ συμφορᾷ ἐγένετο εἰς τοὺς βαρβάρους, ὥστε ἐπνίγησαν κατ' ἐλάχιστον ἀριθμὸν τετρακόσια πλοῖα καὶ ἄνθρωποι ἀναριθμητοὶ κατ' ἐλάχιστον πλῆθος πραγμάτων. Μέγα δὲ ἦτο καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολεσθέντων σιταγωγῶν πλοίων. Διήρκεσε δὲ ἡ τρικυμία αὕτη τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας. Οἱ δὲ ἡμεροσκόποι τῶν Ἑλλήνων καταβάντες ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Εὐβοίας ἐσήμεινον πάντα τὰ γινόμενα. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀκούσαντες ταῦτα ἠὺχαρίστησαν τὸν Ποσειδῶνα, εἰς δὲ τὸν Βορρᾶν μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἤγειραν ναὸν πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἰλισσοῦ εὐγνωμονοῦντες διὰ τοῦτο. Ἀπεφάσισαν δὲ μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην τῶν βαρβάρων νὰ ἐπανεέλθωσι πόλιν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐλπίζοντες ὅτι ὀλίγα ἐκεῖ θὰ εὗρωσιν ἐχθρικά πλοῖα. Οἱ δὲ βάρβαροι, ἀφ' οὗ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος καὶ ἔπαυσεν ἡ τρικυμία, ἐλκύσαντες τὰ πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν ἔπλεον παρὰ τὴν ἡπείρον, κάμψαντες δὲ τὴν ἄκρην τῆς Μαγνησίας προσωρμίσθησαν εἰς τὸν ὄρμον τῶν Ἀφειτῶν. Ἀλλὰ δεκαπέντε ἐκ τῶν πλοίων τῶν βαρβάρων, τὰ ὅποια ἔτυχε νὰ ἀναχωρήσωσι βραδύτερον τῶν ἄλλων, πλέοντα εἶδον τὰ παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον πλοῖα τῶν Ἑλλήνων. Ἐκλαβόντα δὲ ταῦτα ὡς τὰ ἰδικὰ τῶν διηυθύνθησαν ἐκεῖ καὶ συνέληφθησαν πάντα. Τοὺς δὲ αἰχμαλώτους, ἀφ' οὗ ἔμαθον παρ' αὐτῶν ὅσα ἤθελον περὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξου, ἔστειλαν δεδεμένους εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου.

108 Οἱ Ἕλληνες ἐν Θερμοπύλαις.

Καὶ τὸ μὲν ναυτικὸν τῶν βαρβάρων πλὴν τῶν δεκαπέντε τούτων πλοίων εἶχε φθάσῃ ἤδη εἰς τὰς Ἀφείτας.

Ὁ δὲ Ξέρξης μετὰ τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ, πορευθεὶς διὰ τῆς Θεσσαλίας, ἔφθασε τὴν τρίτην ἡμέραν εἰς τοὺς Μαλιεῖς. Περὶ τὸν κόλπον δὲ τοῦτον ἐκτείνεται πεδιάς ἀλλαχοῦ μὲν πλατεῖα, ἀλλαχοῦ δὲ στενωπάτη, περικυκλουμένη ὑπὸ ὀρέων ὑψηλῶν καὶ ἀβάτων, τὰ ὅποια περικλείουσιν ὅλην τὴν Μαλίδαν χώραν καὶ καλοῦνται Τραχίναι πέτραι. Ὅταν ἐρχηται τις ἐκ τῆς Φθιώτιδος εἰς τὸν κόλπον, ἡ πρώτη πόλις εἶναι ἡ Ἀντίκυρα, πλησίον τῆς ὁποίας ὁ Σπερχεὶς ποταμὸς ῥέων ἐκ τῶν Αἰνιᾶνων ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν. Εἴκοσι περίπου στάδια μακρὰν αὐτοῦ εἶναι ἄλλος ποταμὸς ὁ Δύρας, ὅστις, ὡς λέγουσιν, ἀνεφάνη διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν Ἡρακλέα καιόμενον. Μετ' ἄλλα δὲ εἴκοσι στάδια μακρὰν αὐτοῦ εἶναι ἄλλος ποταμὸς, ὅστις

καλεῖται Μέλας. Πέντε δὲ στάδια μακρὰν αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ πόλις Τραχίς, περικλειομένη ὑπὸ ὄρεων. Πρὸς μεσημβρίαν δὲ τῆς Τραχίνος ὑπάρχει εἰς τὸ ὄρος, τὸ ὅποιον περικλείει τὴν χώραν ταύτην, διασφάζ, διὰ τῆς ὑπείας ῥέει ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς καὶ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐνταῦθα δὲ παρὰ τὴν Τραχίνα εἶχε στρατοπεδεύσῃ ὁ Ξέρξης, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχον καταλάβῃ τὸ στενόν, ὅπερ καλεῖται Θερμοπύλαι. Ἦσαν δὲ Ἕλληνες ἐκ μὲν τῶν Σπαρτιατῶν τριακόσιοι ὀπλῖται, ἐκ δὲ τῶν Τεγεατῶν καὶ Μαντινέων χίλιοι, πεντακόσιοι ἐξ ἐκοτέρων, ἐκ δὲ τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Ἀρκαδίας ἑκατὸν εἰκοσι, καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίας χίλιοι. Ἐκ δὲ τῆς Κορίνθου εἶχον ἔλθῃ τετρακόσιοι, ἐκ δὲ τῆς Φλιοῦντος διακόσιοι καὶ ἐκ τῶν Μυκηναίων ὀγδοήκοντα. Καὶ οὗτοι μὲν ἦλθον ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Ἐκ δὲ τῆς Βοιωτίας ἦλθον ἑπτακόσιοι Θεσπιεῖς καὶ τετρακόσιοι Θηβαῖοι. Πρὸς τοῦτοις προσεκλήθησαν καὶ ἦλθον οἱ Ὀπούντιοι Λοκροὶ πανστρατιᾷ καὶ χίλιοι Φωκεῖς. Τοὺς προσεκάλεσαν δὲ εἰς βοήθειαν οἱ Ἕλληνες λέγοντες πρὸς αὐτοὺς διὰ πρέσβειων ὅτι αὐτοὶ μὲν ἦλθον πρὸς τὸ παρόν, οἱ δὲ λοιποὶ σύμμαχοι περιμένονται κατὰ πάσαν ἡμέραν, καὶ ὅτι ἡ θάλασσα ἦτο ὑψηλισμένη καὶ ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, τῶν Αἰγινητῶν καὶ ἄλλων, καὶ ὅτι οὐδὲν εἶχον αὐτοὶ νὰ φοβηθῶσι. Προσέθετον δὲ ὅτι ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπερχόμενος ὤν ἦτο θεὸς ἄλλ' ἄνθρωπος. Δὲν ὑπάρχει δὲ οὐδὲ θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ θνητός, εἰς τὸν ὅποιον νὰ μὴ ἀνεμίχθησαν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του καὶ δυστυχίαι, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς μεγάλους ἀνεμίχθησαν καὶ μεγάλα συμφοραί. Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατόν καὶ ὁ ἐπερχόμενος καθ' ἡμῶν, ὦ ἄνθρωπος θνητός καὶ αὐτός, νὰ μὴ πέσῃ ἀπὸ τὴν δόξαν του. Ταῦτα οὗτοι ἀκούσαντες ἔσπευδον εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης.

109. Ὁ Λεωνίδας ἐν Θερμοπύλαις.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν ἐν Θερμοπύλαις Ἑλλήνων ἦσαν καὶ ἄλλοι μὲν δι' ἐκάστην πόλιν, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις ἐθαυμάζετο περισσότερο τῶν ἄλλων καὶ ἦτο στρατηγός ὅλου τοῦ σιρηνεύματος ἦτο ὁ Λακεδαιμόνιος Λεωνίδας ὁ Ἀναξανδρίδου, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης. Οὗτος ἐκλέξας τριακοσίους Σπαρτιάτας, οἵτινες εἶχον παῖδας, ἵνα μὴ ἀποθανόντων ἀφανισθῇ τὸ ὄνομα τῶν, μετέβη εὐθὺς εἰς τὰς Θερμοπύλας. Διερχόμενος δὲ παρέλαβε καὶ τοὺς Θηβαίους, οὓς ἀνέφερα, διότι οὗτοι κατηγοροῦντο ὅτι ἐμήριζον. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον ὁ Λεωνίδας, ἵνα ἴδῃ, ἂν θὰ πέμψωσι μετ' αὐτοῦ στρατὸν ἢ θὰ ἀρνηθῶσιν ἀναφανδὸν τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, εἰ καὶ εἶχον ἄλλα

φρονήματα, ἔδωκαν ὁμως στρατόν. Καὶ τούτους μὲν τοὺς τριακοσίους ἔστειλαν οἱ Σπαρτιάται μὲ τὸν Λεωνίδα καὶ πρῶτους, ἵνα ἴδωσιν οἱ ἄλλοι σύμμαχοι καὶ λάβωσι καὶ αὐτοὶ τὰ ὅπλα. Ἐσκοπέυον δὲ κατόπιν, ἀφ' οὗ ἐτελείωνεν ἡ μεγάλη αὐτῶν ἑορτὴ τὰ Κάρνεια, νὰ ἀφήσωσι φύλακας εἰς τὴν Σπάρτην καὶ νὰ ἔλθωσι ταχέως πάντες εἰς βοήθειαν τῶν τριακοσίων. Τὸ αὐτὸ δὲ εἶχον κατὰ νοῦν νὰ πράξωσι καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων. Διότι καὶ οὗτοι ἐκωλύοντο ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ὀλυμπίων, ἥτις συνέπεσε νὰ εἶναι τότε, δὲν ἤλπιζον δὲ ὅτι ὁ ἐν Θερμοπύλαις πόλεμος ἤθελεν ἐξαχθῇ μετὰ τοσαύτης ταχύτητος. Οἱ δὲ ἐν Θερμοπύλαις Ἕλληνες, ὡς ὁ Πέρσης ἐπλησίασεν εἰς τὸ στενόν, ἐφοβήθησαν καὶ ἐσκέπτοντο νὰ ἀναχωρήσωσι. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἤθελον νὰ ἀναχωρήσωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ φυλάξωσι τὸν Ἰσθμόν, ὁ δὲ Λεωνίδας, ἰδὼν ὅτι οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Λοκροὶ δυσχερεστήθησαν διὰ τὴν γνώμην ταύτην, ἀπεφάσισε νὰ μείνωσι πάντες ἐν Θερμοπύλαις, νὰ στείλωσι δὲ καὶ κήρυκας εἰς τὰς πόλεις διὰ νὰ παρακινήσωσιν αὐτάς νὰ στείλωσι βοήθειαν, λέγοντες ὅτι αὐτοὶ εἶναι ὀλίγοι διὰ νὰ ἀποκρούσωσι τὸν στρατόν τῶν Μήδων. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ἐβουλεύοντο ταῦτα, ὁ Ξέρξης ἐπέμψε κατάσκοπον ἱππέα διὰ νὰ ἴδῃ πόσοι ἦσαν καὶ τί ἐπραττον. Εἶχε δὲ ἀκούσῃ, εὐρισκόμενος ἔτι ἐν Θερμοπύλαις, ὅτι ὀλίγος στρατὸς ἦτο ἐνταῦθα συνηθροισμένος καὶ ὅτι ἄρχιστράτηγος αὐτῶν ἦτο ὁ Λεωνίδας, Ἡρακλείδης τὸ γένος. Ὡς δὲ ἐπλησίασεν εἰς τὸ στρατόπεδον ὁ ἱππεύς, παρετήρει, ἀλλὰ δὲν ἔβλεπεν ὅλον τὸ στρατόπεδον· διότι τοὺς μὲν ἐντὸς τοῦ τείχους τεταγμένους, τὸ ὅποιον εἶχον οἱ Ἕλληνες ἀνοικοδομήσῃ, δὲν ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ, ἔβλεπε δὲ μόνον τοὺς ἐκτὸς τοῦ τείχους, ὧν τὰ ὅπλα ἔκειντο πρὸ τοῦ τείχους. Ἐτυχε δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον νὰ ἦσαν ἐξω τεταγμένοι οἱ Λακεδαιμόνιοι, τοὺς ὁποίους ἔβλεπεν ἄλλους μὲν γυμναζομένους, ἄλλους δὲ κτενίζοντας τὰς κόμας τῶν. Ταῦτα δὲ ἰδὼν ἐθαύμαζε καὶ ἠρίθμηνεν αὐτοῦ πόσοι ἦσαν. Ἐπειτὰ ἐπέστρεψεν ὀπίσω ἡσυχος, διότι οἱ Σπαρτιάται περιφρονούντες αὐτὸν δὲν κατεδέχθησαν νὰ τὸν καταδιώκωσιν. Ἐπανελθὼν δὲ οὗτος ἔλεγεν εἰς τὸν Ξέρξην, ὅσα εἶδεν.

110. Θαύματα ἀνδρείας.

Ὁ δὲ Ξέρξης ἀκούων ταῦτα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, τί συμβαίνει, νὰ παρασκευάζωνται ὀλίγοι ἄνθρωποι νὰ ἀποθάνωσιν, ἀφ' οὗ φονεύσωσιν, ὅσους δυνήθωσιν. Ἐπειδὴ δὲ τῷ ἐφαίνετο ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπραττον γελοῖα πράγματα, ἐκάλεσε παρ' ἑαυτοῦ τὸν Δημάρατον, ὅστις ἦτο ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν περὶ τοῦ-

των πάντων, θέλων νὰ μάθῃ, τί εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον κάμνουσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι. Οὗτος δὲ εἶπε τότε ταῦτα·

Μὲ ἤκουσας καὶ πρότερον, βασιλεῦ, ὅτε ἀνεχωροῦμεν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, νὰ λέγω περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων· ἀκούσας δὲ μὲ ἐχλεύασας, διότι εἶπον ὅτι θὰ συμβῶσι τὰ πράγματα ταῦτα. Ἄλλ' ἐγώ, βασιλεῦ, θεωρῶ μεγάλην μου τιμὴν νὰ λέγω πάντοτε ἐνώπιόν σου τὴν ἀλήθειαν, ὡς πράττω καὶ τώρα. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦλθον νὰ μᾶς ἐμποδίσωσι τὴν ὁδὸν τοῦ στενοῦ καὶ πρὸς τοῦτο παρασκευάζονται. Ἐχουσι δὲ τὴν ἐξῆς συνήθειαν· Ὅταν βλέπωσιν ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος, τότε κοσμοῦσι τὰς κεφαλὰς των. Μᾶθες δὲ ὅτι, ἂν ὑποτάξης τούτους καὶ τοὺς λοιπούς, ὅσοι μένουσιν εἰς τὴν Σπάρτην, τότε δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἔθνος, βασιλεῦ, τὸ ὁποῖον νὰ τολμήσῃ νὰ ἐγείρῃ χεῖρα κατὰ σοῦ. Ἀλλὰ τώρα ἔρχεσθαι κατὰ τῆς καλλίστης πόλεως τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ βασιλείου ἐνδόξου καὶ κατ' ἀνδρειοτάτων ἀνδρῶν.

Πάντες ὁμοῦ οἱ λόγοι οὗτοι ἐφάνησαν εἰς τὸν Ξέρξην ἀπίστευτοι καὶ ἠρώτησε τὸν Δημάρατον καὶ πάλιν, πῶς οὗτοι τοσοῦτοι μόνον ὄντες θὰ ἔλθωσιν εἰς μάχην πρὸς τὸν στρατὸν του. Οὗτος δὲ ἀπεκρίθη· Νὺ φέρησαι πρὸς ἐμὲ ὡς πρὸς ἄνδρα ψεύστην, ἂν τὰ πράγματα δὲν συμβῶσιν, ὡς ἐγὼ λέγω. Ἀλλ' ὁ Ξέρξης οὐδεμίαν πίστιν εἶδεν εἰς τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ ἤλπιζεν ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ὀρκιστεύωσιν, ἄφῃκε νὰ παρέλθωσι τέσσαρες ἡμέραι. Ἐπειδὴ ὁμοῦ δὲν ἀνεχώρησαν, ἐθεώρησε τοῦτο ὡς ἀναίδειαν καὶ μωρίαν καὶ θυμωθεὶς ἔστειλε κατ' αὐτῶν τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Κισσίους μὲ διαταγὴν νὰ συλλάβωσι καὶ φέρωσιν αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν ζῶντας. Ἐπέπεσον λοιπὸν μεθ' ὁρμῆς κατὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ Μήδοι, ἀλλ' ἔπεσον πολλοὶ αὐτῶν. Τότε ἦλθον ἄλλοι εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν, καὶ ἔπειτα πάλιν ἄλλοι, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἔμενον ἀκλόνητοι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν διήρκεσεν ἡ μάχη αὕτη, δεικνύοντες ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχε μὲν πολλοὺς ἀνθρώπους, ἄνδρας ὁμοῦ ὀλίγους. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μήδοι κατέστησαν ἀνίκανοι πλέον εἰς μάχην, ἀντὶ τούτων ἐπῆλθον κατὰ τῶν Ἑλλήνων οἱ Πέρσαι, οὓς ὁ βασιλεὺς ἐκάλει ἀθανάτους, ἵνα οὗτοι ταχέως πλέον φέρωσι τὸ πρᾶγμα εἰς πέρας. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι συμπλακέντες πρὸς τοὺς Ἕλληνας οὐδὲν περισσώτερον κατώρθωσαν τῶν Μήδων. Ἐμάχοντο δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι θαυμασίως, δεικνύοντες, τί δύνανται ἄνδρες ἐξησκημένοι εἰς τὸν πόλεμον νὰ πράξωσιν ἐναντίον ἀνασκήτων. Ἐστρεφον τὰ νῶτα ὅλοι ὁμοῦ τρεπόμενοι δῆθεν εἰς φυγὴν, οἱ δὲ βάρβαροι βλέποντες αὐτοὺς φεύγοντας ἐπῆρχοντο μετὰ βοῆς καὶ πατάγου. Ἀλλὰ τότε οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὡς ἐκείνοι ἐπλησίαζον νὰ τοὺς φθάσωσι, μεταστρεφόμενοι ἐφόνευσαν ἀναρίθμητον πλῆθος

Περσῶν. Ἐφρονεῦοντο ὅμως καὶ ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν ὀλίγοι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πέρσαι παντοιοτρόπως προσπαθοῦντες δὲν ἠδύναντο νὰ καταλάβωσιν οὐδὲν μέρος τοῦ στενοῦ, ἐπέστρεφον ὀπίσω. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς συμπλοκάς ταύτας τρίς ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ θρόνου του φοβηθεὶς περὶ τοῦ στρατοῦ του. Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς πρώτης ἡμέρας.

Ι Ι Ι. Ὁ προδότης Ἐφιάλτης.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ οἱ βάρβαροι νομίζοντες ὅτι οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἦσαν ὀλίγοι ἦσαν καὶ τετραυματισμένοι, δὲν θὰ ἠδύναντο πλέον ν' ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτούς, καὶ πάλιν ἐπῆλθον ἐναντίον των. Ἀλλὰ καὶ τώρα οἱ Ἕλληνες ἐδέχθησαν αὐτούς ὡς καὶ τὴν προτεραίαν διηρημένοι εἰς τάγματα καὶ παρατεταγμένοι. Ἐμάχοντο δὲ πάντες κατὰ σειρὰν πλὴν τῶν Φωκέων, οἵτινες εἶχον ταχθῆ νὰ φυλάττωσι τὴν εἰς τὸ ὄρος ἀτραπὸν. Μὴ βλέποντες δὲ οἱ Πέρσαι οὐδεμίαν διαφορὰν μετὰ τῆς ἡμέρας ταύτης καὶ τῆς προτεραίας, ἐπέστρεφον ὀπίσω. Ἐν ᾧ δὲ ὁ βασιλεὺς εὐρίσκετο εἰς ἀπορίαν καὶ δὲν ἤξευρε τί νὰ πράξῃ, παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Ἐφιάλτης ὁ Εὐρυδῆμου, ἄνθρωπος Μαλιεύς, ἐλπίζων ὅτι θὰ λάβῃ μεγάλα πράγματα ὡς ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἔδειξε τὴν ἀτραπὸν, ἥτις φέρει διὰ τοῦ ὄρους εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ οὕτως ἀπώλεσε τοὺς Ἕλληνας τῶν Θερμοπυλῶν. Ὑστερον ὅμως φοβηθεὶς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐφυγεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Οἱ δὲ Ἀμφικτύονες συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν ἐν Θερμοπύλαις προσκήρυξαν ἀμοιβὴν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε φονεύσῃ τὸν προδότην. Ἐφρονεῦθη δὲ ὕστερον ἐπανελθὼν εἰς Ἀντίκυραν ὑπὸ τοῦ Ἀθηνάδου τοῦ ἐκ Τραχίνος, ὅστις ἔλαβε καὶ τὴν ἀμοιβήν. Ὁ δὲ Ἐφιάλτης ἐπειδὴ ἤρεσαν εἰς αὐτὸν ὅσα ὑπέσχετο νὰ κατορθώσῃ ὁ Ἐφιάλτης, πλήρης χαρᾶς ἔστειλεν ἀμέσως τὸν Ὑδάρνη μὲ τοὺς ἀθανάτους, οἵτινες ἀνεχώρησαν τὴν ἐσπέραν, καθ' ὃν χρόνον ἀνάπτομεν τοὺς λύχνους. Εἶναι δὲ ἡ ἀτραπὸς αὕτη ὡς ἐξῆς. Ἀρχεται ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ, ὅστις ῥέει διὰ τῆς διασφάγος, ἔχει δὲ καὶ τὸ ὄρος ὡς καὶ ἡ ἀτραπὸς τὸ αὐτὸ ὄνομα Ἀνόπαια. Διευθύνεται δὲ ἡ Ἀνόπαια αὕτη κατὰ τὴν ῥάχιν τοῦ ὄρους καὶ λήγει εἰς τὴν πόλιν Ἀλπηνόν, τὴν πρώτην πόλιν τῶν Λοκρῶν πρὸς τὸ μέρος τῶν Μολιῶν. Διὰ ταύτης λοιπὸν τῆς ἀτραποῦ οἱ Πέρσαι ἐπορεύοντο δι' ὅλης τῆς νυκτός ἔχοντες ἐν δεξιᾷ μὲν τὰ ὄρη τῶν Οἰταίων, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὰ ὄρη τῶν Τραχινίων. Περὶ δὲ τὰ ἐξημερώματα εἶχον πλησιάσῃ εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ὄρους, ὅπου ἦσαν οἱ χίλιοι Φωκεῖς φυλάττοντες τὴν ἀτραπὸν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὄρος

εἶναι κεκαλυμμένον μὲ δρυῖς, οἱ Πέρσαι δὲν ἐφαίνοντο ἀναβαίνοντες. Ἄλλ' ὥς ἐπλησίασαν οἱ βάρβαροι, αἶφνης, νηνεμίας οὔσης, ἠκούσθη ψόφος πολλὸς ἀνθρώπων βαδιζόντων ἐπάνω εἰς ξηρὰ φύλλα δένδρων. Τότε ἠγέρθησαν οἱ Φωκεῖς καὶ ἔδραμον εἰς τὰ ὅπλα καὶ ἐφόρουν αὐτὰ ἀκόμη, ὅτε ἐνεφανίσθησαν οἱ βάρβαροι. Οὗτοι δὲ ἰδόντες ἄνδρας ἐνδυσμένους ὅπλα ἐθαύμασαν, διότι ἤλπιζον ὅτι δὲν θὰ εὗρωσι καμμίαν ἀντίστασιν. Ὁ δὲ Ὑδάρνης φοβηθεὶς, μὴ οἱ Φωκεῖς εἶναι Λακεδαιμόνιοι, ἠρώτησε τὸν Ἐφιάλτην, τίς ἦτο ὁ στρατὸς οὗτος. Πληροφορηθεὶς δὲ ἀκριβῶς περὶ τοῦ πράγματος παρέταξε τοὺς Πέρσας εἰς μάχην. Οἱ δὲ Φωκεῖς νομίζοντες ὅτι ἤλθον οἱ βάρβαροι ἐπίτηδες κατ' αὐτῶν, ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἵνα προφυλαχθῶσιν ἐκ τῶν ἀπείρων βελῶν, τὰ ὅποια ἔρριπτον κατ' αὐτῶν οἱ βάρβαροι καὶ παρεσκευάζοντο νὰ πολεμήσωσι καὶ νὰ ἀποθάνωσιν. Ἄλλ' ἠπατήθησαν, διότι οἱ Πέρσαι οὐδόλως ἐφρόντισαν περὶ τῶν Φωκέων, ἀλλὰ κατέβησαν τὸ ὄρος ταχέως.

112. Ὁ ἔνδοξος θάνατος τῶν τριακοσίων.

Εἰς δὲ τοὺς ἐν Θερμοπύλαις Ἕλληνας πρῶτος εἶπε τὸν μέλλοντα θάνατον ὁ Μεγιστίας ὁ μάντις, ἔπειτα καὶ αὐτόματοι ἐλθόντες ἐκ τοῦ στρατοῦ τῶν Περσῶν ἀνήγγειλαν εἰς αὐτοὺς τὴν περικύκλωσιν. Ἦτο δὲ ἀκόμη νύξ, ὅτε οὗτοι ἔφερον τὴν εἰδήσιν. Περὶ τὴν πρωΐαν ὅμως ἤλθον τρίτοι καὶ οἱ ἡμεροσκόποι καταβάντες ταχέως ἐκ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων. Τότε οἱ Ἕλληνες συνεσκέφθησαν, τί νὰ πράξωσι. Καὶ οἱ μὲν ᾔθελον νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν θέσιν των, ἄλλοι δέ, ἐν οἷς καὶ ὁ Λεωνίδας, νὰ μείνωσι. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ ὁ Λεωνίδας βλέπων τοὺς συμμαχοὺς ἀπροθύμους νὰ συγκινδυνεύσωσι, θέλων δὲ καὶ νὰ δοξάσῃ μόνον τὴν Σπάρτην, ἀπέπεμψεν αὐτοὺς, ἔμεινε δὲ αὐτὸς μὲ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν βαρβάρων. Καὶ οἱ μὲν σύμμαχοι ὑπήκουσαν εἰς τὸν Λεωνίδα καὶ ἀνεχώρησαν πλὴν τῶν Θεσπίων καὶ τῶν Θηβαίων, οἵτινες ἔμειναν πλησίον τῶν Λακεδαιμονίων. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι ἔμειναν χωρὶς νὰ θέλωσι, διότι ἐκράτησεν αὐτοὺς ὁ Λεωνίδας ὡς ὁμήρους, οἱ Θεσπῆες ὅμως τούναντιον ἔμειναν μετὰ πάσης προθυμίας ἀρνηθέντες νὰ ἀφήσωσι τὸν Λεωνίδα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ φύγωσι, καὶ μείναντες συναπέθανον πάντες. Στρατηγὸς δὲ αὐτῶν ἦτο ὁ Δημόφιλος ὁ Διοδρόμου.

Ὁ δὲ Εἰρέξης, ἀφ' οὗ ἔκαμε σπονδὰς εἰς τὸν Ἥλιον ἀνατείλαντα, ἔπειτα περιμείνας μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν πληροῦται ἡ ἀγορά,

διέταξε νὰ γίνῃ ἡ προσβολή, διότι οὕτως εἶχε παραγγείλῃ ὁ Ἐφιάλτης. Ὅτε δὲ οἱ βάρβαροι ὤρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ ἄλλοι ἤδη γινώσκοντες ὅτι ἐμελλον νὰ ἀποθάνωσιν ἀντεπεξῆλθον κατ' αὐτῶν εἰς τὸ εὐρύτερον μέρος τοῦ στενοῦ, ἔνθα φονικωτάτῃ ἐγένετο μάχη. Οἱ δὲ βάρβαροι φοβηθέντες ἤθελον νὰ φύγωσιν, ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ ἔτυπτον αὐτοὺς διὰ τῶν μαστίγων καὶ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ προχωρῶσι, πολλοὶ δὲ τούτων ἐπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν, περισσότεροι δὲ κατεπατοῦντο ζωντανοὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων, ἀλλ' οὐδεὶς ἐλυπεῖτο τούτους. Οἱ δὲ Ἕλληνες βέβαιοι ὄντες περὶ τοῦ θανάτου ὑπὸ τῶν ἐρχομένων ἐκ τοῦ ὀπισθεν μέρους τοῦ ὄρους, ἔδειξαν τὴν ἀνδρείαν τῶν ὅλην κατὰ τῶν βαρβάρων περιφρονούντες τὸν κίνδυνον καὶ πολεμοῦντες ὡς λέοντες. Καὶ τὰ μὲν ὄρατα τῶν πλείστον εἶχον συντριβῇ, ἐν τούτοις ἐξηκολούθουν μαχόμενοι γενναίως διὰ τῶν ξιφῶν ὀλεθρον φέροντες εἰς τοὺς Πέρσας. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁμῶς ταύτην πίπτει καὶ ὁ Λεωνίδας, δειγθεὶς ἀνδρείοτατος, πίπτουσι δὲ καὶ ἄλλοι μετ' αὐτοῦ ὀνομαστοὶ Σπαρτιᾶται, ὧν ἐγὼ ὡς ἀνδρῶν ἀξίῳ αἰωνίας μνήμης ἐφρόντισα καὶ ἔμαθον τὰ ὀνόματα, ἔμαθον δὲ πάντων τῶν τριακοσίων. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Περσῶν πίπτουσιν ἐνταῦθα καὶ ἄλλοι ὀνομαστοὶ καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου, ὁ Ἀβροκόμας καὶ ὁ Ὑπεράνθης. Δεινὴ δὲ μάχη συνήφθη περὶ τὸ σῶμα τοῦ Λεωνίδου, ὃ ἔλαβον τέλος οἱ Ἕλληνες τρέψαντες τετράκις τοὺς ἐναντίους εἰς φυγὴν. Ἀλλ' ἐν ᾧ διήρκει ἀκόμῃ ἡ μάχη, ἔμαθον οἱ Ἕλληνες ὅτι ἐφθασαν οἱ Πέρσαι οἱ μετὰ τοῦ Ἐφιάλτου ἐρχόμενοι. Τότε ἀπεσφύρθησαν εἰς τὸ στενώτατον μέρος τῆς ὁδοῦ, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ τεῖχος ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τοῦ λόφου πάντες ὁμοῦ πλὴν τῶν Θηβαίων. Ὁ δὲ λόφος εἶναι κατὰ τὴν εἰσόδον τοῦ στενοῦ, ὅπου, τῶρα ἵσταται λίθινος λέων πρὸς τιμὴν τοῦ Λεωνίδου. Ἐνταῦθα ὑπερασπιζομένους μὲ περισωθείσας τινὰς μαχαίρας, μὲ χεῖρας καὶ μὲ στόματα περιεκύκλωσαν οἱ βάρβαροι καὶ κατέχωσαν αὐτοὺς διὰ τῶν βελῶν. Καὶ πάντες μὲν οἱ ἐν Θερμοπύλαις ἀποθανόντες Ἕλληνες ἐδείχθησαν ἀνδρείοτατοι, θαυμαστὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ ἀφοβία τοῦ Σπαρτιάτου Διηνέκου. Οὗτος, ὡς ἤκουσε παρὰ Τραχινίου τινὸς ὅτι οἱ βάρβαροι εἶναι οὕτω πολλοί, ὥστε, ὅταν τοξεύωσιν, ἀποκρύπτουσι τὸν ἥλιον διὰ τοῦ πλῆθους τῶν βελῶν των, χωρὶς παντάπασιν νὰ ταράχθῃ εἶπεν· Ὁ καλὸς Τραχίνιος πάντα καλὰ ἀναγγέλλει, διότι, ἀφοῦ οἱ Μῆδοι σκεπάζουσιν τὸν ἥλιον, τότε καλλίτερα δι' ἡμᾶς· διότι ἡ μάχη θὰ γίνῃ εἰς τὴν σκιάν καὶ ὄχι εἰς τὸν ἥλιον.

Πρὸς τιμὴν δὲ τῶν ἀποθανόντων ἐν Θερμοπύλαις οἱ Ἕλληνες ἐστησαν μνημεῖα ἐν τῷ τόπῳ, ἔνθα ἐδόξασαν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πατρίδα των.

Καὶ ἐν μὲν μνημείων ἡγέρθη πρὸς τιμὴν πάντων τῶν πεσόντων ὅτε ἀκόμη ἐμάχοντο καὶ αἱ τέσσαρες χιλιάδες τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ ἔφερε τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

Μυριάσιν ποτὲ τῆδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
Ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες,

ὅπερ μεθερμηνευόμενον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν λέγει·

Ἐδὼ μίαν φορὰν ἐπολέμησαν τέσσαρες χιλιάδες Πελοποννήσιοι ἐναντίον τριῶν ἑκατομμυρίων βαρβάρων.

Ἐν δὲ ἄλλο μνημείον ἡγέρθη πρὸς τιμὴν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐφ' οὗ ἐτέθη·

ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, διὲ τῆδε
κείμεθα, τοῖς κείνων δόημασι πειθόμενοι,

ὅπερ μεθερμηνευόμενον λέγει· Ἐνεα, εἰπὲ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι ἡμεῖς ὅλοι εἴμεθα ἐδῶ τεθαμμένοι, πιστοὶ εἰς τῆς πατρίδος ἡμῶν τὸν λόγον.

Λέγεται δὲ ὅτι δύο ἐκ τούτων τῶν τριακοσίων ὁ Εὐρυτος καὶ ὁ Ἀριστόδημος, καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο ἡ περικύκλωσις, εὗρισκοντο εἰς Ἀλφειοὺς πάσχοντες ὑπὸ ὀφθαλμίας. Καὶ ὁ μὲν Εὐρυτος, καίπερ πάσχων, ὡς ἤκουσε τὴν θέσιν τῶν συμπολιτῶν του, ἐζήτησε τὰ ὄπλα του καὶ ἐνδυσθεὶς ταῦτα διέταξε τὸν εἰλωτὰ του νὰ τὸν φέρῃ εἰς τοὺς μαχομένους, ὅπου καὶ ἔπεσε μαχόμενος. Ὁ δὲ Ἀριστόδημος ὑπὸ δειλίας ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἀλφειοὺς καὶ δὲν μετέβη νὰ πολεμήσῃ. Ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην, κατεφρόνουν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ἀποκαλοῦντες αὐτὸν δειλὸν Ἀριστόδημον καὶ δὲν τοῦ ὠμίλει οὐδεὶς, οὐδὲ τοῦ εἶδον πῦρ διὰ νὰ ἀνάψῃ. Ἀλλὰ τὸ ὄνειδος τοῦτο ἀπέπλυνεν ὁ Ἀριστόδημος κατόπιν, πολεμήσας ἀνδρείοτατα κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, ἐνθα καὶ ἀπέθανεν.

Οἱ δὲ Θηβαῖοι, ἐν ὅσῳ ἦσαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἐπολέμουν ἐξ ἀνάγκης κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλείας. Ὅτε δὲ εἶδον ὅτι ὑπερίσχυον οἱ Πέρσαι, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἕλληνες μετὰ τοῦ Λεωνίδα ἐτρεχον ἐπὶ τὸν λόφον, αὐτοὶ χωρισθέντες πρότειναν εἰς τοὺς Πέρσας τὰς χεῖρας ὡς σημεῖον ὑποταγῆς καὶ ἐλθόντες πλησιέστερον εἶπον πρὸς τοὺς βαρβάρους ὅτι εἶναι φίλοι των καὶ ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι ἐδωκαν εἰς τὸν βασιλέα γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ὅτι ἀναγκασθέντες ἦλθον εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ εἶναι ἀνάτιτοι τῆς συμφορᾶς τῆς γενομένης εἰς τὸν βασιλέα. Ταῦτα βεβαιούμενα ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν, ὠρέλησαν

αὐτοὺς κατὰ τι, οὐχὶ ὁμως καὶ πάντας διότι τινὰς μὲν διέταξεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐφόνευσαν, τοὺς δὲ πλείστους ἐστίζαν μὲ στίγματα βασιλικά, ἀρχίσαντες ἀπὸ τὸν Λεοντιάδην τὸν στρατηγὸν τῶν Θηβαίων. Ὁ δὲ Εἰρήνης καλέσας τὸν Δημάρατον εἶπε· Δημόρατε, εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος. Συμπεραίνω δὲ τοῦτο ἐκ τῆς φιλαληθείας σου· διότι, ὅσα εἶπες, ἔγιναν ὅλα οὕτως. Ἀναγνωρίζω ὅτι οἱ Σπαρτιάται εἶναι ἄνδρες.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Εἰρήνης διήλθε διὰ τῶν νεκρῶν. Τοῦ δὲ Λεωνίδου τὴν κεφαλὴν διέταξε νὰ ἀποκόψωσι καὶ νὰ ἀνασκολοπίσωσιν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πέρσαι τιμῶσι περισσότερον πάντων τῶν ἀνθρώπων, οὗς ἐγὼ ἤξεύρω, τοὺς ἄνδρας, οἵτινες ἐν πολέμῳ δεικνύονται γενναῖοι, ἡ πρὸς τὸν νεκρὸν ἐνταῦθα ἀσέβεια τοῦ Εἰρήνου δηλοῖ ὅτι ὑπὸ μεγίστου θυμοῦ ἔπραξε τοῦτο δι' ὅσα ζῶν πρὸς αὐτὸν ἔπραξεν ὁ Λεωνίδας. Καὶ ταῦτα μὲν συνέβησαν ἐν Θερμοπύλαις.

113. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ὁ πεζὸς στρατὸς κατελάμβανε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν περαιτέρω προέλασιν τῶν βαρβάρων, συνηθορίζοντο καὶ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων, ἅπερ παρείχον αἱ πόλεις, ἵνα πολεμήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὸν βάρβαρον. Συνήχθησαν δ' ἐν ὅλῃ πλοῖα διακόσια ἐβδομήκοντα καὶ ἐν, πλὴν τῶν πεντηκοντόρων. Τούτων ἔδωκαν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἑκατὸν εἰκοσιν ἑπτὰ πλοῖα, ἐφ' ὧν ἐπέβαινον ὡς ἐθελονταὶ καὶ οἱ Πλαταιεῖς, οἵτινες, εἰ καὶ δὲν ἦσαν ναυτικοί, ἐν τούτοις προθύμως ἠθέλησαν νὰ ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων παρέτχον οἱ μὲν Κορίνθιοι τεσσαράκοντα πλοῖα, οἱ δὲ Μεγαρεῖς εἴκοσιν, οἱ δὲ Χαλκιδικεῖς ὡσαύτως εἴκοσι, λαβόντες ταῦτα παρὰ τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ Αἰγινήται δέκα ὀκτώ, οἱ δὲ Σικυώνιοι δώδεκα, οἱ δὲ Ἀκαδεξιμόνιοι δέκα, οἱ δὲ Τροιζήνιοι πέντε, οἱ δὲ Στυρεῖς δύο, οἱ δὲ Κεῖοι δύο πλοῖα καὶ δύο πεντηκοντόρους, οἱ δὲ Λοκροὶ οἱ Ὀπούντιοι ἑπτὰ πεντηκοντόρους. Ἀρχινάυαρχος δὲ τοῦ στόλου τούτου εἶχε διορισθῇ ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης· διότι οἱ σύμμαχοι εἶπον ὅτι, ἂν δὲν γίνῃ ναύαρχος Λάκων, ἀλλ' Ἀθηναῖος, αὐτοὶ δὲν θὰ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ θὰ διαλύσωσι τὸν στόλον. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπεχώρησαν· διότι ἔβλεπον ὅτι, ἂν ἐπέμενον εἰς τοῦτο, θὰ ἐγεννᾶτο στάσις καὶ θὰ ἀπώλλυτο ἡ Ἑλλὰς.

Ὡς δὲ ἔφθασαν τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον καὶ εἶδον ἐν Ἀρέταις ἄπειρον πλῆθος πλοίων καὶ στρατευμάτων βαρβα-

ρικῶν, ἐσκέπτοντο νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ νὰ ἔλθωσιν ἐντὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δὲ Εὐβοεῖς μαθόντες τοῦτο παρεκάλουν τὸν Εὐρυβιάδην νὰ προσμένῃ ὀλίγον χρόνον, μέχρις ὅτου θέσωσιν ἐν ἀσφαλεῖ τόπῳ τὰ τέκνα καὶ τὰ πράγματά των. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν ἐπέθετο, μεταβάντες εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Θεμιστοκλῆα ἐπεισαν αὐτὸν διὰ τριάκοντα ταλάντων νὰ μείνῃ ὁ στόλος· περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς διὰ νὰ κρατήσῃ ἐκεῖ τοὺς Ἕλληνας ἰδοὺ τί ἐπραξεν· ἐκ τῶν τριάκοντα ταλάντων δίδει πάντε μὲν εἰς τὸν Εὐρυβιάδην, ὡς νὰ ἔδιδε δῆθεν ἀφ' ἐκτουτοῦ, τρία δὲ εἰς τὸν Ἀδείμαντον, στρατηγὸν τῶν Κορινθίων, ὅστις ἐθορύβει λέγων ὅτι θὰ ἀποπλεύσῃ ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ ὅτι δὲν μένει ἐκεῖ. Διὰ τῶν δώρων τούτων μετεπεισθήσαν οἱ στρατηγοὶ καὶ ἔμειναν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς οὕτω καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Εὐβοέων ἐξετέλεσε καὶ αὐτὸς ἐκέρδησε, κρατήσας δι' αὐτὸν τὰ λοιπὰ. Οὐδεις δὲ ἤξευρεν ὅτι τὰ χρήματα ταῦτα ἐδόθησαν ὑπὸ τῶν Εὐβοέων, πάντες δὲ ἐπίστευον ὅτι ταῦτα ἐστάλησαν ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον.

114. Φιλοπατρία τοῦ Σκυλλίου.

Οἱ δὲ βάρβαροι, μαθόντες ὅτι ὀλίγα πλοῖα Ἑλληνικὰ ναυλοχοῦσι περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἀπεφάσισαν νὰ συλλάβωσιν αὐτά. Ἵνα δὲ μὴ ἴδωσιν αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες καὶ τραπῶσιν εἰς φυγὴν, ἐσκέφθησαν νὰ μὴ πλεύσωσι κατ' εὐθείαν ἐναντίον των, ἀλλ' ἀφ' οὐ πρότερον στείλωσι διακόσια πλοῖα ἐκ τῶν ὀπισθεν τῆς Εὐβοίας, ἵνα φράξωσιν τὸ στενὸν τοῦ Εὐρίπου, τότε αὐτοὶ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ συλλάβωσιν αὐτούς. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο, ὁ Σκυλλίας ὁ Σκιωναῖος, ἄριστος δούτης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἠυτομόλησε πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀνήγγειλε πάντα. Κατὰ τίνα δὲ τρόπον ἔφθασε δὲν δύναμαι νὰ εἶπω μετὰ βεβαιότητος, ἐκπλήττομαι δὲ μάλιστα ἂν εἶναι ἀληθὴ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτοῦ· διότι λέγουσιν ὅτι βυθισθεὶς παρὰ τὰς Ἀφέτας εἰς τὴν θάλασσαν δὲν ἐφάνη ἢ ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, διαπλεύσας διὰ θαλάσσης ὀγδοήκοντα περίπου στάδια. Μαθόντες δὲ οἱ Ἕλληνες παρὰ τοῦ Σκυλλίου τὰ σχέδια τῶν βαρβάρων ἀπεφάσισαν τὴν μὲν ἡμέραν ταύτην νὰ διέλθωσιν ἐκεῖ, περὶ δὲ τὸ μετονύκτιον νὰ πλεύσωσι πρὸς ἀπάντησιν τῶν πλοίων. Ἐπειδὴ δὲ μέχρι τοῦ δειλινοῦ οὐδεὶς ἐπήρχετο ἐναντίον των, ἀπεφάσισαν αὐτοὶ νὰ προσβάλωσι τὸν βάρβαρον, θέλοντες οὕτω νὰ γυμνασθῶσιν εἰς τὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν καὶ μάλιστα τοῦ διασχίζειν τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν. Οἱ δὲ βάρβαροι βλέποντες

τοὺς Ἕλληνας μὲ τὰ ὀλίγα ταῦτα πλοῖα ἐπερχομένους ἐναντίον των ἐνόμισαν αὐτοὺς παράφρονας καὶ εὐθύς καὶ αὐτοὶ ἐτοιμασθέντες ἀντεπεξῆλθον, προσπαθοῦντες νὰ περικυκλώσωσι καὶ συλλάβωσιν οὕτως ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα. Οἱ δὲ ἀκουσίως μετὰ τοῦ βαρβάρου ἐστρατεύσαντες Ἕλληνες βλέποντες προφανῆ τὸν κίνδυνον τῶν Ἑλλήων ἐλυποῦντο μεγάλως. Τούναντίον ἔχαιρον οἱ βάρβαροι καὶ ἕκαστος ἐφιλοτιμεῖτο νὰ συλλάβῃ πλοῖον Ἀττικόν, ἵνα λάβῃ δῶρα παρὰ τοῦ βασιλέως· διότι εἰς τὸν στόλον τῶν βαρβάρων πλείστος λόγος ἐγένετο περὶ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς εἶδον ἑαυτοὺς περικυκλωθέντας, εἰς τὴν πρώτην διαταγὴν τὰς μὲν πρόφρας τῶν πλοίων ἐστρεψαν κατὰ τῶν βαρβάρων, τὰς δὲ πρῶμνας ὅλας συνήγαγον εἰς τὸ μέσον. Ὡς δὲ ἐδόθη αὐτοῖς καὶ δευτέρᾳ διαταγῇ ἤρχισαν τὴν μάχην. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ναυμαχίαν ἐκυρίευσαν τριάκοντα πλοῖα τῶν βαρβάρων. Ὁ δὲ πρῶτος ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ὅστις ἐκυρίευσεν πλοῖον τῶν βαρβάρων, ἦτο ὁ Ἀθηναῖος Λυκομήδης, ὅστις ἔλαβε διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀριστεῖον. Ἀλλ' ἐπελθοῦσα ἡ νύξ διέχωρισεν αὐτοὺς, ἡ δὲ νίκη ἔμεινεν ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ ἀμφίβολος. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, οἱ δὲ βάρβαροι εἰς τὰς Ἀφέτας.

Ι Ι Δ. Μεγάλη ναυμαχία περί τὸ Ἀρτεμίσιον.

Ὅτε δὲ ἐνύκτωσεν, εἰ καὶ ἦτο περὶ τὰ μέσα τοῦ θύρου, ἤρχισε νὰ πίπτῃ βροχὴ βαρὺ καὶ διαρκέσασα δι' ὅλης τῆς νυκτός καὶ νὰ γίνωνται ἐπὶ τοῦ Πηλίου βρονταὶ ἰσχυραὶ, οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυάγια ἐρρίπτοντο ἔξω εἰς τὰς Ἀφέτας καὶ ἐκυλόντο περὶ τὰς πρόφρας τῶν πλοίων καὶ ἐκτύπουν τὰς ἄκρας τῶν κωπῶν. Οἱ δὲ στρατιῶται ἀκούοντες ταῦτα ἐνεπλήσθησαν φόβου νομίζοντες ὅτι ἀφεύκτως ἤθελον ἀπολεσθῇ ὑπὸ τῶν πολλῶν κακῶν· διότι πρὶν ἀναπνεύσωσιν ἐκ τῆς ναυγίας καὶ τῆς τρικυμίας, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὸ Πήλιον, εὐθύς ἠκολούθησε κρατερὰ ναυμαχία καὶ μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὄμβρος λάβρος καὶ βέματα ὀρμητικὰ φερόμενα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ βρονταὶ φοβεραὶ. Καὶ εἰς τοὺτους μὲν τοιαύτῃ ἐγένετο νύξ. Εἰς δὲ τοὺς πλείοντας περὶ τὴν Εὐβοίαν ἡ νύξ αὕτη ὑπῆρξε πολὺ ἀγριωτέρη, καθ' ὅσον κατέλαθεν αὐτοὺς ἐν τῷ πελάγει καὶ ἀπέβη αὐτοῖς ἐπὶ τέλους ὀλεθρία. Ἦσαν δὲ κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίας, ὅτε ἡ τρικυμία καὶ ἡ βροχὴ κατέλαθεν αὐτοὺς. Φερόμενοι δὲ ὑπὸ τῷ ἀνέμῳ καὶ μὴ ἡξέυροντες, ποῦ νὰ καταφύγωσι, προσέκρουσαν εἰς τοὺς βράχους καὶ κατεστράφησαν πάντες. Οἱ δὲ ἐν ταῖς Ἀφέταις βάρβαροι, ὡς εἶδον τὸ πῶς τῆς ἡμέρας, ἐχάρησαν καὶ ἔμειναν ἡσυχοὶ, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀναπαυθῶσι μετὰ τοι-

αὐτὴν φοβεράν νύκτα. Εἰς δὲ τοὺς Ἑλληνας ἦλθεν ἐπικουρία ἐκ παν-
τῆγοντα τριῶν Ἀττικῶν πλοίων. Καὶ ἔλθον μὲν ἡ ἐπικουρία, ἐνθεν
δὲ ἡ ἐλθοῦσα εἰδήσεις, ὅτι πάντες οἱ περιπλέοντες τὴν Εὐβοίαν βάρ-
βαροι ἀπώλοντο ὑπὸ τῆς συμβάσεως τρικυμίας, ἐθάρρουν πολὺ τοὺς
Ἑλληνας. Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ αὐτὴ ὥρα, καθ' ἣν ἤρχισαν χθὲς τὴν
ναυμαχίαν, ἐπέπεσον πάλιν κατὰ τῶν πλοίων τῶν Κιλικίων, τὰ ὅποια
πάντα κατέστρεψαν. Νυκτὸς δὲ ἐπελθούσης ἀπέπλευσαν ὀπίσω εἰς
τὸ Ἀρτεμίσιον.

Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ θυμωθέντες οἱ στρατηγοὶ τῶν βαρβάρων ὅτι
τοὺς ἐβλαπτον τόσον ὀλίγα πλοῖα, φοβούμενοι δὲ καὶ τὸν Εἰρῆξην,
δὲν ἀνέμενον πλέον τοὺς Ἑλληνας νὰ ἀρχίσωσι τὴν μάχην, ἀλλὰ
παροτρύναντες ἀλλήλους περὶ τὴν μεσημέριαν ἀνῆγαγον τὰ πλοῖα,
καὶ προεχώρουν μὲ τάξιν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔμενον ἀκί-
νητοι εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Φθάσαντες δὲ πλησίον παρέταξαν τὰ πλοῖα
τῶν ἐν εἰδὲι ἡμισελήνου, ἵνα περικυκλώσωσι καὶ συλλάβωσιν οὕτω
τὰ Ἑλληνικά. Ἀλλὰ τότε ὤρμησαν ἐναντίον αὐτῶν οἱ Ἑλληνες
καὶ συνεπλάκησαν. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ἐπολέμησαν ἀνδρείως
οἷ τε Ἑλληνες καὶ οἱ βάρβαροι. Ἀλλ' ἡ ἀπώλεια τῶν βαρβάρων
ἐγένετο πολὺ μεγαλειτέρα, διότι τὰ πλοῖα αὐτῶν ἦσαν καὶ πολλὰ
καὶ μεγάλα, τὰ ὅποια συγκρουόμενα πρὸς ἄλλα ἐβλάπτοντο ἀφ'
ἐαυτῶν. Μετὰ τὴν μάχην δὲ ταύτην ἐχωρίσθησαν πάλιν οἱ στρατοὶ
καὶ ἐκότερος ἦλθεν εἰς τὸν ὄρμον του. Καὶ ἐκ μὲν τῶν στρατιωτῶν
τοῦ Εἰρῆξου ἤριστευσαν οἱ Αἰγύπτιοι, οἵτινες καὶ ἄλλα μεγάλα ἐπρα-
ξαν καὶ πλοῖα Ἑλληνικά αὐτανδρὰ συνέλαβον πέντε. Ἐκ δὲ τῶν
Ἑλλήνων ἤριστευσαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων ὁ Κλεινίας
ὁ Ἀλκιβιάδου, ὅστις εἶχε δι' ἰδίας δαπάνης ἐκστρατεύσῃ μὲ διακο-
σίους ἄνδρας καὶ μὲ ἰδικόν του πλοῖον.

116. Ἡ Ἑλληνικὴ καρδιά.

Μετὰ τὴν μάχην δὲ ταύτην, ἐπειδὴ τὰ πλοῖα τὰ Ἑλληνικά εἶχον
πολὺ βλαφθῆ, μάλιστα δὲ τὰ Ἀθηναϊκά, ἀπεφάσισαν οἱ Ἑλληνες
νὰ ἀναχωρήσωσιν. Συντέλεσε δὲ εἰς τὴν ἀναχώρησιν ταύτην καὶ ἡ εἰδή-
σις ὅτι ἔπεσεν ἐν Θερμοπύλαις ὁ Λεωνίδας μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ
ὅτι ὁ Εἰρῆξης διήλθε τὸ στενόν. Ἴνα δὲ μὴ ἐνοήσωσιν οἱ ἐχθροὶ τὴν
ἀναχώρησιν, ἦναψαν τὴν νύκτα πανταχοῦ τῆς Εὐβοίας πυρὰ, ἐσφαζαν
ὄσας ἡδυνήθησαν αἰγας τῶν Εὐβοέων, ἵνα μὴ λάβῃ ταύτας ὁ βάρ-
βαρος, καὶ ἀπῆλθον διευθυνόμενοι εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἑλλάδος. Ὅ-
δὲ Θεμιστοκλῆς ἐκλέξας τὰ καλλίτερα τῶν ἄλλων πλέοντα πλοῖα
τῶν Ἀθηναίων ἐπορεύετο εἰς τὰς πηγὰς καὶ ἐκεῖ ἔγραφεν εἰς τοὺς

λίθους γράμματα, τὰ ὅποια τῇ ὑστεραίᾳ ἡμέρᾳ ἐλθόντες οἱ Ἴωνες εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ἀνέγνωσαν. Ἐλεγον δὲ τα γράμματα τὰ ἐξῆς·

Ἄνδρες Ἴωνες, δὲν ποιεῖτε δίκαια ἐκστρατεύοντες κατὰ τῶν πατέρων σας καὶ ὑποδουλοῦντες τὴν Ἑλλάδα. Τὸ καλλίτερον εἶναι νὰ ἐνωθῆτε μεθ' ἡμῶν· ἐὰν δὲ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν ὑμῖν νὰ πράξετε, τότε νὰ ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὴν μάχην, παρκαλέσατε δὲ καὶ τοὺς Κῆρας νὰ πράξωσι τὰ αὐτά. Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ μῆτε τὸ ἐν μῆτε τὸ ἄλλο, ἀλλ' ἀνωτέρα ἀνάγκη σᾶς ἐπιβάλλει νὰ πολεμήσητε, τότε κάμετε τὸν δεῖλόν, ὅταν γίνηται ἡ μάχη, ἐνθυμούμενοι ὅτι κατάγεσθε ἀπὸ ἡμᾶς, ὅτι σεῖς εἰσθε ἡ πρώτη αἰτία νὰ γίωμεν ἡμεῖς ἐχθροὶ πρὸς τὸν βαρβάρον.

Ταῦτα δὲ ἔγραψεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς ἐγὼ φρονῶ μὲ τὸν διπλοῦν σκοπόν, νὰ κόμῃ τοὺς Ἴωνας νὰ μεταβάλλωσι γνώμην καὶ νὰ συνταχῶσι πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν ὁ βασιλεὺς δὲν ἐμάθηνε τίποτε περὶ τῶν γραμμάτων τούτων· ἂν ὅμως ἐμάθηνε, τότε νὰ κατὰστήσῃ πρὸς τὸν Ξέρξην ὑπόπτους τοὺς Ἴωνας καὶ οὕτως ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς τῶν ναυμαχιῶν.

Ταῦτα ἔπραξεν ὁ Θεμιστοκλῆς. Οἱ δὲ βαρβάροι μαθόντες τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἑλλήνων, ἀνεχώρησαν καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Ἰστίαιαν. Ὅτε δὲ διέτρίβον ἐνταῦθα, ἦλθεν ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Ξέρξου ἐκ Θερμοπυλῶν, ὅστις ἔλεγεν ὅτι ὁ βασιλεὺς δίδει ἄδειαν εἰς πάντα νὰ μεταβῇ εἰς Θερμοπύλας, ἵνα ἴδῃ, πῶς μάχεται πρὸς τοὺς ἀνόητους ἀνθρώπους, οἵτινες ἐνόμισαν ὅτι δύνανται νὰ νικήσωσι τὸν βασιλέα. Ἴα δὲ μὴ ἴδῃ ὁ ναυτικὸς στόλος πάντας τοὺς φονευθέντας ἐκ τῶν βαρβάρων, τοιοῦτοι δὲ ἦσαν περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας, τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἔθαψεν εἰς τάρρους σκεπάσας αὐτοὺς μὲ χῶμα καὶ φύλλα δένδρων, ἐκράτησε δὲ μόνον περὶ τοὺς χίλιους. Ὡς δὲ ἦλθεν ὁ στρατὸς ἐκ τῶν πλοίων καὶ εἶδε τοὺς νεκρούς, ἐνόησε τοῦ Ξέρξου τὴν ἀπάτην, ἀλλ' οὐδὲν εἰπὼν ἐπανῆλθε τῇ ὑστεραίᾳ εἰς τὴν Ἰστίαιαν, ὅπου ἦσαν τὰ πλοῖα, οἱ δὲ περὶ τὸν Ξέρξην ἠκολούθησαν τὴν πορείαν των.

Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν χρόνον ἦλθόν τινες ἐκ τῆς Ἀρκαδίας αὐτόμολοι, οἵτινες δὲν εἶχον πῶς νὰ ζήσωσι, καὶ ἐζήτουν ἐργασίαν. Τούτους δὲ οἱ Πέρσαι ὠδήγησαν ἐμπροσθεν τοῦ βασιλέως, ὅστις ἠρώτησεν αὐτοὺς, τί ἐπραττον οἱ Ἕλληνες. Ἐκεῖνοι δὲ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἐώρταζον τὰ Ὀλύμπια καὶ ὅτι θεώρουσαν ἀγῶνας γυμνικούς καὶ ἵππικούς.

Ἐπειτα ἠρώτησέ τις τῶν Περσῶν αὐτοὺς, ποσῶν βραβείων ἐδόδετο εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους. Ἐκεῖνοι δὲ εἶπον στέφανος ἐξ ἐλαίας, ὅστις πάντοτε δίδεται εἰς τοὺς νικῶντας. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Τιγράνης, ὁ

υἱὸς τοῦ Ἀρταβάνου, εἶπεν εὐγενέστατον λόγον, τὸν ὁποῖον ὁμῶς ὁ Ξέρξης ἐθεώρησεν ὡς δειλίαν. Φεῦ, Μαρδόνιε, εἶπε, κατὰ τίνων ἀνδρῶν ἔφερεις ἡμᾶς νὰ πολεμήσωμεν, οἵτινες ἀγωνίζονται οὐχὶ χάριν χρημάτων, ἀλλὰ χάριν τιμῆς !

Ι Ι Ζ. Δειλία τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι.

Ὁ δὲ ναυτικός στρατός τῶν Ἑλλήνων εἶχε καταβῆ ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Προσωμίθη δὲ ἐνταῦθα κατὰ παράκλησιν τῶν Ἀθηναίων, πρῶτον μὲν ὅπως λάβωσι καιρὸν οὗτοι καὶ μετακομίσωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των, δεύτερον δὲ ὅπως διασκεφθῶσι καὶ περὶ τοῦ πρακτέου· διότι ἐβλεπον, ὅτι ἀντὶ νὰ ὦσι πάντες οἱ Πελοποννήσιοι ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὴν Βοιωτίαν κατὰ τοῦ βαρβάρου, οὗτοι κατεγίνοντο νὰ τειχίσωσι τὸ Ἴσθμόν, περὶ πλείστου ποιοῦμενοι τὴν Πελοπόννησον καὶ ὅτι ταύτην ἤθελον νὰ φυλάξωσιν ἑφύροντες τὰ ἄλλα μέρη. Ἀφ' οὗ δὲ μετεκομίσαν τὰ πράγματά των καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των, οἱ μὲν πλείστοι εἰς τὴν Τροιζῆνα, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Αἰγίαν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ἦλθον καὶ οὗτοι εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἐνταῦθα συνέρρεε καὶ ὁ λοιπὸς ναυτικός στρατός τῶν Ἑλλήνων, ὅστις ἦτο συνηθροισμένος εἰς τὸν Πόγωνα, λιμένα τῶν Τροιζήνων. Συνηθροίσθησαν δὲ ἦρῃ πολὺ περισσότερα πλοῖα ἢ ὅσα ἐναυμάχησαν εἰς τὸ Ἀρτεμισιον, διότι ἐδωκαν καὶ ἄλλαι πόλεις. Ἦσαν γὰρ οἱ δόντες πλοῖα οἱ ἐξ ἧς οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Κορίνθιοι, οἱ Σικυώνιοι οἱ Ἐπιδαύριοι, οἱ Τροιζήνιοι, οἱ Ἑρμιονεῖς, οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Ἀμπρακιῶται, οἱ Λευκαῖοι, οἱ Αἰγινῆται, οἱ Χαλκιδεῖς, οἱ Ἐρετριεῖς, οἱ Κεῖοι, οἱ Νάξιοι, οἱ Στυρεῖς, οἱ Κύθιοι, οἱ Σερῖφιοι, οἱ Μήλιοι καὶ οἱ Κροτωνιάται. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν πλοίων ὧν πλήρῃ τῶν πεντηκοντόρων ἦτο τριακόσια ἐξοκλήκοντα ὀκτώ. Πάντων δὲ τούτων ναύαρχος ἦτο πάλιν ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης.

Ὡς δὲ συνηλθον εἰς τὴν Σαλαμῖνα οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων πόλεων, συνεσκέφθησαν, πῶς ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἡ ναυμαχία. Καὶ οἱ μὲν πλείστοι συνεφώνουν νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἴσθμόν καὶ νὰ ναυμαχήσωσι πρὸ τῆς Πελοποννήσου, φέροντες τοῦτον τὸν λόγον, ὅτι, ἂν νικηθῶσιν ἐκεῖ, δύνανται νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν ξηρὰν πρὸς τοὺς ἰδιόκους των καὶ νὰ σωθῶσιν, ἐν ᾧ ἐν Σαλαμῖνι νικηθέντες θὰ πολιορκηθῶσιν, εὐδαμόθεν ἐλπίζοντες βοήθειαν. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐσκέπτοντο ταῦτα, ἦλθεν ἄθροπος ἐξ Ἀθηνῶν ἀγγέλλων, ὅτι ὁ βαρβάρους, ἀφ' οὗ ἔκαυσε τὰς πόλεις τῶν Πλαταιέων καὶ Θεσπιδέων ὡς μὴ μηδίζουσας, ἦλθε καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔκαie τὸ πᾶν,

ὅτι οἱ ὀλίγοι, ὅτινες ἔμενον φύλακες τῆς ἀκροπόλεως μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ βάρβαροι, ἀφ' οὗ ἐσύλησαν τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ὅτι ὁ Εἰρέξης ἐπεμψεν εἰς Σοῦσα ἱππέα διὰ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ἀρτάβανον τὴν μεγάλην ταύτην ἐπιτυχίαν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνας, τοσοῦτον ἐπαράχθησαν, ὥστε τινὲς οὐδὲ νὰ κυρωθῇ περιέμενον τὸ προκείμενον ζήτημα, ἀλλ' ἔδραμον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀνεπέτασαν τὰ ἱστία διὰ νὰ ἀποπλεύσωσιν. Ὅσοι δὲ ἔμειναν ἀπεφάσισαν νὰ ναυμαχήσωσι πρὸ τοῦ Ἴσθμοῦ.

118. Ἐπιχειρήματα Θεμιστοκλέους.

Εἶχεν ἤδη ἐπέλθῃ νύξ καὶ ἕκαστος μετέβη εἰς τὸ πλοῖόν του διὰ νὰ κοιμηθῇ. Τοῦτο ἔπραξε καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος. Ὡς δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον, ἠρώτησεν ὁ Ἀθηναῖος Μνησίφιλος, τί ἀπεφασίσθη εἰς τὸ συνέδριον. Μαθὼν δὲ παρ' αὐτοῦ ὅτι ἀπεφασίσθη νὰ φέρωσι τὰ πλοῖα εἰς τὸν Ἴσθμόν καὶ νὰ ναυμαχήσωσι πρὸ τῆς Πελοποννήσου, εἶπε ταῦτα·

Χωρὶς ἄλλο, ἐὰν ἀπομακρύνωσι τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος, οὐδεμία πλέον θὰ γίνῃ ναυμαχία ὑπὲρ πατρίδος· διότι ἕκαστος θὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν πατρίδα του καὶ οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ νὰ ἐμποδίσῃ οὔτε ὁ Εὐρυδιάδης οὔτε ἄλλος οἰοσθήποτε τὴν διάλυσιν τοῦ στόλου. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐκ τῆς ἀνοησίας τῶν ἀρχηγῶν τῆς καταστρέφεται ἡ Ἑλλάς. Ἀλλ' ἐὰν ὑπάρχῃ ἀκόμη μέσον τι, ὁράμε καὶ προσπάθῃμεν νὰ μεταβώμεν τὰ ἀποφασισθέντα· ἴσως δὲ δυνηθῇ νὰ πείσῃς τὸν Εὐρυδιάδην νὰ μεταβάλῃ γνώμην καὶ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ μείνῃ.

Ἡ συμβουλὴ δὲ αὕτη ἤρесе πολὺ εἰς τὸν Θεμιστοκλέα καὶ χωρὶς νὰ ἀποκριθῇ τίποτε ἤλθεν εἰς τὸ πλοῖόν τοῦ Εὐρυδιάδου. Φθάσας δὲ ἐκεῖ εἶπεν ὅτι ἤθελε νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ περὶ κοινῆς ὑποθέσεως, οὗτος δὲ παρήγγειλε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ πλοῖον καὶ νὰ εἴπῃ ὅ, τι θέλει. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς καθήμενος πλησίον τοῦ Εὐρυδιάδου εἶπεν ὅσα ἤκουσε παρὰ τοῦ Μνησιφίλου καὶ ἄλλα προσέθηκε, μέχρις οὗ ἔπεισε τὸν Εὐρυδιάδην νὰ ἐξέλθῃ τοῦ πλοίου καὶ νὰ συγκαλέσῃ τοὺς στρατηγούς εἰς συνέδριον. Ὡς δὲ οὗτοι συνήχθησαν, πρὶν ὁ Εὐρυδιάδης ἐκθέσῃ τὸν λόγον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου συνεκάλεσε τοὺς στρατηγούς, ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλαβε τὸν λόγον καὶ ἔλεγε πολλά, ζητῶν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν του. Ἐν ᾧ δὲ ὤμιλει, ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος εἶπε·

Θεμιστοκλῆ, εἰς τοὺς ἀγῶνας ῥαπίζονται, ὅσοι ἀρχίζουνσι πρωτῆτερα.

Ἄλλὰ καὶ δὲν στεφνοῦνται, εἶπεν ὁ Θεμιστοκλῆς· ἀπολογούμενος, ὅσοι μένουσιν ὀπίσω. Καὶ πρὸς μὲν τὸν Ἀδεύμαντον ἀπεκρίθη ἡπίως· πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδην εἶπεν ὅχι βεβαίως ὅσα πρότερον εἶχεν εἶπῃ πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀπρεπὲς πορόντων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων νὰ κατηγορῇ αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον, ὅτι θὰ δραπετεῦσωσιν, ἔλεγεν ὁμως ἄλλα, τὰ ἐξῆς·

Ἐισοῦ ἐξαρτάται νὰ σώσῃς τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν ἀποφασίσῃς περὶ θόμενος εἰς ἐμὲ νὰ γίνῃ ἡ μάχη ἐνταῦθα καὶ δὲν ἀναχωρήσῃς εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὡς θέλουσιν οἱ ἄλλοι. Ἀκουσον καὶ τὰ δύο καὶ σκέψαι ὁποῖον εἶναι τὸ καλλίτερον. Ἐὰν ναυμαχήσωμεν ἐν τῷ Ἴσθμῳ, θὰ ναυμαχήσωμεν ἐν πελάγει ἀνοικτῷ, ὅπερ οὐδὲως συμφέρει εἰς ἡμᾶς, διότι ἡμεῖς ἔχομεν πλοῖα μικρότερα καὶ ὀλιγώτερα. Ἐκτός δὲ τούτου καὶ ἂν κατὰ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν, θὰ ἀπολέσωμεν ὁμως τὴν Σαλαμίνα, τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Αἰγίνα. Διότι ὁμοῦ μὲ τὸ ναυτικόν θὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ὁ πεζὸς στρατός αὐτῶν καὶ οὕτω θὰ φέρῃς αὐτοὺς εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ θὰ θέσῃς εἰς κίνδυνον ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν ὁμως ἐκτελέσῃς ὅσα ἐγὼ λέγω, ἰδοὺ ὁποίας ὠφελείας θὰ ἔχῃς. Πρῶτον μὲν ναυμαχοῦντες εἰς στενὸν μέρος μὲ ὀλίγα πλοῖα ἐναντίον πολλῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ νίκη θὰ εἶναι πρὸς ἡμᾶς· διότι ἡμᾶς μὲν ὠφελεῖ ἡ μάχη ἐν στενῷ, ἐκείνους δὲ ἡ μάχη ἐν εὐρυχωρίᾳ. Πρὸς δὲ τούτοις σφύζεται ἡ Σαλαμίς, ὅπου ἔχομεν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἡμῶν. Ἐπειτα διὰ τούτου ἐπιτυγχάνετε καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τόσον πολὺ ἐπιθυμεῖτε. Μένων ἐνταῦθα θὰ ναυμαχήσῃς ὑπὲρ τῆς Πελοποννήσου ἐπίσης ὡς καὶ πλησίον τοῦ Ἴσθμοῦ, οὐδὲ φέρεις ἀπερισκέπτως τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐὰν δὲ γίνωσι καὶ ὅσα ἐγὼ ἐλπίζω καὶ νικήσωμεν μὲ τὰ πλοῖα, οὔτε εἰς τὸν Ἴσθμόν θὰ ἔλθωσιν οἱ βάρβαροι, οὔτε θὰ προχωρήσωσι περαιτέρω τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ θὰ φύγωσιν ἐν ἀταξίᾳ καὶ θὰ ἔχωμεν τὸ κέρδος ὅτι θὰ σωθῶσι τὰ Μέγαρα, ἡ Αἰγίνα καὶ ἡ Σαλαμίς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔχομεν καὶ χρησιμὸν ὅτι θὰ νικήσωμεν τοὺς ἐχθροὺς. Ὅταν δὲ οἱ ἄνθρωποι ὀρθῶς περὶ ἐνὸς πράγματος σκεφθέντες ἀποφασίσωσι νὰ πράξωσιν αὐτό, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἐπιτυχία εἶναι βεβαία· ὅταν ὁμως δὲν σκεφθῶσι καλῶς, τότε οὐδὲ ὁ Θεὸς θέλει νὰ βοηθήσῃ τοιαύτας ἀνθρωπίνας γνώμας.

119. Ἐπιμονὴ σωτήριος Θεμιστοκλέους.

Τοιαῦτα εἶπεν ὁ Θεμιστοκλῆς· ὁ δὲ Κορίνθιος Ἀδεύμαντος πάλιν ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ, λέγων ὅτι ὁ μὴ ἔχων πατριδα πρέπει νὰ σιωπᾷ καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ Εὐρυβιάδου νὰ μὴ ἀφίγῃ νὰ ἔχῃ ψῆφον ἀπολῇς

ἀνὴρ. Ἐλαγε καὶ εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ὅτι μόνον τότε δικαιούται νὰ προτείνῃ αὐτὸς γνώμην, ἐὰν πρῶτον εἴπῃ ὅποιος πόλεως ἦτο ἀντιπρόσωπος. Ὡμίλει δὲ τοιοιτοτρόπως, διότι αἱ Ἀθηναῖοι εἶχον κυριευθῆ καὶ κατεῖχοντο ἤδη ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Πρὸς τοῦτον μετὰ πικρίας ἀπεκρίθη ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι οἱ ἔχοντες ἐξωπλισμένα πλέον τῶν διακοσίων πλοίων δύνανται νὰ ἔχωσι καὶ πόλιν καὶ χώραν μεγαλειτέραν τῶν Κορινθίων, διότι οὐδεμία χώρα τῶν Ἑλλήνων θὰ δύνηται νὰ ἀποκρούσῃ αὐτούς, ἐὰν ἀποφασίσωσι νὰ καταλάβωσιν αὐτήν. Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις ταύτας ἐστράφη πρὸς τὸν Εὐρυβιάδην, πρὸς ὃν ὠμίλησεν ἐντονώτερον ὡς ἑξῆς.

Ἐὰν θὰ μείνης ἐνταῦθα, θὰ δείξῃς ὅτι εἶσαι σπουδαῖος ἀνὴρ, εἰ δὲ μή, θὰ καταστρέψῃς τὴν Ἑλλάδα. Διότι τὸ πᾶν τοῦ πολέμου φέρουσι τὰ πλοῖα αὐτά. Ἀκουσε λοιπὸν τὴν γνώμην μου· ἐὰν δὲν κάμῃς ταῦτα, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν τώρα, λαμβάνομεν τὰ πράγματα κατὰ μας καὶ φεύγομεν εἰς τὴν Σίριν τῆς Ἰταλίας, ἥτις εἶναι ἰδική μας καὶ ἥτις πρέπει κατὰ τὸν χρησμόν νὰ κτισθῇ ὑφ' ἡμῶν. Σεῖς δὲ τότε στερηθέντες τοιούτων συμμάχων πιστεύω νὰ ἐνθυμηθῇτε τοὺς λόγους μου.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Εὐρυβιάδης ἐφοβήθη τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἀθηναίων καὶ παρεδέχθη τὴν γνώμην τοῦ Θεμιστοκλέους, ἔπειτα καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί. Τῇ δὲ ἐπομένη ἡμέρᾳ προσευχθέντες εἰς τοὺς θεοὺς, ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν ἡρώων, τοῦ Αἴαντος δηλαδὴ καὶ τοῦ Τελαμῶνος, εἰς τὸν μέγαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα.

120. Σοφωτάτη γνώμη Ἀρτεμισίας.

Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς τοῦ Ξέρξου ἐπλευσεν ἐκ τῆς Ἰστιάδας διὰ τοῦ Εὐροῖπου καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Φάληρον. Ἐκεῖ κατέβη αὐτοπροσώπως ὁ Ξέρξης καὶ ἔκαμε συμβούλιον καλέσας εἰς τοῦτο τοὺς στρατηγούς τῶν διαφόρων πλοίων. Ἀφ' οὗ δὲ πάντες συνήλθον καὶ ἐκάθισεν ἕκαστος εἰς θέσιν ὀρισμένην κατὰ τὸν βαθμὸν του, ὁ Ξέρξης ἔστειλε τὸν Μαρδόνιον διὰ νὰ ἐρωτήσῃ καὶ ἐξετάσῃ τὴν γνώμην ἐκάστου, ἂν πρέπει νὰ γίνῃ ναυμαχία. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πάντες συνεφώνουν νὰ γίνῃ ναυμαχία, μόνη δὲ ἡ Ἀρτεμισία διεφώνησεν εἰπούσα τὰ ἑξῆς πρὸς τὸν Μαρδόνιον.

Σὲ παρακαλῶ, Μαρδόνιε, νὰ εἴπῃς πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι ἐγὼ ταῦτα λέγω. Ἐπειδὴ εἰς τὰς ναυμαχίας τὰς παρὰ τὴν Εὐβοίαν δὲν ἐφάνη ἀνάνδρος οὐδὲ ἐπραξα ὀλιγώτερα τῶν ἄλλων, δίκαιον εἶναι, ὃ δέσποτα, νὰ φανερώσω τὴν γνώμην, τὴν ὅποιαν ἔχω, καὶ νὰ συμβουλευσῶ ὅ,τι θεωρῶ ὠφελιμώτατον εἰς τὰς ὑποθέσεις σου. Ἡ γνώμη μου

εἶναι νὰ φεισθῇς τῶν πλοίων σου καὶ νὰ μὴ κάμῃς ναυμαχίαν, διότι οἱ ἄνδρες οὗτοι εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι τόσον ἀνώτεροι τῶν ἰδικῶν σου, ὅσον εἶναι οἱ ἄνδρες ἀνώτεροι τῶν γυναικῶν. Ἐπειτα τίς ἡ ἀνάγκη νὰ παρακινδυνεύῃς ναυμαχῶν; Δὲν ἔχεις τὰς Ἀθήνας, ἐναντίον τῶν ὀπλοῶν ἐπεχειρήσας τὴν ἐκστρατείαν, ὡς καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; Οὐδεὶς ἴσταται πλέον ἐμπόδιον ἐναντίον σου. Ὅσοι δὲ κατὰ σοῦ ἀντεστάθησαν, ἔπαθον ὅτι ἐπρεπεὶ εἰς αὐτούς. Πῶς δὲ νομίζω ὅτι θὰ ἀποδώσι τὰ πράγματα τῶν ἐχθρῶν σου, τοῦτο θὰ σοὶ εἰπῶ. Ἐν μὲν δὲν βιασθῇς νὰ ναυμαχήσῃς, ἀλλ' ἔχῃς ἐδῶ τὰ πλοῖα πλησίον τῆς ξηρᾶς ἢ καὶ προχωρήσῃς μὲ αὐτὰ εἰς τὴν Πελοπόννησον, εὐκόλως, ὦ Δέσποτα, θὰ ἐπιτύχῃς, ὅσα κατὰ νυνῆχων ἤλθες· διότι οἱ Ἕλληνες δὲν δύνανται νὰ ἀντέχῳσι πολὺ καὶ θὰ τοὺς ἀναγκάσῃς τοιοῦτοτρόπως νὰ διασκεδασθῶσι καὶ νὰ φύγῳσι ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν του. Διότι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἔπαθον, δὲν εἶναι τροφαί, οὐδὲ εἶναι πιθανόν, εἰν φέρῃς τὸν πεζὸν στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅτι θὰ μένωσιν ἐδῶ ἡσυχοί, ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἤλθον ἐκεῖθεν, ἀφίροντες τὴν ἰδικὴν των χώραν καὶ ναυμαχοῦντες ὑπὲρ τῆς χώρας τῶν Ἀθηναίων. Ἐὰν ὅμως βιασθῇς νὰ ναυμαχήσῃς, φοβοῦμαι μήπως οὐ μόνον βλαφθῇ ὁ ναυτικός στρατός, ἀλλὰ μὴ βλάβῃ οὗτος καὶ τὸν πεζόν. Πρὸς τοῦτοις σκέφθητι καὶ τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, ὅτι οἱ καλοὶ ἄνθρωποι συνήθως ἔχουσι δούλους κακοὺς καὶ τούναντίον οἱ κακοὶ καλοὺς. Εἰς σὲ δέ, ὅστις εἶσαι ὁ κάλλιστος τῶν ἀνθρώπων, ὑπάρχουσι δούλοι κακοί, οἵτινες λέγονται σύμμαχοι σου, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Κύπριοι, οἱ Κίλικες, οἱ Πάμφυλοι, παρὰ τῶν ὑπῳίων μὴ περιμένης ὠφέλειαν.

Οἱ λόγοι οὗτοι τῆς Ἀρτεμισίας ἔκαμον μεγάλην αἰσθησιν. Καὶ οἱ μὲν φίλοι αὐτῆς ἐφοβοῦντο, μὴ τιμωρηθῇ ὑπὸ τοῦ Ξέρξου διὰ τὴν τόλμην της ταύτης, οἱ δὲ ἐχθροὶ της ἔχαιρον, ἐλπίζοντες ὅτι αὕτη τῶρα θὰ ἀπολεσθῇ. Ὅτε ὅμως ἀνεκοινώθησαν πρὸς τὸν Ξέρξην οἱ γνώμαι, ἡ γνώμη τῆς Ἀρτεμισίας ἤρесе περισσότερον εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις ἐπήρνεσε καὶ ἐθεώρησεν αὐτὴν μᾶλλον ἀξίαν τῆς ὑπολήψεώς του. Ἀπεφάσισεν ὅμως νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν γνώμην τῶν περισσοτέρων καὶ νὰ ναυμαχήσῃ ἐν Σαλαμῖνι. Ὑποθέτων δὲ ὅτι εἰς τὴν Εὐβοίαν δὲν ἐπολέμησαν ἀνδρείως, διότι δὲν ἦτο αὐτὸς ἐκεῖ, ἡτοιμάσθη ὁ ἴδιος νὰ γίνῃ θεατὴς τῆς ναυμαχίας.

121. Παλιμβουλία Ἑλλήνων.

Ἐτοιμασθέντες λοιπὸν οἱ βάρβαροι ἀπέπλευσαν εἰς Σαλαμῖνα, ὅπου παρετάχθησαν ἐκεῖ ἡσύχως. Ἐπειδὴ δὲ ἐπῆλθε νύξ, ἀνέβαλον διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν τὴν μάχην. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἰδίαν νύκτα

ἐπορεύετο καὶ ὁ πιζὸς στρατὸς τῶν βαρβάρων νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Ἐνταῦθα εἶχον συναθροισθῇ ὑπὸ τὸν Κλεομβρότον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Λεωνίδου, πολλοὶ Πελοποννήσιοι διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν εἰσόδον εἰς τὸν βάρβαρον. Πρὸς τοῦτο ἔκτισαν ὄχυρόν τεῖχος ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας μέχρι τῆς ἄλλης τοῦ Ἰσθμοῦ. Οἱ δὲ Ἕλληνες, οἱ ἐλθόντες πανόημι εἰς τὸν Ἰσθμόν καὶ ἀπόφασιν ἔχοντες νὰ σώσωσι τὴν Ἑλλάδα κινδυνεύουσιν, ἦσαν οἱ ἑξῆς· Οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἡλείοι, οἱ Κορίνθιοι, οἱ Σικυώνιοι, οἱ Ἐπιδαύριοι, οἱ Φλειάσιοι, οἱ Τροιζήνιοι καὶ οἱ Ἐρμιονεῖς. Οἱ δὲ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἔμενον οὐδέτεροι καί, ἂν μοὶ εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ὁμιλήσω ἐλευθέρως, οὐδέτεροι μένοντες ἐμῇδιζον. Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι ὄντες, εἰ καὶ ἐμάνθανον τὰς προπαρασκευὰς τῶν ἐν τῷ Ἰσθμῷ, πάλιν ὁμῶς ἀνησυχούν, φοβούμενοι οὐχὶ τόσον περὶ ἑαυτῶν, ὅσον περὶ τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ἐπὶ τινα μὲν χρόνον περιωρίζοντο ἀθροῦθω· νὰ ἀνακοινώσι τὰς σκέψεις των, συνομιλοῦντες ἀντὶ πρὸς ἄνδρα καὶ ἐκπληττόμενοι διὰ τὴν ἀφροσύνην τοῦ Εὐρυδιάδου. Τέλος δὲ ἐξεργάγη φανερὰ ἡ ἀγανάκτησις καὶ συνεκροτήθη συνέλευσις, εἰς τὴν ὅσιν ἐλέγχθησαν πολλὰ περὶ τῶν αὐτῶν. Οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἔπρεπεν, ἀποπλεύσαντες εἰς τὴν Πελοπόννησον, νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ὄχι, μένοντες ἐν Σαλαμῖνι, νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ χώρας κατακτηθείσης· ἤδη, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἱ Αἰγινῆται καὶ οἱ Μεγαρεῖς ἔλεγον ὅτι ἔπρεπεν αὐτοῦ μένοντες νὰ πολεμήσωσι.

122. Κύκλωσις τῶν Ἑλλήνων.

Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ ὑπερίσχυεν ἡ γνώμη τῶν Πελοποννησίων, ἐξέρχεται κρυφῶς ἐκ τοῦ συνεδρίου καὶ στέλλει ἄνθρωπον μὲ πλοῖον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μήδων, παραγγέλλας εἰς αὐτόν, τί ἔπρεπε νὰ εἴπῃ. Ὀνομάζετο δὲ ὁ ἄνθρωπος οὗτος Σίκιννος καὶ ἦτο οἰκέτης καὶ παιδαγωγὸς τῶν παίδων τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸν ὅποιον μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἔκαμε Θεσπία, διότι οἱ Θεσπιεῖς ἐδέχοντο πολίτας καὶ τὸν ὑπερεπλούτισε. Τότε φθάσας οὗτος μὲ πλοῖον ἔλεγεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων τὰ ἑξῆς·

Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων μὲ ἐπεμψε κρυφίως τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, (διότι εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ βασιλέως καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ νικήσῃτε ὑμεῖς· μᾶλλον ἢ οἱ Ἕλληνες), διὰ νὰ σᾶς εἴπω ὅτι οἱ Ἕλληνες φοβηθέντες σκέπτονται νὰ φύγωσι, καὶ μάλιστα τῶρα εἶναι καιρὸς νὰ κατορθώσῃτε ἔργον λαμπρότατον, ἐὰν δὲν τοὺς ἀφήσῃτε νὰ φύγωσι. Διότι οὔτε πρὸς ἀλλήλους εἶναι ὁμόφρονες, οὔτε πρὸς σᾶς θά

ἀντισταθῶσιν, ἀλλὰ θὰ ἴδῃτε αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους ναυμαχοῦντας καὶ τοὺς τὰ ὑμέτερα φρονούντας καὶ τοὺς ἄλλους.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Σικίννος ἀνεχώρησεν εὐθύς. Οἱ δὲ βάρβαροι πιστεύσαντες εἰς ταῦτα, εἰς μὲν τὴν νῆσον Ψυττάλειαν, ἧτις κεῖται μεταξὺ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῆς ξηρᾶς, ἀπεβίβασαν μέγα πλῆθος Περσῶν, ἵνα, ἐὰν ἐκεῖ κατὰ τὴν μάχην ἤρχοντο ἄνθρωποι, τοὺς μὲν φίλους των σφάζωσι, τοὺς δ' ἐχθροὺς των φονεύωσι, τὰ δὲ Ἑλληνικὰ πλοῖα περιεκύκλωσαν, ἵνα συλλάβωσιν αὐτὰ καὶ ἐκδικηθῶσι διὰ τὰ ἐν Ἀρτεμισίῳ παθήματα. Ταῦτα ἐπραττον δι' ὅλης τῆς νυκτὸς χωρὶς παντάπασιν νὰ κοιμηθῶσιν. Οἱ στρατηγοὶ ὅμως τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι ἐφιλονίκουν ἀκόμη καὶ δὲν ἐγίνωσκον ὅτι ὁ στολος τῶν βαρβάρων περιεκύκλωσεν αὐτοὺς, ἀλλ' ἐπίστευον ὅτι θὰ ἔμενεν ἐκεῖ, ὅπου τὴν ἡμέραν ἐφαίνετο.

123. Ἀριστείδου καὶ Τηνίων φιλοπατρία.

Ἐν ᾧ δὲ ἀκόμη πάντες ἦσαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, διέβη ἐκ τῆς Αἰγίνης εἰς τὴν Σαλαμῖνα ὁ Ἀριστείδης ὁ Λυσμάχου ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις ἦτο ἐξωστρακισμένος μὲν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἦτο ἄθραπος ἄριστος καὶ δικαιοτάτος πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις. Ἑλθὼν δὲ οὗτος εἰς τὸ συνέδριον ἐκάλεσεν ἔξω τὸν Θεμιστοκλέα, τὸν ὅποιον δὲν εἶχε καθόλου φίλον, μάλιστα δὲ ἐχθρόν. Ἀποβλέπων ὅμως εἰς τὰς παρούσας συμφορὰς ἐλησμόνησε πάντα καὶ ἐκάλεσε αὐτὸν διὰ νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ. Εἶχε δὲ ἀκούσῃ πρότερον, ὅτι οἱ Πελοποννησῖοι ἔσπευδον ν' ἀποπλεύσωσι μὲ τὰ πλοῖα ὅλα εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ὡς δὲ ἐξῆλθεν ὁ Θεμιστοκλῆς, εἶπεν ὁ Ἀριστείδης ταῦτα·

Ἡμεῖς ἀρμόζει νὰ ἀγωνίζωμεθα καὶ κατ' ἄλλον μὲν καιρὸν, ἀλλὰ καὶ τώρα, τίς νὰ πράξῃ πλείοτερα ἀγαθὰ εἰς τὴν πατρίδα μας. Σοῦ λέγω λοιπὸν ὅτι οἱ Πελοποννησῖοι εἴτε πολλὰ λέγουσιν εἴτε ὀλίγα περὶ τοῦ ἀποπλόου των εἰς τὸν Ἰσθμόν, τώρα δὲν τοὺς ὠφελοῦσι παντάπασιν. Ἐρχομαι μάρτυς αὐτόπτης· νὰ σᾶς ἀναγγείλω, ὅτι οἱ ἐχθροὶ περιεκύκλωσαν ὑμᾶς πανταχόθεν καὶ εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ ἐξέλθῃτε, ὅσον καὶ ἂν θέλωσι τοῦτο οἱ Κορίνθιοι ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Εὐριπιδίδης. Ἐλθὲ ἐντὸς καὶ εἰπὲ πρὸς αὐτοὺς τοῦτο.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Θεμιστοκλῆς·

Καὶ ἡ συμβουλὴ σου καὶ ἡ ἀγγελία σου ἀμφοτέρω εἶναι ἐξαιρετά. Διότι μοι λέγεις ὅτι εἶδες γεγεννημένον, ὅπερ ἐγὼ πολὺ ἐπεθύμουν. Μάθῃς δὲ ὅτι ἐγὼ συνήργησα νὰ πράξωσι τοῦτο οἱ Μῆδοι, διότι, ἂν οὐ δὲν ᾔθελον ἐκόντες οἱ Ἕλληνες νὰ πολεμήσωσιν, ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ τις ἄκοντας εἰς τοῦτο. Σὺ δέ, ἐπειδὴ ἤλθες μὲ καλὰς εἰ-

δήσεις, εἴσελθε καὶ εἰπέ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ὁ ἴδιος· διότι, ἂν τὰ εἴπω ἐγώ, θὰ ὑπολάβωσιν ὅτι τὰ ἔπλασα καὶ δὲν θὰ τοὺς πείσω, αὐτοὶ δὲ θὰ ἐξακλουθῶσι νὰ πιστεύωσιν ὅτι οἱ βάρβαροι δὲν ἔκαμον τίποτε. Εἰπέ λοιπόν ὁ ἴδιος τὸ πρᾶγμα, πῶς ἔχει. Καὶ εἶτε τὸ πιστεύωσιν εἶτε μὴ, εἰς ἡμᾶς εἶναι ἀδιάφορον, διότι, ἀφ' οὗ, ὡς λέγεις, εἴμεθα πανταχόθεν κεκυκλωμένοι, δὲν δύνανται πλέον νὰ φύγωσιν.

Εἰσελθὼν δὲ ὁ Ἀριστείδης εἰς τὸ συνέδριον διηγήθη ὅτι περιεκυκλώθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ προτρέψας αὐτοὺς νὰ ἐτοιμασθῶσι πρὸς ὑπεράσπισιν ἐξήλθεν. Ἄλλ' οἱ στρατηγοὶ δὲν ἐπίστευον τὴν εἰδῆσιν καὶ ἐξηκολούθουν νὰ φιλονικῶσιν, ὅτε ἦλθον μετὰ πλοίου Τήνιοι αὐτόμολοι, οἵτινες εἶπον ὅ,τι ἔλεγε καὶ ὁ Ἀριστείδης. Χάριν τῆς ἐκδουλεύσεως ταύτης τὸ ὄνομα τῶν Τηνίων ἀναγράφῃ εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ἀφιερωθέντα τρίποδα μεταξὺ τῶν καταστρεψάντων τὸν βάρβαρον. Οἱ δὲ Ἕλληνες πεισθέντες περὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν βαρβάρων παρεσκευάσθησαν νὰ ναυμαχήσωσι.

124. Νίκη τῶν Ἑλλήνων.

20 Σεντ.

480

Ἦρχισεν ἤδη νὰ ἐξημερώνῃ, ὅτε συνήχθησαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν αὐτὸν τόπον. Ἐνταῦθα ὠμίλησαν καὶ ἄλλοι μὲν θαρρύνοντες τοὺς στρατιώτας, ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο ἀνώτατος πάντων. Οὗτος ἐδείξε διὰ τοῦ λόγου του ἔνθεν μὲν τὸ μέγα καὶ ὑψηλόν, εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ φθάσῃ ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του καὶ τῶν περιστάσεων, ἐνθεν δὲ τὸ ταπεινὸν καὶ μικρόν, καὶ συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ ἐκλέξωσι τὸ πρῶτον. Καὶ ταῦτα εἰπὼν διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα. Ἐμβάντες δὲ πάντες ἐπλευσαν κατὰ τῶν βαρβάρων, οἵτινες μεθ' ὁρμῆς καὶ οὗτοι ἐπλεον ἐναντίον. Οἱ δὲ Ἕλληνες κατ' ἀρχὰς μὲν ὠπισθοχώρουν μετὰ τὴν πρύμναν, ὅτε ὅμως εἶδον ὅτι ὁ Ἀμεινίας ὁ Παλλήνευς ὁ Ἀθηναῖος προχωρήσας μόνος μετὰ τὸ πλοῖόν του συνεπλάκῃ πρὸς ἓν ἐχθρικόν, ἐσπευσαν καὶ οἱ ἄλλοι εἰς βοήθειαν καὶ οὕτως ἤρξατο ἡ μάχη. Λέγεται δὲ ὅτι πρὸς τοῦτο συνέτελεσε καὶ φάσμα γυναικός, ἥτις μετὰ φωνὴν μεγάλην ἐπέπληξε καὶ ἐθάρρυνε τὸν στρατὸν τῶν Ἑλλήνων λέγουσα· Ἀπερίσκεπτοι, μέχρι πόσου ἀκόμη θὰ ὀπισθοχωρῇτε; Καὶ ἐναντίον μὲν τῶν Ἀθηναίων ἦσαν παρατεταγμένοι οἱ Φοίνικες, ἐναντίον δὲ τῶν Λακεδαιμονίων οἱ Ἴωνες, τῶν ὁποίων οἱ μὲν περισσότεροι ἐπολέμησαν ἀνδρείως, οἳ οἱ δὲ ἐνθυμούμενοι τὰς συμβουλὰς τοῦ Θεμιστοκλέους ἐδείξαν δειλίαν. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ μάχῃ κατεστράφησαν τὰ περισσότερα πλοῖα τῶν βαρβάρων ἄλλα μὲν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἄλλα δὲ ὑπὸ τῶν Αἰγινήτων, εἰ καὶ οἱ βάρβαροι ἐπολέμησαν νῦν ἀνδρειότερον ἢ πρότερον ἐν Εὐ-

βοία, διότι ἐφοβοῦντο τὸν Εἰρξην, ὅστις καθήμενος εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀντικρὺ τῆς Σαλαμίνης ὄρους, ὅπερ καλεῖται Αἰγάλειος, παρετήρει καὶ ἐσημείωνεν ἐκάστου τὰ ἔργα. Καὶ τίνες μὲν εἶτε ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἶτε ἐκ τῶν βαρβάρων διέπρεψαν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ, δὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ. Θὰ ἀναφέρω δὲ μόνον περὶ τῶν κατορθωμάτων τῆς Ἀρτεμισίας καὶ τοῦ Αἰγινήτου Κριοῦ τοῦ Πολυκριτοῦ. Καὶ ἡ μὲν Ἀρτεμισία, καθ' ὃν χρόνον περιήλθεν εἰς πολλὴν ἀταξίαν ὁ στόλος τῶν βαρβάρων, καταδιωκόμενη καὶ αὐτὴ ὑπὸ πλοίου Ἀττικοῦ καὶ βλέπουσα ὅτι θὰ συνελαμβάνετο, διότι ἄλλα πλοῖα βαρβαρικά ἔφραττον αὐτῇ τὴν διάβασιν, κατέφυγεν εἰς τὸ ἐξῆς στρατήγημα. Ἐφ' ἧς κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ πλοίου τοῦ Ἀττικοῦ, ὁρμᾷ καὶ αὐτὴ καὶ πίπτει ἐναντίον ἐνὸς πλοίου τῶν βαρβάρων, τὸ ὑποῖον κτυπήσασα ἐθύθισεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ δὲ Ἕλλην πλοίαρχος ἰδὼν τοῦτο ἐνόμισεν ὅτι τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἦτο Ἑλληνικόν ἢ ὅτι κητομόλησεν ἐκ τοῦ Περσικοῦ στόλου καὶ ἦλθε πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων, καὶ διὰ τοῦτο ἀφῆκε τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας καὶ ἐστράφη νὰ καταδιώξῃ ἄλλα. Ὁ δὲ Εἰρξης ἰδὼν καὶ αὐτὸς τὸ κατόρθωμα τῆς Ἀρτεμισίας καὶ νομίζων ὅτι τὸ βυθισθὲν πλοῖον ἦτο τῶν ἐχθρῶν, ἐπαινῶν τὴν Ἀρτεμισίαν εἶπεν· Οἱ ἄνδρες ἐμοῦ ἐγένοντο γυναῖκες καὶ αἱ γυναῖκες ἄνδρες. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσώθη ἡ Ἀρτεμισία, διὰ τὴν σύλληψιν τῆς ὁποίας οἱ Ἕλληνες προσκήρυξαν ἀμοιβὴν δέκα χιλιᾶδων δραχμῶν, διότι ἐθεώρησαν λίαν προσβητικόν νὰ μάχεται κατ' αὐτῶν γυνή. Ἀλλ' αὐτὴ ἐπρόφθικε καὶ ἔφυγεν εἰς τὸ Φάληρον μακρὰν τῆς μάχης. Ὁ δὲ Κριὸς ὁ Αἰγινήτης συναντήσας τὸ Ἀττικὸν πλοῖον, ἐφ' οὗ ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς, εἶπε πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα νὰ προσεῖξῃ, ἵνα ἴδῃ τὸν μηδισμὸν τῶν Αἰγινήτων καὶ ταῦτα λέγων ἐπέπεσε κατὰ Σιδωνίου πλοίου καὶ ἐκυρίευσε τοῦτο. Ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἦτο καὶ ὁ Αἰγινήτης Πυθέας, ὅστις εἶχε συλληφθῇ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐμπροσθεν τῆς Σκιάθου ἀνδρείοτατα πολέμησας καὶ ὃν οἱ Πέρσαι δὲν ἐφόνευσαν θαυμάσαντες. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ Πυθέας ἐπανεῖλθεν εἰς τὴν Αἴγιναν.

125. Πένθος Περσῶν.

Ἐν τῇ μάχῃ δὲ ταύτῃ ἡ καταστροφὴ τῶν Μήδων ἦτο μεγάλη, διότι οἱ στρατιῶται, μὴ ἡξέροντες νὰ κολυμβῶσι, συντριβομένων τῶν πλοίων, ἔπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγοντο, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἐξήρχοντο κολυμβῶντες εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ὁ δὲ Ἀριστείδης λαβὼν μεθ' αὐτοῦ στρατιῶται ἀπέβη εἰς τὴν Ψυττάλειαν καὶ κατέσφαξε πάντας τοὺς ἐκεῖ τοποθετηθέντας Πέρσας. Ὁ δὲ Εἰρξης, ὡς εἶδε τὴν γενομένην καταστροφὴν, ἐφρόθη, μὴ τις τῶν Ἰώνων συμ-

βουλεύσῃ τοὺς Ἕλληνας ἢ καὶ αὐτοὶ ἄφ' ἑαυτῶν νοήσωσι νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλάσποντον καὶ διαλύσωσι τὰς γεφύρας καὶ οὕτω περικυκλωθεὶς εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπικεσθῇ, καὶ ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ. Ἵνα δὲ μὴ ἐννοήσωσι τοῦτο οἱ Ἕλληνες, μὴδὲ οἱ ἰδικοὶ του, ἔκαμνε προετοιμασίας διὰ νὰ κόμῃ διθὺν καὶ δευτέραν ναυμαχίαν. Συγχρόνως δὲ ἔστειλε καὶ ταχυδρόμον εἰς τὴν Περσίαν, ἵνα ἀναγγεῖλῃ τὴν παρούσαν συμφορὰν. Οὐδὲν δὲ εἶναι ταχύτερον τῶν ταχυδρόμων τούτων. Λέγουσιν ὅτι ἴστανται ἄνδρες μὲ ἵππους εἰς ἀπόστασιν ὃ εἰς ἀπὸ τοῦ ἄλλου μιᾶς ἡμέρας. Τούτους δὲ οὔτε χιὼν οὔτε βροχὴ οὔτε καῦμα, οὔτε νύξ ἐμποδίζει νὰ διατρέξῃ τάχιστα ἕκαστος ὠρισμένον διάστημα. Καὶ ἄφ' οὗ διανύσῃ ὁ πρῶτος τὸν δρόμον του, δίδει τὴν ἀγγελίαν εἰς τὸν δεύτερον, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὸν τρίτον καὶ οὕτω μεταδίδεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον μέχρι τοῦ τέλους ἡ ἀγγελία. Ὡς δὲ ἔφθασεν ἡ ἀγγελία αὕτη εἰς τὰ Σοῦσα, ἐν ᾧ εἰς τὴν πρώτην, δι' ἧς ἀνγγέλλετο ἡ ὑποταγὴ τῶν Ἀθηνῶν, οἱ Πέρσαι ὑπὸ ὑπερβολικῆς χαρᾶς ἔστρωσαν τὰς ὁδοὺς μὲ μυρσίνας καὶ ἑκαίον θυμιάματα καὶ ἔκαμνον θυσίας, εἰς ταύτην ὅμως τοσοῦτον ἐταράχθησαν, ὥστε ἔσχισαν ὅλοι τὰ φορέματά των καὶ παρεδόθησαν εἰς ἀπαύστους θρήνους καὶ ὀδυρμοὺς κατακρίνοντας τὸν Μαρδόνιον, ὅστις συνεβούλευσε τοιαύτην ἐκστρατείαν. Τὸ πένθος τοῦτο τῶν Περσῶν ἐξηκολούθησε καθ' ὅλον τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, μέχρις οὗ φθάσας ὁ Ξέρξης ἡσύχασεν αὐτοὺς.

126. Φυγὴ Ξέρξου εἰς Περσίαν.

Ὁ δὲ Μαρδόνιος, βλέπων τὸν Ξέρξην ἐν πολλῇ ὄντα λύπῃ διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου καὶ σκοπὸν ἔχοντα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Περσίαν, ἔπειτα δὲ φοβούμενος καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως, διότι παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐσκέφθη ὅτι ἥτο δι' αὐτὸν προτιμότερον νὰ μείνῃ καὶ νὰ ἀγωνισθῇ νὰ ὑποταξῇ τὴν Ἑλλάδα ἢ καὶ νὰ τελευτήσῃ καλῶς τὸν βίον ἐπιχειρῶν μεγάλα ἔργα. Περισσότερον ὅμως ἠλπιζεν ὅτι θὰ ὑποταξῇ τὴν Ἑλλάδα. Ταῦτα λοιπὸν σκεφθεὶς εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα.

Μὴ θλίβου, δέσποτα, μὴδὲ νόμιζε τὸ συμβᾶν μεγάλην συμφορὰν. Ὁ ἀγὼν ἡμῶν θὰ κριθῇ κατὰ ξηράν. Ἔχομεν ἄπειρα στρατεύματα καὶ ἱππικόν, ἐναντίον τῶν ὁποίων οὐδεὶς θὰ τολμήσῃ νὰ ἀντισταθῇ. Διὰ τοῦτο, ἐάν ἐγκρίνης, ἃς προσβάλωμεν εὐθύς τὴν Πελοπόννησον. Ἐάν δὲ πάλιν θέλῃς νὰ ἀναβάλωμεν, καὶ τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ. Μὴ δυσθύνει ὅμως, βασιλεῦ, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ τιμωρηθῶσιν οἱ Ἕλληνες δι' ὅσα ἐπραξαν καὶ νὰ μὴ γίνωσι δοῦλοί σου. Ἐάν ὅμως ἀπεφάσισας νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν Περσίαν, τότε χάριν τῆς

τιμῆς τῶν Περσῶν, οἵτινες πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀγωνίζονται ἀνδρείοτατα καὶ οἵτινες οὐδαμῶς εὐθύνονται διὰ τὴν δειλίαν, ἣν ἔδειξον ἐν τῇ ναυμαχίᾳ οἱ Φοίνικες ἢ οἱ Αἰγύπτιοι ἢ οἱ Κύπριοι ἢ οἱ Κίλικες, ἅφες ἐμὲ μετὰ τριακοσίων μόλις χιλιάδων ἐκλεκτῶν στρατιωτῶν καὶ ὑπισχνούμαι ὅτι θά σοι προσφέρω τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην. Ὁ Ξέρξης ἀκούσας ταῦτα, ἐχάρη, καὶ κατεθέλχθη ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ χαρῇ ἄνθρωπος παθὼν τοιαύτην συμφορὰν καὶ εἶπε πρὸς τὸν Μαρδόνιον· Θὰ σκεφθῶ καὶ θὰ σοῦ ἀποκριθῶ. Ἐπειτα ἐκάλεσεν εἰς συμβούλιον καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τῶν Περσῶν. Μεταξὺ δὲ τούτων ἐκάλεσε καὶ τὴν Ἀρτεμισίαν, ἥτις πρότερον πάντοτε ἔδωκεν αὐτῷ ἀρίστας συμβουλίας. Ὡς δὲ αὕτη ἦλθεν, ἠρώτησεν αὐτὴν ὁ Ξέρξης, τί νὰ κάμῃ, ἵνα ἐπιτύχῃ. Ὁ Μαρδόνιος, λέγει, προτείνει νὰ μείνῃ αὐτὸς μόνος μὲ 300 χιλιάδας νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα, ὁ δὲ λοιπὸς στρατὸς νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Περσίαν. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ἡ Ἀρτεμισία·

Βασιλεῦ, ἀφ' οὗ ὁ Μαρδόνιος δέχεται οὗτο, ἅφες εἰς αὐτὸν ὅσον στρατὸν θέλεις καὶ ἃς ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα. Σὺ ὅμως καλὸν εἶναι νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν Ἀσίαν. Διότι, ἐὰν νικήσῃ ὁ Μαρδόνιος, ἡ τιμὴ ὅλη ἀνήκει εἰς σέ, ἐὰν δὲ πάλιν νικηθῇ, εἰς σέ οὐδὲμια γίνεται μεγάλη συμφορὰ· διότι σώας δύνασαι πολλοὺς κατὰ τῶν Ἑλλήνων νὰ κάμῃς ἀγῶνας. Ἐπειτα οἱ Ἕλληνες νικῶντες δὲν νικῶσι σέ παρὰ ἓνα τῶν δούλων σου, περὶ τοῦ ὁποίου, καὶ ἂν πάθῃ τι, οὐδεὶς θὰ γίνῃ λόγος. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι καλὸν εἶναι νὰ ἀπέλθῃς εἰς τὴν πατρίδα σου, ἀφ' οὗ μάλιστα κατέκαυσας καὶ τὰς Ἀθήνας, ἔνεκα τῶν ὁποίων κατεσκευάσας τὸν στόλον.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸς ἐπεθύμει, διέταξε τὸν μὲν ὑπολειφθέντα στόλον νὰ πλεύσῃ τάχιστα εἰς τὸν Ἑλλησποντον, ἵνα φυλάξῃ τὰς γεφύρας, αὐτὸς δὲ παραμείνῃς ἔτι ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀναχώρησεν ἔπειτα καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐνταῦθα ἐξέλεξεν ὁ Μαρδόνιος τριάκοντα μυριάδας στρατοῦ ἐκλεκτοῦ καὶ ἔμεινε νὰ παραχειμάσῃ ἐν Θεσσαλίᾳ. Ὁ Ξέρξης ὅμως ἔσπευδε νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Ἑλλησποντον μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ του. Καθ' ὁδὸν δὲ ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τροφῶν, ἐπειδὴ ἠναγκάζετο ὁ στρατὸς νὰ τρώγῃ καρπούς, χλόην καὶ φλοιούς τῶν δένδρων, ἐνέσκηψε λοιμὸς καὶ δυσεντερία εἰς τὸν στρατὸν καὶ πολλαὶ χιλιάδες αὐτῶν ἀπέθανον. Μὲ ὀλίγον δὲ στρατὸν φθάσας ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν Ἑλλησποντον, ἐπειδὴ εὖρε λελυμένας ὑπὸ τοῦ χειμῶνος τὰς γεφύρας, εἰβὼν τὸ στενὸν διὰ τῶν πλοίων του, τὰ ὁποῖα εἶχον ἤδη φθάσῃ καὶ περιέμενον ἐνταῦθα, καὶ κατέλυσε μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀβυδὸν. Ἐνταῦθα εὐρόντες τροφὰς περισσο-

τέρας καὶ ἀμέτρως τρώγοντες, ἔπειτα ἀλλάξαντες καὶ τὸ ὕδωρ, ἠσθένουν πολλοὶ καὶ ἀπέθνησκον. Ὅσοι δὲ ἐσώθησαν μετὰ τοῦ Ξέρξου ἐφθίχσαν εἰς τὰς Σάρεις.

127. Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ τὸ ἀριστεῖον τῆς σοφίας.

Οἱ Ἕλληνες μαθόντες τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου κατέδιωξαν αὐτὸν μέχρι τῆς Ἀνδρου. Ἐπειδὴ δὲ οὐδαμοῦ οὕτως ἐφαίνετο, συνεκροτήθη ἐν Ἀνδρῶν συμβούλιον τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν. Καὶ ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἤθελε νὰ πλεύσῃ ὁ στόλος εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ διαλύσῃ τὰς γεφύρας. Ὁ Εὐρυβιάδης ὁμοῦς ἀντεῖπεν ὑποστηρίζας, ὅτι συμφέρον ἦτο οὐχὶ νὰ ἐμποδίσωσιν, ἀλλὰ νὰ διευκολύνωσι τὴν ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι κατόπιν δύνανται νὰ προσβάλωσιν αὐτὸν ἐν τῇ χώρᾳ του. Τοῦτο παρεδέχθησαν καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοὶ Πελοποννήσιοι καὶ αὐτὸς ὁ Θεμιστοκλῆς μεταβαλὼν γνώμην εἶπεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ φέρωμεν τὸν βάρβαρον διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ εἰς ἀπελπισίαν, διότι ἡ ἀπελπισία πολλάκις καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἀκαταγωνίστους. Προτείνει δὲ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν καὶ φροντίσωσι περὶ τῶν οἰκείων του ἑκάστος, τὴν δὲ ἄνοιξιν νὰ πλεύσωσι εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ εἰς τὴν Ἰωνίαν. Τὴν γνώμην ταύτην ἠσπασθήσαν πάντες. Ἀλλ' ἐν ᾧ παρεσκευάζοντο νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν, ὁ Θεμιστοκλῆς ἔστειλε πιστοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν Ξέρξην διαμένοντα ἀκόμη ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἵνα εἰπῶσι πρὸς αὐτὸν τὰ ἑξῆς.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ στρατηγὸς πῶν Ἀθηναίων ἐπιθυμῶν νὰ φινῇ πρὸς σὲ χρήσιμος, ἠμπόδισε τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἤθελον νὰ καταδιώκωσι τὰ πλοῖά σου καὶ νὰ λύσωσι τὰς γεφύρας τοῦ Ἑλλήσποντου. Ὅθεν τώρα δύνασαι νὰ ἀναχωρήσῃς μὲ ὅλην σου τὴν ἵσχυϊαν.

Ταῦτα ἐμήνυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς πρὸς τὸν Ξέρξην. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπανῆλθον ἐκ τῆς Ἀνδρου εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπθεν, ἀφ' οὗ ἔθεσαν κατὰ μέρος, καὶ ἄλλα εἰς τοὺς θεοὺς ἀφιερώματα ὥς καὶ τρεῖς τριῆρεις Φοινικιάς, ὧν ἡ μία ἀφιερῶθη εἰς τὸν Ἰσθμὸν διατηρουμένη ἀκόμη καὶ μέχρις ἡμῶν, ἡ δὲ ἑτέρα εἰς τὸ Σούνιον καὶ ἡ τρίτη εἰς τὴν Σαλαμῖνα πρὸς τιμὴν τοῦ Αἴαντος, ἐμοίρασαν ἔπειτα τὰ λύφωρα. Εἰς δὲ τοὺς Δελφοὺς ἔστειλαν τὰ ἀκροθίνια τοῦ πολέμου, ἐξ ὧν κατεσκευάσθη ἀνδριάς δωδεκάπηγος κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας τὸ ἐμπροσθεν μέρος πρόρας πλοίου. Μετὰ τὴν διανομὴν δὲ τῶν λαφύρων ἐπλεύσαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν Ἰσθμὸν, ἵνα δώσωσι τὰ ἀριστεῖα εἰς

ἐκείνον ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ὅστις ἐδείχθη ἀξιώτατος κατὰ τὸν πόλεμον. Ὡς δὲ ἐφθασαν οἱ στρατηγοί, διένειμαν τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, ἵνα ἀποφασίσωσι, τίς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος καὶ τίς ὁ δευτέρος ἐξ ὧν τῶν Ἑλλήνων. Συνέβη δὲ ἕκαστος τῶν στρατηγῶν νὰ γράψῃ ἑαυτὸν πρῶτον, θεωρῶν ὅτι αὐτὸς ἐδείχθη ὁ ἀριστος πάντων, τὰ δὲ δευτερεῖα ἀπέδωκεν οἱ περισσότεροι εἰς τὸν Θεμιστοκλέα. Ἐν τούτοις, εἰ καὶ οἱ Ἕλληνες ὑπὸ ζυλοτυπίας ἀφῆκαν ἄκριτον τὸν ἀγῶνα καὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἑκαστος, τοῦ Θεμιστοκλέους ὅμως τὸ ὄνομα ἐγένετο γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ σοφώτατος ἀνὴρ τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπέδωκεν εἰς μὲν τὸν Εὐρυδιάδην τὸ ἀριστεῖον τῆς ἀνδρείας, στέφανον ἐξ ἐλαίας, εἰς δὲ τὸν Θεμιστοκλέα τὸ ἀριστεῖον τῆς σοφίας καὶ διξιότητος, ἐπίσης στέφανον ἐξ ἐλαίας. Ἐδῶρσαν δὲ εἰς αὐτὸν καὶ τὸ κάλλιστον ἐν Σπάρτῃ ἄρμα καὶ μετὰ πολλοὺς ἐπαίνους προέπεμψαν αὐτὸν ἀναχωροῦντα οἱ τριακόσιοι λογάδες Σπαρτιάται, οἵτινες καλοῦνται ἱππεῖς, μέχρι τῶν Τεγεατικῶν συνόρων. Τοιαύτην τιμὴν μόνον εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ἐξ ὧν τῶν ἀνθρώπων, οὓς ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἔδειξαν οἱ Σπαρτιάται.

128. Ο στόλος τῶν Ελλήνων ἐν Δήλῳ.

Ὁ περιωθεὶς στόλος τοῦ Εἰρέξου φυγὼν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος ἔπλεεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Πλησίον δὲ τοῦ Ζωστήρος¹ πλέοντες οἱ βάρβαροι ἐν καιρῷ νυκτὸς εἶδον τὰς ἐνταῦθα ἐξεχούσας ἄκρας τῆς ξηρᾶς καὶ ἐκλαβόντες ταύτας ὡς πλοῖα διεσκορπίσθησαν ὑπὸ φόβου φεύγοντες. Μετὰ τινα δὲ χρόνον ἐνόησαν ὅτι δὲν εἶναι πλοῖα, ἀλλ' ἄκραι τῆς γῆς καὶ συνελθόντες ἐξηκολούθησαν νὰ πλέωσι περαιτέρω. Ὅτε δὲ ἐφθασαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀνέμενον νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ ὁ βρασιλεὺς, ὃν ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἀβυδὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ του. Αὐτοὶ δὲ διεχειμάσαν εἰς τὴν Κύμην, τὴν δὲ ἀνοιξὴν συνηθροίσθησαν εἰς τὴν Σάμον, ὅπου ἔμειναν μὲ τριακόσια πλοῖα φυλάττοντες, μὴ ἀποστατήσῃ ἡ Ἰωνία. Οὐδέποτε δὲ ἠλπίζον ὅτι οἱ Ἕλληνες ἤθελον ἔλθῃ καὶ ἐκεῖ νὰ προσβάλωσιν αὐτούς. Κατὰ θάλασσαν λοιπὸν οἱ βάρβαροι ἐδεώρουν ἑαυτοὺς ἡττημένους, κατὰ ξηρὰν ὅμως δὲν εἶχον οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ὁ Μαρδόνιος θὰ ἐδεικνύετο νικητῆς.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἑαρος καὶ ἡ διατριβὴ τοῦ Μαρδονίου ἐν Θεσσαλίᾳ συνηθροίζε τοὺς Ἕλληνας πάλιν. Κεῖ ὁ μὲν πεζὸς στρατὸς δὲν εἶχεν

1) Ἀκρωτήριον ἐν τῷ μέσῳ περὶ τοῦ μεταξὺ Περαιῶς καὶ Σουλίου.

εἰσέτι συναθροισθῇ, ὁ δὲ στόλος ἦλθεν εἰς τὴν Αἴγινα, ἑκατὸν δέκα πλοῖα τὸν ἀριθμὸν. Στρατηγὸς δὲ αὐτῶν ἦτο ὁ Λεωτυχίδης ἐκ Σπάρτης καὶ ὁ Ἐάνθιππος ὁ Ἀρίφρονος ἐξ Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ οὗτοι ἦσαν ἐν Αἰγίνῃ, ἦλθον πρὸς αὐτοὺς ἀπεσταλμένοι τῶν Ἰωνῶν, οἵτινες παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν Ἰωνίαν. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς Δήλου πλεύσαντες ἐφοβούντο νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω, πρῶτον μὲν, διότι δὲν ἐγνώριζον καλῶς τὰ μέρη. Ἐπειτα δ' ἐνόμιζον ὅτι ὅλα ἦσαν πλήρη Περσικῶν στρατευμάτων. Ἡ δὲ Σάμος ἐνομιζέτο ὅτι ἀπείχαν, ὅσον αἱ Ἡράκλειοι στήλαι. Ἀλλὰ καὶ οἱ βάρβαροι καταπεφοβισμένοι καὶ αὐτοὶ δὲν ἐτόλμων νὰ πλεύσωσι πρὸς δυσμὰς ἐντεῦθεν τῆς Σάμου. Ὡσαύτως καὶ οἱ Ἕλληνες, εἰ καὶ παρεκάλουν αὐτοὺς οἱ Χίοι, δὲν ἐτόλμων νὰ πλεύσωσι καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀνατολὰς πέραν τῆς Δήλου. Καὶ οὗτος ὁ φόβος ἐφύλαττε τὸ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα.

129. Αἱ προτάσεις τοῦ Μαρδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὅτε δὲ ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων ἐπλεεν εἰς τὴν Δήλον, ὁ Μαρδόνιος διεχείμαζεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐκ τῆς χώρας δὲ ταύτης ἔστειλεν εἰς Ἀθήνας πρεσβευτὴν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντου, ἵνα προσπαθήσῃ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἔλθωσιν εἰς συμβιβασμὸν τινα πρὸς αὐτόν. Ἐνόμιζε δὲ ὁ Μαρδόνιος ὅτι ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Ἀθηναίους δὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ οὐδὲν ἐκ τῆς θαλάσσης, κατὰ ξηρὰν δὲ ἐθεώρει τὰς δυνάμεις τοῦ πολὺ ἀνωτέρας τῶν Ἑλληνικῶν. Διὰ τοῦτο ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὸν Ἀλέξανδρον, ὃν ἐπίστευεν ὅτι θὰ εἰσέκουον οἱ Ἀθηναῖοι, πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντες. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας ἔλεγε τὰ ἑξῆς·

Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὁ Μαρδόνιος λέγει τὰ ἑξῆς· Εἰς ἐμὲ ἦλθεν ἀγγελία παρὰ τοῦ βασιλέως λέγουσα οὕτω· Συγχωρῶ ὅλα εἰς τοὺς Ἀθηναίους δι' ὅσα μοι ἔπαισαν, καὶ τώρα ποιήσον, Μαρδόνιε, τὰ ἑξῆς· Πρῶτον μὲν ἀπόδος τὴν γῆν εἰς αὐτοὺς ὅπως, δεῦτερον δὲ καὶ ἄλλην ἐκτὸς ταύτης ἃς ἐκλέξωσιν, ὅποιανδήποτε θέλωσι, καὶ νὰ εἶναι αὐτόνομοι. Ἐπειτα κτίσε εἰς αὐτοὺς ὅλους τοὺς ναοὺς, τοὺς ὁποίους ἔκτισα, ἐὰν ὑποσχεθῶσιν ὅτι θὰ γίνωσι σύμμαχοί μου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔλαβον τοιαύτας διαταγὰς, ὀφείλω νὰ ἐκτελέσω ταῦτα, ἐὰν ὑμεῖς δέχησθε νὰ γίνωσι. Σα· λέγω δέ, διὰ τί δὲν ἐρχεσθε εἰς τὸν νοῦν σας νὰ παύσητε τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως, ἀφοῦ δὲν θὰ δυνηθῇτε νὰ νικήσητε αὐτόν, οὐδὲ εἰσθε ἱκανοὶ νὰ ἀντισταθῇτε ἐπὶ πολὺν χρόνον; Εἶδετε τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων τοῦ Ξέρξου καὶ

τὰ ἔργα, ἀκούετε δὲ καὶ πόσας δυνάμεις ἔχω ἐγὼ τώρα. Ἐὰν ὑπερισχύσητε καὶ νικήσητε ἡμᾶς, τὸ ὅποιον δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζητε, πάλιν θὰ ἔλθῃ ἄλλος στρατὸς πολλαπλάσιος. Μὴ θέλετε λοιπόν, ζητοῦντες νὰ ἐξισωθῆτε πρὸς τὸν βασιλέα, νὰ στερηθῆτε τῆς χώρας σας καὶ νὰ διακινδυνεύσητε τὴν ζωὴν σας, ἀλλὰ παύσατε τὸν πόλεμον. Τώρα δὲ εἶναι καιρὸς νὰ παύσητε αὐτὸν ἐντίμως, ἄφ' οὗ προτείνει τοῦτο ὁ βασιλεὺς. Εἴθε δ' ἐλεύθεροι νὰ κάμητε μεθ' ἡμῶν συμμαχίαν ἀνευ δόλου καὶ ἀπάτης.

Ταῦτα παρήγγειλεν, ὦ Ἀθηναῖοι, ὁ Μαρδόνιος νὰ εἰπῶ πρὸς ὑμᾶς. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐνοίας μου οὐδὲν λέγω, διότι δὲν θὰ μάθητε αὐτὴν τώρα κατὰ πρῶτον. Σᾶς συμβουλεύω δὲ ὡς φίλος νὰ δεχθῆτε τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, διότι βλέπω ὅτι δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ ἐξακολουθήσητε διαρκῶς τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον. Ἐὰν δ' ἐβλεπον ὅτι εἴχετε τοιαύτην δύναμιν, οὐδέποτε θὰ ἠρχόμην νὰ σᾶς εἰπῶ τοὺς λόγους τούτους. Σκέφθητε ὅτι ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως εἶναι ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ ὅτι ἡ χεὶρ του ἐκτείνεται μακρὰν. Ἐὰν δὲν δεχθῆτε τὸν συμβιβασμὸν ἀμέσως τώρα, ὅτε οἱ Πέρσαι σᾶς ὑπισχνούνται μεγάλα καὶ εἶναι πρόθυμοι νὰ συμβιβασθῶσι μὲ τοιοῦτους ὄρους, φοβοῦμαι δι' ὑμᾶς, οἵτινες εἴθε ἐκτεθειμένοι πλειότερον τῶν συμμάχων καὶ πάντοτε σεῖς καταστρέφεσθε, διότι ἡ χώρα σας εἶναι τὸ μεταίχμιον τοῦ πολέμου. Διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀκούσητε, ὅσα σᾶς λέγω. Διότι δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα ὁ μέγας βασιλεὺς νὰ συγχωρῇ εἰς σᾶς κατ' ἐξαιρέσειν ὅ,τι ἐπράξατε πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ θέλῃ νὰ γίνῃ φίλος σας.

130. Οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τῶν προτάσεων.

Ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος. Συνέπεσε δὲ εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην νὰ εἶναι παρόντες καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες μαθόντες ὅτι ὁ βάρβαρος ζητεῖ νὰ συμβιβασθῇ μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ἔστειλαν τάχιστα εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις διὰ νὰ ἀποτρέψωσιν αὐτούς. Ἐπίτηδες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέβαλον νὰ ἀκούσωσι τὸν Ἀλέξανδρον, διότι ἦσαν βέβαιοι ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι θὰ ἔστελλον πρέσβεις καὶ ἐπεθύμουν νὰ δείξωσι τὴν γνώμην των καὶ εἰς αὐτούς. Ἀφ' οὗ δὲ ἔπαυσε λέγων ὁ Ἀλέξανδρος, διεδέχθησαν αὐτὸν οἱ ἐκ Σπάρτης ἐλθόντες πρέσβεις καὶ εἶπον τὰ ἑξῆς·

Ἡμᾶς δὲ ἔστειλαν οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν μῆτε νὰ μεταβάλητε διαγωγὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, μῆτε νὰ δεχθῆτε συμβιβασμὸν τινα μὲ τὸν βάρβαρον. Διότι τοῦτο θὰ ἦτο μεγάλη ἀδικία καὶ θὰ ἠτίμαζεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὑμᾶς δὲ πρὸ παντὸς

ἄλλου διὰ πολλοὺς λόγους. Διότι τὸν πόλεμον τοῦτον σεῖς ἐκινήσατε, χωρὶς ἡμεῖς νὰ θέλωμεν, καὶ ὁ ἀγὼν ἐγένετο περὶ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς, εἰς τὸν ὁποῖον συμπαρεσύρθη ὅλη ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἐν ᾧ εἰσθε ἡ αἰτία ὄλων τούτων, θέλετε σεῖς, ὦ Ἀθηναῖοι, νὰ φέρητε τὴν δουλείαν ἀκόμη εἰς τοὺς Ἑλληνας, σεῖς οἵτινες ἀέκασθεν παρ-
ουσιάσθητε ὡς ἐλευθερωταὶ τῶν λαῶν; Τοῦτο εἶναι ἀνυπόφορον. Διὰ τὰς στενοχωρίας σας λυπούμεθα καὶ ἡμεῖς. Βλέπομεν ὅτι δύο ἔτη δὲν ἐθερίσατε καὶ ζῆτε τόσον χρόνον ἄστεγοι. Καὶ διὰ τοῦτο ἀναδεχόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι νὰ διατρέφωμεν τὰ τέκνα σας καὶ τὰς γυναῖκάς σας καὶ τοὺς ἀχρήστους εἰς τὸν πόλεμον ὑπὲρ τὰς σας καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦ πολέμου. Μὴ δελεασθῆτε λοιπὸν ἀπὸ τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, τὰς ὁποίας παρέστησε τόσον καλῶς ὁ Ἀλέξανδρος. Οὗτος πράττει ὅτι ὀφείλει νὰ πράξῃ, διότι τύραννος ὢν συμπράττει μὲ τύραννον. Ὑμεῖς ὅμως δὲν πρέπει νὰ μιμηθῆτε τὸ παράδειγμα τούτου, ἐὰν σκέπτησθε ὀρθῶς, ἡξυβρόντες ὅτι πρὸς τοῖς βαρβάρους οὔτε πίστις ὑπάρχει οὔτε ἀλήθεια.

131. Μεγαλοφροσύνη Ἀθηναίων.

Ταῦτα εἶπον οἱ πρέσβεις. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ἀπεκρίθησαν τὰ ἐξῆς·

Καὶ ἡμεῖς ἡξυβρόμεν ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Μήδου εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἡμετέρας, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ μάς ὀνειδίξῃς διὰ τὴν ἐλλειψίν μας ταύτην. Ἀλλ' ὅμως ἀγαπῶντες πολὺ τὴν ἐλευθερίαν θὰ ὑπερασπίσωμεν αὐτήν, ὅπως ἂν δυνηθῶμεν. Μὴ προσπάθει λοιπὸν νὰ συμβιβάσῃς ἡμᾶς μὲ τὸν βάρβαρον, διότι δὲν θὰ πεισθῶμεν. Καὶ τῶρα φανέρωσον εἰς τὸν Μαρδόνιον, τί λέγουσιν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐν ᾧ ὅσῳ ὁ ἥλιος πορεύεται τὴν αὐτὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν καὶ σήμερον πορεύεται, οὐδέποτε θὰ συμμαχήσωμεν μὲ τὸν Ξέρξην, ἀλλ' ἔχοντες τὰς ἐλπίδας ἡμῶν εἰς τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, τῶν ὁποίων ἐκεῖνος ἀσεβῶς ἐνέπρησε τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα, θὰ πολεμήσωμεν αὐτὸν μετὰ θάρρους. Καὶ σὺ μὴ παρουσιάσῃς τοῦ λοιποῦ εἰς τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοιαύτας προτάσεις, φρονῶν ὅτι προσφέρεις εἰς ἡμᾶς ἐκδούλευσιν καὶ συμβουλεύων νὰ πράξωμεν ἔργα ἀσυγχώρητα. Διότι δὲν θέλομεν νὰ πάθῃς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οὐδὲν ἄχαρι, ἀφ' οὗ εἶσαι φίλος ἡμῶν καὶ πρόξενος.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπεκρίθησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, εἰς δὲ τοὺς πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων εἶπον τὰ ἐξῆς·

Τὸ νὰ φοβηθῶσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, μήπως συνθηκολογήσωμεν μὲ τὸν βάρβαρον, τοῦτο εἶναι ἀνθρώπινον. Ἀλλὰ τοῦτο δι' ἡμᾶς τοὺς

Ἀθηναίους εἶναι λίαν προσβλητικόν, ἀφ' οὗ γνωρίζετε τὸ φρόνημα ἡμῶν ὅτι οὔτε χρυσὸς τοσοῦτος ὑπάρχει οὐδαμοῦ τῆς γῆς οὔτε χώρα τοσοῦτον ὠρεῖα καὶ εὐφορος, τὰ ὅποια προσφερόμενα νὰ πείσωσιν ἡμᾶς νὰ μηδίσωμεν καὶ νὰ συνεργασθῶμεν εἰς τὴν ὑποδοῦλῳσιν τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι πολλὰ καὶ μεγάλα τὰ αἷτια, τὰ ὅποια, καὶ ἂν θελήσωμεν, πάλιν ἐμποδίζουσιν ἡμᾶς νὰ πράξωμεν τοῦτο. Πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον τὰ ἀγάλματα καὶ οἱ ναοὶ τῶν θεῶν εἰ ἐμπεπρησμένοι καὶ συγκεχωσμένοι, διὰ τὰ ὅποια μᾶς ἐπιβάλλεται ὡς ὑπέρτατον καθήκον, ὅσον δυνάμεθα νὰ τιμωρήσωμεν ἐκεῖνον, ὅστις ἐπράξε ταῦτα, καὶ ὅχι νὰ συνηκολογήσωμεν μὲ αὐτόν· ἐπειτα δὲ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔχουμεν τὴν αὐτὴν καταγωγὴν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὴν αὐτὴν θρησκείαν καὶ τὰ αὐτὰ ἥθη καὶ δὲν συμβιβάζεται οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀρνηθῶσιν ὅλα ταῦτα καὶ νὰ προδώσωσι τοὺς ἀδελφοὺς τῶν. Μάθετε δέ, ἂν τοῦτο δὲν ἤξεύρετε ἕως τῶρα, ὅτι ἐν ὅσῳ καὶ εἰς τῶν Ἀθηναίων μένει ἀκόμη ζῶν, οὐδέποτε οὐδεμίαν συνθήκην θὰ κάμωμεν ἡμεῖς μὲ τὸν Ξέρξην. Διὰ δὲ τὴν ἰδικὴν σας ἀγάπην, τὴν ὅποιαν δεῖκνυτε πρὸς ἡμᾶς, νὰ θέλητε νὰ διαθρέψητε τοὺς ἰδικοὺς μας, ἀναγνωρίζομεν τὴν χάριν καὶ θαυμάζομεν τὴν θυσίαν ταύτην. Ἐν τούτοις, εἰ καὶ εἴμεθα διὰ τὴν προθυμίαν σας ταύτην λίαν ὑποχρεωμένοι, ἐν τούτοις ὁμῶς ἀπεφασίσσαμεν νὰ μένωμεν ὡς ἔχομεν καὶ νὰ μὴ γίνωμεν βῆρος εἰς κανένα. Ὡς δὲ τώρα ἔχουσι τὰ πράγματα, ἀνάγκη νὰ στείλῃτε τόχιστα στρατόν· διότι, ὡς εἰκάζομεν, ὁ βάρβαρος δὲν θὰ χρονотριβήσῃ, ἀλλὰ θὰ εἰσβάλῃ τόχιστα εἰς τὴν χώραν, εὐθὺς ὡς μάθῃ ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν ἐκτελοῦμεν ἐξ ὅσων ἐκεῖνος ζητεῖ. Πρὶν λοιπὸν ἐκεῖνος εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν, καιρὸς εἶναι νὰ σπεύσωμεν ἡμεῖς ἐναντίον του εἰς Βοιωτίαν.

Μετὰ τὴν ἀπόκρισιν ταύτην τῶν Ἀθηναίων οἱ πρέσβεις ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σπάρτην.

132. Λιθοβολία Λυκίδου.

Ὁ δὲ Μαρδόνιος, ὡς ἔμαθε παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν ἀπόκρισιν τῶν Ἀθηναίων, ἐκίνησε μετὰ σπουδῆς ἐκ τῆς Θεσσαλίας κατὰ τῶν Ἀθηναίων πορалаμβάνων ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, δι' ὧν διήρχετο, πάντας τοὺς δυναμένους νὰ φέρωσιν ὅπλα. Ὅτε δὲ ἐφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, οἱ Θηβαῖοι συνεβούλευσαν αὐτὸν νὰ στρατοπεδεύσῃ ἐκεῖ καὶ νὰ προσπαθήσῃ διὰ χρημάτων νὰ διαφθείρῃ τοὺς Ἕλληνας, λέγοντες ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἄλλως νὰ νικήσῃ αὐτοὺς πάντας ἡνωμένους. Ὁ Μαρδόνιος ὁμῶς δὲν ἤκουσε τὴν συμβουλὴν ταύτην, ἀλλ' ἔχων μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ καταλάβῃ πάλιν τὰς

Ἀθήνας καὶ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὸ γεγονός τοῦτο εἰς τὸν βασιλέα διὰ πυρσῶν ἀναπτομένων ἀπὸ νήσου εἰς νήσον, προὐχώρησε κατὰ τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν μετέβησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα καὶ εἰς τὰ πλοῖα, ἐγκαταλιπόντες τὴν πόλιν. Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν ἔστειλε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπεσταλμένον τὸν Ἑλλησπόντιον Μουρυχίδην, προτείνων εἰς αὐτοὺς πάλιν συμβιβασμὸν. Ὅτε δὲ οὗτος ἐνεφανίσθη εἰς τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων καὶ εἶπε τὰ ἐν-τεταλμένα, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀπέκρουσαν τὴν πρότασιν, ὁ Λυκίδης ὅμως, εἰς ὧν τῶν βουλευτῶν, εἶτε δεχθεὶς χρήματα παρὰ τοῦ Μαρδονίου, εἶτε καὶ εὐρίσκων κατὰ πεποίθησιν τοῦτο καλόν, εἶπε νὰ δεχθῶσι τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου καὶ νὰ ἀναφέρωσιν αὐτάς εἰς τὸν λαόν. Ὡς δ' ἤκουσαν τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἐν τῇ βουλῇ καὶ οἱ ἐκτὸς αὐτῆς, τοσοῦτον ὠργίσθησαν, ὥστε περικυκλώσαντες ἐφό-νευσαν τὸν Λυκίδην μὲ λίθους. Θορύβου δὲ γενομένου περὶ τοῦ Λυκίδου ἐν Σαλαμῖνι, ἔμαθον τὸ πρᾶγμα καὶ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθη-ναίων καὶ παροτρύνασαι ἢ μία τὴν ἄλλην ὥρμησαν αὐθορυμῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λυκίδου καὶ ἐλιθοβόλησαν καὶ τὴν γυναῖκά του καὶ τὰ τέκνα του.

133. Δίκαια παράπονα Ἀθηναίων.

Εἰς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ἐν ὅσῳ μὲν περιέμενον νὰ ἔλθῃ στρατὸς ἐκ τῆς Πελοποννήσου πρὸς βοήθειάν των, ἔμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ὅτε ὅμως ὁ Μαρδόσιος ἤκού-ετο ὅτι ἦτο εἰς τὴν Βοιωτίαν, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι οὐδαμοῦ ἐφαίνοντο, τότε ἔλαβον τὰ πράγματά των καὶ διέβησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Εἰς δὲ τὴν Λακεδαίμονα ἔστειλαν ἀπεσταλμένους, ἔθεν μὲν διὰ νὰ μεμψῶσι τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι ἀφῆκαν τὸν βάρβαρον νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἔθεν δὲ διὰ νὰ τοὺς ὑπομνήσωσιν, ὅσα ὁ Ξέρξης ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ πρὸς αὐτοὺς, ἐὰν προσήρχοντο μὲ τὸ μέρος του, μάλιστα δὲ, ἵνα εἰπωσιν ὅτι, ἐὰν δὲν βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ φροντίσωσι μόνοι των περὶ τῆς σωτηρίας των. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐώρταζον τὰ Τακίθια καὶ ἢ προσοχὴ των ὅλην ἦτο πῶς νὰ τιμήσωσι τὸν θεόν. Συγχρόνως ὅμως ἐκτιζον καὶ τὸ τεῖχος εἰς τὸν Ἰσθμόν, τὸ ὅποιον εἶχεν ἦδη ὑψωθῇ μέχρι τῶν ἐπάλξεων. Ὅτε δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Ἀθηναίων καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ τῶν Μεγαρέων καὶ τῶν Πλαταιέων, οὓς εἶχον λάβῃ μεθ' ἑαυτῶν, ἐφθασαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ἐνεφανίσθησαν εἰς τοὺς ἐφόρους καὶ εἶπον τὰ εξῆς·

Ἐπεμψν ἡμᾶς οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ σᾶς εἰπώμεν ὅτι ὁ βασιλεὺς

τῶν Μήδων πρῶτον μὲν ἀποδίδει εἰς ἡμᾶς τὴν χώραν μας, ἔπειτα θέλει νὰ μᾶς κόμη καὶ συμμάχους τοῦ Ἰσους, τοῦ καὶ ὁμοίους καὶ πρὸς τούτους νὰ μᾶς ὤσῃ ἐκτός τῆς ἰδικῆς μας καὶ ἄλλην χώραν, ὅποιαν ἀν' ἡμεῖς ἐκλέξωμεν. Ἄλλ' ἡμεῖς φοβούμενοι τὸν θεὸν καὶ θεωροῦντες δεινὸν πρᾶγμα νὰ προδώσωμεν τὴν Ἑλλάδα, ἡρνήθημεν νὰ συνθηκολογήσωμεν μὲ αὐτόν, ἀν καὶ ἡδικήθημεν καὶ κατεπροδόθημεν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἔχομεν ἀπόφασιν, νὰ μὴ ἔλθωμεν οὐδέποτε μὲ τὸν Εἰρῆνι ἐἰς οὐδεμίαν συμφωνίαν προτιμώντες μᾶλλον ἡμεῖς νὰ βλαφθῶμεν ἢ νὰ βλάψωμεν τὴν Ἑλλάδα. Βλέπετε δὲ μὲ πόσῃν εὐλαρίνειαν ἡμεῖς πολιτευόμεθα πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐν ᾧ σεῖς, ἄφ' οὗ ἐμάθετε τὰ ἡμέτερα φρονήματα ὅτι οὐδαμῶς θὰ προδώσωμεν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄφ' οὗ τὸ τεῖχος, τὸ ὅποιον κτιζέτε εἰς τὸν Ἰσθμόν, εἶναι περὶ τὸ τέλος τοῦ, ἀδιαφορεῖτε τώρα ἐντελῶς περὶ τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἐν τῷ συνεφωνήσατε μεθ' ἡμῶν νὰ πολεμήσωμεν τὸν Πέρσῃν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐφάνητε προδῶντες καὶ ἀφήσατε τὸν βάρβαρον νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Εἰς τὸ παρὸν λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι ὀργισμένοι καθ' ὑμῶν, διότι δὲν ἐφέρθητε ὡς ἔπρεπε. Τώρα δὲ εἶπον νὰ στείλῃτε ὁμοῦ μὲ ἡμᾶς στρατὸν, ὅσον δύνασθε τάχιστα διὰ νὰ ἀντισταθῶμεν τοῦλάχιστον κατὰ τοῦ βαρβάρου εἰς τὴν Ἀττικὴν. Διότι, ἄφ' οὗ ἀπετύχομεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἃς τὸν πολεμήσωμεν εἰς τὴν χώραν μας, εἰς τὸ Θριάσιον πεδῖον, ὅπου εἶναι καταλληλότερον εἰς μάχην.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ εὐφοροὶ ἀνέβαλλον ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπὶ δέκα κατὰ συνέχειαν ἡμέρας τὴν ἀπόκρισιν περιμένοντες νὰ τελειώσῃ τὸ τεῖχος εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ἐνόμιζον δὲ ὅτι, τοῦ Ἰσθμοῦ ὄντος τετειχισμένου, οὐδαμῶς εἶχον πλέον ἀνάγκην τῶν Ἀθηναίων. Πρὶν δὲ ἀποκριθῶσιν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους οἱ ἔφοροι, ὁ Χίλκος ὁ Τεγεάτης, ἐκ πάντων τῶν ξένων ὁ τὴν μεγίστην δύναμιν ἔχων ἐν Σπάρτῃ, μαθὼν τοὺς λόγους τῶν Ἀθηναίων εἶπε πρὸς τοὺς ἐφόρους:

Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὦ ἄνδρες ἔφοροι· ἐάν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶναι μὲ ἡμᾶς φίλοι, εἶναι δὲ σύμμαχοι μὲ τὸν βάρβαρον, ὅσον ἰσχυρὸν τεῖχος καὶ ἂν εἶναι ἐκτισμένον εἰς τὸν Ἰσθμόν, εἰς τὸν Πέρσῃν μένουσι πάντοτε μεγάλαι πύλαι ἀνοικταὶ διὰ τὴν Πελοπόννησον. Ἀκούσατε λοιπὸν τοὺς Ἀθηναίους, πρὶν ἀποφασίσωσιν ἄλλο τι, ὅπερ θὰ φέρῃ δυστυχίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἔκαμαν μεγάλην αἰσθῆσιν εἰς τοὺς ἐφόρους, ὥστις τὴν αὐτὴν νύκτα ἔστειλαν ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Πausανίου πεντακισχιλίους Σπαρτιατάς δόντες εἰς ἕκαστον τούτων καὶ ἑπτὰ εἰλωτάς. Τῇ δὲ ἐπομένῃ ἡμέρᾳ ἀνεχώρησαν καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθη-

ναίων καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ πεντακισχίλιοι λογάδες ὀπλῖται ἐκ τῶν περιόικων Λακεδαιμονίων πορευόμενοι πάντες εἰς τὸν Ἴσθμόν.

134. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Τεγεᾶται.

Ὁ δὲ Μακρόνιος, ὅστις διέτριβεν ἐν τῇ Ἀττικῇ, μαθὼν παρὰ τῶν Ἀργείων τὴν ἐστρατείαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐθεώρησεν ἀκατάλληλον τὴν Ἀττικὴν δι' ἵππικοὺς ἐλιγμοὺς καὶ ἐπικίνδυνον μάλιστα εἰς αὐτόν, ἐὰν ἐνικάτο, διότι ἡ πεδιάς αὕτη μίαν καὶ μόνην διέξοδον ἔχει, ὅπου καὶ ὀλίγοι ἄθροωποι ἠδύναντο νὰ ἐμποδίσωσι τὸν στρατὸν του. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Θήβας διὰ νὰ πολεμήσῃ πλησίον πόλεως φιλικῆς καὶ χώρας ἐπιτηδείας εἰς τὸ ἵππικόν. Ἐμπρήσας λοιπὸν τὰς Ἀθήνας καὶ κατακρημνίσας ὅτι ἀκόμη ἴστατο ὀρθὸν εἶτε ἐκ τῶν οἰκιῶν εἶτε ἐκ τῶν τειχῶν εἶτε ἐκ τῶν ναῶν ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὰς Θήβας. Ἐνταῦθα θέλων νὰ ὀχυρώσῃ τὸ στρατόπεδόν του καὶ νὰ ἔχῃ καταφύγιον, ἐὰν ἐνικάτο, ἐδενδρότομήσῃ τὴν χώραν. Τὸ δὲ στρατόπεδον ἐξετείνετο παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν ἀπὸ τῶν Ἐρυθρῶν καὶ ἔφθανε μέχρι τῆς χώρας Πλαταιέων. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι φθάσαντες εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὅπου ἦλθον αὐτοῖς ἐπικούροι καὶ Πελοποννήσιοι φιλοπάτριδες, ἦλθον πάντες εἰς τὴν Ἐλευσίνα καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, οὔτινες εἶχον ἔλθῃ ἐνταῦθα ἐκ Σαλαμῖνος. Ὅτε δὲ ἔφθασαν εἰς τὰς Ἐρυθρὰς τῆς Βοιωτίας καὶ ἔμαθον ὅτι οἱ βάρβαροι ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὸν Ἀσωπὸν, ἀπεφάσισαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἀντιστρατοπεδεύσωσιν εἰς τὰς ὑπάρειας τοῦ Κιθαιρώνος. Τοῦτου δὲ γενομένου κατὰ πρῶτον προσέβαλον αὐτοὺς οἱ Πέρσαι διὰ τοῦ ἵππικοῦ. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἡμύνοντο ἀνδρείως φονεύσαντες μάλιστα καὶ τὸν ἵππαρχον τῶν Περσῶν Μασίστιον, ἄνδρα λίαν τιμώμενον ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πλαταικὸς χωρὸς ἐφαίνετο εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπιτηδειότερος τοῦ Ἐρυθραίου εἰς στρατοπέδευσιν, εἶχε δὲ καὶ ὕδωρ καλλίτερον, ἦλθον ἐνταῦθα καὶ ἐτάχθησαν πλησίον τῆς Γαργαφίας κρήνης καὶ τοῦ τεμένους τοῦ ἥρωος Ἀνδροκράτους. Κατὰ τὴν διάταξιν δὲ τοῦ στρατοῦ οἱ Τεγεᾶται ἀπήλθουν, παραδείγματα φέροντες τῆς ἑαυτῶν ἀνδρείας, αὐτοὶ νὰ καταλάβωσι τὸ ἐν κέραι καὶ οὐχὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἀθηναῖοι εἶπον·

Ἡμεῖς ἐνομιζομεν ὅτι συνήχθημεν ἐνταῦθα οὐχὶ διὰ νὰ λογομαχήσωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ πολεμήσωμεν τὸν βάρβαρον. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Τεγεᾶται μᾶς προκαλοῦσιν ἀναφέρωμεν τὰ παλαιότερα ἀνδραγαθήματα τῶν Ἀθηναίων, ὑπομνήσκωμεν μόνον τὸ ἔργον τοῦ Μαραθῶ-

νος, καθ' ὃ ἡμεῖς μόνοι τῶν Ἑλλήνων ἐνίκησαμεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τεσσαράκοντα ἐξ ἔθνη. Διὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο καὶ μόνον εἵμεθα ἄξιον νομίζομεν, νὰ ἔχωμεν τὴν τάξιν ταύτην. Ἄλ' ἐπεὶ δὴ εἰς τὸν παρόντα καιρὸν δὲν ἀρμόζει νὰ ἐρίζωμεν περὶ τάξεως, ἀφίνομεν τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ὀρίσωσιν εἰς τίνα τάξιν θεωροῦσιν ἡμᾶς καταλλήλους. Ὅπου δὲ καὶ ἂν ταχθῶμεν, θὰ προσπαθῶμεν νὰ πολεμήσωμεν ἀνδρείως.

Ὡς δ' ἤκουσε ταῦτα ὁ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων, ἀνεβόησεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων καὶ οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι κατέλαβον τὸ ἀριστερόν κέρας.

133. Ποράταξις τῶν στρατευμάτων εἰς μάχην.

Ἐτάχθησαν δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες ὡς ἐξῆς. Τὸ δεξιὸν κέρας εἶχον δεκακισχίλιοι Λακεδαιμόνιοι μετὰ τριάκοντα πέντε χιλιάδων εἰλώτων. Πλησίον δὲ τῶν Σπαρτιατῶν ἐτάχθησαν χίλιοι καὶ πεντακόσιοι Τεγεᾶται, ἔπειτα πεντακισχίλιοι Κορίνθιοι καὶ μετὰ τοὺς Κορινθίους τριακόσιοι Ποτιδιαῖται. Ἀμέσως δὲ μετὰ τοὺς Ποτιδιαῖτας ἕστατο Ἀρκάδης Ὀρχομένειο τριακόσιοι, ἔπειτα τρισχίλιοι Σικυωνιοί, ἔπειτα ὀκτακόσιοι Ἐπιδαυριοί. Πλησίον δὲ τῶν Ἐπιδαυρίων παρετάχθησαν χίλιοι Τροιζήνιοι, ἔπειτα διακόσιοι Λεπρεᾶται, τετρακόσιοι Μυκηναῖοι καὶ Κορίνθιοι, χίλιοι Φλειάσιοι, τριακόσιοι Ἑρμιονεῖς, ἑξακόσιοι Ἑρετριεῖς καὶ Στυριεῖς, τετρακόσιοι Χαλκιδεῖς, πεντακόσιοι Ἀμπρακιῶται, ὀκτακόσιοι Λευκάδιοι καὶ Ἀνακτόριοι, διακόσιοι Παλεῖς ἐκ τῆς Κεφαλληνίας, πεντακόσιοι Αἰγινῆται, τρισχίλιοι Μεγαρεῖς, ἑξακόσιοι Πλαταιεῖς καὶ εἰς τὸ ἄκρον οἱ ὀκτακισχίλιοι Ἀθηναῖοι, ὧν ἐστρατήγει Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. Συνεποσούτο δὲ ὅλος ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ὁ συνηγμένος ἐνταῦθα εἰς ὀδῶσκα μυριάδας. Ὁ δὲ Μαρδόνιος, μαθὼν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰς τὰς Πλαταιάς, ἔφερεν ἐκεῖ πάντα τὰ στρατεύματά του καὶ παρέταξεν αὐτὰ ὡς ἐξῆς. Ἀπέναντι τῶν Λακεδαιμονίων ἔταξε τοὺς δυνατωτάτους, ἀπέναντι δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων ἔταξε τοὺς Βοιωτοὺς, τοὺς Λοκροὺς, τοὺς Μακιδεῖς, τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ τινὰς Φωκεῖς, διότι ὅλοι οἱ Φωκεῖς δὲν ἐμῆδιζον. Ἀπέναντι δὲ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων παρέταξε Μήδους, Βακτρίους, Ἰνδοὺς, Σάκας καὶ ἄλλους. — Συνεποσούτο δὲ ὅλος ὁ στρατὸς τοῦ Μαρδονίου εἰς τριακοσίας χιλιάδας βαρβάρων καὶ πεντήκοντα περίπου χιλιάδας Ἑλλήνων, οἵτινες ἦσαν σύμμαχοι τοῦ Μαρδονίου. Πρὶν δὲ ἀρχίσῃ ἡ μάχη, ἐγένοντο θυσίαι εἰς ἀμφοτέρω τὰ στρατόπεδα. Καὶ τὰ μὲν θύματα τῶν Ἑλλήνων ἐδείκνυσον νίκην, ἂν οἱ Ἕλληνες ἔμενον εἰς ἀμυντικὴν θέσιν, τὸ αὐτὸ δὲ ἐμήνυσον καὶ

τὰ τῶν βαρβάρων. Καὶ διὰ τοῦτο ἀμφότεροι οἱ στρατοὶ ἔμενον ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐν ἀπραξίᾳ περιμένοντες οἱ μὲν νὰ γίνῃ ἐναρξίς τοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν ἄλλων. Ἡ ἀναβολὴ δὲ αὕτη τοῦ πολέμου ὠφέλησε κατὰ τοῦτο τοὺς Ἕλληνας, διότι ἤρχοντο πανταχόθεν αὐτοῖς ἐπικουρίαι. Τοῦτο βλέπων καὶ ὁ Μαρκόνιος ἠγανάκτησε καὶ διέταξε τὸν στρατὸν νὰ εἶναι ἑτοιμός εἰς μάχην διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, καθ' ὅτι ἤδη εἶχεν ἐπέλθῃ νύξ.

136. Φιλοπατρία Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ Μαρκονίου ἔμαθον οἱ Ἀθηναῖοι παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, ὅστις ἐν καιρῷ βαθείας νυκτός, ὅτε ἦτο ἡσυχία εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ οἱ ἀνθρωποὶ κοιμῶντο, ἐφίππος ἐπλησίασεν εἰς τοὺς φύλακας τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐζήτησε τοὺς στρατηγούς νὰ θυμολήσῃ. Ὅτε δὲ οἱ στρατηγοὶ ἤλθον εἰδοποιηθέντες περὶ τούτου, ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε πρὸς αὐτοὺς ταῦτα.

Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, σὰς ἐμπιστεύομαι τοὺς λόγους τούτους καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ τοὺς φυλάξῃτε μυστικούς, χωρὶς νὰ τοὺς εἴπητε εἰς ἄλλον τινά, εἰμὴ εἰς τὸν Πausανίαν, ἵνα μὴ με καταστρέψῃτε. Καὶ δὲν θὰ ἔλεγον ὑμῖν οὐδὲν, ἐὰν δὲν ἐκηδόμεν μεγάλης ὀλης τῆς Ἑλλάδος· διότι καὶ ἐγὼ εἰμαι Ἕλλην καὶ δὲν θέλω νὰ βλέπω τὴν Ἑλλάδα δούλην ἀντὶ ἐλευθερίας. Σὰς λέγω λοιπὸν ὅτι τὰ σφάγια δὲν νῆχαρίστησαν τὸν Μαρκόνιον καὶ τὸν στρατὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἀναβάλλει ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τὴν μάχην. Τώρα ὅμως ἀπεφάσισε νὰ μὴ δώσῃ προσοχὴν εἰς τὰ σφάγια καὶ λίαν πρῶτ' αὖριον, εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ νὰ φέγγῃ, ἔχει ἀπόφασιν νὰ ἐπιτεθῇ καθ' ὑμῶν, διότι φοβεῖται, ὡς εἰκάζω, μήπως συναχθῶτε περισσότεροι. Διὰ τοῦτο ἐτοιμάσθητε καὶ σεῖς. Καὶ ἂν ἀναβάλῃ καὶ πάλιν τὴν ἐπίθεσιν, σεῖς καρτερήσατε, διότι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τελειώνουσιν αἱ τροφαὶ τοῦ. Ἐὰν δὲ ὁ πόλεμος οὗτος τελειώσῃ, ὡς ἐπιθυμεῖτε, πρέπει νὰ βοηθήσῃτε καὶ ἐμὲ νὰ ἐλευθερωθῶ, ἐνθυμούμενοι, ὅποσον ἐπικίνδυνον ἔργον χάριν τῶν Ἑλλήνων τώρα ἔπραξα ὑπὸ ζήλου, θέλων νὰ σὰς φανερώσω τοὺς σκοποὺς τοῦ Μαρκονίου διὰ νὰ μὴ ἐπιπέσωσιν οἱ βάρβαροι ἐξαίφνης καθ' ὑμῶν, χωρὶς ἀκόμῃ νὰ τοὺς περιμένῃτε. Ἐγὼ δὲ εἰμαι ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών.

137. Μεταστρατοπέδευσις Ἑλλήνων.

Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ταῦτα εἰπὼν ἔστρεψε τὸν ἵππον καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ εἰς τὴν τάξιν του. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἤλθον καὶ εἶπον εἰς τὸν Pausanίαν, ὅσα ἤκουσαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐγνώριζον τοὺς

Μήδους, πολεμήσαντες κατ' αὐτῶν ἐν Μαραθῶνι, ὁ Πausανίας προέτει-
 νεν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι νὰ ταχθῶσιν εἰς τὸ δεξιὸν κέρας κατὰ τῶν Περσῶν
 ἀντὶ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες θὰ ἐτάσσοντο εἰς τὸ ἀριστερὸν ἀπέναντι
 τῶν Βοιωτῶν καὶ Θεσσαλῶν. Τοῦτο ἐδέχθησαν μετὰ προθυμίας οἱ Ἀθη-
 ναῖοι καὶ ἀντήλλαξαν τὴν θέσιν των πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀλλ' οἱ
 Βοιωτοὶ νοήσαντες τοῦτο ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Μαρδόνιον, ὅστις διέταξεν
 ἀμέσως ὁμοίαν μεταβολὴν, τοποθετήσας τοὺς Πέρσας πάλιν ἀπέναντι
 τῶν Λακεδαιμονίων. Τότε ὁ Πausανίας ἰδὼν ὅτι ἀνεκαλύφθη τὸ
 σχέδιόν του, ἐπαῆλθε μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὸ δεξιὸν κέρας,
 ὅτε ὁ Μαρδόνιος ἐπανάφερε πάλιν τοὺς Πέρσας εἰς τὸ ἀριστερὸν. Ἀφ' οὗ
 δὲ ἐπανελάθον τὰς πρώτας θέσεις των, πέμψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα εἰς
 τοὺς Σπαρτιάτας ὕβρισεν αὐτοὺς ἀποκαλέσας γυναῖκας, διότι τοσοῦτον
 ἐφοβήθησαν τοὺς Πέρσας καὶ προεικάζει αὐτοὺς νὰ ἐξέλθωσιν εἰς
 μάχην. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ἀπεκρίθη οὐδὲν πρὸς τὸν κήρυκα, ὁ Μαρδό-
 νιος θεωρῶν τοῦτο δειλίαν ἐπήρθη καὶ ἔστειλε τὸ ἵππικὸν κατὰ τῶν
 Ἑλλήνων. Οἱ ἱππεῖς δὲ οὗτοι μεταχειρίζοντο καὶ τόξα καὶ ἀκόντια,
 καὶ διὰ τοῦτο ἐβλαπτον πολὺ τοὺς Ἑλλήνας, μὴ δυναμένους νὰ πλησιά-
 σωσι καὶ νὰ κτυπήσωσιν αὐτοὺς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἱππεῖς οὗτοι κατέλαβον
 καὶ τὴν Γαργαφίαν κρήνην, ἐξ ἧς ὕδρευοντο οἱ Ἑλλήνες, οἱ στρα-
 τηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀπεφάσισαν κατὰ τὴν νύκτα νὰ ἐγκαταλί-
 πωσι τὴν θέσιν ταύτην καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς νῆσόν τινα καλουμέ-
 νην Ὠερὸν, ἣτις σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ σχιζομέ-
 νου εἰς δύο βέμματα καὶ ἔπειτα πάλιν ἐνωμένου. Ἐνταῦθα θὰ εἶχον
 καὶ ὕδωρ ἄφθονον καὶ θὰ ἦσαν ἡσφαλισμένοι ἀπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ
 ἱππικοῦ. Κατὰ τὴν νύκτα λοιπὸν ἐδόθη διαταγὴ νὰ μεταβῇ ὁ στρα-
 τὸς εἰς τὸ συμπεφωνημένον μέρος. Καὶ οἱ μὲν περισσότεροι ἀνεχώρησαν,
 διητυνύθησαν ὅμως οὐχὶ εἰς τὴν Ὠερὸν, ἀλλ' εἰς τὴν πόλιν τῶν Πλα-
 ταιῶν καὶ κατέθεσαν τὰ ὅπλα πρὸ τοῦ Ἡραίου. Ὁ δὲ Πausανίας
 νομίζων ὅτι οἱ φεύγοντες διευθύνονται εἰς τὸ συμπεφωνημένον μέρος
 διέταξε καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἀκολουθήσωσι τεύτους. Καὶ οἱ
 μὲν ἄλλοι ταξίλαρχοι ὑπήκουσαν εὐθὺς, ὁ Ἀμομφάρετος ὅμως διοικῶν
 τὸν λόχον τῶν Πιτανητῶν εἶπεν ὅτι οὐδέποτε θὰ φύγῃ τοὺς ξένους
 κατασχόντων αὐτὸν τὴν Σπάρτην. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Πausανίας καὶ
 οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ προσεπάθουν νὰ πείσωσιν αὐτὸν νὰ μὴ ἐκθέσῃ τὸν
 λόχον του εἰς κίνδυνον ἀναπόφευκτον μένων ἐκεῖ μόνος ἐκ τῶν Λα-
 κεδαιμονίων, ὁ Ἀμομφάρετος λαβὼν λίθον δι' ἀμφοτέρων τῶν χει-
 ρῶν ἔρριπεν αὐτὸν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Πausανίου καὶ εἶπε·

Διὰ ταύτης τῆς ψήφου ψηφίζω νὰ μὴ φεύγωμεν τοὺς βαρβάρους.

Βλέπων ὁ Πausανίας τὸ ἀμετάπειστον τοῦ ἀνδρὸς ἀπεφάσισε νὰ
 τὸν ἐγκαταλίπῃ καὶ ἀναγγείλας εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ πλησιάσωσι

τοὺς Λακεδαιμονίους ἐξεκίνησε πορευόμενος εἰς τὴν Ὠρεόην. Μετὰ
 τινα δὲ χρόνον ἠκολούθησε καὶ ὁ Ἀμομόρστος, βλέπων ὅτι μόνος οὐ-
 δὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ.

138. Ἐνδοξος νίκη τῶν Ἑλλήνων.

20 Σεπτ.
479

Ἐν ᾧ δὲ ἐπορεύοντο οἱ Σπαρτιάται εἰς τὴν Ὠρεόην, ὡς εἶχε
 διατάξῃ ὁ Πausanias, αἶφνης ἐπιπίπτει κατ' αὐτῶν τὸ ἱππικόν
 τῶν βαρβάρων καὶ κατόπιν ὁ Μαρδόνιος μετ' ὁ σώμα τῶν Περ-
 σῶν. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιάται καὶ μετ' αὐτῶν οἱ Τεγεᾶται στραφέντες
 ὤρμησαν κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ συνεκροτήθη μάχη πεισματώδης καὶ
 πολλοὶ ἐκατέρωθεν ἐπιπτον. Ὁ δὲ Μαρδόνιος ἐπὶ λευκοῦ ἵππου καθήμε-
 νος παρώτρυνε τοὺς Πέρσας. Ἄλλ' ὁ Ἀεΐμνηστος, ἐπιφανὴς πολίτης
 τῆς Σπάρτης, εἰσχωρήσας εἰς τὸν στρατὸν τῶν βαρβάρων ἐφόνευσε τὸν
 Μαρδόνιον. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Μαρδονίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν
 χιλίων ἀνδρέων στρατιωτῶν, οἱ λοιποὶ ἔστρεψαν τὰ νῶτα καὶ ἔφευ-
 γον. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὴν μάχην ἔσπευσαν νὰ βοηθήσωσι
 τοὺς Σπαρτιάτας, ἀλλ' οἱ μὲν ἔλκοντες Ἕλληνας τοὺς ἡμπόδισαν. Φεύ-
 γοντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος, ὅπου εἶχον
 κατασκευάσῃ εἰς μέρος τι τῆς Θηβαΐδος. Ὁ δὲ Ἀρτάβαζος τοῦ
 Φαρνάκου, ὅστις ἐξ ἀρχῆς δὲν ἐπεδοκίμαζε τὰ σχέδια τοῦ Μαρ-
 δονίου, ὡς εἶδε τοὺς Πέρσας φεύγοντας, λαθὼν τέσσαρας μυριάδας
 στρατοῦ ἔφυγεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκείθεν διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου
 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ διωγμοῦ τούτου οἱ
 περὶ τὸ Ἡραῖον τεταγμένοι Ἕλληνας ἔμαθον ὅτι ἤρξατο ἡ μάχη καὶ
 ὅτι νικῶσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι. Τοῦτο ἀκούσαντες ἔσπευσαν ἄνευ τά-
 ξεώς τινος νὰ φθάσωσιν εἰς τοὺς μαχομένους. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἐπέ-
 πσε κατ' αὐτῶν τὸ ἱππικόν τῶν Θηβαίων καὶ ἀφ' οὗ ἐφόνευσεν ἐξ
 αὐτῶν ἐξακοσίους, τοὺς λοιποὺς ἀπέκλεισεν εἰς τὸν Κιθαῖρῶνα. Καὶ
 οὗτοι μὲν ἀπώλοντο ἀδόξως. Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος τῶν
 βαρβάρων κλεισθέντες ἐντὸς τοῦ τεύχους ἡμύνοντο κατὰ τῶν Λακε-
 δαιμονίων λίαν ἐπιτυχῶς, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἤξευρον νὰ τει-
 χομαχώσιν. Ὅτε ὁμως ἦλθον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἤρξατο τειχομαχία
 ἰσχυρὰ διαρκέσασα πολλὸν χρόνον. Τέλος ὁμως οἱ Ἀθηναῖοι ἀνδρείως καὶ
 ἐπιμόνης πολεμήσαντες ἀνέβησαν τὸ τεῖχος καὶ ἐκρήμνισαν αὐτό. Πρῶ-
 ται δὲ εἰσῆλθον οἱ Τεγεᾶται καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ διαρπάσαντες τὴν
 σκηνὴν τοῦ Μαρδονίου, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ἦτο καὶ ἡ φάτνη τῶν ἵπ-
 πων τοῦ Μαρδονίου, ὅλη χαλκίνη, καὶ θαυμασμοῦ ἄξια, τὴν ὁποίαν
 οἱ Τεγεᾶται ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, τὰ δὲ ἄλλα
 ἔφερον ἄμεσως εἰς τὸ μέρος, ὅπου οἱ ἄλλοι Ἕλληνας ἀπέθετον τὰ

λάφυρα. Πεσόντος δὲ τοῦ τείχους οἱ βάρβαροι κατελήφθησαν ὑπὸ μεγάλῃς δειλίας· καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπραττον τώρα ἄλλο ἢ νὰ φονεύωσιν. Ὡστε ἐκ τῶν τριάκοντα μυριάδων στρατοῦ τοῦ Μαρδονίου δὲν ἐσώθησαν εἰμὴ αἱ τέσσαρες μυριάδες τοῦ Ἀρταβάζου καὶ περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας ἐκ τῶν ἄλλων. Ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων δὲ ἀπέθανον ἐν τῇ μάχῃ ἐν ὅλῳ ἐνενήκοντα καὶ εἰς, ἐκ δὲ τῶν Τεγεατῶν ὀκτὰ ἐξ καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων πεντήκοντα δύο. Ὁ ἀνδρειότατος δὲ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐφάνη ὁ Ἀριστόδημος, ὁ ἐν Θερμοπύλαις ἐκ τῶν τριακονσίων μόνος σωθεὶς, ὅστις καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ. Δὲν ἐτίμησαν ὁμῶς αὐτὸν οἱ Σπαρτιᾶται, ὥσως ἐκ φθόνου, διότι εἶπον ὅτι θέλων νὰ ἀποπλῦνῃ τὸ παλαιὸν ὄνειδος ἀπεφάσισε νὰ ἀποθάνῃ καὶ διὰ τοῦτο ἐπραξεν ἔργα μεγάλα. Ἐτίμησαν δὲ τοὺς μετὰ τὸν Ἀριστόδημον ἀριστεύσαντας καὶ ἀποθανόντας, τὸν Ποσειδώνιον, τὸν Φιλόκυνα καὶ τὸν Ἀμομφάρετον. Ἐν Πλαταιαῖς δὲ εἶχε φονευθῇ καὶ ὁ Καλλικράτης ἐκ Σπάρτης, ὁ ῥωιότατος ἀνὴρ τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἔξω τῆς μάχης βληθεὶς διὰ βέλους εἰς τὸ πλευρόν, καθ' ὃν χρόνον ἔσφαζε τὰ θύματα. Ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν, εἶπε πρὸς Ἀρίμνηστον τὸν Πλαταιέα ὅτι δέντον ἐμελε, διότι ἀπέθνησκεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ διότι δὲν μετεχειρίσθη τὸν βραχίονά του οὐδὲ ἐπραξέ τι ἄξιον ἑαυτοῦ καὶ τῆς προθυμίας, ἣν εἶχε νὰ πράξῃ. Ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἡρίστευσεν ὁ Σωφάνης ἐκ τοῦ δήμου τῆς Δεκελείας, περὶ τοῦ ὁποίου λέγουσιν ὅτι ἐμάχετο ῥίπτων κατὰ γῆς ἄγκυραν, ἣν εἶχε δι' ἀλύσεως χαλκίνης δεδεμένην ἐκ τοῦ ζωστήρος τοῦ θώρακος, ἵνα μὴ δύνανται νὰ μετακινῶσιν αὐτὸν ἐκ τῆς τάξεως οἱ ἐναντίοι. Ὅτε δὲ ἐγένετο φυγὴ τῶν πολεμίων, ἀνελάμβανε τὴν ἄγκυραν καὶ ἐδίωκεν αὐτούς.

Ἀφ' οὗ δὲ πάντα εἶχον τελειώσῃ, ἔφθασαν καὶ οἱ Μαντινεῖς, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Ἡλείοι, οἵτινες ἐλυπήθησαν πολὺ, διότι ὑστέρησαν. Ὡς δὲ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα τῶν, κατεδίκανον τοὺς στρατηγοὺς τῶν εἰς ἑξορίαν.

139. Εὐχαριστήρια εἰς τοὺς θεοὺς.

Εἰς δὲ τὸ ἐν Πλαταιαῖς στρατόπεδον τῶν Αἰγινήτων ἦτο ὁ Λάμπων τοῦ Πυθέου, εἰς τῶν πρώτων τῆς Αἰγίνης, ὅστις ἔχων ἀνοσιώτατον λόγον ἐπορεύθη πρὸς τὸν Παυσανίαν. Ἐλθὼν δὲ ταχέως ἔλεγε πρὸς αὐτὸν τὰδε·

Ὡ παῖ τοῦ Κλεομβρότου, ἐξετέλεσας ἔργον μέγιστον πάντων τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων καὶ ἀπέκτησας ὁδὸν μεγίστην. Ἄλλ' ἐν ἀκόμῃ δὲν ἐπραξας. Ἀνασκολόπισον τὸ σῶμα τοῦ Μαρδονίου, ἱκανοποιῶν οὕτω τὸν θεὸν σου, τὸν Λεωνίδα, ὃν ὁ Μαρδόνιος καὶ

ὁ Ξέρξης ἀποτερόντες τὴν κεφαλὴν ἀνισταύσαν. "Αν τοῦτο πράξῃς, τότε καὶ οἱ βάρβαροι ὕστερον θὰ φυλάττωνται, νὰ μὴ πράττωσι τοιαῦτα ἀτάσθαλα ἔργα καὶ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, θὰ σὲ ἐπαινέσωσι.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Πausanίας·

"Ὡς ἐγένε Αἰγινήτα, σὲ εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ φροντίδα, ἣν δεικνύεις πρὸς ἐμέ. Εἰς τὴν γνώμην σου ὁμῶς ταύτην ἠπατήθης· διότι, ἂν οὐ ἐξήρες ὕψηλά καὶ τὴν πατρίδα μου καὶ τὸ κατόρθωμά μου, μὲ ἔρριψας πάλιν εἰς τὸ μηδέν, δίδων μοι συμβουλὴν νὰ ἀτιμάσω τὸν νεκρὸν καὶ λέγων ὅτι, ἂν πράξω τοῦτο, θὰ ἀκουσθῶ καλλίτερον. Ταῦτα ὁμῶς ἀρμύζει νὰ πράττωσιν οἱ βάρβαροι καὶ ὅχι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες. Καὶ ὁμῶς καὶ ἐκείνους κατακρίνομεν πράττοντας τοιαῦτα. Ποτὲ λοιπὸν νὰ μὴ ἀξιωθῶ νὰ ἀρέσω διὰ τοιούτων ἔργων, μήτε εἰς τοὺς Αἰγινήτας μήτε εἰς τοὺς ἀρεσκομένους εἰς ταῦτα. Ἐγὼ ἀρκούμαι νὰ κάμνω ὅσα καὶ νὰ λέγω ὅσα καὶ νὰ ἀρέσω εἰς τοὺς Σπαρτιᾶτας. Ὁ δὲ Λεωνίδας, ὃν μὲ προτρέπει νὰ ἱκανοποιησῶ, νομίζω ὅτι ἱκανοποιήθη καὶ ἐτιμήθη μεγάλως καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἐν Θερμοπύλαις τελευτήσαντες διὰ τοῦ θανάτου ἀναριθμήτων βαρβάρων. Σὺ δὲ τοῦ λοιποῦ μὲ τοιαύτας συμβουλὰς μὴ τολμήσης· ἄλλοτε νὰ μὲ πλησιάσης, γνώριζε δὲ χάριν ὅτι ἀναχωρεῖς τώρα σῶος.

Καὶ οὗτος μὲν ταῦτα ἀκούσας ἀνεχώρησεν. Ὁ δὲ Πausanίας διεκήρυξεν εἰς τὸν στρατὸν νὰ μὴ ἐγγίῃσι μηδεὶς τὰ λάφυρα, πάντα δὲ τὰ πράγματα διέταξε τοὺς εἰλωτας νὰ συγκομίσωσιν εἰς ἓν μέρος. Οὗτοι δὲ διασκορπισθέντες εἰς τὸ στρατόπεδον εὗρισκον σικνὰς χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς, κλίνας ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους, κρατήρας χρυσοῦς, φιάλας καὶ ἄλλα ποτήρια. Ἐπειτα δὲ ἐκ τῶν κειμένων νεκρῶν ἐλάβανον ψέλια καὶ περιδέρια καὶ ἀκινάκας χρυσοῦς. Ἀφ' οὗ δὲ πάντα ταῦτα συνεκομίσθησαν, πρῶτον μὲν ἐχώρισαν τὴν δεοκάτην διὰ τοὺς θεοὺς ἥτοι διὰ τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα, ἂν ᾗς κατεσκευάσθη ὁ χρυσοῦς τρίπους, ὅστις ἐστήθη πλησίον τοῦ βωμοῦ ἐπὶ τοῦ τρικεφάλου χαλκίνου ὄρεως· διὰ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ θεόν, ἂν ᾗς κατεσκευάσθη ὁ δεκάπηχρος χάλκινος Ζεὺς, καὶ διὰ τὸν ἐν τῷ Ἰσθμῷ θεόν, ἂν ᾗς κατεσκευάσθη χάλκινος Ποσειδῶν ἐπτάπηχρος. Ἐπειτα δὲ διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὰ λοιπὰ ἐξ ἑαυτοῦ. Μόνον εἰς τὸν Πausanίαν ἔδωκαν περισσότερα ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων. Μετὰ τὴν διανομὴν δὲ τῆς λείας ἔθαψαν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς χωριστὰ ἕκαστος. Ἐπειτα ἀπεφάσισαν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ νὰ ἀπαιτήσωσι νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τοὺς μηδίσαντας Θηβαίους. Ἐλθόντες δὲ τῇ ἐνδεκάτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην·

ἐπολιόρχησαν τὴν πόλιν μέχρι τῆς εἰκοστῆς. Τότε παρέδωκαν εἰς αὐτοὺς οἱ Θηβαῖοι τοὺς μηδίσαντας, οὓς ὁ Πausανίας ὀδηγήσας εἰς Κόρινθον ἐφόνευσε.

140. Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη.

Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν, καθ' ἣν συνέβη ἡ ἐν Πλαταιαῖς καταστροφή, συνέπεσε νὰ γίνῃ καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίας. Ὅτε, ὡς εἴπομεν πρότερον, τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Λεωτυχίδην τὸν Λακεδαιμόνιον ἔμενον ἐν Δήλῳ, ἤλθον πρέσβεις ἐκ Σάμου τρεῖς ὁ Ἀάμ-
πων, ὁ Ἀθηναγόρας καὶ ὁ Ἠγησίστρατος κρυφᾶ ἀπὸ τοὺς Πέρσας καὶ ἀπὸ τὸν Θεομήστορα, ὃν οἱ Πέρσαι κατέστησαν τύραννον τῆς Σάμου. Οἱ τρεῖς οὗτοι πρέσβεις παρουσιάσθησαν πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ λαβὼν τὸν λόγον ὁ Ἠγησίστρατος ἔλεγε πολλὰ καὶ παντοῖα, ὅτι, ἂν μόνον ἴδωσιν αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, θὰ ἀποστατήσωσιν ἀπὸ τοὺς Πέρσας καὶ ὅτι οἱ βάρβαροι δὲν θὰ ἀντισταθῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀντισταθῶσι, τότε καλλιτέραν ἄλλην ἄγραν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὕρωσι οἱ Ἕλληνες. Ἐπικαλούμενος δὲ τοὺς θεοὺς προέτρεπε τοὺς στρατηγοὺς νὰ σώσωσιν ἐκ τῆς δουλείας τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ διώξωσι τοὺς βαρβάρους. Ἐλεγε δὲ ὅτι ταῦτα εἶναι εὐκόλως νὰ γίνωσι, διότι τὰ πλοῖα τῶν βαρβάρων καὶ κακῶς πλέουσι καὶ ἀδύνατα εἶναι νὰ πολεμήσωσι πρὸς τὰ Ἕλληνικά. Προσεφέροντο δὲ καὶ οἱ τρεῖς νὰ μείνωσιν εἰς τὰ πλοῖα τῶν ὁμη-
ροι, ἐὰν ὑποπτεύωσιν ὅτι ζητοῦσι διὰ δόλου νὰ φέρωσιν αὐτοὺς εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ καλὸς Σάμιος ἐπέμενε παρακαλῶν, ὁ Λεω-
τυχίδης ἠρώτησεν αὐτὸν, πῶς ὀνομάζεται. Ἀκούσας δὲ Ἠγησίστρα-
τος, εἶπε, «δέχομαι τοῦτο ὡς καλὸν οἰωνόν», καὶ μετὰ τινος ἡμέρας ἀνήγαγον τὰ πλοῖα ἐκ τῆς Δήλου εἰς τὴν Σάμον. Φθάσαντες δὲ εἰς τὰ Καλάμισα τῆς Σάμου, προσωρμίσθησαν πλησίον τοῦ Ἡραίου καὶ παρεσκευάζοντο εἰς ναυμαχίαν. Οἱ δὲ Πέρσαι φοβηθέντες ἀπε-
φάσισαν νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὴν ἡπειρον, ἵνα ᾧσιν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἔμενον ἐν Μυκάλῃ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ φυλάττῃ τὴν Ἰωνίαν. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τοῦ στρατοῦ τούτου ἀνέβαινε εἰς ἐξή-
κοντα χιλιάδας ἀνθρώπων, ἀρχηγὸς δὲ ἦτο ὁ Τιγράνης, ὅστις ὑπερ-
έβαινε τοὺς Πέρσας κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. Ἐλθόντες δὲ ἐνταῦθα οἱ βάρβαροι ἀνέβλυσαν τὰ πλοῖα εἰς τὴν ξηρὰν καὶ περι-
κύκλωσαν αὐτὰ μὲ περίφραγμα ἐκ λίθων καὶ ξύλων, κόψαντες πρὸς τοῦτο δένδρα ἡμέρα. Ἐμπροσθεν δὲ τοῦ περιφράγματος ἐνέπηξαν καὶ σκόλοπας καὶ ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ ὑπομείνωσι πολιορκίαν καὶ νὰ νικήσωσιν. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἔμαθον τὴν φυγὴν τῶν βαρβάρων, ἐπλεύσαν κατόπιν αὐτῶν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Μυκάλην. Φθάσαντες

δὲ πλησίον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου εἶδον τὰ μὲν πλοῖα τοῦ ἐχθροῦ ἀνειλκυμένα εἰς τὴν ξηράν ἐντὸς τοῦ τείχους, πολλὸν δὲ στρατὸν παραταταγμένον εἰς τὸν αἰγιαλόν. Ὁ δὲ Λεωτυχίδης προσήγγισε πλησιέστερον τῶν ἄλλων καὶ διὰ κήρυκος ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἴωνας νὰ ἔλθωσι πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων. Ἀφ' οὗ δὲ ἐκήρυξε ταῦτα ὁ Λεωτυχίδης, οἱ Ἕλληνες ἐπλησίασαν τὰ πλοῖα εἰς τὴν ξηράν, καὶ ἀποβάντες εἰς τὸν αἰγιαλὸν παρετάσσοντο εἰς μάχην. Οἱ δὲ Πέρσαι ὑποπτεύοντες τοὺς Ἴωνας ὅτι εὐνοοῦσι τοὺς Ἕλληνας τοὺς μὲν Σαμίους ἀφώπλισαν, τοὺς δὲ Μιλησίους διέταξαν νὰ φυλάττωσι τὰς διόδους τὰς φερούσας εἰς τὰ ὄρη τῆς Μυκάλης, ἵνα οὕτως ἀπομακρύνωσιν αὐτοὺς τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἐπειτα παρεσκευάσθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς μάχην. Ὅτε δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπήρχοντο κατὰ τῶν βαρβάρων, διεδόθη εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον φήμη ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν Πλαταιαῖς ἐνίκησαν τὸν Μαρδόνιον, εἶδον δὲ καὶ ῥάβδον κήρυκος κατὰ τὸν αἰγιαλὸν κειμένην. Τοῦτο ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων καὶ ὤρμησαν μετὰ θάρρους κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐν αἷς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἤρχοντο κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπὶ ὀμαλοῦ χώρου, οἱ δὲ ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, προσχώρουν διὰ χαράδας τινὸς καὶ τῶν ὀρέων. Ἀλλὰ πρὶν φθάσωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Ἀθηναῖοι συνεπλάκηνσαν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἡμύνητο γενναίως. Ὅτε ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀνίκη τὸ κατόρθωμα εἰς αὐτοὺς καὶ ὄχι εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους παρεκέλευσαν ἀλλήλους καὶ ὤρμησαν προθυμότερον, τότε ἤλλαξε τὸ πρᾶγμα. Διότι οἱ βάρβαροι ὑπομείναντες ἔτι χρόνον τινὰ ἀμυνόμενοι διεσπάρσθησαν ἐπὶ τέλους καὶ ἔφυγον εἰς τὸ τεῖχος. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ κατόπιν αὐτῶν τεταγμένοι Κορίνθιοι, Σικυῶνιοι καὶ Τροιζήνιοι ἠκολούθησαν τοὺς φεύγοντας καὶ προσέβαλον τὸ τεῖχος. Κυριεύοντας δὲ καὶ τοῦ τείχους, οἱ βάρβαροι οὐδεμίαν πλέον ἔδειξαν ἀντίστασιν, ἀλλὰ πάντες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν πλὴν τῶν Περσῶν, οἵτινες ἡμύνηντο μέχρι οὗτου ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ἀπετελείωσαν τὰ λοιπὰ. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἔπεσον καὶ πολλοὶ μὲν βάρβαροι, ἐν οἷς δύο στρατηγοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Ἕλληνες, ἐν οἷς πάντες οἱ Σικυῶνιοι καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Περίλαος. Ἀνδρείαν δὲ μεγάλην μάλιστα πάντων ἔδειξαν οἱ Ἀθηναῖοι, μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ Κορίνθιοι, οἱ Τροιζήνιοι καὶ οἱ Σικυῶνιοι. Συνέτελεσαν δὲ εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν βαρβάρων καὶ οἱ Ἴωνες, οἵτινες, καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο ἡ μάχη, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν βαρβάρων βοηθοῦντες τοὺς Ἕλληνας. Πρῶτοι δὲ εἰς τοῦτο ἤρχισαν οἱ Σάμιοι.

Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Ἕλληνες ἐφόνευσαν τοὺς περισσοτέρους τῶν βαρ-

θάρων ἄλλους μὲν μαχομένους, ἄλλους δὲ φεύγοντας, ἔκαυσαν τὰ πλοῖα καὶ τὸ στρατόπεδον τῶν βαρβάρων καὶ λαβόντες τὰ λάφυρα ἦλθον εἰς τὴν Σάμον. Ἐντεῦθεν, κηρυχθείσης πάλιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἰώνων, ἐπλευσαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἵνα διαλύσωσι τὰς γεφυράς, ἃς ἐνόμιζον ἀκόμη ὑπαρχούσας. Ἐπειδὴ δὲ αὐταὶ δὲν ὑπῆρχον, ὁ μὲν Λεωτυχίδης καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ δὲ Ξάνθιππος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ πολιορκήσαντες κατέλαβον τὴν Σηστὸν καὶ τὸν ἐν αὐτῇ τύραννον Ἀρταχότην ἄνδρα ἀσεβῆ ἀπέκτειναν.

141. Τέλος τοῦ Μηδικοῦ πολέμου.

Καὶ ὁ στόλος καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς τῶν βαρβάρων κατεστράφη, μεγάλην δὲ χαρὰν ἠσθάνθησαν πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ μέγα φρόνημα ἐγεννήθη εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν διὰ τὰς ἐνδόξους ταύτας νίκας. Ἄλλ' ὁ ἀγὼν δὲν ἐπερατώθη ἀκόμη. Αἱ Ἀθηναίαι εἶχον μεταβληθῆ εἰς ἐρείπια, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἔμενον ἄνευ στέγης. Καὶ ἡ πόλις ἔπρεπε νὰ ἀνακτισθῇ καὶ τείχη μεγάλα καὶ ἀκαθαίρετα νὰ οἰκοδομηθῶσιν, ἵνα μὴ πάθῃ πάλιν τὰ αὐτὰ ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἐπειτα οἱ Πέρσαι κατεῖχον ἔτι ἐν Εὐρώπῃ ὀχυρὰ μέρη καὶ ἠδύναντο ἀκωλύτως καὶ πάλιν διὰ μεγάλης στρατιᾶς νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ διωχθῶσι καὶ ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ ἐκ τῆς Θράκης. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς καὶ ἠδύναντο πάλιν νὰ πάθωσιν, ἐὰν δὲν ἡσφαλίζοντο διὰ κοινῆς ἀπάντων συμμαχίας. Πρὸ παντὸς δὲ ἔπρεπε νὰ προσβληθῶσιν οἱ βάρβαροι ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χώρᾳ, ἵνα μὴ δύνανται πλέον νὰ σκέπτωνται περὶ ἐκστρατείας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα πάντα ἔπρεπε ταχέως νὰ συντελεσθῶσιν, ἵνα προληφθῇ πᾶς ἐνδεχόμενος κίνδυνος. Καὶ ὄντως κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 478, ἐξ ἡμέρας μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς νίκην, ἤρξατο ἡ ὀχύρωσις τῶν Ἀθηναίων. Χιλιάδες ἐργατῶν κατεγίνοντο δραστηρίως ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς τὴν οἰκοδομὴν ὑψηλοῦ τείχους ὅχι μόνον περὶ τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Πειραιῶς.

Οἱ Πέρσαι κατεῖχον ἐν Θράκῃ τὸ Βυζάντιον, πόλιν ὀχυρωτάτην, ἐνθα εἶχον, πεποιθότες εἰς τὸ ὀχυρὸν τοῦ τόπου, πληθὺς θησαυρῶν συγοκομίση. Τὴν πόλιν ταύτην κατέλαβεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος καὶ πάντες οἱ θησαυροὶ ἐγένοντο κτῆμα τῶν νικητῶν. Ἀρχηγοὶ δὲ τῶν στόλων ἦτο τῶν μὲν Σπαρτιατῶν ὁ Πausanίας, τῶν δὲ Ἀθηναίων ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κίμων, οὐῖος τοῦ Μιλτιάδου τοῦ Μαραθωνομάχου.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πausanias ἐφέρετο ὑβριστικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους, τοῦναντίον δὲ ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κίμων, οἱ σύμμαχοι προσεκολληθήσαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ οὕτως ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἀθηναίων ἡ συμμαχία τῶν Ἰωνικῶν πόλεων καὶ νήσων πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνος. Πρὸς τοῦτο συνεισέφερον οἱ σύμμαχοι χρήματα, τετρακόσια ἐξήκοντα τάλαντα κατ' ἔτος, ὅπερ ἐφυλάττοντο κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Δήλῳ, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔπειτα δὲ ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ Παρθενῶνι.

Εἶχον δὲ παρέλθῃ δέκα ἔτη μετὰ τὴν νίκην τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Μυκάλης, ὅτε οἱ Πέρσαι ἡτοιμάσθησαν διὰ πλοίων πολλῶν καὶ στρατοῦ νὰ ἐπαναφέρωσι τοὺς Ἕλληνας τῆς μικρᾶς Ἀσίας πάλιν εἰς τὴν δουλείαν. Ἀλλ' οἱ σύμμαχοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κίμωνος ἐπήλθον κατὰ τῶν βαρβάρων μετὰ τριακοσίων πλοίων. Παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸν τῆς Παμφυλίας συνηντήθησαν οἱ δύο στόλοι. Οἱ Πέρσαι φοβηθέντες ἠθέλησαν νὰ σωθῶσιν εἰσπλέοντες εἰς τὸν ποταμὸν. Ἀλλ' ἰδόντες ὅτι θὰ εἰσήρχοντο καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκεῖ, ἵνα προσβάλωσιν αὐτοὺς, ἐξήλθον τοῦ ποταμοῦ καὶ παρετάχθησαν ἐν τῇ θαλάσῃ εἰς μάχην. Γενομένης δὲ κρατερᾶς ναυμαχίας, ἡττήθησαν οἱ βάρβαροι κατὰ κράτος. Τῇ ἀπαιτήσῃ δὲ τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν, οἵτινες ἐξαλλοὶ ὑπὸ χαρᾶς ἐπὶ τῇ νίκῃ ἐζήτουν νὰ πολεμήσωσιν εὐθὺς καὶ πρὸς τὸν πεζὸν στρατὸν τῶν Περσῶν, ὅστις ἦτο παρατεταγμένος ἐν τῇ ξηρᾷ, ἐξήγαγεν αὐτοὺς ὁ Κίμων ἐκ τῶν πλοίων, οἵτινες ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν Περσῶν διεσκόρπισαν αὐτοὺς τραπέντας εἰς αἰσχυρὰν φυγὴν. Καὶ οὕτως ἐξακολούθησεν ὁ Μηδικὸς πόλεμος μέχρι τοῦ ἔτους 449, ὅτε οἱ βάρβαροι ἐνίκηθησαν ἐν τῇ Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀφήσωσιν ἐλευθέρως πάσας τὰς Ἑλληνικὰς νήσους καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν χώραν τῆς μικρᾶς Ἀσίας μέχρις ἀποστάσεως τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς παραλίας. Καὶ οὕτως οἱ Ἕλληνες τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐγένοντο τώρα πάλιν ἐλεύθεροι, ὥς ἦσαν ἄλλοτε πρὸ τοῦ Κρείσου.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμίνης.

Ἦς αὐτά, Ἦς αὐτὰ τὰ κύματα τὰ ἡλιοφωτισμένα,
Ἦς αὐτὰ τὰ θάνατα νερά, ἐδῶ τὰ μυρωμένα,
ἐβάφτισ' ἢ Ἐλευθερίᾳ τὸν κόσμον μοναχὴ της,
καὶ τὸ νομά της τοῦδ' ὤκε μαζὶ μὲ τὸ σπαθί της !
Θεμιστοκλῆ, Θρασύβουλο, ἐδῶ τὸν ἔχει βγάλει,
κ' εἰν' ἐδική της ἐκκλησίᾳ ἐτοῦτο τάκρογιαλί !

Ἦ Ω Ἐκκλησίᾳ χωρὶς σταυρὸ καὶ κυματοχτισμένη,
ἀπὸ Περσιάνικα κορμιὰ καὶ κόκκαλα στρωμένη,
Σταυρὸ σου ἔχεις τὸ ὕψιλό τῆς Ἐλευθερίας κοντάρι,
γιὰ στήλαις κύματα βουνά, βοριάς ὁπότεν πάρη,
βωμό σου τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ κράνος, κοινωνία
τὰ κύματα τὰ γαλανὰ, τὰ γέρι ψαλμοῦδια

Πῶς γιγαντεύετ' ἢ ψυχὴ σὲ τοῦτα τὰ πελάγη !
Ἀνδρείευεται, πέρνηι καρδιά καὶ Ἦς ἄλλα χρόνια πάγει.
Ταῖς μέραις ποῦθρα ταῖς δειλαῖς ξεχνῶ Ἦς αὐτὰ τὰ μέρη,
καὶ ναύτης τοῦ Θεμιστοκλῆ, κρατῶ κουπὶ Ἦς τὸ χέρι
καὶ τοὺς Περσιάνους πολεμῶ καὶ πνίγω Ἦς τὴν ἀγκάλην,
Ἦς αὐτὰ τὰ ἴδια κύματα, Ἦς αὐτὸ τὸ περιγιάλι !

Θαρρῶ πῶς τὴν ἐξακουστὴ ἐκείνη βλέπω μάχη.
Ποιδὲ θρονιασμένος κάθεται Ἦς τὸ τρίκορφο, Ἦς τὴ βάχη .
Ὁ Εὐέρξης ! τὰ καράβια τοῦ περήφανος ξανοίγει.
θὰ ἔχη ἐν ἅπ' ὅλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ τὰ φύγη ; . .
Στὸ πλάγι τοῦ γραμματικοῦ σταυρὸ τὰ χέρια δένουν,
καὶ τὴ μεγάλη νίκη του νὰ γράψουν περιμένουν !

Ἦ Α, δὲν κυττᾷ καὶ τὰ μικρὰ καράβια μας, γεμάτα
ἀπὸ τῆς Σπάρτης τὰ παιδιά, ἀπὸ Ἀθήνας νιάτα !
Φουχτώνει ὁ Θεμιστοκλῆς Ἦς τὸ χέρι τὸ τημῶνι,
καὶ ὅσων σημαῖα τὴν πλατεῖαν χλαμύδα του ξαπλώνει.
Κ' ἰδοὺ ἀρχίζ' ὁ πόλεμος, ἀρχίζ' ἢ ναυμαχία.
χέρια μὲ χέρια πιάσθηκον Σκλαβιά κ' Ἐλευθερία !

Χτύπα, περήφανη θεά, Ἐλληνοπούλα, χτύπα.
πέρα καὶ πέρα τῆς σκλαβιάς τὸ μαῦρος στῆθος τρύπα !

Ἄς καταλάβῃ μιὰ φορὰ, γιὰ πάντ' ἄς καταλάβῃ,
 πῶς τὰ παιδιὰ σου πολεμοῦν καὶ πῶς χτυποῦν οἱ σκλάβοι.
 Διδῶξε, Θεά, τὸ μόλυσμα, ὁ κόσμος ν' ἀνασάνῃ,
 κι' ὅποιον ἐλάβωσ' ἡ σκλαβιά νὰ βρίσκῃ ἐδῶ βοτάνι.

Ὡστὸν λεοντάρ' ἡ θάλασσα 'σηκώθη καὶ βογγάει,
 Σπάρτη κι' Ἀθήνα πολεμοῦν ἀντάμα πλάϊ πλάϊ,
 ἀστροπελέκια δίδυμα σὲ σύννεφα θαμμένα,
 κ' ἐμπρὸς τοὺς ἡ Ἐλευθεριά καράβια πνίγει ξένα.
 Θαρρεῖς θεριά πῶς πολεμοῦν κ' ἡ θάλασσα στενάζει.
 σὰν ἀνυψώῃ τὸ σπαθί, καὶ σὰν τὸ κατεβάξῃ!

Τὸ μάτι τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ δρόμο της φωτίζει,
 καὶ κάπου, κάπου ἡ θεὰ τὸ πρόσωπο γυρίζει,
 καὶ τὸν κυττάει ὀλόχαρη. . . Σὲ κάθε γύρισμά της
 ἀκούω δυνατώτερα καὶ τὰ χτυπήματά της. . .
 Ἀπ' τὸ τημῶνι ἀτάραχος ἐκεῖνος τὴν κυττάζει,
 καὶ μὲ τὸ μάτι του θαρρεῖς τῇ νίκη πῶς προστάζει!

Μαυρίζει γῆ καὶ οὐρανός, δὲν φαίνεται ἡ ἡμέρα. . .
 Μὰ τί ἀντάρ' ἀκούεται ἀπ' τὰ πελάγη πέρα ;
 Ποιὰ εἶν' ἐκεῖνη ἡ σκιά, ποῦ σὰν βουνὸ μεγάλη
 πατεῖ τὸ κύμα κ' ἔρχεται μὲ τὴν ἀνεμοζάλη ;
 Γιὰ δέξ' ὀπίσω ἀπ' αὐτὴν κι' ἄλλαις σκiais ὀρμᾶνε,
 μὲ κόπο τὰ μεγάλα της τὰ βήματ' ἀκολουθᾶνε !

Ὁ Αἶας εἶναι ! κ' ἔρχεται μὲ τὸ νεκρὸ στρατό του,
 ἀπ' τῆς Τρωάδος τὰ νερὰ 'ς τὸ κύμα τὸ 'δικό του,
 Κατάρτι μὲς 'ς τὸ χέρι του φουχτῶνει γιὰ κοντάρι,
 κ' ἔχει τὸν Τεῦκτρό του μαζί, τὰ γένειο παλληκάρι. . .
 Ἄ ! τί μεγάλη ταραχὴ τὸ χτύπημά του κάνει !
 Πῶς τὰ κατάρτια τρίζουνε 'ς τὸ χέρι σὰν τὰ πιάνῃ !

Κι' ἀνταμωμένα τὰ νεκρὰ καὶ ζωντανὰ λεοντάρια,
 κάνουν τῇ θάλασσᾳ στεριά, πατοῦνε σὲ κουφάρια. . .
 Φεύγουν οἱ ξένοι, φεύγουνε μὲ τὰ πανιά σχισμένα !
 Βλέπω καράβια σὰ βουνὰ 'ς τοὺς βράχους τσακισμένα.
 Ἀκούω τρόμου προσευχαῖς, τραγοῦδια καὶ κατάρη,
 Καὶ φροκαλίζ' ἡ θάλασσα τοῦ Ξέρξη τὴν τιάρη ! . . .

Ἄχ. Παράσχος.

Ὁ Βύρων πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Τῶν μεγάλων ἀνδρῶν μητερ, κλεινὴ χώρα τῶν ἀνδρείων !
 Ἀπὸ τῶν βουνῶν τὰ ἄντρα ἤσο μέχρι τῶν πεδίων
 Προμαχῶν ἐλευθερίας, εἴτε δοξῆς μαυσωλεῖον.
 Νεκροθήκη ἡμιθέων ! αὕτη ἡ κατάστασίς σου ;
 Ταῦτα λείψανα τὰ μόνα ἐκ τῆς ἄλλοτε ζωῆς σου ;
 Πρόσελθε, δειλὲ σὺ δοῦλε, τῶν ἀλύσεών σου φίλε,
 Καὶ εἰπέ, δὲν εἶν' ἐκεῖναι αἱ ἀρχαῖαι θερμοπούλαι ;
 Γόνε χαῦνε προπατόρων ἐλευθέρων, ἀνικήτων,
 Λέγε, τίς ἡ παραλία ; τίς ὁ σκόπελος ἐκεῖνος ;
 Εἶν' ἡ θάλασσα, ὁ βράχος, ὁ λιμὴν τῆς Σαλαμῖνος.
 Ἐγερθῆτε ! ἐγερθῆτε ! ἀνακτῆσατε γενναίως
 Τὴν γῆν ταύτην, τῆς ὁποίας εἶναι ἀφθαρτον τὸ κλέος !
 Εἰς τὴν τέφραν τῶν προγόνων εὐρετέ τινας σπινθήρας,
 Καὶ ἀνάψατ' εἰς τὰ στήθη ἐνθουσιασμοῦ κρατήρας !
 Ὁ φιλόπατρις, ἂν πέσῃ εἰς τὴν μάχην τῶν αἱμάτων,
 Ὄνομα θὰ ἀποκτήσῃ φοβερὸν ὡς τῆνομά των,
 Αἰωνίως τῶν τυράννων τὰς ψυχὰς κατασπαράττον,
 Εἰς τὰ τέκνα του θάψῃ δοξάν καὶ ἐλπίδα τόσῃν,
 Ὡστε ἀντὶ τῆς δουλείας θάνατον νὰ προτιμῶσιν.
 Ἀφ' οὗ ἡ Ἑλευθερία ἅπαξ πόλεμον κινήσῃ,
 Μάχονται τὰ τέκνα, ὅταν ὁ πατὴρ των τελευτήσῃ,
 Ὡστ' ἀργὰ εἴτε ταχέως αὕτη πρέπει νὰ νικήσῃ.
 Σὺ, Ἑλλάς, τοῦ λόγου μάρτυς ! τῆς λαμπρᾶς σου ἱστορίας.
 Αἱ σελίδες ἀναγγέλλουν τὰς τοιαύτας ἀληθείας.
 Βασιλεῖς ἐν ἄγνώστους πυραμίδας ἔχουν μόνον,
 Βυθισμένοι εἰς τὸ σκότος κ' εἰς τὴν κόνιν τῶν αἰώνων,
 Οἱ μεγάλοι ἥρωές σου—ἂν καὶ τὸ ἐκ λίθου μνημα,
 Ἡ ἀνδρυνεῖσα στήλη, ἔγινε τοῦ χρόνου τρεῖμμα,—
 Διαρκέστερον μνημεῖον ἔχουσιν εἰ δαφνηφόροι,
 Τύμβον ἐνδοξον, μεγάλον : τῆς πατρίδος των τὰ ὄρη.
 Εἰς τὸν ξένον λέγ' ἡ Μεῦσα, αἱ ἀκρόρειαί ἐκεῖναι
 Ὅτι ἀφθαρτον μνημεῖον ἀθανάτων ἀνδρῶν εἶναι !

Πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Χώρα μεγαλοφυΐας! Εἰς τοὺς κόλπους σου τὸ πάλαι,
 ὦ πατρίς μου, αἱ ἰδέαι ἀνεβλάστανον μεγάλαι·
 καὶ τυραννοκτόνον ξίφος κρύπτοντες εἰς τὰς μυρίνας
 οἱ Ἀρμόδιοι ἠνώρθουν ἰσούμους τὰς Ἀθήνας.
 Ἄλλοτε θεοὶ ἐπάτουν τὰ ἐδάφη σου, καὶ θείαν
 ἕως σήμερον ἡ γῆ σου ἀναδίδει εὐωδίαν,
 καὶ ἡ αὔρα τοῦ ζεφύρου
 ψιθυρίζει τὴν ἀρχαίαν μελωδίαν τοῦ Ὁμήρου.

Ἄγιον καὶ παντοκράτορ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας!
 ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν πρώτην ὥραν τῆς δημιουργίας
 σ' ἐνεφύσησεν ὡς αὔραν εἰς τὴν κτίσιν ζωογόνον
 καὶ σοῦ εἶπε· Πνέε μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων!
 Εἰς σου τὸν λόγον ἔχεις, κεραυνὸν σου τὴν ἰδέαν,
 στρατιώτας σου τὰ ἔθνη καὶ τὴν Ἱριδα σημαῖαν.
 Μᾶς φωτίζεις, μᾶς θερμαίνεις
 καὶ τὸν νοερόν σου στρέφεις ἄξονα τῆς αἰκουμένης.

Πολεμεῖς τοὺς ὀχλοκράτας, τοὺς τυράννους ἐκθρονίζεις
 καὶ εἰς βάσιν τὸν ναὸν σου ἀδαμάντινον στηρίζεις.
 Ἔχεις δὲ εἰς τοὺς βωμοὺς σου τὰς θεὰς τῆς Πιερίας,
 Ἑστιάδας σου ἀγρύπνους καὶ πιστάς σου ἱερεῖας.
 Ἐψαλλον εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺς παιᾶνας σου τὸ πάλαι
 Μαραθῶνες, Θερμοπύλαι, Σαλαμῖνες καὶ Μυκάλαι.
 Σήμερον εἰς τὴν Γαλλίαν
 ἀπολαύεις θερμοτάτην, ἀλλ' αἱματηρὰν λατρείαν.

Ἀλέξανδρος Σούτσος

Εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ τοῦ πόντου διαβάτης βλέπει ἐκθαμβος τὸ λεῖον,
 τὸ χωρὶς ἀρχὴν καὶ τέλος ὠκεάνιον πεδῖον.
 Εἰς τὸ κέντρον μένων κύκλου, ὅστις πάντοτε αὐξάνει,
 πῶποτε τὴν φεύγουσάν του περιφέρειαν δὲν φθάνει.
 Τοῦ νοὸς ἐκεῖ δὲν ἔχει πέρας ἡ ταχυπορία
 οὐδ' ὀρίζοντα ἐμπρός της ἀπαντᾷ ἡ φαντασία.
 Ἡ ψυχὴ τοῦ ἐλευθέρα
 διατρέχει τὰς ἐκτάσεις ὑπὸ οὐριον ἄερα,

Κύλιε τὰ κύματά σου θάλασσα. . . μυριοὶ στόλοι
 ἔρχονται, ὑπάγουν, τρέχουν εἰς τὸν τράχηλόν σου ὅλοι,
 Σείεσαι καὶ τῶν μελῶν σου τῶν βαρέων, τῶν μεγάλων,
 καὶ ὁ εἰς καὶ ὁ ἄλλος πόλος συναισθάνονται τὸν σάλον.
 Θάλασσα ! ὁ ἄμετρος σου καὶ ἀγήρατος βραχίων
 ἐγκολποῦται τὴν γῆν ὅλην, ὡς ἡ μήτηρ τὸ παιδίον,
 καὶ ἀτίθασος, ἀγρία,
 μάχεσαι πρὸς τοὺς τυφῶνας, μάχεσαι πρὸς τὰ στοιχεῖα.

Τὴν γῆν ὅλην ἡ θρασύτης τοῦ ἀνθρώπου μεταλλάττει,
 ἀλλ' εὐρίσκει ὁρίά της ἀνακλωϊώτά σου κράτη.
 Ὅτε ἤχρησεν ἡ πρώτη ὥρα τῆς δημιουργίας,
 νέα ἔρρευσες καὶ νέα βεύσεις μέχρι συντελείας.
 Τὴν παλῖρρειαν τῆς τύχης καὶ τὸ ἄστατόν της πνεῦμα
 παριστᾷ τὸ ὑπ' ἀνέμων περιδίνητόν σου βεῦμα,
 καὶ εἰς σὲ ἡ τοῦ ἀπείρου
 ἔκτασις ἀντανακλᾶται ὡς εἰς κάτοπτρον σαπφείρου.

Ἀλέξανδρος Σοῦτσος.

Εἰς τὸν ἱερὸν λόχον.

"Ὀ μὴ βρέξῃ ποτὲ τὸ σύννεφον, καὶ ὁ ἄνεμος σκληρὸς ὥς μὴ
 σκορπίσῃ τὸ χῶμα τὸ μακάριον, ποῦ σὰς σκεπάζει.

"Ὀ τὸ δροσίζῃ πάντοτε μὲ τ' ἀργυρᾷ τῆς δάκρυα ἢ ροδόπεπλος
 κόρη, καὶ αὐτοῦ ὥς ξεφυτρῶνουν αἰώνια τᾶνθη.

Σὰς ἤρπασεν ἡ τύχη τὴν νικητήριον δάφνην καὶ ἀπὸ μυρτιᾶν σὰς
 ἐπλεξε καὶ πένθιμον κυπάρισσον στέφανον ἄλλον.

'Ἄλλ' ἂν τις ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα, ἡ μύρτος εἶναι φύλλον
 ἀτίμητον καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ τῆς κυπάρισσου.

"Ἕλληνες, τῆς πατρίδος καὶ τῶν προγόνων ἄξιοι, Ἕλληνες σεῖς,
 πῶς ἤθελεν ἀπὸ σᾶς προκριθῇ ἄδοξος τάφος;

"Ὁ χρόνος, γέρον φθονερός καὶ τῶν ἔργων ἐχθρὸς καὶ πάσης μνήμης
 ἔρχεται. Περιτρέχει τὴν θάλασσαν καὶ τὴν γῆν ὅλην.

"Ἀπὸ τὴν στάμναν χύνει τὰ βεύματα τῆς λήθης, καὶ τὰ πάντα
 ἀφανίζει. Χάνονται αἱ πόλεις, χάνονται βασιλεῖα καὶ ἔθνη.

'Ἄλλ' ὅταν πλησιάσῃ τὴν γῆν, ὅπου σὰς ἔχει, θελεῖ ἀλλάξῃ
 τὸν δρόμον τοῦ ὁ χρόνος τὸ θαυμάσιον χῶμα σεβάζων.

Αὐτοῦ, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχαίαν πορφυρίδα καὶ σκήπτρον δώσωμεν
τῆς Ἑλλάδος, θέλει φέρῃ τὰ τέκνα τῆς πᾶσα μητέρα.

Καὶ δάκρυ χέουσα θέλει τὴν ἱερὰν φιλήσῃ κόριν καὶ εἶπῃ· Τὸν
ἐνδοξον λόγον, τέκνα, ζηλώσατε, λόγον ἡρώων.

Ἀνδρέας Κάλβος

Προσευχὴ στρατιώτου ἐν μάχῃ.

Πάτερ, σοῦ θέομαι!
Τῶν τηλεθόλων βρυχῶνται τὰ νέφη,
Κύκλω μου καίλαψ πυρὸς καταστρέφει·
Βαίνω θαρσῶν, ἀλλὰ καίομαι.
Πάτερ, σοῦ θέομαι!

Σὺ μου στρατήγησον!
Δός μοι ὡς θέλεις, ἢ δάφνην ἢ θήκην,
Εἴτε εἰς θάνατον, εἴτε εἰς νίκην,
Διὰ τιμῆς με ὁδήγησον.
Σὺ μου στρατήγησον!

Σῶτερ, βοήθει μοι!
Σὺ τὴν πνοήν μοι παρέσχες νὰ ζήσω.
Δύνασαι δὲ νὰ τὴν λάβῃς ὀπίσω.
Σοὶ ἐμαυτὸν παρατίθηναι!
Σῶτερ, βοήθει μοι!

Σός εἰμι, Κύριε!
Θνήσκων ἢ ζῶν, εἶμαι κτῆμά σου ὄλος·
Δὲν κηλιδοῦσι τὸ ξίφος μ' οὐδόλως
Φαῦλαι τοῦ κόσμου ἐπήρειαί.
Σός εἰμι, Κύριε!

Σῶσον, ἐλέησον!
Ἄν με σπκράξ' ἡ μαινὰς τοῦ πολέμου,
Δέξαι τὸ αἷμά μου λύτρον, Θεέ μου,
Καὶ τὴν πατρίδα μου κλείσον!
Σῶσον, ἐλέησον!

Ἄλ. Τανταλίδης

Τ Ε Λ Ο Σ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ

Ἀλφαβητάριον κατὰ μέθοδον ἀπλουστάτην μετὰ πλείστων εἰκόνων ἐπὶ πενταετίαν ἐγκριθέν (1904—1909). Ἐκδόσις νέα συμπληρωθεῖσα καὶ τελειωθείσα Λεπ. 14.

Ἀλφαβητάριον ταύχος Βον. ἡ Πρῶτα ἀναγνώσματα ἐγκεκρινέμενα (1899—1904) διὰ τὴν Α'. τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μετ' εἰκόνων ἐκλεκτῶν Λ. 28.

Ροβινσὼν Κροῦσσος, τὸ πολύκριστον κλασσικὸν ἔργον, ὄλω· διασκευασθὲν ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον μετὰ 60 εἰκόνων, ἐγκριθέν δὲ πάλιν διὰ τὴν Β'. Τάξιν (1903—1908) Λ. 63.

Ὀδύσσεια, τὸ δημοφιλέστατον τῶν ἀναγνωσμάτων, ἐγκρίσις νέα (1903—1908) διὰ τὴν Γ'. Τάξιν, μετὰ πολλῶν εἰκόνων. Λ. 63.

Διηγῆματα καθ' Ὅμηρον καὶ τοὺς τρῳαίους, ἐγκριθέντα πάλιν (1903—1908), πρὸς χρῆσιν τῆς Γ'. Τάξεως Λ. 70.

Ἡρόδοτος, τὸ τελειότατον τῶν προγονικῶν ἡμῶν ἀριστοτεχνημάτων, ἐγκρίθει· πάλιν (1903—1908). Ἐκδόσις νεωτάτη, διασκευασθεῖσα, συμπληρωθεῖσα καὶ τελειωθείσα Λ. 84.

Μέγας Ἀλέξανδρος, μεγαλειουργὸς ἐπὶ χῆ τῶν Ἑλλήνων, ἔργον κλασσικόν, ἐγκεκρινέμενον πρὸς χρῆσιν Ε'. τάξεως ἀρρέων καὶ θηλέων (1903—1908). Ἐκδόσις νεωτάτη ἐπὶ πολυτελοῦς χαρτοῦ Λ. 84.

Ἀριθμητικαὶ ἀσκήσεις καὶ προβλήματα, ἐγκριθέντα πάλιν πρὸς χρῆσιν τῆς Β'. Τάξεως (1903—1908). Ἐκδόσις νεωτάτη Λ. 14.

Ἀριθμητικαὶ ἀσκήσεις καὶ προβλήματα, ἐγκριθέντα πάλιν πρὸς χρῆσιν τῆς Γ'. Τάξεως (1904—1909). Ἐκδόσις νεωτάτη Λ. 14.

Ἀριθμητικαὶ ἀσκήσεις καὶ προβλήματα ἐγκριθέντα πάλιν πρὸς χρῆσιν τῆς Δ'. Τάξεως (1903—1908). Ἐκδόσις νεωτάτη Λ. 21.

Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς γραμματικῆς, δι' οὗ εἰς 58 μαθήματα διδάσκεται μεθοδικῶς τὸ τυπικὸν τῆς γλώσσης ἄνευ πολλῶν κανόνων, βιβλίον χρησιμώτατον καὶ εὖωνον. Ἐκδόσις νέα. Λ. 50.

Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 14.937 Ἐγκύκλιον Διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τιμᾶται λεπτῶν 84.